

**YENİ DÜNYA DÜZENİNDE SİYASAL – EKONOMİK – SOSYAL
BİR İŞBİRLİĞİ MODELİ OLARAK: TURAN**

Mine GÜLER

Yüksek Lisans Tezi

Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Gökmen KANTAR

2019

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YENİ DÜNYA DÜZENİNDE SİYASAL – EKONOMİK – SOSYAL
BİR İŞBİRLİĞİ MODELİ OLARAK: TURAN
MİNE GÜLER

KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Gökmen KANTAR

TEKİRDAĞ-2019

Her Hakkı Saklıdır.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

Mine GÜLER

ÖZET

Kurum, Enstitü	: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ABD	: Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Tez Başlığı	:Yeni Dünya Düzeninde Siyasal-Ekonomik-Sosyal Bir İşbirliği Modeli Olarak: TURAN
Tez	: Mine GÜLER
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Gökmen KANTAR
Tez Türü, Yılı	: Yüksek Lisans Tezi, 2019
Sayfa Sayısı	:163

Uluslararası sistem, bir dünya devleti olmaması hasebiyle anarşik bir yapıdadır ve güç dengeleri pergelinden çıkar mahreçli stratejilerle dizayn edilmektedir. Sistem, süreç içerisinde dizaynırların meşrulaştırılmış emperyalist arzularını ifade eden bir “Yeni Dünya Düzeni” kavramına itilmiştir. Küresel sistem dizaynırları; aidiyet merkezli bütünlüğe karşı “böl-parçala-yönet” mottosu üzerinden ürettikleri tezler ile bir ayrılıkçı algı oluşturmaktadır. Dayatılan bu emperyalist tezleri, milli tezahürler ile reddederek kimlik-kültür-dil nirengisindeki milliyet mihvelinden bir işbirliği oluşturma tasavvuru; anarşik sisteme karşı kökten güç kazanım hamlesi olarak yayılmacılığa ket vuran organik milli bir tavidir. Milli tavır, Türk Milleti’nin Dokuz Işık Doktrini üzerinden Türkiye’den, Türk Dünyasını saracak milliyet mahreçli bir siyasal-ekonomik-sosyal kalkınma ivmesi yakalamasıyla tezahür edecek ve revize edilmiş bir “Dilde-Fikirde-İşte Birlik” mottosu ile TURAN modelini oluşturacaktır. Bu perspektifte üretilen tez, küresel düzlemde imkansızlık algısı ile dayatılan ayrılıkçılığa karşı bir anti tez olarak geliştirilip Türk Uygarlığının tarihsel ve jeopolitik varlığının sağladığı, organik küresel güç parametreleri üzerinden milli bir yön tayin edecektir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Dünya Düzeni, Türk Birliği, TURAN

ABSTRACT

Institution, Institute :Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences

Department : Globalization and International Relations

Title :TURAN As Model Of Political-Economic-Social Cooperation In The New World Order

Author : Mine GÜLER

Adviser : Asst. Prof. Dr. Gökmen KANTAR

Type of Thesis, Year : MA Thesis, 2019

Total Number of Pages : 163

The international system is an anarchical structure for the lack of a world state, and the balances of power are designed with strategies that are out of balance. In the process, the system has been pushed to the concept of a “new World Order”, which expresses the legitimized imperialist desires of the designers. Global system designers create a separatist perception with their thesis based on the motto “divide-break-manage” against belonging-centered integrity. The attempt to create cooperation from the axis of nationality in identity-culture-language discourse by rejecting these imperialist thesis imposed with national manifestations is an organic national attitude that opposes the expansionist as a move to gain power from the root against the anarchic system. The national attitude will be manifested by the Turkish Nation's capture of a national political-economic-social development momentum that will engulf the Turkish world through the Nine Light Doctrine, and TURAN (Turkish Union) model with a revised motto of "Unity in Language-Opinion-Work". The thesis produced in this perspective will be developed as an anti thesis against separatism imposed by the perception of impossibility on the global plane and will determine a national direction through the parameters of organic global power provided by the historical and geopolitical presence of Turkish civilization.

Keywords: New World Order, Turkish Union, TURAN

ÖNSÖZ

Tarihi aşır cihanı yedi koldan saran Türklüğün bir parçası olarak ülküm ile kurduğum hayallerimi ilmi mecrada neşrederken öncelikle; tecrübeleriyle yoluma ışık tutan kıymetli danışmanım Asst. Prof. Dr. Gökmen KANTAR'a, Tanrı Dağlar misali varlığıyla ülkümün öğüdü olan babacığım Cahit Güler'e, ülkümü nakış nakış işleyerek kelimamın ilhamı olan ve bana bu çağın Halide Edip'liğini ithaf eden anneciğım Sema Güler'e, yüreğime güven verip fikrimi güçlendiren kardeşim Merve İlayda Güler'e ve ikiz kardeşlerim Derya Güler, Deniz Güler'e, yanımda sıradağlar misali var olan, ülkümün can suyu aileme, ülkümü olgunlaştıran kutlu dergah Ülkü Ocakları'na ve mensubu olmaktan gurur duyduğum Sakarya Ülkü Ocakları'na, kıymetli Ocak Başkanımız Soyhan Sofuoğlu'na, ülkümü kudretlendiren manevi güç olan Sakarya Asena Teşkilatı'na ve ülküdaşım Nurdan Özbey'e vefa ile teşekkür ederim.

Mine GÜLER

*Merhamet tohumlarıyla fikriyatımızı yeşerten
sevgi ustası; Dedem Atilla YENİGÜN'ün
aziz hatırasına...*

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	1
GİRİŞ	2
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1.Yeni Dünya Anarşisinin Dizayn Parametreleri	4
1.1.1.Kırılma Noktaları Perspektifinden Yeni Dünya Dizaynının Tarihsel Serüveni	4
1.1.1.1.Soğuk Savaşa Geçiş Dönemi: Değişen Dünya Kuvvetler Dengesi	5
1.1.1.2.Soğuk Savaş Dönemi: Çift Kutuplu Sistemin Küresel Dizaynı	6
1.1.1.2.1.Paris Barış Antlaşması	7
1.1.1.2.2.Kuzey Atlantik Paktı Teşkilatı: NATO	8
1.1.1.2.3.Batı Bloku'na Karşı Atak: Varşova Paktı.....	8
1.1.1.2.4.Orta Doğu Hamlesi: Bağdat Paktı	8
1.1.1.2.5.Milletlerarası Yumuşamaya Geçiş: SBKP 20.Kongresi	9
1.1.1.2.6.Üçüncü Blok: Bağlantısızlar Atağı.....	9
1.1.1.3.Soğuk Savaş Sonrası Milli-Devlet Çözümlemesi.....	9
1.1.2.Yeni Dünya Dizaynının Etkin Mekanizmaları	11
1.1.2.1.Küresel Sistemin Katalizörü: Emperyalizm	11
1.1.2.2.Coğrafya Yönetim Sanatı: Jeopolitik	12
1.1.3.Yeni Dünyanın Stratejik Dizaynı: Hakimiyet Teorileri.....	12
1.1.3.1.Kara Hakimiyet Teorisi	12
1.1.3.2.Avrasyacılık.....	13

1.1.3.3.Kenar-Kuşak Teorisi	17
1.1.3.4.Büyük Satranç Tahtası	17
1.1.3.5.Bir Kuşak Bir Yol.....	20
1.2.Çift Kutuplu Uygarlık Algısında Batı Dayatması	22
1.2.1.Uygarlık	24
1.2.2.Yeni Dünyaya Batıdan Doğurulan Yapay Güneş	26
1.2.2.1.Batı Merkezci Tarih İnşası: Tek Uygarlıkçılık.....	26
1.2.2.1.1.Fikir Ekolleri: Fukuyama Perspektifinden Tek Uygarlıkçılık	27
1.2.2.2.Yıkıcı Modernizasyonun Anahtar Kavramı: Uygarlık	28
1.2.2.3.Sosyal Devlet Göstergesi Altındaki Emperyalist Stratejiler.....	29
1.2.2.3.1.Modern Sömürgeci İşbirliği: Avrupa Birliği Modeli	29
1.2.3.Batı Merkezci Tarih İnşasında Doğu-Batı Bloğuna Sıkıştırılan Türk Varlığı	31
1.2.3.1.Altay Teorisi (Ural-Altay Dil Ailesi)	31
1.3.Millet-Milliyet-Milliyetçilik Tezahüründe İçtimai Mezhebi Türkçülük Olan Bir İttihat:	
TURANCILIK	38
1.3.1.Kavramsal Çerçeve TURAN	44
1.3.1.1.Kızılçeleme	44
1.3.1.2.Yerden Göğe Hâkimiyet Tasavvuru	45
1.3.1.2.1.Yerdeki Hâkimiyetin Timsali: BOZKURT	46
1.3.1.2.2.Gökteki Hâkimiyetin Timsali: ÇİFT BAŞLI KARTAL	47
1.3.1.2.3.Hürriyet Rürşü: Bayrak	49
1.3.2.Fikri Perspektifte TURAN	50
1.3.2.1.Türkçülüğün Türkçe Atağı	51
1.3.2.2.Milli Refleksin Ekoller Işığında Fikri İzdüşümü.....	54
1.3.2.2.1.Milli Refleksin Ceditçilik Üzerinden Fikri Olgunluğu	56
1.3.2.2.1.1.Türkçülüğün Siyasi Tasavvuru: Üç Tarzı Siyaset	57
1.3.2.2.1.2.Türk Birliğinin İlk Fikri Tezahürü: “Dilde-Fikirde-İşte Birlik” Mottosu	58
1.3.2.3.Türkçülüğün Siyasi Hamlesi: İttihat ve Terakki.....	60
1.3.3.Fiili Perspektifte TURAN	62
1.3.3.1.Türkistan’a Çizilen Güzergah: Sarıkamış Harekatı	62
1.3.3.1.1.Türkiye’den Türkistan’a Şehadetle Kurulan Köprü	63
1.3.3.2.Milli Refleksin Mücadeleden Cumhuriyete Tezahürü	64
1.3.3.3.Hatay Meselesi	65
1.3.3.4.Turancılığın Masumiyet İlanı: Kıbrıs Barış Harekatı	67
1.3.3.5.Turancılığın Eylemselleşmesi: Irkçılık-Turancılık Davaları	68
1.3.3.6.Türkçülüğün Kurumsallaşması.....	74
1.3.3.6.1.Türkçülüğün Dokuz Doktrin’le İdeolojisi: Ülkücülük	74

1.3.3.6.2.Meclisteki Milli Hareket: Turancılık.....	77
1.3.3.6.3.Ülkü Ocakları	78

İKİNCİ BÖLÜM 80

2.GEÇMİŞTEN BU GÜNE TÜRK DÜNYASI 80

2.1.Türk Uygarlığı.....	80
2.1.1.Aryan Teorisi ve Türk Tarih Tezi	80
2.1.2.Batı Merkezli Tarih İnşasına Karşı: Urmi Teorisi.....	80
2.1.3.Uygarlıkların Difüzyonu Tezi	81
2.2.Bir Sosyal Refah Sağlayıcısı Olarak Türk Yönetim Sistemi	82
2.2.1.Kitabelerde Sosyal-Devlet Vurgusu	83
1.2.1.Bahtiyar Devlet Olma Bilgisi: Kutadgu Bilig	87
2.3.TÜRK DÜNYASI	89
2.3.1.Cihanı Yedi Koldan Saran Türk Varlığı.....	89
2.3.1.1.Türk Devletleri.....	89
2.3.1.1.1.Türkiye Cumhuriyeti	89
2.3.1.1.2.Azerbaycan Türk Cumhuriyeti.....	90
2.3.1.1.3.Kazakistan Türk Cumhuriyeti	90
2.3.1.1.4.Kırgızistan Türk Cumhuriyeti	91
2.3.1.1.5.Özbekistan Türk Cumhuriyeti	91
2.3.1.1.6.Türkmenistan Türk Cumhuriyeti.....	91
2.3.1.1.7.Macaristan.....	92
2.3.1.1.8.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	92
2.3.1.2.Özerk Türk Cumhuriyetleri	93
2.3.1.2.1.Türk Kapısı: Nahçıvan Özerk Türk Cumhuriyeti	93
2.3.1.2.2.Doğu Türkistan.....	93
2.3.1.2.3.Gagauz Özerk Cumhuriyeti	94
2.3.1.2.4.Başkurdistan Özerk Cumhuriyeti.....	94
2.3.1.2.5.Tataristan Özerk Cumhuriyeti	95
2.3.1.2.6.Çuvaşistan Özerk Bölgesi	96
2.3.1.2.7.Tuva Özerk Bölgesi	96
2.3.1.2.8.Altay Özerk Cumhuriyeti.....	96
2.3.1.2.9.Yakutistan (Saha) Özerk Cumhuriyeti.....	96
2.3.1.2.10.Karaçay Özerk Bölgesi	97

2.3.1.2.11.Hakasya Özerk Bölgesi	97
2.3.1.2.12.Dağıstan Özerk Türk Cumhuriyeti	97
2.3.1.2.13.Balkarya Özerk Türk Cumhuriyeti	97
2.3.1.2.14.Taymir Özerk Türk Cumhuriyeti.....	97
2.3.1.2.15.Kırım Özerk Türk Cumhuriyeti	98
2.3.1.3.Azınlık Türkler	98
2.3.1.3.1.Ahıska Türkleri	99
2.3.1.3.2.Trakya Türkleri	99
2.3.1.3.3.Kosova Türkleri	99
2.3.1.3.4.Karadağ Türkleri	99
2.3.1.3.5.Romanya Türkleri	99
2.3.1.3.6.Makedonya Türkleri.....	99
2.3.1.3.7.Bosna-Herkes Türkleri	100
2.3.1.3.8.Suriye Türkleri.....	100
2.3.1.3.9.Irak Türkleri.....	100
2.3.1.3.10.Afganistan Türkleri.....	100
2.3.1.3.11.Yurt dışında yaşayan Türkler	100
2.3.2.Devletler Bazında Küresel Türk Varlığının Sosyal-Ekonomik-Siyasal Tezahürü	101
2.4.Emperyalizmin Pençesine Takılan “Ortalık” Asya: Türkistan	102
2.4.1.Türkistan’da Coğrafya Yönetim Sanatı	102
2.4.1.1.Orta Asya İşaretlemesi: “Ortalık” Asya	103
2.4.1.2.Hâkimiyet Teorilerinin Odak Merkezi: Türkistan.....	104
2.4.2.Türkistan’dan Türki Cumhuriyetlere Varan İşgal - İnşa Serüveni	105
2.4.2.1.İşgal Öncesi Dönem	105
2.4.2.1.1.Rusların Bölgedeki Rolü ve Stratejisi.....	106
2.4.2.1.2.Türk Coğrafyasının Güvenlik Önlemi: Don – Volga Kanalı Projesi	106
2.4.2.2.İşgal ve Sovyet Dönemi	107
2.4.2.3.Milli Çözümleme	109
2.4.2.3.1.SSCB’nin Dağılması Ardından Rusya Tahlili.....	110
2.4.2.3.1.1.Boris YELTSİN Dönemi: Rusya’nın Bölgedeki Varlığı ve Politikası	111
2.4.2.3.1.2.Vladimir PUTİN Dönemi: Rusya’nın Bölgedeki Varlığı ve Politikası	111
2.4.2.4.Bağımlı – Bağımsızlık.....	111
2.4.2.5.İşgal Zayıtı: Güvensizlik Sendromu	113
2.4.2.5.1.Bölgedeki Güvenlik Açığı	114
2.4.2.5.2.Bölgedeki Güvenlik İşbirlikleri	115
2.4.2.5.2.1.Bölgedeki Askeri Üsler.....	115
2.4.2.5.2.2.ŞANGAY İş Birliği.....	117

2.4.2.5.2.3.Kolektif Güvenlik Anlaşması.....	117
2.4.2.5.3.Bölgenin Güvenlik Dinamikleri	118

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 120

3.TURAN..... 120

3.1.REKABET KISKACINDA TÜRKİYE – TÜRKİSTAN İLİŞKİLERİ..... 120

3.1.1.Rus Emperyalizminden Güçler Kıskaçına..... 121

3.1.2.Rekabet Kıskaçındaki İlişkiler: Türk Dünyası 123

3.1.2.1.Türk İş Birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) 125

3.1.2.2.Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY) 125

3.1.2.3.Hoca Ahmet Yesevi Türk – Kazak Üniversitesi 126

3.2.TÜRK TEŞKİLATLANMASININ STRATEJİK ÇATISI: TÜRK KENEŞİ..... 127

3.2.1.Türk Keneşi'nin Oluşum Serüveni:..... 128

3.2.1.1.Ankara Anlaşması 129

3.2.1.2.İstanbul Bildirisi..... 130

3.2.1.3.Nahçıvan anlaşması..... 130

3.2.2.Kurumsal Yapı..... 131

3.2.3.Zirveler..... 132

3.2.3.1.1992 Zirvesi..... 132

3.2.3.2.1994 Zirvesi..... 132

3.2.3.3.1995 Zirvesi: Bişkek Bildirisi 132

3.2.3.4.1996 Zirvesi: Taşkent Bildirisi..... 133

3.2.3.5.1998 Zirvesi: Astana Bildirisi 133

3.2.3.6.2000 Zirvesi: Bakü Bildirisi..... 133

3.2.3.7.2001 Zirvesi..... 133

3.2.3.8.2006 Zirvesi: Antalya Bildirisi..... 134

3.2.3.9.2008 Zirvesi: Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenterler Asamblesi (TÜRKPA)..... 134

3.2.3.10.2009 Zirvesi: Nahçıvan Anlaşması 134

1.2.3.11.2010 Zirvesi: Kurumsallaşma 134

1.2.3.12.2011 Zirvesi: Türk Keneşi 1. Zirvesi 135

1.2.3.13.Türk Keneşi 2. Zirvesi: Eğitim, Bilim ve Kültürel İşbirliği 135

1.2.3.14.Türk Keneşi 3. Zirvesi: Ulaştırma Alanında İşbirliği..... 136

1.2.3.15.Türk Keneşi 4. Zirvesi: Turizm İşbirliği 136

1.2.3.15.1.Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği 1. Genel Kurulu: Orhun Süreci..... 136

1.2.3.16.Türk Keneşi 5. Zirvesi: Medya ve Enformasyon 137

1.2.3.16.1.Türk Keneşi Üniversiteler Birliği 2. Genel Kurulu	137
1.2.3.17.Türk Keneşi 6. Zirvesi: Gençlik İşbirliği ve Spor	137
1.2.3.18.Türk Keneşi 7. Zirvesi: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Desteklenmesi	137
1.3.KÜRESEL BİR AKTÖR: TURAN.....	139
1.3.1. Anarşik Sistemin Emperyalist Tezine Anti-Tez.....	139
1.3.2. Revize Edilmiş Dilde-Fikirde-İşte Birlik Mottosu	140
1.3.3.Mutlak TURAN için Anadolu'dan Türk Dünyası'nı Aydınlatacak Doktrin: DOKUZ IŞIK	141
1.3.4.Milli Entegrasyon: İctimai Alandan Siyasal Tasarrufa ve Ekonomik Tezahüre Varış	145
1.3.1.1. İctimai Alanda Milli Reform.....	145
1.3.1.2. Siyasal Alanda Milli Reform.....	147
1.3.1.3. Ekonomik Alanda Milli Reform.....	148
SONUÇ.....	149
KAYNAKÇA	152

KISALTMALAR LİSTESİ

MCKP	: Milliyetçi Köylü Millet Partisi
AB	:Avrupa Birliği
MHP	:Milliyetçi Hareket Partisi
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TİKA	:Türk İş Birliği Koordinasyon Ajansı

GİRİŞ

Küresel düzlem, bir devlet modeline sahip olmadığı için uluslararası sistem anarşik bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Belli bir kural koyucunun olmadığı sistem, güçler dengesinde organize olarak çıkar merkezli niyetler üzerine kurulan ittifaklar pergeline dizayn edilmektedir. Tarihsel süreç itibari ile gelişimi dönüştürücü bir ivme ile yakalayan bu anarşik sistem; modernizmin yıkıcı akımlarıyla küresel sistemi yeniyeye evirmiştir. Anarşik sistemin ilkel adaletsizliği olan sömürgecilik, modernize olan küresel sistemde stratejik bir boyuta erişerek emperyalizme olgunlaşmıştır. Modern sömürgecilik olan emperyalizm de bir küresel dizayn katalizörü olarak yürütülen stratejiler ile sistemi yeniyeye evirmiştir. Emperyalizmi modern kılan; yayılmacı arzularını işgal ve dayatma üslubunda değil stratejik yaklaşımlarla icra etmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Soğuk Savaş Döneminde, iki kutupta yoğunlaşarak güç dengelerinin organizasyonu ile bloklaşan sistem, milli bir çözümleme sonucunda çoklu yapısına kavuşmuştur. Çift kutuptan çok kutba dönüşen sistem, ilan edilen “Yeni Dünya Düzeni” kavramı ile küresel düzlemin anarşik izdüşümünü, meşrulaştırılmış ve emperyalizmin sahnesi haline getirmiştir. Küresel düzlemin sistem dizaynırları, emperyalist bir misyon ve hakimiyetçi bir vizyon ile organize ettikleri yeni dünya düzeninde, ham madde ve kaynaklar pergeline şekillenen stratejik tasavvur ve tezahürlerle bir denge kurmaktadır. Bu bağlamda uluslararası siyaset süzgeçten geçirildiğinde; “Yeni Dünya Düzeni” söyleminin, icra ve inşa şekil ve alanını çözümlenmektedir.

Küresel emperyalist dizaynın meşrulaştırılmış ilanı olan Yeni Dünya Düzeninde, dayatılan batı merkezli bir uygarlık erişimi, çok kültürlü sistemi basite indirgeyip tek kutba yoğunlaştırarak bir otorite kazanımı arzulamaktadır. Küresel düzlemin otoriter dizaynırları, çıkar mahreçli gücü amaç edinen stratejilerle hakimiyet teorileri geliştirerek ve bu teoriler pergeline algı yönetimi gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda Türk coğrafyası üzerinde tasavvur edilen

hakimiyet teorileri, Türk Dünyasının tarihsel serüvenindeki yıkıcı işgal-inşa izleri ve Türk Birliği hususundaki imkansızlık perspektifinden yöneltilen tez ve oluşturulan algılar ile emperyalist bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır. Hakimiyet teorilerinin cereyan ettiği coğrafyanın sahibi olan Türk Milletini, bir tehlike arz ederek gerek uygarlık gerekse sosyal-ekonomik-siyasal varlık hususunda üretilen tezler çerçevesine sıkıştırarak Türk Milleti üzerine birliği reddeden ayrılıkçı mihvilde algı ve inşa politikaları geliştirilmektedir. Bu stratejik tavırlarla; tarihsel ve varlıksal pergelde derinliği yüksek olan Türk Uygarlığı çeşitli suni tarih tezleri üzerinden basite indirgenerek işaretlenmiş bir coğrafya ile sınırlandırılmıştır. Kafkasya'dan Türkistan ve Anadolu'ya varan bir anayurt coğrafyasına sahip Türk Uygarlığı, Küresel bağlamda da yedi kıtada varlık göstererek tarihsel ve varlıksal olarak sosyal ve ideolojik boyutta küreyi saran bir Türk Dünyası'na sahiptir. Bu bağlamda Türk varlığının birlik tasavvuru beşeri olarak organik bir tezahürdür.

Sistem dizaynırlarının dayattığı teze karşı bir anti tez modelinde Türk Birliğinin mümkünlüğü; Dokuz Işık Doktrini ile Türkiye mihraplı bir milli kalkınma hamlesinin Türk Dünyasını kapsaması ve Türk Dünyası üzerine kurulacak çatı Türk Devleti'nin revize edilmiş bir "Dilde – Fikirde – İşte Birlik" mottusunda gerçekleştirilmesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Yeni Dünya Anarşisinin Dizayn Parametreleri

1.1.1. Kırılma Noktaları Perspektifinden Yeni Dünya Dizaynının Tarihsel Serüveni

Gelişen dünya kartların yeniden dağıtılmasını sağlayan dönüşüm rüzgarları estirmektedir. Uluslararası sistemin ilişkiler boyutundaki niyet ve uygulama tavrı sistemin şeklini belirleyen etkenler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda dünya anarşik¹ olan uluslar arası sistemin, yeni güçlerle yeni dengeler oluşturmasına sahne olmaktadır. Anarşik kelimesi kullanım mahiyeti olarak; bir dünya devletinin olmayışını baz alıp, sistemin belli bir düzen koyucuya tabi olmaması hususu ile bir anarşi ortamı olarak tanımlanmıştır. Bu anarşi ortamı, belli bir düzen koyucu olmaması hasebi ile dengeleme ile idame edilmektedir. Bu da güçler ayrımını doğuran, emperyalist hedeflerin sahnesi olan bir dünya düzensizliğini karşımıza çıkarıyor.

Tarih boyu geçirdiği serüven nihayetinde, Soğuk Savaş dönemi ile bir kırılma noktası ile “Yeni Dünya Düzeni” kavramına itilen uluslararası sistemin, düzen atfının bir düzensizlik resti olması, anarşi ithafının sistemsal uygunluğunu ilan etmektedir. Bu serüven sürecinde ithaf edilen anarşik sistemin kaygı ve dürtülerle aldığı yol içinde bulunduğumuz sistemin gelişim ekseninde dönüşen tarihsel serüvenini oluşturmaktadır.

Güvenlik kaygısı ile başlayan dönüşümün yerini güç arzusuna bırakacağı stratejik hamlelerle temeli atılan yeni dünya; İkinci dünya Savaşı ardından çift kutuplu bir sistemin rekabet ataklarıyla bloklaşarak dizayn olmaya başlamıştır. Bloklaşarak evrilen uluslararası sistem; Milli-Devlet ihtilalleri ile çözümlenerek

---

¹ Anarşi: Otorite, devlet, tahakküm, hiyerarşi yokluğu.

başta SSCB'nin yıkılmasıyla çok kutuplu bir sisteme yeni dünyanın kapılarını açmıştır.

1.1.1.1.Soğuk Savaşa Geçiş Dönemi: Değişen Dünya Kuvvetler Dengesi

Uluslararası sistemin yeni dünya adımı, İkinci Dünya Savaşı ardından meydana gelen dört ana gelişme etkisiyle oluşturulan politikalar hizasında atılmıştır. Bu dört ana gelişimin ilki, dönemin güç dengesinin merkez aktörü olan Avrupa Devletleri'nin, savaş nihayetinde yaşadıkları derin tahribat ve güç kaybıdır. İkinci dönüşüm etkeni, “Süper Güçler”² olarak doğan Sovyetler Birliği(SSCB) ve Amerika Birleşik Devletleri(ABD)'nin, etken rol devir alımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü dönüşüm etkeni, gelişen teknoloji ile saldırı\savunma güdümlü silahların üretimi ve termonükleer silahların sahneye çıkışıdır. Dördüncü etken ise, çalışmamızın ana temasına vurgu yapan milliyetçi yaklaşımların, Avrupa İmparatorluklarına karşı reddi ve ihtilalci tutumu olarak tarihsel perspektifte sunulmaktadır. Bu dört ana olay, uluslararası politikaların yapısı üzerinde, radikal bir dönüşümün kırılma noktalarını oluşturmaktadır.

Savaş sırasında Kızıl Ordu'nun Orta ve Doğu Avrupa'da yerleşmesi ve Batı yönünde baskın olması; Amerika'nın Sovyet girişimlerine karşı cephe almasına sebep olmuş, bu durum da iki büyük devleti savaş anındaki kader ortaklığından uzaklaştırarak yeni uluslararası düzenin ana temasını oluşturan bir rekabet ortamına itmiştir. Yeni dünya dizaynı bu güç yarışı bağlamında şekillenmeye başlamıştır. Uluslararası bir güç olan Avrupa'nın yeni dünya dizaynında savaş mağduriyetiyle güç devrini iki kutuplu bir sisteme devretmesi ile ABD ve SSCB uluslar arası sistemin, iki önemli aktörü haline gelmiş ve yeni dünya dizaynında aktif rol almıştır. Böylece tek kutuplu uluslararası sistem, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı ve dönüştürücü etkisiyle yeni bir hal alarak İki kutuplu bir nitelik kazanmıştır. İki kutuplu sistem tarihin yabancı olmadığı, 18. Yüzyılda da Üçlü İttifak-Üçlü İtilaf

---

² Süper Güç: Küresel düzlemde zirve konumu, uluslararası sistemin en güçlü devleti , küresel boyutta olaylara etki yeteneği ve güç kullanımı yapabilen “büyük güç” sıfatından da üst bir seviyeyi ifade eder. Soğuk Savaş dönemi küresel düzlemin Süper Gücü, ABD ve Rusya idi.

şeklinde ayrılan iki kutbun çevresinde bir cihan kurgusu yapıldığı, yabancılanmayan bir denge mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu denge mekanizmasında, büyük ve orta büyüklükteki devletler, iki blokta taraf olarak toplanmıştır.

İkinci Dünya savaşı ile bir kırılma yaşayan uluslararası sistem, küresel güç merkezlerindeki değişim ile yeni dünya dizaynına evrilen ilk kırılmayı yaşamıştır.

1.1.1.2. Soğuk Savaş Dönemi: Çift Kutuplu Sistemin Küresel Dizaynı

Güvenlik kaygısı temelli meydana gelen Soğuk Savaş; İkinci Dünya Savaşı ardından, savaş galibi iki devletin, güç dengesini yeniden belirlemesi ve bir rekabete düşmesi ile aralarındaki anlaşmazlık ve çatışmanın, doğrudan silah kullanımı olmadan sürdürüldüğü tarihsel bir dönemi ifade etmektedir (Sander, 2014, s. 224). Yıkıcı İkinci Dünya Savaşı ardından, güvenlik kaygısı ile onarımı güç devri ile gerçekleştirmeye çalışan İngiltere ve ABD'nin stratejik tavrı uluslararası sistemde SSCB bir kutup olarak yükseltilmiş ve ABD karşısında yerini güç ve çekim merkezi olarak almıştır. Bu perspektif ile karşımıza çıkan oluşum denklemi “önce biri ötekini, sonra öteki diğerlerini oluşturmuştur” çözümlenmektedir, bu hususta sistem “diğeri merkezli” bir politikanın uygulanmasıdır (Öztürk, 2007, s. 7).

Savaş sonrası “Süper Güç” konumuna gelen ve güçler dengesini değiştiren ABD ve SSCB; siyasi-ekonomik-askeri restleşmeleri kısıncında Soğuk Savaş olarak adlandırılan ve yeni dünya dizaynına yön veren dönemin, iki aktif aktörü hali almıştır. İki Süper Güç arasında çıkan gerginliklerin sebebini oluşturan dünya sistemi hususunda başlarda ABD, güçlü ekonomisi ve atom bombası kozuyla rekabetin öncü aktörü olarak varlık sergilemiştir. Ancak süreç akımında SSCB nükleer silaha sahip olarak ABD ile eşit rekabet düzeyine erişerek Soğuk Savaş'ı resmen başlatmıştır.

Bu dönemde dünya SSCB ve ABD dizaynında, İki Kutuplu bir yapı niteliği kazanmış ve savaştan çökük çıkan Avrupa Devletleri bu rekabetçi iki süper güç etrafında kümelenmiştir. Bu bağlamda ABD yalnızlık politikalarını(Monroe Doktrini)³ terk ederek dünya devleti rolünü bürünüş ve milletler arası politikada

---

³ Monroe Doktrini: ABD'nin o dönemki başkanı James Monroe'nin tasarlayıp, sunduğu tarafsızlık\yalnızlık politikasıdır. Bu politikaya göre esas ülkenin güvenliğidir.

zirveye geçmiş; SSCB ise emperyalist politikalarının yanında, teknolojik gelişmelere imza atması hasebiyle milletler arası politikalar hususunda zirveyi ABD ile rekabet koşullarında bölüşmüştür (Armaoğlu, 2012, s. 512).

Bu dönemin en belirgin geçişleri; 3. Dünya Devletlerinin siyasi bağımsızlık mücadelesi ve ekonomik kalkınma girişimleri, süper güçlerin silahlanma atakları ve Almanya-Japonya'nın tekrar Batı İttifakına yönlendirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir döneme damga vuran olay olarak karşımıza, kendi kaderini tayin etme hakkını açıkça yok saymayı hedefleyen “Yüzdeler Anlaşması” çıkmaktadır. Stalin ve Churchill arasında, yapılan ve dünyaya damga vuran bu anlaşma; Churchill'in Doğu Avrupa'daki etki alanını, SSCB'ye fazla egemenlik vermeden belirlemek istemesi üzerine Stalin ile masaya oturuşu olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlaşma şartlarına göre iki devlet Doğu Avrupa topraklarında üstünlük yüzdelerini belirlemiştir. Ancak ABD'nin siyasi tezahürünü açıkça ihlal eden bu anlaşma hiçbir zaman imzalanmamış, bunun yanında dünya dizaynında ortaya çıkışı ile yer etmiş bir anlaşmadır. Kırılma noktası bağlamında dönemin geçiş paradigmasını cereyan eden bazı olaylar kapsamında açıklamak, yeni dünya sisteminin dizayn serüvenini daha kapsamlı ortaya koyacaktır.

1.1.1.2.1. Paris Barış Antlaşması

21 Devletin katılımı ile gerçekleştirilen konferanslar Muzaffer müttefik devletlerin, Romanya, İtalya, Bulgaristan, Finlandiya, Macaristan'ın yeniden egemen devletler olarak uluslararası sistemde yerlerini almalarını sağlamıştır. Konferanslarda kesin bir ayırım ile Doğu-Batı blokları oluşmuştur. Revize edilen uluslararası düzen “kapitalist” ve “komünist” ideolojiler bağlamında ikiye bölünmüştür. Paris Barış Antlaşması'nın yön verdiği bu dönemde, Bloklar arası ideolojik çatışmalar belirginleşmiştir. İki Kutuplu sistemin rekabetçi süper güçleri olan, ABD ve SSCB çevresindekiler “statükocu” ve “statüko karşıtı” bir tavırla uluslar arası disiplinde tavır sergileyerek yeni dünyanın dizaynında etken olmuş vakaların başında gelmektedir.

1.1.1.2.2. Kuzey Atlantik Paktı Teşkilatı: NATO

SSCB tehdidine karşı, ABD destekleri ile iş birliği olarak kurulmuştur (Armaoğlu, 2012, s. 545). Türkiye'nin de arasında bulunduğu 29 üyesi vardır. Temel ilkesi askeri ve siyasi yollarla üyelerin huzur ve güvenliğini sağlamaktır. İttifak cepheleri öngörülemeyen anarşi sisteminin istikrar kaynağı olmayı hedeflemektedir. NATO, Doğu ve Batı arasındaki ayrışmanın ilanı olarak oluşturulmuştur.

İlk restleşme Almanya üzerinden gerçekleşmiştir. İngiltere ve Fransa işgalinde olan Almanya'da, ABD tarafından Federal Almanya Cumhuriyeti kurulmuştur. Buna karşılık olarak SSCB, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Dolayısıyla Almanya, ABD ve SSCB arasındaki dünyayı dizayn eden Soğuk Savaş'ın önemli sembollerinden biri olmuştur. Aynı zamanda ABD'nin temel amacına hizmet eder bir olgu olarak NATO, kuruluşu ile SSCB'nin Avrupa'daki yayılmasına ket vurmuştur.

1.1.1.2.3. Batı Bloku'na Karşı Atak: Varşova Paktı

NATO'ya karşı oluşturulan, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin dostluk göstergesi ve askeri birlik anlaşması olarak ekonomik yardım amaçlı bir konsey denkleğinde imzalanmıştır. Varşova paktı üyeleri: SSCB, Arnavutluk, Macaristan, Romanya, Polonya, Çekoslovakya ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti'dir. SSCB bu Batı Bloğu atağı ile hakimiyet alanını güçlendirmiş e genişletmiştir. Paris Anlaşması'nın onaylanması ile zaman kaybetmeyen SSCB, Dünya denge dizaynında tam bir karşı NATO hamlesi ile "karşı-NATO" paktı olarak Varşova Paktı'nı kurmuştur (Acar, 1991, s. 171).

1.1.1.2.4. Orta Doğu Hamlesi: Bağdat Paktı

Öncelikli olarak Türkiye ve Irak arasında Bağdat'ta işbirliği amacıyla imzalanmıştır. Ortak Savunma Bölgesel İşbirliği Teşkilatı olarak Türkiye, İngiltere, İran, Pakistan ve Irak arasında kurulan ittifak ile SSCB'ye karşı Ortadoğu hamlesi

yapılmıştır. Soğuk Savaş böylelikle yeni dünya dizaynında bloklaştıran rüzgarlar ile etki mekanizması vazifesini korumuştur.

1.1.1.2.5. Milletlerarası Yumuşamaya Geçiş: SBKP 20.Kongresi

Stalin'in ölüm ardından, Sovyetler Birliği Komünist Partisi(SBKP)'nin 20. Kongresinde, Milletler arası rekabet etkisiyle esen soğuk rüzgarlara karşı Kruşçev "Gizli Söylev"⁴ adı altında Josef Stalin ve dönemini şiddetle eleştirerek "Sertlik Politikası"ndan "Milletler Arası Bir Yumuşama"ya geçişin göstergesini yapmıştır. SSCB'nin kaderini kendi arzularının damgasını vuran Stalin'in putlaştırdığı politikaları söylevleriyle yıkan kongre "Barış İçinde Bir Arada Yaşama" mottosu ile yeni dünya dizaynında yumuşak bir geçişin göstergesini yapmıştır.

1.1.1.2.6. Üçüncü Blok: Bağlantısızlar Atağı

Milletler arası yumuşama dalgalarıyla yükselen "Barış içinde bir arada yaşamak" mottosu üçüncü bir bloğun kilidini kırarak harekete geçirmiştir. Havana Bildirisi ile toprak bütünlüğünü, milli bağımsızlığı, milli egemenliği ve güvenliği, sömürgeci her türlü dış baskıdan korumak, her türlü işgallerden korunmak için oluşan bağlantısızlık iddiası ile öne çıkan Üçüncü Bloktur. Bu Hareket Afrika ve Asya'ya hakim olan, milletler arası yumuşama rüzgarlarının güçlendirdiği bir diplomatik felsefe olarak karşımıza çıkmaktadır (Sander, 2014, s. 433-434).

1.1.1.3. Soğuk Savaş Sonrası Milli-Devlet Çözümlemesi

Milli-Devlet ihtilali ile evrilerek çözümlenen sistemin ilk sinyali, SSCB'nin dağılması ve ABD karşısında mağlup kalarak Soğuk Savaş'ın nihayetlendirmesi olmuştur. Soğuk Savaş'tan galip çıkan ABD'nin dönem başkanı Bush tarafından 1990'da Kuveyt'in Irak Tarafından işgali üzerine söylediği "Yeni Dünya Düzeni" kavramı(Arı, 2004, s. 521), uluslararası sistemde oluşan evrimin bir süper güç tarafından ilanı olmuştur.

---

⁴ Gizli söylev: SSCB'nin devlet adamı Kruşçev'in yumuşatma politikası.

Bu bağlamda, fikir ekollerinden Huntington'un tezahürünü ele aldığımızda; Huntington'a göre yeni yorumlar yüklenen dünya siyaseti için üretilen tüm görüşlerin, merkezi bir değer taşıyan farklı bir boyut bulunmaktadır. Bu boyut da bahsettiğimiz milliyet refleksidir. Huntington'a göre küreselleşme eşiğinde olan dünyanın milli devletler arası rekabete yeniden bir eğilim gösterdiği sinyalleri yükselmektedir. Konu ile ilgili şu yorumda bulunmuştur:

"Benim faraziyem şudur ki; bu yeni durumda mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ve ekonomik olmayacak. Beşeriyet arasındaki büyük bölünmeler ve hakim mücadele kaynağı kültürel olacak. Milli devletler dünyadaki hadiselerin yine en güçlü aktörleri olacak fakat global politikanın asıl mücadeleleri farklı medeniyetlere mensup grup ve milletler arasında meydana gelecek. Medeniyetlerin çatışması global politikaya hakim olacak. Medeniyetler arasındaki fay hatları geleceğin muhabere hatlarını teşkil edecek. Medeniyetler arasındaki mücadele, modern dünyadaki mücadelenin evriminde nihai safha olacak... Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte, milletlerarası siyaset Batılı görünüşünün dışına çıkıyor ve Batı ile Batılı olmayan medeniyetler arasında ve Batı dışı medeniyetlerin kendi aralarındaki etkileşim, milletlerarası siyasetin odak noktası haline geliyor. Medeniyetler siyasetinde, Batılı olmayan medeniyetlere dahil millet ve hükümetler, artık tarihi, Batı kolonyalizminin hedefleri biçimindeki objeleri olarak kalmıyorlar, fakat tarihin muharrik ve müşekkilleri olarak Batı'ya katılıyorlar (Huntington, 1993, s. 33).

Soğuk Savaş, Yeni Dünya Anarşisinin dizaynında dönüşümlerin etkin gücü konumunda bir kırılma noktası olarak tarihsel serüvende yerini almıştır. Rekabet restleşmesi arasında, ülkelerin milli egemenlik ilkelerini görmezden gelen kutuplaşma hamleleri ile bloklaşarak hakimiyet kuran süper güçler ve destekçisi orta güçler; modernizasyonun eleğinden milli hakimiyet ilkesiyle karşı karşıya kalarak geçmiştir. Çift kutuplu blok yapısı, gelişen rüzgarlarla bağımsızlık hakkını ifa etmeye yönelik çok kutuplu bir yapıya evrilmiştir.

SSCB'nin parçalanmasıyla mağlubiyetle uluslararası sistemde yükselen Rusya, Perestroyka(yeniden yapılanma, yeniden inşa) politikaları ile hızlı bir

dönüşüm sürecine girmiştir. SSCB döneminde uyguladığı sert politikalarla işgal ettiği Türkistan topraklarını, parçalayarak bağımlı bir bağımsızlığa iten Rusya; sert politikasını yumuşak bir politikaya çevirerek bölgesel güç arzusunu ifa etmiştir. Böylece siyasal-ekonomik olarak bağımlı bağımsız ülkeler oluşturarak, ilgi odağı olan coğrafya üzerinde bölgesel hakimiyetini stratejik olarak korumayı hedeflemiştir. Çalışmamızın ana hattını oluşturan bu konu Yeni Dünya Anarşisini analiz etmek ve önerilen yeni iddiayı inşa etmek için merkez alacağımız kaynak platosunu oluşturmaktadır.

Devletlerin güvenlik kaygısından güç kazanımına terfi eden etken arzularla yön verdiği uluslar arası ilişkiler, jeopolitik kavramı üzerinde inşa ettikleri gelişim merkezli yükselen hedefleri üzerinden Yeni Dünya Anarşisinin dizayn parametrelerini oluşturmuştur.

1.1.2. Yeni Dünya Dizaynının Etken Mekanizmaları

1.1.2.1. Küresel Sistemin Katalizörü: Emperyalizm

Kapitalizmin küresel sisteme stratejik dokunuşu olan Emperyalizm(yayılmacılık), güçler dengesinin belirleyici unsurlarına sahip olma arzusudur. Çevreden merkeze değer aktarımı olarak tanımlanan emperyalizm; Uluslararası hakimiyet ilişkisinde, küresel güçleri paylaşım çatışmasına iterek uluslararası sistemi bu anarşi ortamında sistem dizaynının etkin mekanizması rolünü üstlenmektedir. Emperyalizmin, kaynaklar doğrultusunda yayılmacı arzular yüklediği güçler; uluslararası sistemde bu arzuların dürtüleriyle yürüttükleri stratejik politikalarını anarşik sistemin bencilliğiyle yürütürken, çatışma ortamında işbirliği öneren yayılmacı güç birliklerine de yönelmiştir. Küreselleşme adı altında uluslar arası sistemin satranç tahtası rolünü üstlenen dünya düzlemi neo-liberalist yaklaşımlarla emperyalizmi ultra bir boyuta vardirmiştir. Yeni dünya anarşisinin katalizörünü oluşturan bu boyutta, öne sürülen güçler arası işbirliği ile modern sömürgecilik faaliyetleri dirilmiştir.

1.1.2.2.Coğrafya Yönetim Sanatı: Jeopolitik

Jeopolitik siyasi coğrafya içerisinde doğmuştur. Coğrafi anlama ve yorumlama kabiliyetini politikada kullanma ve stratejiye uyarlama sanatı olan jeopolitik, coğrafyadan faydalanma verilerinin üretildiği bir bilim dalıdır. Yayılmacı zihniyetin devlet ideolojisi olarak benimsediği bu sanat, klasik bağlamda “böl-parçala-yönet” ilkesinin yeni dünya anarşisiyle kavramsallaştırılan icra stratejisidir. Coğrafi politika bilimi olan jeopolitik; ham maddeye ulaşım, coğrafi bölge kontrolü, bölgesel ve küresel egemenlik arzuları, güç dengelerinin kontrolü üzerine geliştirilen stratejiler bütünü oluşturmaktadır.

Küresel sistem katalizörü olan emperyalizmin hedef ulaşması için toplanan veri ve bu verilerin analizi doğrultusunda izlenecek yol, jeopolitiği anarşik sistemde kavramsal olarak açıklamaktadır. Jeopolitik, hedef olarak belirlenen bölgenin güçler nezdinde coğrafi olarak analiz edilişi ve bölgenin coğrafi unsurlarının kullanılması üzerine geliştirilen yol haritası olarak karşımıza çıkmaktadır(İşcan, 2004, s. 48). Yeni dünyanın dizayn aşamasında kavramsallaştırılan bu stratejik mekanizma; tarih boyu ülkeler arası mücadelelerde coğrafi unsurları göz önünde bulundurarak hareket edişin revize edilmiş halidir.

Yeniden dizayn edilen dünya üzerindeki hakimiyet mücadelesi, gelişen ve dönüşen sistemle, modernize edilerek bir başka bakış açısı sunmuş ve bu bakış açısından yeni dünyayı dizayn edici etken mekanizmalar üretmiştir. Gelişim merkezlerinin ham maddeye olan uzaklığı, ihtiyaçtan doğan bir arayış ve hakimiyet arzusuyla üretilen politikaları üretmiştir. Coğrafya unsurunu ön plana çıkaran bu yeni dünya bakışı, coğrafya üzerine geliştirilen emperyalist hedefler katalizörlüğünde, şekillenmiştir ve küresel şekillenmenin etkeni olmuştur.

1.1.3. Yeni Dünyanın Stratejik Dizaynı: Hakimiyet Teorileri

1.1.3.1.Kara Hakimiyet Teorisi

Jeopolitik olarak ilk teori sayılan bu teori İngiliz Halford Mackinder tarafından ortaya atılmıştır. Mackinder, devletlerin güç sahibi oluşunu; kara ve deniz

gücü olarak sınıflandırmış, tarihi gelişim süreci içerisinde kara ve deniz gücü dengelerinin eksen değişebileceğini belirtmiş ancak yeni dengeler öngörüsünde küresel egemenliği kara güçlerinin sağlayacağını ileri sürmüştür. Mackinder'in stratejik algısına göre, bir devlet için jeopolitik açıdan en ideal yer "merkez" bölgesidir. Bu tanıma göre Mackinder, kara gücü iddiasının merkezini Avrasya'nın iç bölgesi olarak tanımlamış ve bu bölgeyi Kalpgah olarak adlandırmıştır. Mackinder'e göre Kalpgah "dünya adası" üzerinde, küresel bir güç merkezi oluşturacak ve kendi kendine yeterli olacak bir bölge olarak tanımlanmaktadır. Mackinder Kalpgah'ın "dünya adası"nı yönetmek için bir anahtar bölge olduğunu ileri sürmektedir(İşcan, 2004, s. 60).

1.1.3.2. Avrasyacılık

Bir coğrafi terim olarak ortaya çıkan Avrasyacılık, küreselleşme ile bölge üzerinde güdülen emekler çerçevesinde 19. yüzyılda Rusya'da ideolojik bir boyuta vararak felsefi bir anlam kazanmış 20. Yüzyılda kriz döneminin milli yükselişi ile yükselen bir politika halini almış, milli bir ideoloji çerçevesine getirilmeye çalışılmıştır(Akgül, 2019, s. 16).

İlk olarak Klasik Avrasyacılık şekliyle Çar 1. Petro Döneminde ortaya çıkan bir kimlik politikasıdır. Ekoller Rusya'nın Batı ile Doğuyu bir araya getiren bir Avrasyalı kimliğine sahip olduğunu ileri sürmüştür. Slav olarak tanımlanmak yerine Avrasyalı kimliği ile çatı anlayışını benimseyen ekoller, SSCB gündeminde uzun süre yer bulamamıştır. Sovyetlerin çöküşü ile siyasi, ekonomik ve sosyolojik bir evrimden geçerek yeniden ön plana çıkmış ve Yeni Avrasyacılık adını almıştır.

Kriz dönemlerinin fikir ürünü olan Avrasyacılık, ikinci çıkışı yakaladığı ve Yeni Avrasyacılık adını aldığı dönemde Aleksandr Dugin ile anılmaya başlanmıştır. İkinci çıkışı ile dönüşen Avrasyacılık Akımının öne çıkan ismi Aleksandr Dugin'in fikri ilham kaynağı ise Mackinder'in kara-deniz güç yarışındaki jeopolitik yorumlamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dugin Klasik Avrasyacılığı güncel koşullara Mackinder'in fikir izdüşümü ile uyarlamıştır. Mackinder'in tanımlaması ile Avrasya kıtasının merkezi bölgesi "Kalpgah" olmakta ve rekabet tasviri bu bölge ve

Avrasya uçlarında yerleşen “okyanus” devletleri arasında gerçekleşmektedir, karadeniz rekabet tezi bunun ifade ediliş biçimini oluşturmaktadır. Mackinder’in nihai tezi ise bu bölgeye hakim olanın dünyaya hakim olacağı tezidir. Mackinder’in rekabet stratejisini, fikri temellerinde Rusya ve ABD tarafları üzerine şekillendiren Dugin de kendi Avrasyacılık anlayışını bu tezin prensiplerine dayandırarak Rus İmparatorluğu hakimiyetinde bir Avrasya şeklini öne sürmektedir. Dugin aynı zamanda “Rus Jeopolitiği” adlı kitabında, Türkistan Coğrafyası üzerine tezahür ettiği hakimiyet politikasının tehdidi olarak da Türkiye’yi göstermektedir.

Dugin “Rus Jeopolitiği” adlı kitabında bahsettiği amacın gerçekleştirilebilmesi için çeşitli alt imparatorluklardan oluşan ve merkezinde Rus İmparatorluğu’nun bulunduğu bir Avrasya İmparatorluğunun kurulması gerektiğini iddia etmektedir. bu imparatorluğun bileşenlerinin Batıda Almanya’nın önderliğinde Avrupa İmparatorluğu, Doğu tarafında Japonya’nın liderliğinde Pasifik İmparatorluğu ile güneyde İran’ın öncülüğünde Orta Asya İmparatorluğu olduğunu belirtmektedir(Kurt, 2019, s. 427). Dugin kurduğu bu coğrafya yönetim sanatı ideolojisinde, alt bileşen olan ülkeler çevresinde bir müttefik ülkeler tanımlaması gibi “günah keçisi” olarak adlandırdığı düşman ülkeler tanımlaması da yapmaktadır. Dugin jeopolitik çözümlene ve ileri sürümünü teorik boyutla ele aldığı Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım başlıklı kitabında, Alt bileşen olan Türkistan Bölgesinin Orta Asya işaretlemesi ile betimleyerek bu bölgede kurulacak Orta Asya İmparatorluğu bölgesindeki “günah keçisi” nin Türkiye olduğunu vurgulamaktadır. Bu vurgu, tezahür edilen Avrasya İmparatorluğu’nun önemli bir bölgesinin Türk yurdu olmasıyla alakalı olmakla beraber, Türkiye’nin uygulayacağı Turancı politikaların kurulacak olan imparatorluğa engel olma ve yıkma gücüne sahip oluşuyla doğrudan alakalıdır.

Dugin’e göre İstanbul’un Türkler tarafından fethi ile Ortodoks İmparatorluk anlayışı kuzeye hareket etmiş ve Moskova Çarlığı’na geçmiştir. Dugin Türkler’in çöküşüne sebep olduğu Bizans’ın, yeniden Üçüncü Bizans veya Son Roma olarak olgunlaşmış bir Ortodoks İmparatorluğu düşüncesi ile Ruslara geçtiğini ileri sürmektedir. Bu da Avrasyacılık anlayışının dini boyutunu oluşturmakta Avrasya İmparatorluğu ile Ortodoks bir imparatorluk, Ortodoks liderliği betimlenmektedir.

Bu bağlamda, tezahür edilen Avrasya İmparatorluğu'nun kurulabilmesi için, İmparatorluğa merkez olarak tayin edilen Avrasya bölgesinde yaşayan Türklerin, Slavlar ile bütünlük sağlamasını önemli bulan Dugin, bu kaynaşmanın iki millete de istikbal olduğunu belirtmiş ve etnokültürel farklılıkları öne sürerek bu yönde siyasi tavırlar yüklenmelerinin her iki milletin de ortak kaderine zıt olduğunu altını çizmiştir(Kurt, 2019, s. 447). Bu bağlamda bölgede islami inançlı Türk etnisitenin ilişkilerini pekiştirmesinin tehlikeli olduğunu vurgulayan Dugin;

Türk Birleşiminin idari güç kaybına dönüşebileceğini ileri sürmektedir. Olası bir Türk-İslam ayrılıkçılığı durumunda, Türk Birliğinin idari üssünün Kuzey Kazakistan'ı kapsamı ihtimalini büyük bir tehlike olarak ifade etmektedir. Dugin bu durumun gerçekliği karşısında Kalpgah'ın, büyük ve korkunç bir tehlike olarak ifade ettiği, "karasal mekânın tam ortasından Türk mızrağı ile paramparça olma" durumuyla karşı karşıya kalacağını iddia etmektedir (Dugin, 2018, s. 158). Dugin'e göre Kafkaslar'ın kontrolünün getirisi sıcak denizlere yol açılmasıdır. Bu durumda Türkiye'nin Türk Dünyası'na yayılması, Kafkasları çerçeveye alarak Türkistan Coğrafyasında ilişkileri pekiştirmesi tehlikesine karşı, bölgede Ermenistan'ın bir stratejik üs görevi gördüğünü ve Türklerin Türkistan Bölgesine ilerlemesine, Ermeni müttefiklerin set oluşturduğunu belirtmektedir. Dugin bölge üzerine kurduğu coğrafya yönetim sanatının icrası için; Türkiye'nin her türlü nüfuz edinme girişiminin engellenmesi gerektiğini ve Turancı entegrasyon projesine set çekilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Dugin, Avrasyacılık teorisi karşısında en büyük tehlikeyi, Türkiye olarak görmektedir. Kurulmasını tezahür ettiği Avrasya İmparatorluğu'na en büyük engelin, merkezi olarak nitelendirdiği Türkistan bölgesinin Türk varlığına ait olması ve bu bölge üzerinde potansiyel olarak etkinliği olan Türkiye'nin bölge üzerindeki soyut hakimiyetini somutlaştırması olacağını ifade etmektedir. Dugin, bu bağlamda teorik çerçevede temellerini attığı Avrasya İmparatorluğu'nun güney kanadını oluşturan ve merkezi önem arz eden Türkistan bölgesini, Orta Asya işaretlemesi ile adlandırarak, bir Orta Asya İmparatorluğu olarak tezahür etmekte ve Türkiye'yi de bu bağlamda bir engel olarak önemle ele almaktadır. Dolayısıyla öne sürdüğü teoriye karşı olan Turancılığı, engellenmesi gereken bir sorun olarak ifade etmekte, Avrasyacılık

teorisine alternatif bir karşı bütünleşme olduğunu vurgulamaktadır(Serbest, 2017, s. 305). Dugin'in bu bağlamda en net vurgusu bölgeye yönelik Türkiye'nin alaka ve ilgisinin engellenmesi gerektiğidir. Dolayısıyla Dugin, bölgeye tarihsel ve varlıksal olarak hakim olan Türk kimliğinin küresel etkin temsili olan Türkiye'ye, bir "günah keçisi" rolü biçerek Kafkasya ve Orta Asya olarak işaretlenen Türkistan bölgesi üzerindeki, tezahür ve çıkarlarının dikkate alınmaması gerektiğini belirtmiştir. Bu pergelde, Türkiye'nin ilgisinin dağılması ve iç sorunları ile muhatabiyetinin arttırılması için, bölücü faaliyetler gerçekleştirerek iç karışıklığı yükselten terör örgütünü desteklemenin gerekliliğini belirtmektedir. Bu bağlamda etnik olarak İran'a yakın olanları da Atlantikçi algı kapsamında çıkarmak için ön plana çıkarmayı da eklemektedir. Bunun için Türkiye'ye yapılacak Şam, Riyad ve Bağdat yolu üzerinde güney istikametinde bir gelişim teklifi yahut Jeopolitik tezahürün topyekün değişimi niyetiyle bölgedeki İran taraftarlarının kısıktırılmasını dolayısıyla uzun vadede Avrasyacı teorilerini baltalayacak bir hareketin engellenmesini, arzuladığı Avrasya İmparatorluğunun Orta Asya Bloğunun üzerindeki düşüncelerin tahrip edilmesini önermektedir. (Kurt, 2019, s. 453).

Sonuç olarak; Avrasyacılık teorisi ile Rusya Avrasya'da siyasal ve ekonomik bir güç kazanmayı, bir birlik kurmayı ve bölgesel bir güce ulaşmayı hedeflemektedir. Bunun için yayılma planında öncelik olarak Kazakistan Rusya Beyaz Rusya arasında bir bütünleşme kurmak ardından Orta Asya olarak işaretlenmiş olan Türkistan bölgesine daha geniş çaplı yayılarak Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Azerbaycan'a kadar genişlemeyi ve Ukraynadan Ermenistan'a varan bir bütünleşmeyi sağlamayı hedeflemektedir. Bu sayede Sovyet havzasında oluşturulması arzu edilen ancak oluşturulamayan Rus kimliği yerine, Rus menşeli bir Avrasya kimliği inşası yapılabilecektir. Avrasyacılık veya Avrasya Birliği Teorisi de bu inşa arzusu ile Türk topraklarında, Rus yayılmacılığı egemenliğini tekrar güçlendirmek için ortaya koyulan alternatif politika ve stratejilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu arzu ideolojik bir boyut taşıyarak bir teori, bir fikir akımı çizgisinde günümüzde Neo-Avrasyacılık olarak adlandırılmış ve Rusya tarihinde önemli bir yere sahip olarak kurulan ilişki ve politikaların stratejik alt yapısını oluşturmuştur(Serbest, 2017, s. 286). Neo-

Avrasyacılığın rekabet alanında Çin ve İpek Yolu'nun restore edilmiş hali olan Bir Kuşak Bir Yol projesi de bulunmaktadır. Avrasyacılığa göre bu proje bölgesel güç olma yarışı için güçlü bir rekabet karşılaşmasını beraberinde getirecektir. Görüldüğü üzere Avrasyacılık anlayışına göre ABD ve Çin rekabet kısılacında, bölgeye tarihi ve etnik bir bağı olan Türkiye ise “günah keçisi” ifadesi ile ilişkilerine set çekilen bölge olarak karşımıza çıkıyor.

1.1.3.3.Kenar-Kuşak Teorisi

Amerika kökenli Profesör Nicholas J. Spykman'ın Mackinder'in fikrini temel alıp eleştirerek geliştirdiği bu teori, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Amerikan dış politikasının mimarı sayılmaktadır. Spykman Avrasya'nın güç potansiyelini bir bölgede yığmaktan ziyade yayarak açıklamış ve Kalpgah'ı çevreleyen ülkeler kuşağını önemli bölge olarak ele alıp Kenar Kuşak(Rimland) olarak adlandırmıştır. Bu çerçevede Spykman “Kenar Kuşak ülkelerine hakim olan Avrasya'ya hükmeder, Avrasya'ya hükmeden dünyanın kaderini kontrol eder” tezini ileri sürmüştür. Kenar Kuşak Teorisi, Amerika menşeli bir teori olarak Amerikan faydacılığını ön planda tutmuş ve Kara-Deniz Hakimiyet Teorilerini Avrasya'nın Kalpgah'ında birleştirmiştir. Teori, Amerika'nın karşısında oluşturulması muhtemel bir güce karşı koalisyonlar önermiş ve Amerikan hegemonyasını güçlendirmeyi hedeflemiştir. Dolayısıyla yine Türkistan Bölgesini çevreleyen ve bölgenin ilişkilerinin kontrolde tutulması gerektiğini vurgulayan bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bölgenin Türkiye ile bağı tehlike arz etmekte bu hususta Amerika Sovyet dağılımını destekleyerek bölgedeki ulusçuluk kavramını kontrollü kullanırken Ruslar ile rekabetine sıkıştırdığı bölgeyi Türkiye ile ilişkiler açısından etkilemektedir.

1.1.3.4.Büyük Satranç Tahtası

Kıtaların sosyo-politik ilişkide bulunmaya başlaması ile Avrasya dünya iktidarının merkezi haline gelmiştir. Dünya tarihine damga vurmuş iki lider olan Adolf Hitler ve Joseph Stalin, küresel güç olma arzusunu Avrasya merkezli bir

temele oturtmuş, Avrasya'yı kontrol etmenin küresel bir kontrol gücü vereceği tezi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda Amerikalı siyaset bilimci Brzezinski'ye göre, tarihsel süreçten günümüze politikalar pergeline bakıldığında; Avrasya, küresel rekabet mücadelesine sahne olan bir satranç tahtasıdır ve bu tahta üzerinde oynanan oyun, jeopolitik çıkarlar hizmetinde oluşturulan jeostratejilerdir (Brzezinski, 1997, s. 2).

Avrasya siyasi pergelden küresel sistemin en iddialı ve devimsel devletlerine ev sahipliği yapan yer olarak dikkat çekmektedir. Avrasyalılar, Dünya düzleminde en yüksek nüfuslu bölgesel güç ve küresel güç talepkarlarıdır. ABD'den sonra en güçlü sayılan altı ekonomi ve altı silah ithalatçısı Avrasya'dadır. Dünyada resmiyette olan ve olmayan tüm nükleer güçlerin biri hariç geri kalan hepsi Avrasya'da yer almaktadır. Dolayısıyla Amerikan hegemonyasına meydan okuyabilecek güce sahip, siyasi veya ekonomik potansiyeli yüksek olanlar Avrasyalılardır (Brzezinski, 1997). Tüm bunlar perspektifinde Avrasya'nın coğrafi gücünün yanında yükselen siyasi gücü ve sosyolojik potansiyeli, Amerika'yı büyük ölçüde geride bırakmaktadır. Bu sebeple Avrasya Küresel güç mücadelesinin sürdürülebileceği bir satranç tahtası olarak tasvir edilmektedir. Bu satranç tahtasında farklı güçlerde bir çok oyuncu yerini almaktadır. Ancak bu Büyük Satranç Tahtasının esas oyuncularını bu bölgenin doğusunda, batısında, ortasında ve güneyinde yer almaktadır. Satranç Tahtası olarak tasvir edilen bölgeyi kısaca tanımlayan bir yoğunlaşma içine girmişlerdir.

Bu bölgede oynanan bu akıl ve strateji oyununun baş rolü olma gayretinde olan Amerika, Sovyet Döneminden günümüze yumuşak güç tavrını ılık ılık hissettirerek, destek-kontrol dengesini bir arada tuttuğu ulus-devlet yönlendirmeleri ile Sovyetlerin gücünü kıran, dağılmayı tetikleyen güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Sovyetlerin sosyo-politik bir baskı ve kültürel inşa politikası bastırılmaya çalışılan milli duyguları tetiklerken, Amerika'nın bölgede emperyalist hedefler ile uyguladığı demokratik destek bölgede Sovyet rüzgarlarını kıran bir dalga olmuştur. Bu stratejik akıl oyunu ile bölgede varlık gösteren Amerika'nın kısaca amacı; jeostratejik pergelden devimsel devletlerin amaç bağlamında yönetimini ele almak ve jeopolitik kapsamda katalizör olan devletleri de el altında tutmaktır. Bu yayılcı

stratejilerin en temel koşulları; gizli anlaşmalara engel olmak, güvenlik bağlamında güdümü devletlerin bağımlılığını devamlı kılmak, tebaaların itaatkar olmasını sağlamak, korumacılığı üstlenmek ve barbarların yani Türklerin birliğini önlemektir(Brzezinski, 1997). Burada barbar yaftası elbette ki Türk tarafını ifade eden bir tanımlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla stratejik güç politikalarında büyük bir satranç tahtası olarak ifade edilen Avrasya bölgesinde, yoğunluk gösteren Türk varlığı ve bu varlığın tarihi ve etnik bağını pekiştirme arzusu, bir birlik tezahürü diğer oyuncular özellikle Amerika için Şah-Mat tehlike kodunu vermektedir. Emperyalist hedeflerini demokratik politikalar ve söylemlerle süsleyen Amerika, coğrafya yönetim sanatını konuşurken o coğrafyanın aidiyet bağlarını ve bu bağların yayılcı arzularına engel teşkil etmesini barbarlık olarak tasvir etmektedir. Bu da Uluslararası sistemin kavramsal ve söylemsel çatışmasını ortaya koymaktadır.

Avrasya bölgesinin merkezinde yer alan ve Avrasya Balkanları olarak tanımlanan bölge, yer yer de yayılcı siyasetin Orta Asya tanımlaması ile niyet belirttiği bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede 9 ülke bulunmaktadır ve bu dokuz ülke için otoriter ve aidiyet unsuru ekseninde dolaylı talip iki ülke bulunmaktadır. Bu dokuz ülke; Sovyet Çatısı altında bulunmuş ve Türkistan bölgesi olarak işgal altında kalıp özerkliği bağımlı-bağımsız olarak kazanan Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan, Azerbaycan ve Ermenistan İle Gürcistan'dır. Haliyle oyuna doğrudan dahil olan iki güçten biri Türkiye'dir ve etkin aynı zamanda tehditkar bir varlık oluşturmaktadır.

Moskova'nın Türkistan Coğrafyasından 5 özerk devlet çıkarma stratejisi buradaki milliyetçi rüzgarları kesmeyi amaçlaması ile ilişkilidir. Moskova, Orta Asya işaretlemesi ile belirttikleri bölgenin milliyetçilerinin, Orta Asya'dakileri asıl adı olan "Türkistan" diye adlandırmasını ve buna yönelik tek bir politik birimde birleşme girişimlerini reddedilmiştir, daha doğrusu yıkılmış ve sonrasında yeni bir birlikteliği engellemiştir. Klasik böl-parçala-yönet politikası ile Türkistan'ın beşe bölen ve bir birliktelikten beş farklı cumhuriyet çıkaran yıkıcı bir politika tercih etmiştir. Bu durumda, Sovyetler Birliği'nin yıkılışında etkin ve ayaklandırmacı bir rol alan Amerika'nın yayılcı eksenli stratejileri de; Moskova'nın parçaladığı birlik

yapısını Moskova yönetiminden kurtarıp kendi stratejik hedeflerine müsait hale getirmek şeklinde açıklanabilir. Dolayısıyla bölgede ulus-devlet ve özerklik desteğinde bulunan ve demokratik bir uzaklaştırma tavrı takınan Amerika, bu tavrı tamamiyle satranç tahtası üzerindeki stratejik hamleleri olarak yapmıştır. SSCB'nin dağılışı ardından, Kafkasya bölgesindeki devletlerin de, Orta Asya olarak adlandırılan Türkistan Bölgesindeki parçalanmış beş cumhuriyetin de yeni bağımsız durumlarına istinaden yeni iş birliklerine açık olması, Amerika'nın stratejik hamlesinin Türkiye tarafından pas alınması tehlikesini doğurmaktadır. Bir Türk Devleti olan Azerbaycan, siyasi-etnik desteği olan Türkiye'den geçen boru kanalı sebebiyle Rusya'nın bölge üzerinde tek hakimiyetine ve bölgeye girişi tekelinde buldurmasına engel teşkil etmektedir. Bu durumda Rusya da Orta Asya olarak işaretlenen bölgedeki Türk varlığının yapacağı siyasi manevralardan mahrum kalacaktır. Nitekim Türk Dili Konuşan Ülkeler Birliği diğer bir adı ile Türk Keneşi de Türkiye ve Kalpgah olarak nitelendirilen bölgenin göz bebeyi ve Ortaya alınmış Türkistan için Büyük Satranç Tahtasında Türkiye güçlü taraf olmaktadır. Bu durum da Türkiye- Türkistan ilişkilerinde sekteler oluşturacak bazı hamleleri beraberinde getirmektedir. Rekabet nirengisinde Türkiye aksi yönlü bir rakip olarak tehlike arz etmektedir ve tarihsel ve etniksel birliği, olası bir birleşmeyi engelleyecek inşa çalışmaları ve yaptırımlar bölgede oyuncu devletler tarafından uygulanmış ve uygulanmaktadır.

1.1.3.5. Bir Kuşak Bir Yol

19. yüzyıl döneminde dünyada en güçlü sömürge imparatorluğu olan İngiltere'nin küresel yorumunda Çin üzerindeki algısı "Her bir Çinli bir parmak uzun giyerse Manchester dokuma fabrikalarına yüzyıllarca yetecek bir pazar bulunur." cümlesine sığmaktaydı. Afyon Savaşları olarak tarihe düşen Kapitalizmin zorla pazar açma girişimleri Çin üzerinden ipuçları vermekteydi. Ancak Çin dünün dengelerini sarsan ve kapitalizm sahasında yer değişimi sağlayan bir sıçrama gerçekleştirerek bu gün "*ben de kurallarım ile bu sahada varım, stratejik hedeflerimle*

bir güç rekabetine hazırım, oyunda oyuncuyum.” Diyerek küresel rekabet sahasında bölgesel güç olma hedefleri ile hızla ilerlemektedir.

Amerika süper gücüne ve Rusya’nın tarihsel ve boyutsal varlığına sahada en büyük meydan okumayı Çin, Tarihi İpek Yolu’nu yeniden canlandırmayı arzuladığı Bir Kuşak Bir Yol Projesi ile yapmaktadır. Sadece Asya’nın değil Küresel ekonominin de en hızlı büyüyen ülkeleri arasında yer alan Çin, pragmatik temellere dayalı bu küresel işbirliği vizyonunu, rekabet sahasında bölgesel bir hakimiyet sağlamak üzere stratejik temellerle atmaktadır.

2000’li yılların yarısında Çinli iş adamlarının “uzağa daha uzağa” şiarı ile sinyalinin verdiği İpek Yolunu canlandırma girişimi; 2013’te Çin Halk Cumhuriyeti Başkanı Xi Jinping’in Kazakistan ziyaretinde “Bir Kuşak Bir Yol” adıyla projeyi ilan etmesiyle dünyaya duyurulmuştur. Proje adı kara-demir yolları, petrol-doğalgaz boru hatları ve geri kalan altyapıyı ifade etmek için kuşak olarak adlandırılmıştır. Bu Proje kapsamında Çin’den başlayıp Türkistan ve Moskova üzerinden Venedik’e varan bir güzergah çizilmiştir. Proje tek bir rota çizmeyerek geniş kapsamlı Asya-Avrupa yönünde koridorlar oluşturmayı amaçlamıştır(Balcı, 2018, s. 3). Bu proje “kapımız sadece projedeki 68 ülkeye değil herkese açık” söylemi ile Çin’in her yerde olduğunu ve de gelecekteki konumlanışı üzerine önem arz eden ipuçları vermektedir. Proje güzergahı üzerindeki ülkeleri ihya etmeyi taahhüt eden bir politika üzerine konumlandırılmıştır. Planlanan çok yönlü işbirlikleri ile Çin küresel bağlamda oluşan sorunların çözümünde etkin bir rol üstleneceğinin izlenimini vermektedir.

Aynı zamanda proje Çin merkezli itici güçle, Avrasya’daki sosyo-ekonomik faktörler üzerinde bütünleşme planlayan, uzun vadede bölgesel güç getirecek bir tekliftir. (Alptekin, 2018, s. 19).

Tarihi İpek yolu Çin’de başlayıp Anadolu ve Akdeniz üzerinden Avrupa’ya ve diğer bir rota istikametinde Kızıldeniz aracılığıyla Afrika’ya varan ticaret yollarını kapsamaması sebebiyle bir çok devletin hakimiyet kurmayı arzu ettiği bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Çin’in bu tarihi ticaret yolunu günümüze uyarlayarak tekrar diriltme hamlesi de Çin’in bölgesel gücünü yükseltecek ve Çin’i rekabet sahasında küresel iddiaları ile göz dolduran bir hegemon haline getirecektir. Dolayısıyla Modern İpek Yol Projesi yani güncellenmiş adıyla Bir Kuşak Bir Yol Projesi; Çin’i

arzuladığı enerjiye ulaştıracak olması ve jeopolitik konumu açısından, Çin için önem arz etmektedir.

Bir Kuşak Bir Yol Girişimi'nin ana hatlarından biri Çin'den Türkiye'ye uzanan "Çin-Türkistan-Ortadoğu Koridoru"dur. Bu koridorun en önemli coğrafyası, küresel ve bölgesel arzuların havzası olarak jeopolitik bağlamda ekonomik ve kültürel strateji mücadelelerinin gerçekleştirildiği ve Orta Asya adlandırılması ile Türkistan'dır (Alperen, 2018, s. 19). Bu perspektifte bölge Çin'in sunduğu altyapı, istihdam ve yatırımlar ile refah artışı sağlayacak aynı oranda da Çin Bölgede güç kazanımı elde edecektir. Dolayısıyla Orta Asya olarak işaretlenen bölgede sürdürülen rekabet nirengisinin üçüncü ve sunulan proje ile atağa geçmiş olan gücü Çin olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çin'in bölgede bu tezahürü, stratejik hedefleri arasında yer alan Bölgesel Güç olma arzusunu karşılayacak önemli bir proje olarak karşımıza çıkmaktadır. Çin'in Doğu Türkistan zulmünü bu pergelde dikkate alır isek; işgalci ve inşacı tavrı ile güç olmayı arzu ettiği ve rekabet nirengisinde varlık gösterdiği bölgede Türkiye'yi tehdit olarak görmekle birlikte işbirliğini de kaçınılmaz olarak belirtmektedir. Ata toprakları olması ve soy birliği sebebi ile Türkistan ve Doğu Türkistan bölgesinde yetki sahibi olan Türkiye, Çin için kaybedilmez bir iş birlikçi olmaktadır. Söz sırası ile İşgal ve inşa altında olan Doğu Türkistan bölgesi üzerine rekabet nirengisinin ABD ayağı, aynı stratejik emeller ile Sovyet Çöküşüne sebebiyet verdiği destekçi-demokrat bir yön sergilemektedir. Çin tüm bunların üzerine proje ile rekabet ortamında meydan okumasını gerçekleştirmekte Türkiye-Türkistan ilişkilerini de kontrol altında tutma gayreti göstermektedir.

1.2. Çift Kutuplu Uygarlık Algısında Batı Dayatması

Çağın uygarlık tanımları, dünya düzleminin çeşitliliğine aksi yönlü modernizasyon aşamaları ile gelişim pergelinde bir küreselleşme üzerinden yapılmaktadır. Dünya üzerindeki kültür çeşitliliği, modernizm süzgecinden tek bir kültür tabanına indirgenerek geçirilmekte ve gelişim bu bağlamda bir dönüşüm

olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerleşik ve zengin dünya kültürünün yerine, anlık hazlara dayalı, akımsal bir popüler kültür üretilmektedir. Bu yapay kültürün akımsallığı, dönemsel olarak teknolojinin avantajıyla küresel bir yayılım sağlaması, uygulama ve tüketim arasında toplu bir davranış biçimine yön vermesi ile alakalı bir tanımlamadır. Zengin ve köklü dünya kültürünün, dönemlik moda akımlarına evrilmesi şeklinde bir dönüşüm süreci gelişim adı altında süreci modernizasyon tanımına sığdırılmaktadır. Gelişim tanımında oluşturulan batı eksenli bu çarpıklık, dünya toplumlarını batının uygarlık zirvesi olduğuna ikna etmeye çalışmaktadır.

Küresel ekol olarak öne sürülen Batı uygarlıkları, tarihsel süreçte ele alındığında, sosyal-siyasal-ekonomik nirengideki adalet olgusuna ancak dönüm noktalarında meydana gelen itme gücü ile kavuşmuştur. Bunu birkaç örnek ile açtığımızda: feodal toplumların yapısı ve bu yapı içerisindeki sınıflandırma adaletsizliği ile karşılaşarak Batı toplumlarının ilkel zamanlardaki asıl tabiatını görmekteyiz. Buna nazaran Türk toplumlarını tarihsel süreç içerisinde ele aldığımızda, bilinen en eski tarih yani ilkel olarak tanımlanan çağlarda dahi sosyal-siyasal-ekonomik nirengide adalet olgusunun, bu günün gelişmişlik algısıyla paralel bir düzen ile yürütüldüğü ile tarih şahitliğinde karşılaşmaktayız. Öncü görülen Batı uygarlığının, adaletsiz sistemler sinsilesi karşısında yaşadığı devrimler sonucunda öğrendiği, bu günün müreffeh uygarlık göstergesi olarak öne sürülen kavramlar ve olgular; aslında Türk toplumları örneği baz alındığında ve zaten yaradılış itibari ile var olan kavram ve olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı toplumlarının zoraki kazanım yolu ile öğrendiği insan ve toplumların doğal olarak sahip olduğu haklar, yine Batı toplumları tarafından bir icat kabul edilip değeri kendilerine atfedilerek uygarlık düzeyinde bir yükseliş ifadesi olarak görülmekte ve hatta Dünya'ya da bu şekilde dayatılmaktadır. Bir örnek ile bağladığımızda bu gün küresel kabul görmüş, batı menşeli gelişmişlik tanımlarında “kadın figürü” bir gösterge olarak kullanılmaktadır. Tarihsel süreçte Batı'nın kadın portresini ele aldığımızda haklardan yoksun bir hor görülme hakimken gelişen dünya düzleminde bir reform süreci ile hatırlanan kadın, Batı uygarlığı propagandasında yerini almıştır. Öyle ki Batı merkezli algı operasyonları ile oluşan çarpık ideolojilere göre; kadının doğal kazanımı olan haklarını iade etmek, ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirleyen bir

faktör halini almıştır. Kütüğü Batı olan modernizmin, uluslararası sistemdeki ilk ilanı kadın üzerinden yapılmaktadır. Modernize olan toplumlar kadına verdikleri haklar ile uluslararası sistemde gösterge yapmaktadırlar. Bu iade politikalarının bir lütuf politikası çerçevesinde sunulması ve bu lütufla küresel sistemin öncüsü olma iddiası, “Yeni Dünya Dizaynı”nın toplumsal tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

İki kutuplu uygarlık tanımına sığdırılmaya çalışılan dünyada, var olanın icat misali sunulabilmesi de uluslararası sistem dizaynının temelini oluşturan küresel toplum dizaynını göstermektedir. Küresel toplum oluşturma parametreleri ile, belli dinamikler çevresinde oluşturulan algı, Batı’nın müreffeh uygarlık formülünün üreticisi olduğu iddiasını, tarihsel ve varlıksal zemini basite indirgeyerek dünya gündemine sunmaktadır. Bunu da Batı merkezli tarih yazıcılığı üzerinden gerçekleştirmektedir. Batı merkezli tarih yazıcılığında dikkat çeken en önemli husus Türk Uygarlığının basite indirgenmeye çalışılması olmaktadır. Bu basite indirgeniş Türk aidiyetinde olanların sahiplenilmeye çalışılması ve bu iddia üzerine bir tarih yazımı şeklinde yapılmıştır.

Uygarlık tanımının, millet ve kültür ekseninde bir varlık ibaresi oluşunu yok sayarak bir yüksek uygarlık tanımı ile küresel kültür iddiası gibi küresel bir uygarlık nirvanası oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu oluşturma çabası Doğu ve Batı olarak kutuplandırılmış küresel sistemde, batıya yönelmiş bir övdü doğuya yöneltmiş bir dayatma olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.1. Uygarlık

Uygarlık, uluslararası literatürde amiyane tabirde barbarlık karşıtı olarak tanımlanırken, maddi ve manevi değerleri işaret etmesi sebebiyle açıklama biriminde “kültür” kavramından faydalanmaktadır. Uygarlık kavramsal çerçevede, soy, dil ve gelenek birliği olan sosyal kesimlerin, gündelik yaşam koşullarını iyileştiren koşullara hakim oluşunu karşılamaktadır.

Uygarlık ideali milletlerin, insanlığın gelişim serüveninde ulaşacağı sosyal ilişkiler temeline dayalı, iyileştirme politikalarıdır. Uygarlık uygulama itibari ile temelinde, tabiatın sunduklarını fayda merkezli kullanım ve tabiatın faydalanmak

üzere geliştirilen sistemdir. Bu uygarlık sistemin sosyal fayda kaygısı ile geliştirdiği araçları, uygarlık temsili olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür kavramı ile tamamlanan tanım itibari ile uygarlık; bir toplumun maddi manevi değer ve bu pergelde oluşturduğu eserlerinin ortaya koyduğu “ortak bir şuur” dur(Şimşek, 2008, s. 119). Uygarlık, bir ideal ve aynı zamanda olgunlaşmış bir toplumu azami çerçevede sağlayan bir insanlık seviyesidir. Bunun yanında sosyal bir bünyenin sahip olduğu yapılar arasındaki kurum ortaklığından meydana gelen “birlik” inşası anlamını da tanımaktadır. Uygarlık, toplumların sahip olduğu kültürlerin, çeşitlilikle ortak sosyal ilişkiler düzleminde buluşarak gelişimini ortak sosyal değerler kabulü iyileştirmesinde sergilediği, tutum ve davranışlarının kapsamaktadır.

Türk sosyolojisinin öncü ekolü olan Ziya Gökalp’in uygarlık tanımı da kültür ve uygarlık tanımı arasındaki ayrımın altını çizen kültür tabanından yükseltılarak inşa edilmiş bir uygarlık tasviri olarak karşımıza çıkmaktadır. Gökalp kültürü; fertleri birbirine bağlayan ve aralarındaki uyumu koordine eden kurumlar olarak tanımlamaktadır. Gökalp’in kültürü uygarlığa temel eden yaklaşımı ise, kültürün milli, uygarlığın ise milletler arası olduğudur. Gökalp’e göre; kültür, sadece bir milletin dil, töre, ahlak, adalet, şuur, estetik, ekonomik ve teknik yaşayışındaki bütünlük; Uygarlık ise aynı gelişmişlik düzeyinde bulunan bir çok milletlerin sosyal hayatlarının ortak bütünlüğüdür(Gökalp, 2013, s. 26). Bunun örneği olarak Amerika ve Avrupa medeniyetleri perspektifinde ortak olan Batı Uygarlığı; Aynı şekilde dünya üzerinde geniş bir coğrafyaya yayılmış, zengin bir kültüre sahip olan Türk Uygarlığı da verilebilir.

Doğal yoldan kazanılan ve yaşam serüveninde zenginleşen kültür, toplumların sosyal fayda kapsamında ürettiği politikaların karakteristik tavrını oluşturmaktadır. Bu bağlamda uygarlık sosyal fayda menşeli insanlığı iyileştirme politikalarının, milletlerin karakteristik özellikleri ekseninde şekillenerek dünya düzleminde fayda bakımından eşit, yöntem bakımından çeşitlilik gösteren gelişmişlik düzeyidir.

1.2.2. Yeni Dünyaya Batıdan Doğurulan Yapay Güneş

Eski zamanlarda toplumlar üçe ayrılırdı, bu ayrım bir çeşit seviye olmak kaydıyla şu şekilde karşımıza çıkmıştır: vahşilik, göçebelik, uygarlık. Günümüz bilim dünyası ilkel toplumların kendilerine özgü bir kültür ve bu bağlamda bir uygarlığa sahip olduğu gerçeğiyle yüzleşerek “vahşilik” kavramını yok saymıştır. Göçebelik seviyesi de, özgü bir kültür ve bu bağlamda geliştirilmiş yaşam koşullarının da bir uygarlık temsili olması gerekçesi ile literatürde seviye boyutundan çıkarılmıştır. Bu bağlamda günümüz uygarlığın, yalnız insan topluluklarına özgü ve insan topluluklarında var olduğu gerçeğiyle yüzleşmiştir.

Dünya düzleminde, insani ilişkilerin fayda ekseninde gelişim düzeyini de karşılayan uygarlık aynı zamanda ortak kaygı etrafında varılan ortak değerlerin uygulanışı olması itibari ile de uluslararası ortak uygarlık algısını da ortaya çıkarmaktadır. Elbette ki bu ortak kaide tüm toplumların değer kaidelerine örnek teşkil edecek, diğer uygarlıkları yok sayıp tek bir uygarlık idolü oluşturacak ve dikta edilecek bir uygarlık temsili değildir. Bu uygarlık, küresel insani yaklaşımların ortak kabulü olarak tasvir edilmektedir. Ancak emperyalizmin katalizörlüğünü üstlendiği dünya düzleminde yükselen güçler uygarlık tanımlarında: bir idol oluşturarak o idol bağlamında inşacı yaklaşımlarla toplumları idol ekseninde toplayıp yönetmek arzusu yatmaktadır. Bunun en açık örneği de batı toplumunun ulaşılması gereken bir uygarlık figürü olarak dayatılmasıdır.

1.2.2.1. Batı Merkezci Tarih İnşası: Tek Uygarlıkçılık

Bazı uygarlıklar, uygarlığın zirvesi olarak inandıkları kendi uygarlıklarını tek kabul etmektedirler. Ancak tarihi kaynaklarla açıktır ki hiçbir dönemde dünya tek bir medeniyet hakimiyetinde olmamıştır. Savaşlar, medeniyetlerin diğer medeniyetleri yok etme güdüsüyle ilerlemiş olsa da, bu arzuyu gerçekleştirerek tüm dünyaya hakim olan ek bir medeniyet tarihin hiçbir döneminde olmamıştır. İnsanlık tarih boyunca da günümüz itibari ile de bir çok medeniyete sahiptir.

Kimi fikir ekollerinin öne sürdüğü kurama göre “tek uygarlık vardır” tezi öne çıkmaktadır. Tarih bize araştırabileceğimiz derin bir havza sunmaktadır, bu

havzada medeniyetler üzerine bir çok kanıt olduğu gibi medeniyetler kuramını savunan fikir ekolleri de mevcuttur ancak tarihin bu zengin tavrı zamanla Batı Uygarlığının tekliğine evrilmiştir. Yani bu iddiaya göre uygarlığın serüveni batıda nihayetlenmiştir.

1.2.2.1.1. Fikir Ekolleri: Fukuyama Perspektifinden Tek

Uygarlıkçılık

Bu fikir ekollerinden, günümüzde önde gelen Fukuyama “tarih” olgusunu yok saydığı bir tanım çerçevesinde, tarihin bir süreç olduğu ve liberalizme ulaştığı an itibari ile vazifesinin bittiğini iddia etmektedir. Bu iddiayı da tarihin süreç olarak vardığı vazife nihayetinde Liberal Batı Uygarlığına bağlayarak, uygarlığı batı merkezli tek uygarlık olarak tanımlamaktadır. Fukuyama’ya göre diğer uygarlıkların uygarlıkları sürelidir, Liberal Batı Uygarlığına belli aşamalarda katkı sağlayarak miatlarını doldurmuşlardır(Fukuyama, 2016, s. 10). Bu bağlamda Fukuyama’nın Uygarlık tanımı Batı üstünlüğü ideolojisiyle üretilmiş, taraflı bir dayatma olarak karşımıza çıkmaktadır. Fukuyama’nın dayattığı ideoloji insanlığın Batı menşeli tek bir uygarlığa sahip olduğu ve uygarlaşmanın, kendi medeniyetini terk ederek Batı eşiğinden geçmekle olacağı iddiasıdır.

Hegel ve Marks’ın fikriyatından esinlenen Fukuyama, bu iki fikir ekolü hakkında şu çıkarımda bulunmuştur:

İnsan toplumlarının gelişmesinin sonsuza kadar sürüp gideceğine ne Hegel ne de Marx inanıyordu. Daha çok, insanlık en derin özlemlerine uygun düşen bir toplum biçimine ulaştığında gelişmenin sona ereceğini kabul ediyorlardı. Yani her iki düşünür de “tarihin sonu”nu varsayıyordu. Hegel için bu liberal devlet, Marx içinse komünist toplumdu. ... Her ikisi de daha çok, gerçekten bütün büyük sorunlar nihaî olarak çözülmüş olacağı için, temel ilke ve kurumların gelişmesinde daha fazla ilerleme olmayacağı görüşündeydi(Fukuyama, 2016, s. 11).

Fukuyama bu tasviri ile “kapalı tarih”, “kapalı uygarlık” iddiasında “evrim” ve “ilerleme” kavramlarını adeta Batı Merkezci Dayatmayı meşrulaştırmak için kullanmıştır. Fukuyama’ya göre kontrol tamamıyla Batı uygarlığının eline geçmesiyle, diğer uygarlıklar silinmiştir. Çünkü batı Hegel ve Marks’ın öncü olduğu iddiayı kabul etip genişleten Fukuyama’ya göre ulaşılacak en mükemmel uygarlık seviyesine ulaşmıştır. Dolayısıyla bundan sonra diğer medeniyetlerin kendi kültür ve uygarlıklarını terk edip Batıya teslim olmaları gerekmektedir. Diğer uygarlıklar için bunun temel dayatması, batı uygarlığının istikbal olarak belirlenmesi ve batılılaşma çizgisinde ilerlenmesidir.

Bu anlayış günümüz tezahüründe aynı zamanda laiklik boyutuna da ışık tutmaktadır. Batı uygarlığını insanlığın son iyileştirme durağı olarak dayatan sistem, öne sürdüğü tek uygarlıkçı yaklaşım içerisince ayırım gözetmeksizin insancılık mottosunu kullansa da, Yahudi ve Hristiyan’lık anlayışı, tarihsel süreçte öyle bir döngü içerisinde tanımlanmış ki Batı düşüncesinin ürettiği tüm tarih ve bilim felsefelerine sinmiştir. Bu bağlamda dayatılan medeniyet kültür terki yanında dini dayatmalarla da insanlığı tek merkezli dönüştürmeye itmeyi hedeflemektedir. Nitekim bunun uygulama aşamasının analizinde toplumların kırılma noktaları ardından batı menşeli toparlanmaları, yani gelişim mekanizmalarını kurarken batıyı kaynak etmiştir. Bu durum karşısında insanlık özünden uzağa evrilerek aslında bir yönetme arzusuna kurban edilmektedir.

1.2.2.2.Yıkıcı Modernizasyonun Anahtar Kavramı: Uygarlık

Modernizmle hayat bulan bu yeni düzen; milletlerin kültürlerini ekarte eden popüler ve evrensel bir kültür inşa ederek olması gerekenlerin ayrı bir meziyetmiş gibi sunulduğu, ileriye hedef alan ancak gerileyen bir düzensizliğin düzen kabul edilmiştir.

19. yüzyılda gerçekleşen Rönesans ve Reform hareketlerinin Batı’dan yükselen bir aydınlanma olarak dünyaya gölgesini düşürmesi, modernizimin doğuş ve yayılış serüveninin başlangıcını oluşturmaktadır. Kökleri akıl ve rasyonalite ile beslenen modernizm gövde olarak değerler üzerine bir değerler inşasını gelişim olarak öne sürmektedir. Var olan değerlerin ilkel kabulü ve gelişimin teknolojik

boyutu dışında insani bir faktör de olduğunu vurgulayarak bu faktörü yıkıcı bir mekanizma ile kullanılan modernizm; uygarlık inşası üzerinden yayılmacı hedeflerin dünya üzerindeki eli olarak karşımıza çıkmaktadır. Uygarlık tasvirini, ilkel ve göçebe sınıflandırmasının en üstüne konumlandırarak yeni bir kavram oluşturan ve bu kavramı dayatan modernizmin temel amacı, gelişen toplumu yıkıcı bir dönüşümle gelişim teknolojilerinin kullanım alanı haline getirip kolay yönetebilmektir.

Kavramın tanım ekseninden kaydıran bir uygulama alanı oluşturma konusunda maharetli olan emperyalist güçler, gelişen toplumların gelişmişliği kullanarak doğal yönlü olan gelişme eğilimini, emperyalist bir dokunuşla yıkıcı bir dönüşüme itmektedir. Bu bağlamda kültür ve varlık karinesi olan uygarlık tanımı, Batı dilinde ulaşılması gereken seviye olarak inşa edilen yine ekseninden kaydırılarak oluşturulmuştur. Bu oluşturulmuş uygarlık ideali modernizm rüzgarıyla varılması gereken insanlık seviyesi olarak sunulmaktadır.

Değerleri, insani ve aidiyet unsurlarını yok sayarak yeni ve ortak/yönetilebilir değerler üretme gayretinde olan modernizm, toplumsal entropiye ulaşmak için kullanılan stratejidir. Toplumları değerleridi alıp ortak bir değerle tekleştirerek himaye altına alma arzusu, gelişim ekseninde de niyetini modernizm işgali ve uygarlık dayatması şeklinde yine bir inşa olarak göstermektedir.

1.2.2.3.Sosyal Devlet Göstergesi Altındaki Emperyalist Stratejiler

ABD ve Avrupa mahreçli küreselleşmenin toplumları ekonomik bağlamda suni kıtlıklara iterek sömürdüğü görülmektedir. Bu bağlamda öne sürülen uygarlık seviyesi, sosyal devlet⁵ sisteminin göstergesi ile felsefeye sindirilmiş farklı bir uygarlığın kaideleri küreselleşme kapsamında dayatılmaktadır.

1.2.2.3.1. Modern Sömürgeci İşbirliği: Avrupa Birliği Modeli

Avrupa Birliği klasik Batı Medeniyeti dayatmasının bir ürünü olarak cihan üzerinde zuhur etmiştir. Zorbalıklarına yöneltilen ihtilaller ile insani ve sosyal bir

---

⁵ Sosyal Devlet: Vatandaş merkezli politikaların yürütüldüğü, devletin amacının sosyal bir boyutta olup hizmet niteliği ve refah kazanım arzusu taşımasıdır.

modeli öğrenmek zorunda kalan batı uygarlığı, bu modeli dünyaya tabiatında olan insani ve sosyal muhteşemlik olarak ilan etmektedir. Çağlar öncesinden Türk Uygarlığının uyguladığı Sosyal Devlet ile yakın çağda tanışan ve sahiplenerek kendi ilekeleri olarak yayan ve elbette ki Batı Dayatması ile bunu kabullendiren Avrupa Toplumlari; modern sömürgeci emellerini sosyal devlet maskesi ile süsleyerek revize etmiş ve Avrupa Birliği tarihsel evinim ve sömürü serüveni ile uluslararası ilişkilerin ideal modeli olarak var olmuştur.

Bu emellerin gizlendiği politikalarla yer edinen Avrupa Birliği, tüm insancılık kapsamında yürüttüğü ayrımcılığın olmadığı iddialarıyla yükselirken aslında bir Hristiyan birliği olduğu ve ap açık bir taraf sergilediği hakim demokratik elementinin Hristiyan Demokrat Parti olarak birinci sırada yer alması ile ilan etmektedir.

Modern sömürgeciliğin güç bloglaşması, dayatılan Batı Uygarlığı algısı içerisinde yükselen bir tüketici olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda modernizasyonun iş birlikçi dizaynırı olan Avrupa Birliği, yeni dünyayı Batı menşeiili bir inşa süreci ile dönüştürmenin bir aracı olarak kurulmuştur. Gelişen toplumların aşına olduğu siyasal ve sosyal dönüşüm modellerini öne süren bu iş birliği modeli yine gelişen dünyanın getirileri ile insanlığın kullanımını sağlamaktadır.

Tüm bunlar karşısında, bir Hristiyan birliği ve Batı Uygarlığı modeli olan sonradan inşa ettiği sosyal devlet kavramını kendi icadıymışçasına bir yeni dünya dizaynırı misyonu yüklenen Avrupa Birliği milletler ve insanlık tarafından kabul görülürken; olası bir Türk Birliği modeli insanlık dışı tepki görmektedir. Soy-dil-kültür-tarih birliği olan bir milletin tabi olarak bir işbirliği içinde olması gerekirken bu doğal durum bile kabul görmemektedir. Türklerin Kitabelerinde dünyaya öğütlediği Sosyal Devlet Modeli'nin bir devlet felsefesi ile uygulandığı uygarlık oluşu ve bu karakteristik yönetim icrası ile dünyaya adalet getirme iddiasını, Batı menşeiili tarihin uydurduğu ve yaftaladığı inşa tarih sebebiyle dünya reddetmektedir. Bu reddedişin temelinde güçlerin emperyalist hedef merkezine sahip olmamız, tarihsel kudreti günümüzde yinelememiz ve emperyalist hedeflerine set çekmemiz gibi bir çok sebep de yatmaktadır. Bu bağlamda dünya kabul görmüşlüğü sebebiyle, bizim doğal yönetim felsefemiz olduğu iddiasıyla Avrupa Birliği modelini örnek vererek bir model kurma idealimiz, emperyalist hedeflere aykırı olması sebebiyle kabul görmeyen, işlerliği

olmayan bir ideal olarak geri dönüm sağlamaktadır. Tamamıyla bu durum dahi Avrupa Birliğinin öne sunum ve davranış biçimi arasındaki zıtlığı haliyle niyet, söylem ve uygulama arasındaki farkı ilan etmektedir. Bir revize sömürgeciliğin iş birliği modeli olduğunu göstermektedir.

1.2.3. Batı Merkezci Tarih İnşasında Doğu-Batı Bloğuna Sıkıştırılan Türk Varlığı

Batı merkezci tarih anlayışının iddiası; Avrupalının üstün ırk olarak dünya nimetlerinin sahibi olduğu ve diğerlerinin bu durumda bu üstünlüğü kabul etmesi gerektiğidir. Bu iddia doğrultusunda batı merkezli tarih anlayışının uygulama pergelide; dünya tarihini kendi iddiasını destekleyecek biçimde dizayn etmektir. Dolayısıyla Çok kültürlü yapı organizasyonunda çeşitlilik arz eden dünya uygarlık tarihini, çok kültürlülüğü iki kutupta bloklaştıran iki büyük uygarlık varlığından söz etmektedir. Batı ve Doğu olarak bloklaştırılan bu uygarlık tanımlamalarında, orta bölgeye ilgisizliğe itilmekte ve yok sayılmaktadır. Ancak bu bölge, tarihi aşan bir varlığa sahne olmuş, dünya tarihinin baş rolü ve dünya siyasetinin etkin aktörü olan Türk Uygarlığının olduğu bölgedir. Coğrafi tasvir itibari ile Ön Asya, Hazar Denizi'nin Batı kesimi, Urmiye Gölü çevresi, Güney Azerbaycan ve Anadolu; batı doğu uygarlıkları arasında sosyolojik ifadeyle bir köprü vazifesi gören, küresel ilişkilerin mihenk taşı olan Türk etnosunun varlık gösterdiği, dünya uygarlık tarihinin önemli bir merkezidir. Bu bölgenin uygarlık mihver, tarihi ve kültürü; varlık serüvenindeki etken faktörünün geleceğe taşınması kaygısı ile Avrupa kurgulu tanım ve teorilerle, yanlış tasvir edilmekte, kutuplaştırılan dünyada uygarlık dışına itilmekte ve en önemlisi bir bütün olan varlığı dil ailesi kavramı ile parçalayarak varlığı basite indirgerken ayrışımı amaçlayarak olası bir buluşma ve uygarlık icrasını engellemektir.

1.2.3.1. Altay Teorisi (Ural-Altay Dil Ailesi)

Altay Teorisi; Batı merkezci tarih anlayışının kolay hakim olması ve Emperyalist güçlerin modern sömürge arzularına rahatça ulaşabilmesi için dünya

tarihinin en etkin aktörü olan Türk varlığını, uygarlık nezdinde yok sayarak üstünlük kurma ürünüdür. Türk uygarlığı karşısında geliştirilen bu aksi tanımlamaların başat sebebi Batı merkezli tarih anlayışının, emperyalizme hizmet alanı olarak tayin ettiği bölge halkını, kendi varlığına uzaklaştırarak halk üzerinde yeni bir kimlik inşasını kolaylaştırmak ve dünya tarihinde etkin bir yer sahibi olan Türk uygarlığının kuvvetli varlığını basite indirgeyerek kendi varlığını yüceltmektir.

Batı emperyalizminin ürünü olan bu teoriyi Prof. Dr. Firudin Ağasıoğlu şu ifadelerle izah ediyor:

Türk etnosunun formalastığı Orta bölgenin tarihi, buraya gelme halkların tarihi esas alınarak yazıldığı için Ön Türk, protoazer ve Azer tarihi üzerine kara perde çekilmiş, bu bölgenin ortasında olan Azerbaycan ve Anadolu'nun etnik tarihi öğrenilememiştir. Bunun nedenlerinden biri, uydurma "Altay teorisi" olmuştur. Bir başka neden ise, Ön Asya etnik tarihine Batılı yazarların kinli bakışı ve Türkologların bu meselelere gereken özeni göstermemeleridir. Bu yüzden doğu medeniyetinin iki uçta, doğu ve batı kanatlarını formalastıran etnoslardan farklı olarak orta kanadı yaratan etnoslar arasında Türklerin, eski dünya medeniyetine verdiği kültürel değerler hala, objektif yorumunu bulamamıştır(Ağasıoğlu, 2013, s. 7).

Frudin Ağasıoğlu'nun bu eleştirel açıklaması bağlamında Altay Teorisini, Batı menşeilili anlayışın ürünü olarak tanımlayabiliriz. Bu teoriye göre Altaylarda kurulmuş olan Altay İmparatorluğu'nun yıkımı sonucunda, dağılan Altay dilinin bölündüğü üç koldan biri Türkçeyi oluşturmaktadır.

Bu perspektifte üretilen bu uydurma teori Türklerin asırları aşan varlığını yok sayan, Türkleri bir coğrafyaya sıkıştırıp parçalanarak dağılan parçalardan biri olarak ifade eden ve Türk Milletinin asli varlığını inkar eden bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerin kültürel ve medeni vasfını inkar eden bir tavırlar uydurulan bu teori; Türk uygarlığını ve kurduğu imparatorlukları yok sayan emperyalist taraflarca imal edilmiş bir tarih yazımıdır. Bu tarih algısı yönetimi ile, Türkler barbar, işgalci ve uygarlık yoksunu bir millet olarak empoze edilmekte, asırlar evveline dayanan varlık ve dünyaya yapılmış uygarlık hizmeti görmezden gelinmektedir.

Anlatı itibari ile Türk uygarlık tarihini tasvir eden ve bu tasviri Batı merkezci anlayışa hizmet edenler tarafından süsleyerek yapılan bu tarih inşa teorisi; Türkleri Batı menşeli uydurma bir kavram olan Orta Asya'da doğurup dünyaya yayar ve bu yayılmayı işgal olarak tanımlar. Bu bağlamda Altay Teorisi, Türklerin Anadolu'yu yurt edişini;, oradaki Ermeni ve Bizans'lıları yok edip yerli halk olan Kürtleri himayesine alarak bir işgal tasviri ile bölgeyi sahiplenmek olarak tanımlamaktadır. Bu gün Ermeni Soykırım İddiasının temel kaynağı Altay Teorisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerin bir barbarmışçasına Anadolu'yu işgal ve tasfiye ile yurt ettiği iddiası; Ermeni ve Kürtlere toprak talebinde bulunma cüreti vermiştir. Güncel durumu bu perspektifte dayatılmış tarihçilik okuması ile ele aldığımızda, bu günün terörizmi, Batı menşeli tarih yazımı ile kaynaklandırılmıştır.

Türk'ün yurt edindiği ata topraklarından olan Türkistan, yani emperyalist tanım itibari ile Orta Asya; Türklerin doğup ardından işgalci hedeflerde dünyaya dağıldıkları medeniyetsizlik beşiği olmamakla beraber, bu iddianın resmi bir kanıtı da bulunmamaktadır. Türkler bölgeyi yurt edinmiş ve uygarlık kurmuştur, ancak doğduğu yerin bu bölge olduğuna dair kesin bir kaynak bulunmamaktadır, bölge ana yurtlar arasında yer alan Ata Toprakları olarak yerini korumaktadır. Türkleri Orta Asya olarak işaretledikleri Türkistan Bölgesinde doğuran Batı Dayatması, uygarlık üstünlüğünü gözeterek Türklerin Orta Asya olarak adlandırılan bölgenin tarihinden daha eskiye dayanan bir uygarlık olduğu gerçeğini yok saymakta ve yok saydurmaktadır.

Türklerin tarihsel serüveni boyunca birçok göç yaptığı bir gerçektir, ancak bu göçlerin başlangıç merkezi ve net güzergahı tam olarak bilinmemektedir. Orta Asya işaretlemesini merkez gösteren Altay Teorisi'nin iddiasını kanıtlayan bir kaynak mevcut bulunmamaktadır. Bu konuda Prof. Dr. Mustafa İzberk şu şekilde bir açıklama yapmıştır:

Atalarımızın Orta Asya'da gelişmiş bir uygarlık düzeyine sahip oldukları, ancak bir dönem sonra bu bölgede kuraklığın ortaya çıkması ve oradaki bereketli toprakların kuruması nedeniyle göç etmek zorunda kaldıkları iddiası gerçeklere tamamen aykırıdır ... Ve o dönemde Orta Asya'da bereketli

bir göl bulunduğu iddiası da bugüne kadar kanıtlanamamıştır (İzberk, 2008, s. 101).

Yine bu kaynaksız iddiaya karşılık olarak, kaynaklarla tarihin bize sunduğu veriler üzerinden değerlendirme yapan Sabir Rüstemhanlı' da konuya şu şekilde karşılık vermiştir:

Bir takım insanlar, bir takım tahminlerle Türklerin ana yurdunun Orta Asya olduğunu söylüyorlar. Ben de, Türklerin tahminen M.Ö.10-12 bin yıllarında Kafkasya ve Anadolu'dan Orta Asya'ya göç ettiğini söylüyorum. Çünkü, Kafkasya ve Anadolu'da ortaya çıkarılan arkeolojik buluntular, Türk tarihinin buralarda başladığını ve ilk ana yurdun buralar olduğunu açık olarak gösteriyor(Rüstemhanlı, 1998, s. 247).

Altay Teorisi üzerine yazılan Batı destekli yüzlerce kitap Sabir Rüstemhanlı'nın iddiasına rest çekercesine Kafkasya'yı Fars dili hakim bir halkın toprakları olarak tanımlamaktadır. Bu da emperyalist kaygı ile inşa edilen bir tarih olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkleri Orta Asya işaretlemesi ile kısaca alınan bölgeye sıkıştırıp, Türklerin varlığını ispatlayan bir çok kaynağa sahip ana yurdu olan Kafkasya'yı da bir Fars dili hakim toplulukların yurdu olarak tanımlamışlardır. Bunun temel sebebi tarihimizi onların istediği şekilde öğrenmemizi sağlayıp bizi kendi emellerine göre kolayca yönlendirmektir. Batı'ya göre gelişim ve uygarlığın merkezi; antik Yunan, Roma ve Avrupa olarak sınırlandırılan, bir soy bahşedilmişliğidir. Bu halde bu benzersiz soy ağacına hakim olanların, geri kalanı geri kalmış toplumlardır ve yönetilmeye arzuhal tabiriyle sömürülmeye

ihtiyaçları vardır, inancı Batının kendini yücelttiği temel prensibidir. Ancak burada kaçırılan bariz bir nokta bulunmaktadır ki o da şudur; Kendine yüklediği misyona inancı eksik olan Batı bu kaygı ile diğer toplumları yönetme arzusuna kapılmıştır yine bu bağlamla Türk Uygarlığını karşısında büyük bir rakip olarak görmesi Batıyı, Türk Uygarlığını basitleştirmeye itmiştir çünkü Batı psikolojik olarak buna ihtiyaç duymaktadır.

Bu bahsi ünlü Arap Fikri ekolü Samir Amin şu şekilde açıklamıştır:

Antik Yunanistan, Roma, Hristiyan Feodal Avrupa ve Kapitalist Avrupa olarak sıralanan ve Avrupa'ya Tanrı tarafından bahşedilmiş eşsiz bir

soy ağacı vardır. Bu soy ağacını tamamlayan zincirin halkaları, ilerlemenin çizgisidir ve bu çizgi, sonuçta ilerlemenin doruğu olan Kapitalist Avrupa mucizesini yaratmıştır. Dünyanın, bu zincirin dışında kalan bölümleri doğal olarak geridir. Geri kalmış halklar için tek çıkar yol, bu zincire bir şekilde eklenmektir. Gelişmiş kapitalist Batı modeli, tüm gezegene yaygınlaştırılabilir. Kısacası kapitalist Avrupa tarihi ve bugünkü anlamında dünyanın diğer bölgeleri ve halklarına göre üstündür (Bernal, 2016, s. 13).

Batı üstünlüğünü temel alan bu bakış açısı, her alanda etkisini estiren batıdan esen yıkıcı bir rüzgar olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı bilimde, sanatta ve çağdaş uygarlık tanımlamalarında kendini merkeze koyan ve kendi kaideleriyle şekillendirdiği fikriyatı dünyaya objektif bir çalışma olarak sunar. Kendi değer kaideleri ve arzuları doğrultusunda şekillendirdikleri teorilerle küresel fikri bir akım oluşturarak kendini kabullendirir. Bu bencil ancak bencilliği olağanüstü bir bütüncüllükle örten Batı hegemonyası toplumların bağımsızlığına kast eden emperyalizmin vatani olarak karşımıza çıkmaktadır, bu bağlamda emperyalizmin doğuşu Batı uygarlığının karakter tahlilini ve niyet çözümlemesini yapmaktadır.

Bu bağlamda Altay Teorisi ve onun uzantısı olan kitaplar, batı menşeli bir propaganda olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu konu üzerine derin ve kapsamlı araştırmaları ile Türk uygarlığına ışık tutan Türk ekolü Firudin Ağasıoğlu 'nun getirmiş olduğu bir açıklamayı sunar işek:

Türk Devletleri tarihi hakkında yazılan eserlerde devleti kuran, devletin kurulmasında esas güç olarak tüm ağırlığı omuzlarında taşıyan milletin tarihi değil, iktidar sahip olan sülale ya da hanedanın, onların yönetimi altında olan ülke ve bölgelerin tarihi anlatılır. Böyle tarih kitapları devleti kuran Türk boylarını, devletin etnik yapısını göz ardı eder ve arka plana atar. Türk kültürünü derinden hissedemeyen yabancı alimlerin bu tutumunu, "siyasi bakış" olarak düşünmek mümkündür; fakat bir-iki alimi istisna etmek şartıyla Türk halklarının kendi içinden çıkan ve özellikle Azer tarihçilerinin bu tutumunu anlamak mümkün değildir. Türk halklarına aynı ilgisizliği kudretli Osmanlı İmparatorluğunun varisi olan Türkiye'de de görüyoruz. Şöyle ki; Türk boylarının bugüne kadar kurduğu ve adına elli imparatorluk, elliden fazla devlet, elliden fazla şahlık-beylik, yirmiden fazla

hanlık, ondan fazla sultanlık, on beşten fazla cumhuriyet denilen yüz elliden fazla devlet kurumu herkes tarafından bilinmektedir. Fakat bu devletlerin çoğunun adını çağdaş Türkiye tarihçileri, hiç anlamıyorlar. Doğu ve Güney Doğu Anadolu, Fırat -Dicle arası ve Azerbaycan'da M.Ö. üç bin yılından bu yana, Türk, protoazer ve Azer boylarının kurduğu, Aratta Devleti, birkaç Subar Beyliği, Gut imparatorluğu, Lulu Devleti, Mada İmparatorluğu, Saka, Alban-Aran devletleri ve hatta Safevi devletinin adını bile anmak istemiyorlar(Ağasıoğlu, 2013, s. 3-4).

Batı Menşeli Tarih Anlayışı ekseninde yükselen tarihçi ve arkeologların ve dilcilerin Oryantalizmi doğuran, kültür aktarım iddiası ile yaptıkları inşa sürecinde küresel düzlemde karşılaşılan Türk varlığının Batı cephesinde uyandırdığı kaygı; Türk Uygarlığının cihan tezahüründe tabi hakimiyet sağlama kabiliyetidir. Bu kabiliyet; tarih sahnesindeki aktif varlık, cihan coğrafyasının dört bir karışına atılmış adım, yayılmış uygarlık ile yapılmış hizmetler bütünü, aslında bir milletin karakteristik varlığının cihan yansımasıdır. Bu yansımanın kaygı uyandırdığı suni uygarlık olan Batı cephesi, emperyalist niyetlerle döşediği kendi uygarlık inşasının icrası için Türk Uygarlığına içten dizayn edilmiş sosyolojik bir kıyım gerçekleştirmiştir. Bu kıyım nihayetinde, kendi tarihine kör baktırılmış, mahrum bırakılmış ve kabullenmiş bir Türk Milleti oluşturmak istenmiştir. Bu istek ve inşanın temelinde; Türk Milletinin, cihanı saran varlığını tarihinin verdiği kudret ve uygarlığının meziyetiyle birlik halinde icra etmesine mani olmak kaygısı yatmaktadır.

Batının uygarlık inşasında karşısındakini ekarte etmeyi amaçlayan bu emperyalist tavrı “komplo teorisi” olmaktan çıkaran küresel düzlemin milyarder söz sahibi David Rockefeller’e atfedilen şu itiraflar olarak karşımıza çıkmaktadır:

Medeniyetin kurucusu ve yayıcısı olarak Türkleri kabul edemeyiz. Bu düşüncemizi hayata geçirebilmek için, biz, onları, tüm dünyaya, medeni miraslarına el koyarak barbar, hak-hukuk tanımaz, zalim, cahil, aptal bir toplum olarak tanıtmayı işini, bilim, fikir ve sanat adamlarımıza bir görev olarak verdik. Onları siyasi ve ekonomik yönden destekledik. Onlar ve biz, çok başarılı olduk. Sümer kralları Urakagina ve Urnammu, çok Allahlı bir cemiyet kurarak adaleti korumak ve haksızlıkları önlemek için kanunlar çıkararak M.Ö. beş bin yıllarında, çağdaş toplumlara örnek olurlarken bugün tek Allahlı bir toplum olan

Türkiye'de, bizim, yukarıda bahsettiğim çalışmalarımız sayesinde, ne bilim, ne sanat, ne fikir kalmış; hırsızlık, haksızlık, rüşvet, ahlaksızlık, fahişelik almış başını gitmiştir (Rockfeller, Yüz Yılın İtirafı, Haberimtürk İnternet Sayfası, 2013).

Tarihsel bir gerçeklik olan ve herkesin hakim olduğu bu açıklamalar, malumun ilamı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3. Millet-Milliyet-Milliyetçilik Tezahüründe İttimai Mezhebi Türkçülük Olan Bir İttihat: TURANCILIK

Millet ve Milliyet kavramı var oluş şekli ve o şeklin aidiyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu aidiyeti ideolojik formata getiren ve aktifleştiren fikir ise Milliyetçilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Millet etnik birliğin ve kültürel ortaklıkların; tarih birikimi ile varlık sahasında kendini kanıtladığı, dil ile aktararak, bilinç ile yaşadığı bir birlikteliktir. Bu birliktelik uygarlık eşliğinden geçen milletin, kök kültürünü geliştirerek, birlikte öğrenip birlikte yaşattığı karakter bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Milli kültür ile beslenen halkın aidiyet bilinci milliyet kavramını karşılamakta, bu bilinç aynı zamanda ideoloji olma yolunda zihince atılmış bir adımı oluşturmaktadır. Bahsi geçen bu aidiyet kavramı kabul edildiği an itibari ile bir savunma mekanizmasının da alarmını kurmuş olur. Küreselleşen tek dünya düzeninde, aidiyetlerimizi vurgulayan benliğimizden ayrılmayı ve dünya kültürüne bürünmeyi tembihleyen bu çağda, Milli kültür ile beslenen halkın organize olmuş kısmına millet, organize oluşu tetikleyen iç güdüye milliyet, organize oluş şekline ise milliyetçilik denmektedir. Birbirini tamamlayan bu kavramların bilinç ile buluşması ve milli çıkarları doğrultusunda çabaya girerek, amaçlarını davalastırması da ideolojik çerçeveyi oluşturmaktadır.

Milliyetçilik, milliyet kavramının ideolojik eyleme geçirilmiş ve gerek bireysel gerek toplumsal olarak gereklilikler bütünü oluşturduğu bir kavramdır (Kantar, 2019, s. 2144). Kavramlar sadece felsefi söylemlerin oluşturduğu tanımlar değildir. Bu tanımları besleyen sosyolojik bir zemin vardır; Toplumsal, tarihsel, yerel ve kültürel unsurların bulunduğu nokta kavramın tanım havzasını oluşturmaktadır. Milliyetçilik de felsefi neden ve sonuçların vardığı bir kavramdan ziyade; Tarihsel süreç içinde bir maziye sahip, etnik ve kültürel birliğin savunma-geliştirme mekanizması olarak, sosyal yapının ve olayların aktifleştirdiği, sosyolojik temelleri olan kavramsallaşma serüveniyle bir şuur tavrı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Milliyetçilik en azami ifade ile millet olma şuurunu, dinamik biçimde savunmayı gerektirmektedir. Bu savunma hem çağın ruhunun bir parçası hem de tarihi düşünce

ve motiflerin ifadesi olarak, etnik bir bağın sosyo-kültürel beslenmesi ile açıklanabilmektedir. Bu bağlamda milliyetçiliği anlamak için, dayanağı olan insan ve toplum görüşünü, siyasi tezahürünü, sosyo-kültürel ve sosyo-politik tasavvurunu incelenmelidir. Milliyetçilik tanımları yapılırken de, bu oluşum süreci dikkate alınarak; milliyetçiliği siyasi bir taraf yahut toplumsal bir karakter edinme biçimi olarak tanımlamaktan ziyade, bir refleksin sosyal etkiler ile doğuşu ve şuurun siyasi izdüşümü olarak geniş bir perspektifle ele almak gerekmektedir. Böylesine geniş ve fonksiyonel bir yelpazede oluşan belirleyici güç olarak milliyetçilik, hem bir kavram hem de bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doğalcı yaklaşıma⁶ göre milliyetçilik, insanın biyolojik unsurları gibi ruhunda bulunmaktadır. Bu bulunuş, sosyal ve kültürel tezahürlerin etkisi ile ortaya çıkabilecek bir ruh duyusu olarak tanımlanmaktadır. İnsanın kendinden olanı sahiplenmesi, fitrat itibari ile olağan bir tavır iken milliyetini sahiplenerek milliyetçi tepki vermesi de bu doğallığın bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern milli sadakatin kökleri de bu sebeple varlığın miladına dayandırılmaktadır; etnik, dilsel, dinsel ve kültürel farklılıklar aidiyetlerimizi oluştururken, milli tanımına sığdırdığımız varlık tanımlamalarımızın da çerçevesi olmaktadır. Dolayısıyla milletler, tavır bağlamında milliyetlerinden ayrı yorumlanamaz ve milliyetçilik de insanlığın doğasında olan bu tavrın yansıması olarak düşünülür.

Bir topluluğa ait olma ihtiyacı, yazılı dönemlerin de evvelinde varlık mücadelesine denk düşen zamanlara kadar gitmektedir. Toplumlar, bireysel tanımlarla değil, birlikteliği esas alan aidiyet esaslı tanımlarla ifade edilmiş, tarih boyu süren mücadeleler bu aidiyet ekseninde zuhur etmiştir. Duyulan aidiyetin şuurlu zikredilişi, savunuluşu ve ideolojik bir boyuta erişimi ise modern çağların gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milliyetçiliğin kavramsallaşmasını açıklamak istersek etki ve tepki olmak üzere iki oluşum ve kavramsallaşma parametresi karşımıza çıkmaktadır. Etki yönünde oluşan, tepki yönünde var olan kavramsallaştırılan milliyetçiliği etki bağlamında ele aldığımızda, Birinci Dünya Savaşı'nın dünya düzlemini dizayn ettiği

---

⁶ Doğalcı Yaklaşım: Bir olayın ancak tabiattaki etkiler perspektifinden açıklanacağını öne süren yaklaşım.

dönemlerde, yıkıcı ve bölücü bir mekanizma olarak kullanılan milliyetçilik, yeni yeni modern sömürgecilik olarak doğan emperyalizmin “böl-parçala-yönet” ilkesi ışığında bir ayrılık propagandası olarak etki sonucu doğurulmuştur. Buna örnek olarak Osmanlı Hanedanlığı'nın son dönemlerinde toprakların bölüşülmesi gayesi ile Balkanlara yönelmesi ve Balkanlarda etki merkezli yıkıcı bir milliyetçilik tezahürünün doğurulması gösterilebilir nihayetinde Balkanlarda Milliyetçilik, etki sonucu yıkıcı bir mekanizma olarak doğmuş ve Balkanlar'ı küçük devletçiklere ayırmıştır. Tepki ile kavramsallaşan milliyetçiliği açıklar isek milliyete karşı görülen bir tepki ve tehlikeye karşı ortaya çıkan savunma mekanizması olarak tanımlayabiliriz. Bu bağlamda en uygun örnek ise Türk Milliyetçiliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk tipolojisinde var olan milliyetçilik, küresel paylaşım projelerinin faaliyete geçirilmeye başlandığı ve milliyetçilik propagandalarının yükseldiği dönemde varlığına yönelik duyduğu tehlike karşısında bir refleks olarak milliyetçi tavrını bir gard olarak bürünmüştür. Düşünselliğin ve kavramsallaştırmanın yükselişe geçtiği ve milliyetçiliği de kavramsallaştıran bu dönemde Türk tipolojisi de milliyetçilik kavramını Türkçülük mihvelinde ilkel iç güdüden modern tanımsallaşmaya dökmüştür. Millet ve milliyetçilik kavramının modern ve yapay bir oluşum olduğunu ileri süren modernistlerin⁷ karşısında milliyetçiliğin, milletin var oluşuyla var olmuş bir doğal olgu olduğunu savunan ilkçiler⁸ bu bağlamda, Türk Milliyetçiliği fikriyatının doğal bir olgu sonrasında fikri mecraya yansıdığı tanımlamasını açıklamaktadır(Suavi, 1995, s. 71). Fikir ekolleri tarafından, farklı milletlerde farklı kültür temelleri ve algıları çerçevesinde milliyetçilik bir çok tanım ile yorumlanmıştır. Millet ve aidiyet hissiyatı merkezli milliyet vurgusunun, bir yaşam felsefesi olarak karşımıza çıkışı doğal bir milliyetçilik tanımını oluşturmakta iken; bu tanımı tarihsel süreç, etki mekanizmaları ve fiiliyattaki yansımalar şeklinde yorumlayan fikir ekolleri milliyetçi yaklaşımlara çeşitlilik katmıştır. Temelinde milli şuur ekseninde, aidiyet ve iç güdüsel tavırların bütününe ifade eden bu tanımlamalar, ortak noktalara dayandırılan bir birliktelik iddiasıdır.

---

⁷ Modernist Yaklaşım: Milliyetçiliğin endüstriyelleşen toplumun tasavvuru olarak tanımlar, iç güdüsel varlığı reddeder.

⁸ İlkçi Yaklaşım: Özcü yaklaşım, milliyetçiliği toplumların varlığıyla beraber açıklar.

Bir birliktelik ile var olan ve geliştirilen bir kültüre sahip olmak, bu kültürün aracısı olan dile sahip olmak, aidiyet merkezli birlikteliğin matematiksel çözümlemesini oluşturmaktadır. Bu birlikteliğin dil ve kültür temelli parametreleri millet tanımını oluşturan organik çağrışımlardır. Bu bağlamda Ayvaz Gökdemir'in Türk Kimliği kitabında bahsettiği şu satırlar tamamlayıcı nitelik tanımaktadır.

İnsanlığın tarih içindeki akışına baktığımız zaman, kültür meydana getirmek ve millet olmak, âdetâ beşeriyetin gayesi olarak görünüyor. Bu gaye, insan olmanın yaradılış hikmetine riâyet ve sadakatten doğmaktadır; zirâ millî kültür ve millî kültür çerçevesinde milletleşme, beşer tabiatı iktizâsı zarurîdir (Gökdemir 1990, s. 16).

Bu beşeri tabiatın zarureti olarak görülen milletleşmenin şuur akabindeki aksi de bir mükemmeliyetin tasviri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mükemmeliyet tasvirinin mihenk taşı “millî şuur” olarak karşımıza çıkmaktadır, Çünkü millî şuur temelinde bireysel farkındalığı işaret etmektedir. Bireysel farkındalık, faydayı doğuran bir şuurculuk halidir. Bu şuur bireyden, yaradılış itibari arzu edilen birlikteliğe yükselir, bu bağlamda aidiyet duygusu üzerinden milliyet kabulü gerçekleşir ve bu kabul millî şuurun rüştü olarak karşımıza çıkar. Doğayısıyla millî şuur kişinin kendini tanımasıdır şeklinde doğrudan bir çıkarım ile, millî şuurun şahsiyetçi tavrını ortaya koyabiliriz. Bununla beraber, bireyselden millî oluşumu yakalayan şuurun bireysel ve toplumsal anlamda mükemmeliyetçi bir tavrı izah ettiğini söyleyebiliriz. İbrahim Kafesoğlu'nun fikri tezahüründe, Türkler bu mükemmeliyetçi çizgiye tipolojik olarak ilkel çağlardan itibaren ulaşmıştır. Kafesoğlu Türklerin cihan algısının temelinde millî şuurun yattığını vurgulamakta, Türk Cihan Hakimiyeti Ülküsüne⁹ Türk millî şuurunu kaynak göstermektedir.

Milletler ayrımında farklı zaman ve şekillerde tezahür eden milliyetçilik; gelişimin dönüşüme evrildiği 18. yüzyılda bir dönüşüm dinamiği olarak adını duyurmuş ve küresel sistemi bir fikir akımı olarak sarmıştır. Küresel perspektifi Türk Milleti üzerinde odakladığımızda; Türklerde millî şuurun, küresel sistemde Fransız

---

⁹ Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi; Türk Mitolojisinde Türk hükümdarlarının, yer yüzündeki insanları merhamet ve adaletle himayesine almakla görevlendirildiğine dair duyulan inancın, Güneş'in doğduğu yerden battığı yere kadar hakim dünyaya huzur sağlayacak bir Türk Devletinin kurulması idealidir (Kafesoğlu, 1985, s. 65).

İhtilali ile yükselen milliyetçilik akımından daha derin bir mazisi olduğu, hatta Türklerin varlığı ile milli şuur ibarelerinin varlığı, tarihin de kanıtladığı bir gerçektir. Türk Milletinin bilinen tarih itibari ile siyasal-ekonomik-sosyal açıdan yol göstericisi olan öğütler dizini Yazıtlarda, geçen Türk adı ve çıkarım ile ortaya konan Türk tipolojisi, milli şuurun milliyetçi tavrını göstermektedir. Bu bağlamda, Türklerin yaşamsal kaidelerini milli şuur perspektifinden milliyetçi bir çerçevede gerçekleştirdiğini, bilinen en eski tarih itibari ile Yazıklardan öğrenebilmekteyiz. Muharrem Ergin'in Orhun Abideleri üzerine yaptığı çalışma üzerine şu çıkarımı cümlelerimizin altına çizmektedir:

Yazıtlar, "Türk milletinin isminin geçtiği ilk Türkçe metin..., Türk milliyetçiliğinin temel kitabı, bir kavmi millet yapabilecek eser, asırlar içinden milli istikameti aydınlatan ışık..."tır (Ergin, 1989, s. 7).

Orhun Abideleri'nde belirtilen devlet öğüdünde, Asya Hun İmparatorluklarının tarih sayfalarına yansıyan söylevlerinde ve Divanü Lügati't Türk'de açıkça altı çizilen milli şuur, Osmanlı Hanedanlığı'nın da Oğuz Boyu'na dayandırılması ile atadan oğula geçen bir karakter kodu özelliğini taşımaktadır. Türklerde milli şuur, devlet geleneği ve töreyi oluşturan, millet olma vasfını vurgulayan ve de tarih sayfalarındaki bu aktif duruşun zeminini oluşturan, baskın bir özelliktir. Türk milli şuurunun diri tutulması için, Osmanlı döneminde II. Mahmut zamanında çeşitli dillere Türkçeden çeviriler yapılarak Osmanlı soyunun dayandığı topraklar olan Türkistan ve soy olarak Oğuz Kağan vurgulanmış, Osmanlı'nın coğrafi yaygınlığı yanında tarihi derinliği de bu şekilde ilan edilmiştir (Turan, 2011, s. 140). Bu perspektiften Türk tarihi incelendiğinde; üç kıta hakimiyeti, Türk Devletini büyük imparatorluklar ile devreden bir seyirde süregelen bir hükümle daim kılması ve kendi kültürünü fetih ettiği topraklara taşıması, Türk Milletinin milli şuur şahadeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fransız ihtilali ile bir fikir hareketi cürmüne bürünen ve adlandırılan milli şuur, bir savunma ve yönetim felsefesi olarak çıkış göstermiş, evrensel bir dalgalanma ile yayılarak milliyetçilik rüzgarları şeklinde karşımıza çıkmıştır. Dünyada başlayan bu fikir akımı, Türk Milleti üzerinde var olanın tanımlanması şeklinde, yabancı olmayan bir içgüdü ile sahiplenilmiş, milliyetçiliğin çıkışı

Türkçülük nidaları ile zuhur etmiştir. Türk Milliyetçiliği batıdan dalga dalga yayılan bu fikir akımını, kendi karakter kodlarınca canlandırmış ve dünyadan etkilenmenin yanı sıra içinde bulunduğu durumun da etkisi ile bir refleks olarak milli yönünü fikri mecraya dökmüştür.

Dünyayı yedi koldan saran Türk varlığı, dönemsel tehdit algısı üzerine Türkistan'dan Kafkasya'ya ve Anadolu'ya varan bir refleks ile milliyetçiliği Türkçülük formatında tanımlamıştır. Osmanlı Hanedanlığı döneminde; dış politikada baskın fakat iç politikada hoşgörü siyaseti tarafından mağduriyet yaşayan milli şuur; dünya savaşında bir işgal ve bölüşmenin muhatabı olunca, dinamizmi yakalayıp bir çeşit tepki olarak karakter kodlarından, mücadele saflarına düşmeye başlamış ve ilk mücadelesini iç politikada sergilemiştir. Dünyada yayılan milliyetçilik akımının sahiplenışı, tam olarak bu mücadele üzerine denk gelmiş ve hali hazırda dirilen ve harekete geçen milli fikirler, evrensel bir kavramsallaşmada da yerini bulmuştur. Türk Milletinin devlet aklını ve millet olabilme bağını oluşturan milli şuur, Osmanlı'nın son dönemlerinde hayat felsefesinden tepki dinamiğine doğru kayarak Türkçülük sancağını çekmiş ve bu sancağı dünya tabiri ile milliyetçiliğe dönüştüren rüzgârlar ile dalgalandırmıştır. Dünya üzerinde yükselen milliyetçiliğin yıkıcı etkisi Türk Milleti'nde var olan birlik duygusunu şiddetle yükseltmiş ve Turancılık ideali milli şuurun semasına çizilmiştir.

İçgüdüsel bir karakter kodunun kavramsallaşarak vücut bulması fikri mecrada yapılan çalışmalar nihayetinde gerçekleşmiş ve birbiri ardına gelen olaylara verilen tepkilerle de fiili boyuta ulaşmıştır.

1.3.1. Kavramsal Çerçeve de TURAN

“TURAN Türklerin “efradını canı, ağyarını mani” olan mefkûremi vatanıdır; TURAN Türklerin oturduğu, Türkçenin konuşulduğu bütün ülkelerin mecmuudur.” Ziya Gökalp(Gökalp, 2007, s. 77).

Tanım itibari ile Türk Birliğini karşılayan dünyadaki tüm Türklerin birleşmesi, Türk Dünyası’na çatı olacak bir Türk Devleti kurma ülküsü olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3.1.1. Kızılelma

Kızılelma, Türk kültüründe ulaşılması arzulanan amaç, hayal ve ülkü anlamlarına can veren bir semboldür. Türk Mitolojisinde *“arzulandıkça uzaklaşan, uzaklaştıkça da cazibesi artan bir ülkü”* olarak ifade edilmektedir.

Kızılelma’yı kavramsal olarak değerler bağlamında irdelediğimizde, Türk kültüründe kızıl renginin öne çıkan kıymet gören bir renk olduğu ve elmanın ise bir bereket alameti olarak görülüp şifa getirdiğine inanıldığını görmekteyiz. Kızılelma kelimesini tarihsel süreçte sosyolojik olarak ele aldığımızda ise Türklerde Ay ve Güneş’i temsilen bayrak ve tuğların tepesini süsleyen Muncuk karşımıza çıkmaktadır. Muncuklar bayrak ve tuğ tepelerinde kızıl bir top şekli ile zaferin işareti olarak tanımlanmaktadır. Hakimiyetin, fetih arzulanan yerin ve zaferin timsali olan bu kızıl top tarihsel perspektifte Kızılelma’ya atfedilmektedir.

Türk Destanlarında da yer alan Kızılelma, Ergenekon Destanı’nda, Ergenekon’dan çıkış ve ana yurdu geri alışı arzusuna timsal olmaktadır. Türk devlet felsefesinde önemli bir yeri olan Kızılelma, Türk hükümlerinin fetih etmeyi arzuladığı coğrafyayı, devlet yönetiminde istikrarı, Türk milletinin tek bayrak altında bir olarak müreffeh seviyedeki refahını ifade eden bir hedef olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Ülküsünün ufuk çizgisi olan Kızılelma; günün tezahüründe TURAN’dır. Türkler tüm Türklerin bir çatı altında ittifadını ve ardından bununla beraber terakkisini Kızılelma edinmiştir.

1.3.1.2. Yerden Göğe Hâkimiyet Tasavvuru

İlkel çağlarda milletler toplumsal varlıklarını, tabiatı tasvir ve taklitle bir yankı olarak açıklamaya çalışmıştır. Tabiattaki ilahi dengenin bir parçası olan insanoğlu, tabiatı tanımlarken insani kavramlar kullanıldığı gibi insan ve toplum tanımlarında da tabiata başvurmuştur. İnsanların tabiat ile iç içe olduğu ilkel çağlar, insan tabiatının, tabiat içerisinde varlığını özdeşleştirmesini doğurmuş ve tabiattaki varlıklar üzerinden tipolojik semboller oluşturmuştur.

Bir milletin düşünsel temeli olan mitoloji insanoğlunun tabiattaki raksıdır. Milletlerin toplumsal varlık idamesinde; kültürel değerlerini ifade eden, mitolojilerinde işlenen, dini değerler yüklenen, uygarlıklarının figürü olan semboller tabiattan esinlenilmiştir. Tabiat ilahi bir denge içerisinde canlıları organize etmiş, insanoğlunu ait olduğu milletler ile olgunlaştırmış ve o milletlerin uygarlık alametlerini ifade etmiştir.

Dünya üzerinde var olan milletler içerisinde coğrafyaya ve tarihe yön vermiş kadim bir uygarlık olan Türk Milleti de, uygarlık alametlerinde tabiattan esinlenmiş ve tabiatla bütünleşmiş köklü bir millettir. Türk Milletinin milli şuurunu yansıtan Türk Mitolojisi; tabiatın varlık serüveninde Türk milletinin tabiatla bütünleşmesini destanlarıyla işlemiş ve Türk Uygarlığının düşünsel alt yapısını tabiatla kökleştirerek tabiatın yankısı olan sembollerle gövdeleştirmiştir. Türk Milleti misyon ve vizyonu olan varlığı ve Kızılelma'sının timsalini, düşünsel alt yapısını tabiata nakış nakış dokuyarak oluşturan mitolojisinden almıştır.

Asırları aşan bir varlığa sahip, dünya tarihinin dinamik ve etken rolünü üstlenmiş Türk Milleti yerden göğe değin tanımladığı bağımsızlık ve hakimiyet alametlerini tabiattaki yansımasının verdiği ilham ile tuğlaştırmıştır. Türkler, yaşamı temsil eden altta yağız yer ve uhreviyatı temsil eden üste yağız gök ifadesi arasında bir insanoğlu tasviri ile varlığı açıklamaktadır. Türklerin öğüdü olan Orhun Abidelerinde de yaradılış ile yapılan girizgâhta yer, gök ve insan nirengisinde bir

açıklama bulunmaktadır. Bu mahreçte Türk hakimiyet tasavvuru, yerden göğe atfedilmiştir.

Yukarıda gök, aşağıda da yer lütfettiği için, gözle görülmedik, kulakla işitilmedik (kadar çok) halkımı ileride gün doğusuna, güneyde gün ortasına, geride gün batısına, kuzeyde de gece ortasına kadar (uzanan geniş topraklarım üzerinde) yerleştirdim (Tekin, 2014, s. 49).

1.3.1.2.1. Yerdeki Hâkimiyetin Timsali: BOZKURT

Türk uygarlığının kutlu sembolü olan Bozkurt, Türk mitolojisinde ve varlık tasavvurunda Türk tipolojisinin yeryüzündeki timsali olmuştur. Kurdun tabiatı gereği sergilediği karakteristik özellikler, Türk milletini tabiatla kurduğu bağda kurt ile özdeşleştirmiştir. Türk milletinin iki ana özelliği olan bağımsızlık düşkünlüğü ve teşkilatçılık vasfı, tabiatta da kurdun sergilediği iki ana özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir kurdun kafeslenmeye çalıştığında ödünü patlatarak kendini öldürmesi, bağımsızlığına canı pahasına düşkün olduğunu göstermekte; kurtların sürü halinde ve bir lider etrafında organize olarak yaşaması da teşkilatçılık vasfına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Türk milleti tabiattaki varlığını kurt tasviri ile yapmıştır.

Türk mitolojisinde önemli bir yer kaplayan kurt, Gök kurt olarak da adlandırılan Bozkurt figürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk mitolojisinde Bozkurt; bağımsızlığı, savaşçılığı ve tabiattaki ilahi organizasyonun temsili olmakta, Türk milleti bir tehlike ile karşı karşıya kaldığında ortaya çıkarak yol gösteren bir varlık olarak ifade edilmektedir. Oğuz Kağan Destanı'nda Ulu Türk Hakanı Oğuz Kağan'ın karşısında gök renkli bir ışık süzmesi belirlemekte ve ona yol göstermektedir. Destandaki tasvire göre bu, gök yelesi bir Bozkurt olarak geçmektedir. Bozkurt, boz renginde bir kurt yani gök renkli bir kurttur. Destana göre beliren ışık süzmesinin gök renkli olması göğü ifade ettiği gibi tanrısal bir ifade ilahi bir ilham da içermektedir. Bununla beraber bu ışık süzmesinin bir anda belirmesi, hızlı olması ve yol göstericiliği bir kurt tasvirine uyduğu için Oğuz Kağan'ın

karşısında belirip yol gösteren ilahi güce Bozkurt denmiştir. Destanlar varlığın destansılaştırılması dolayısıyla Türk milletinin düşünsel temelini oluşturan mitolojisini ve destansılaştırılan varlığı baz alındığında, Bozkurt ifadesinin tabiatla özdeşleştirilen bir tasvirden ziyade soyut bir anlam taşıdığı da görülmektedir. Bu anlam, Türk milletinin milli şuurunu içeren ve ilahi güven arz eden sembolik bir ifadedir.

Türk milletinin milli şuur ekseninde idame ettirdiği varlığına yer yüzünde timsal olan Bozkurt; hakimiyet alametleri olan tuğlarda, sancak ve bayraklarda motif olarak kullanılmıştır. Bu uygarlık ifadesi, figürsel bir el işareti ile “Türk’ün selamı” olarak yerden göğe doğrultulan rüştü ispat etmektedir. Tarihi yazan, cihanı yedi koldan saran Türk varlığını temsil eden Bozkurt sembolü, Türklük şuurunu ile milliyet unsurları perspektifinde geliştirilen, milliyetçi fikriyatın Türkçü tavrının Turancı arzusunda bir aidiyet ve birlik iradesi olarak kullanılmaktadır.

Türk milletinin sembolleşen bu varlığı diğer milletlerin de tarihi ve edebi eserlerinde yerini almıştır. Türkler ile tarihsel münasebetleri yoğun olan Çin, Türkler hakkındaki kaynaklarında, Türk askerlerini Bozkurt olarak ifade etmiştir. İran edebiyatından, İran-Turan ilişkilerine ışık tutan bir eser olarak karşımıza çıkan Firdevsi’nin Şahname’inde; Türklerin çizildiği resimlerde elleri ile Bozkurt figürü yapmış kadın ve erkekler dikkat çekmektedir aynı zamanda eserde Türklerin olduğu coğrafyalar da TURAN bölgesi ve kurt meskeni olarak ifade edilmektedir. Türkler yaşam tasavvurlarıyla tarih yaparken düşmanın kaleminden o tarihteki nam ve şanı yazdırmış aziz bir millettir.

1.3.1.2.2. Gökteki Hâkimiyetin Timsali: ÇİFT BAŞLI KARTAL

Türk varlık tasavvurunda yerde Bozkurt neyi ifade ediyorsa gökteki kartal da onun timsalidir. Her zaman tek bir tanrının varlığına biat eden Türkler, saygı temelli bir anlayışla tanrıyı kökten var eden bir ilahi güç olarak ululuk ile göklere atfetmiştir. Tabiattaki varlığı ve karakteriyle Türk tipolojisinin gök kubbedeki yankısını ifade eden kartal, kuşlar arasında ululuk ve yüksekliği ifade etmesi ve bu

bağlamda göklere atfedilen tanrıya da yakın olarak görülmesi hasebiyle yine ilahi bir anlam da içererek Türk Milleti için kutsal bir timsal halini almaktadır.

Türklerin yerden göğe, doğudan batıya kadar olan varlık tezahüründe; ay ve güneşi kutsal kılan bir vasıfla, güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar uzanan ufkunu timsalen göklerdeki Türk aksi olan kartal, çift başlı olarak figürselleştirilmiştir. Türk mitolojisi Çift Başlı Kartalı, gök kubbede kanatlarını açtığında bir kanadı güneşi, diğer kanadı da ayı kucaklayan; bir başı doğuya diğer bir başı batıya bakan cihanı kaplayan bir varlık olarak tanımlamıştır.

Türklerin düşünsel tasvirinde yer dünyevi, gök uhrevi bir makam olarak izah edilmektedir. Bu bağlamda yaşamdan sonraki güzel makamı ifade eden “uçmağ” kelimesi de göklerdeki süzülüştü andıran bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Uygarlığının tipolojisi olan Orhun Abideleri’nde, gök “ebedi” lafzı ile ifade edilmiş, göklere koruyucu bir vasıf yüklenmiştir. Bu da tek bir tanrının varlığına, onun da ancak göklerde olacağına ve göklerden yeryüzünü sarıp koruyacağına inanılmasının ifade biçimidir. Dolayısıyla ölüm ardından yer yüzünden göklere çıkılarak uçmağa varıldığı ve göklerde bir rol üstlenildiğine inanılmıştır. Kültigin Yazıtı’nda yerin yaşam, göğün ise ilahi varış olduğunu vurgulayan ölüm ardından edilmiş şu dua göklere atfedilen manayı daha net ifade etmektedir:

“Uçup gittiniz. Göklerde de hayattaki gibi olasınız.” (Tekin, 2014, s. 41).

Bu dua ile yaşamda yani yeryüzünde milleti koruyup kollayan hakanların, ölüm ile ebedi varışındaki göklerde de milletini koruyup kollayanlardan olması temenni edilmektedir. Bu inanış mahrecinde, Türklerin İslamiyet öncesi de kutlu saydığı ve İslamiyet ile bir ad ve ilahi teminat kazanan şehitlik makamına erişmenin; yerde bir bozkurt timsali iken şehadetle göklerde kartal oluş şeklinde simgeselleştiği görülmektedir.

Bunlar ışığında diyebiliriz ki Türklerde göğe atfedilen mana, yeryüzünü saran koruyucu ilahi bir güç ve bu gücün yeryüzünü lütfedişi şeklindedir. Gök kubbeyi kanatlarıyla kaplayan, doğuya ve batıya dönük iki yönlü iki başı ile yeryüzünü saran bir Çift Başlı Kartal sembolü, Türk milletinin yeryüzündeki varlık

tasavvurunda ilahi bir temsil olmakta, yaşam ve ölüm üzerine yaratıcının ilhamı ile göklerdeki hakimiyetin timsali olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hakimiyet kendine ilahi bir güç atfetmekten uzak ilahi gücün inancına, varlığına ve yardımına olan biat ile açıklanmaktadır. Bir Türk inanç sözü olarak tarihe işlenen “*Tengri Biz Menen*” yani mana itibari ile “*Tanrı bizimledir.*” cümlesi de bu durumu açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Kartal aklı, ruhu, şuuru, yaratıcıyı, koruyuculuğu, bütünsel bakışı, dengeyi, zerafeti, vakur tavrı, sadakati, kahramanlığı ve hakimiyeti temsil etmektedir. Türk Tarihinde devletin ve hükümlerinin simgesidir. Atilla'nın sancağında kartal figürü vardır, Selçukluların Sancağında Çift Başlı Kartal figürü vardır ve Türk Devletinin bir çok hükümler ve hanedanlıklarının temsili haline gelmiş Tuğlarda bir hakimiyet simgesi olarak Bozkurtla birlikte Çift Başlı Kartal da yerini almıştır.

Türk Uygarlığının hakimiyet alametlerinden olan Çift Başlı Kartal Türkiye Cumhuriyeti'nde de armaları süslemektedir. Örneğin bir Selçuklu şehri olan Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin ve şehrin simgesi Çift Başlı Kartal'dır. Türk'ün gökteki timsali olan kartal, cihanı yedi koldan saran Türk Dünyasını kanatlarıyla kapsayan, doğuya ve batıya dönük olan çift başıyla Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar olan Türklüğü gören ve muhafaza eden bir aidiyet figürüdür. Türk Dünyası uygarlığının kimlik ve kültür değerlerince yerde Bozkurt timsali ile bulunduğu gibi gökte de kartal timsali ile milliyetini ifade etmektedir.

1.3.1.2.3. Hürriyet Rürşü: Bayrak

Bayrak bir milletin tarih şuuru ile kültürünü nakşederek uygarlığının gönderine çektiği, varlık ve hürriyet temsilidir. Milli ve manevi temeller üzerine kurulan fikirlerin fonu bayrak, sedası bayrağa ve bağımsızlığa yazılan marşdır. Türk Milleti gökyüzüne atfettiği ilahi güçten ötürü güneşi ve ayı kutsal sayarak bayraklarına nakşetmiştir. Türkler, yine göklere atfedilen değer üzere turkuaz rengini Türk rengi olarak benimsemiş bayrak ve sancak fonlarında kullanmıştır. Bununla beraber yüceltmek anlamını taşıyan allamaktan gelen al rengi de Türklerin bayrak ve

sancaklarının ana rengini oluşturmaktadır. İslamiyet sonrası İslamiyet’i temsiline inanılan yeşil rengi de Türk bayrak ve sancaklarını süslemiştir.

Türk Uygarlık tarihindeki sancaklar ve Türk Dünyasında Türk Cumhuriyetleri’nin bayrakları incelendiğinde ortak figür güneş, ay ve yıldız ile nakşolmakta, bayrakların fonu da Türk’ün değer atfettiği renkler olarak karşımıza bir aidiyet temsili, bir birlik ithafı olarak çıkmaktadır. Türk Bayraklarını süsleyen ayın hilal hali, Türk Uygarlığında kutsal sayılan ay ve güneşin birbiri ile buluşması ile meydana gelen Hilali yani bir tutulmayı ifade etmektedir. İslamiyet’le özdeşleştirilen Hilal aslında İslamiyet’e Türkler tarafından kazandırılan bir simge olmakla birlikte, İslamiyet’te doğaya ve tabiata has hiçbir şeyin sembolleştirilmediği ve yasak olduğu bu bağlamda kullanılmadığı da bilinmektedir. Dolayısıyla Hilal’in kutsallığı, Türklerin kökten var eden tek bir yaratıcının varlığına inanması(Kök Tengri/Tanrı) ve saygı temelli ululuk-yükseklik atfedilerek göklere ilahi bir anlam yüklemesi ile doğanın bir ilahi organizasyonla şekil aldığı şuuruyla Ay ve Güneşin tutulmasında da bu ilahiyatı görmesi ile alakalı olmaktadır.

1.3.2. Fikri Perspektifte TURAN

Türk hükümdarı Çiçi Yabgu’dan bu yana tarih boyunca içgüdüsel bir tavır olarak siyasi-sosyal alanda tezahür eden Türkçülük ve birlik anlayışı; Türk Devlet sinsilesinde hanedanlıkların sonuncusu olan ve geniş hakimiyet alanı ile küresel bir aktör olarak karşımıza çıkan Osmanlı Hanedanlığı’nın son dönemlerinde, Birinci Dünya Savaşı ve modernize edilen sömürgecilik stratejileri ile tehdit algılayan Türk Milletinin ruhundan bir milli refleks olarak doğmuştur. Bu milli refleks ilk adımını fikri mecrada atarak, küresel alanda hızla yayılan milliyetçiliğin Türk Milletinin asli tavrı olduğunu vurgulamış ve bu kavramsallaşmayı “Türkçülük” üzerinden gerçekleştirmiştir.

Türk dilini, Türk Dünyasının gönderine ses sancağı olarak çeken Türk İradesi, Bağımsızlık hareketlerinin dinamizmini oluştururken sosyal alanda da kültürel ve idealist çerçeveyi çizmiştir. Bu bağlamda Ziya Gökalp’in çerçevelediği kültür ve uygarlık tanımları menşeli Türkçülük ve takibinde Turancılık, Ömer

Seyfettin hikayelerinde kültürel ve kimliksel yapıyı onarıcı rol üstlenirken, Halide Edip Adıvar ile ateşten bir gömleğe bürünmüş ve Turan hülyası olarak mutlak bir arzu olmuştur. Türk Yurdu Dergisi ve birçok yayın ile fikri zeminini oluşturan Türkçülük ve beraberinde Turancılık, bir Türk Ülküsü¹⁰ olarak hayal baskısı altında inancın gayreti ile şekillenmiştir.

1.3.2.1. Türkçülüğün Türkçe Atağı

“Türk milletinin isminin geçtiği ilk Türkçe metin..., Türk milliyetçiliğinin temel kitabı, bir kavmi millet yapabilecek eser, asırlar içinden millî istikameti aydınlatan ışık...” Orhun Abideleri (Ergin 1989, s. 7).

Aidiyetin yaşam biçimine yansıyan hali kültürü, yaşam biçimini aktaran ve ilan eden sedası da dili oluşturmaktadır. Türk Milletinin ses sancağı olarak göndere çekilen Türkçe de, tarih boyunca varlık ilanının ve idamesinin aracı olarak karşımıza çıkmıştır. Kaşgarlı Mahmut, 11. Yüzyılda Türklüğü açıklarken *“dili dilime, dini dinime”* tarzında dil merkezli bir aidiyet üzerinden tanımlama yapmış, din hususunda da Müslümanlığı temsilen cehd eden Türklerin, Müslümanlıkla denk tutulmasını esas alarak algı üzerinden tanım içerisine katmıştır. Bir bilim dalı olan Türkolojinin tanımına göre de Türk kelimesi aynı şekilde bir aidiyet mahreci olarak Türkçe Konuşanlar anlamını da taşımaktadır. Türk Milletinin varlık rüştü olan Türkçe, Kaşgarlı Mahmut’un Divanü Lügati’t Türk’ünden, İsmail Gaspralı’nın *“Dilde Fikirde İşte Birlik”* mottosuna varan ve Türk Keneşi’nde buluşturarak TURAN ‘a zemin hazırlayan, fikri ve fiili mecrada bir dinamik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milletlerin varlığıyla birlikte var olan dil, her millete has bir kimlik ibaresi olması dolayısıyla milliyetin ayrı ve milliyetçiliğin de ifade şeklidir. Karakteristik olarak milliyetçi bir tavra sahip olan Türk Milleti, bu karakteristik özelliğini Türkçe hususundaki hassasiyeti ile tarih boyunca sergilemiştir. Milliyetçiliği kavramsallaştıran küresel akımlardan evvel milliyetçi tavır ve ataklar ile Türk Milleti milliyetçi tipolojisini sergilemiştir. Türk Milletinin öğüdü olan Orhun Abideleri Türk

¹⁰ Türk Ülküsü: Milli şuur temelinde yükselen insani ve toplumsal tasavvurlar ve Türk Birliğinin gerçekleşmesi.

tipolojisini, Türk devlet felsefesini ve beraberinde Türkçeyi de ifade ve öğüt eden Türkçenin, Türkçe öğüdü olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkün karakter kodlarında var olan Türkçülüğün aidiyet ve ayırım ilanı olarak tarih şahitliğinde ilk sedası 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından Türk Dil Sözlüğü olarak kaleme alınan Divanü Lügati't Türk'tür. Karakter kodlarındaki milliyetçiliğin dürtüsü ile Türklüğün ayrıacı olarak Türkçeyi kullanan Kaşgarlı Mahmut, Türk dilinin üstünlüğünü bilhassa Arap dili üzerinde karşılaştırmalarla açıklamak üzere Türkçeyi şekil bazında ortaya koyan bu eseri neşretmiştir. Divanü Lügati't Türk bilinen ilk Türk Dilbilgisi Kitabı ve Türkçe sözlüğü olarak tarihe geçmiştir. Türk Milletinin karakteristik kodlarına hükmeden milliyetinin tavrısal hali olan Türk Milliyetçiliği, henüz kavramsallaşmadığı dönemlerde iç güdüsel olarak Divanü Lügati't Türk ile ilan edilmiştir. 1863'te Şecere-i Türk'ü Ebu'l Gazi Bahadır Han'dan çevirerek yayınlayan Ahmet Vefik Paşa, 1882 sonrasında, Türkoloji'nin Girizgahı sayılan Lehçe-i Osmani'yi anlam ve şekil olarak gür bir Türkçe vurgusu ile kaleme almış Türkçenin derinliğini açıklayan özet bir Türkoloji Ansiklopedisi mahiyetinde neşretmiştir. Ahmet Vefik Paşa bu eseriyle Türkçü zihniyetinin mahsulünü ortaya koyarak, Türk dilinin tarihi ve coğrafi yayılmasını incelemiş, açıklamış ve zenginliğini vurgulamıştır. Bir aidiyet dinamiği olarak Türkçe'yi karşımıza çıkaran bu eser, dönem itibari ile kavramsallaşmakta olan milliyetçilik rüzgarları arasında, Türkçülüğün fikri mecraya Türkçe bir adım ile girizgahı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkçülüğün Türkçe adımlarını takip eden Ali Şir Nevai, Türkçenin Farsçaya olan üstünlüğünü vurgulamak üzere Muhakemetü'l-Lûgateyn'i kaleme alarak Türkçülüğünü Türkçe ile konuşturmuştur. Ali Şir Nevai, Arap ve Fars edebiyatının üstün olduğu dönemde Türkçe eserler neşrederek Türkçeyi övmüştür ve şu sözleriyle Türkçenin üstünlüğünü ifade etmiştir:

“Ana dilim üzerinde düşünmeye koyuldum. Türkçenin derinliklerine dalınca gözlerime on sekiz bin âlemden daha yüksek bir âlem göründü. Bu âlemin süsler, ziynetler içerisinde enginleşen göğü, Dokuz Gök'ten daha yüksekti. Orada nice faziletler, nice yücelikler hazinesine rastladım. Bu hazinenin incileri yıldızların mücevherlerinden daha parlaktı.”(Deliorman, 2011, s. 151).

Türk Devleti'nde Osmanlı Hanedanlığı döneminde geniş alana yayılan hakimiyet ve artan çeşitlilik üzerine izlenen hoşgörü siyaseti ve Osmanlılık¹¹ tabirlerine karşı milli bir refleks olarak yükselen Türkçülük; Türkçe bir atak ile aidiyet vurgulamıştır. Dönemin ilk Türkçüsü ünvanını alan Ali Suavi, Türkçülüğünü Türkçe bir atakla sergileyerek ilk Türkçeci olarak da tarihe geçmiştir. İhtilalci tavrı ile ilk demokrat olma vasfını da üstlenen Ali Suavi, Türkçe ibadetin savunucusu olarak da ilk ve öncü olmuştur. Türk varlığının Osmanlı'da sınırlı olmadığını vurgulayarak Türk Dünyası'na yönelen ve Osmanlı dışında ilk Türkçe gazeteyi çıkaran kişi olarak tarihe geçen Ali Suavi, Türkistan'dan Kafkasya'ya ve yedi kıtaya varan Türk Milleti üzerine, kimlik birliğini ifade eden Türkçe mihvelinden Türkçü bir vurgu ile yönelmiştir. Türkçü refleksin Türkçe seda ile harekete geçtiği bu atmosferde esen rüzgarlar ile Askeri Okullar nazımı vazifesini yürütmekte olan Süleyman Hüsnü Paşa da bir Türkçe dil bilgisi kitabı olan İlm-i Sarf-ı Türki'yi Türkçü tavrını kaleminden Türkçe akıtarak neşretmiştir. 1901 yılında dilde sadeleşmeyi esas alan Şemseddin Sami, “asıl lisanımız olan Şark Türkçesi” üslubunca Türkçeden Türkçeye ilk sözlük olan Kamus-ı Türki'yi neşretmiştir ve gazetelerde bu hususta yazılar yayınlamıştır.

Osmanlıda Türkçülüğün ses sancağı olarak yükselen Türkçe atağı Türk Dünyasında yankı bulmuş ve Türkistan'da aidiyet ilanı olan Türkçe üzerine eserler neşretmiştir. Buhara'lı Şeyh Süleyman Türki-i Osmani-yi şekil itibarı ile manzum bir eser olarak kaleme almıştır. Türkistan'lı Şeyh Mehmet Sadık'da bir Türkçe dil bilgisi eseri olarak Üss-i Lisân-ı Türki'yi neşretmiştir (Aydın 1993, s. 87-92). Türkçülüğün kavramsallaşması serüveninde içgüdüsel tavidan refleksif ilana varan ve Türkçülüğe Türkçe bir atak yaparak fikri zemini temin eden bu eserler, bir kimlik ifadesi ve aidiyet sedası olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

¹¹ Osmanlılık: 19. Yüz yılda Tüm ulus ve azınlıkları yani Osmanlı'nın hakimiyeti olan tüm halkları, Osmanlıcı çatıda bir anlayış, bir ruh ve aidiyet ile birleştirme tasavvurudur.

1.3.2.2. Milli Refleksin Ekoller Işığında Fikri İzdüşümü

Türk Milleti varlığı itibari ile milliyet zemininde kurduğu yaşam felsefesini milliyetçi bir tavır ile idame ettirmektedir. Bu refleksif tavır, tarihsel süreçte milli şuur ekseninden fikri bir iz düşünüm yaşayarak kavramsallaşmıştır. Türk aydınları milli bir refleks olan bu karakter kodunu şuur süzgecinden geçirerek fikri mecraya erdirmiş ve milli tavır beraberinde arzularını, fikri iz düşünüm üzerinden ifade etmiştir.

Fikri izdüşümünde Türkçülük olarak tezahür eden Türk Milliyetçiliği, bu bağlamda geliştirdikleri fikirlerle ekolleşen Türk aydınları perspektifinde fikri mecrada ölküleşerek kavramsal halini almıştır. Türkçülük ve nihayetinde Turancılık, Türk milletinin karakteristik tavrı olması ile fikri erişkinliğindeki kavramsal boyutunu milli bir ölkü formatında tamamlamıştır.

Milli refleksin ölküleşme serüveni gazete ve dergi yazıları ile ifade-ilan çerçevesinde gerçekleşmiş bu bağlamda en etkin yayın organları da Türk Yurdu Dergisi, Genç Kalemler ve Yeni Mecmua olarak tarihe fikriyat notunu düşmüştür.

Türkçülüğün fikri izdüşümünün müsebbibi fikir ekollerinin başında “Türkçülüğün Babası” olarak adlandırılan Ziya Gökalp gelmektedir. Gökalp, bir Türk sosyoloğu olarak ömrünü Türk’e Türkçülüğe ve TURAN’a adanmış bir fikil ekolüdür. Milli Edebiyatın öncülüğünü yapan Gökalp, Genç Kalemler Dergisi’nde yayınladığı TURAN başlıklı manzumesi ile Türk tarihini referans vererek Türk varlığı üzerinden bir vatan tanımı yapmış, bu vatanı TURAN olarak adlandırmıştır. Türkçülüğün Esaslarını oluşturduğu eseri ile Gökalp Türkçülüğü sistemleştiren öncü bir fikir ekolu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir milliyet nazariyatçısı olan Türkistan doğumlu Sadri Maksudi Arsal da Türkçülük fikriyatının öncü ekollerindedir. Öyle ki Arsal henüz Anadolu’ya varmadan Anadolu’da yükselen Türkçülük sedasının Türkistan’dan yankısını oluşturmuştur. Arsal’ın yazı ve makaleleri kendisinden evvel Anadolu’ya varmıştır. Türk Yurdu Dergisi’nde yayınlanan “Büyük Milli emeller” adlı makalesinde, Türkçülüğü Turancılık tayininde idealist bir çerçevede tanımlayarak ölküleştirmiştir.

Makalesinde, milletlerin gelişiminin ancak mensup oldukları millet pergelinde üretilen milli emellere olan itaatleri doğrultusunda olacağını vurgulamıştır. Anadolu'daki Milli Mücadele ile Türk Dünyasına güç katan Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, Arsal'ın dil hususunda vurgu yaptığı Türk Yurdu Dergisinde yayınlanacak olan “Türk Birliği” başlıklı makalesini, yayımlanmadan evvel okuyarak yazının özüne ithafen yazının başına şu sözü ilâştirilmiştir (Koç, 2011, s. 124):

Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli hissin gelişmesinde başlıca etkindir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir. Yeter ki, bu dil şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır. 2 Eylül 1930 / Mustafa Kemal Atatürk (Gürel, 2015, s. 32).

Sadri Maksudi Arsal milli şuur eksenli ilim ivmesi ile yükselmesi gereken bir türkçülük tasavvur etmiştir. Arsal'ın fikriyatına göre Türk Birliği'nin mutlaklığı milli şuurun eğitilmesi ve sosyolojik tabanda kendini geliştirmesi sonucunda gerçekleşecektir. Türk Milleti için bir başucu kitabı niteliği taşıyan “Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları” kitabı, ile Arsal milliyetçiliği organik temelli sosyolojik eksenli bir temele dayandırmıştır. Milliyetçiliği insanlığın var oluş ve birlikte yaşayışı sonucunda organik bir tavır olarak ifade etmiştir. Arsal yaradılışı bir maya yaşayış ile bir aidiyet şeklinin ifası olarak tanımlamış ve milliyetçiliği de bu bağlamda var oluşsal itibari ile biyolojik ve sosyolojik temellere dayandırmaktadır. Milliyetçiliği milli his olarak tasvir eden Arsal, Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları adlı eserinde, milli hissi, insanın ve ait olduğu milletin organik olarak yaşamsal ve sosyolojik işlevleri olarak tanımlamakta ve bu mahreçte temelden Türkçü nihayetinde Turancı fikriyatını açıklamaktadır (Arsal, 1979, s. 64). Millet Duygusunun Sosyolojik Esasları kitabında Arsal; milliyeti, mensubiyetin doğurduğu aidiyet olarak bir sosyal gerçeklik ifadesi ile tanımlayıp bu aidiyet hissini de biyolojik temellere dayandırarak milliyetçiliğin organikliğini açıklamıştır (Arsal, 1979, s. 22). Sadri Maksudi adalet ve ilme tabi tuttuğu Türkçülüğünü, Kutadgu Bilig ve Orhun Abideleri'ne dayandırarak Türk Uygarlığı mihvelinde destekler. Atatürk'in fikri temellerinde ve fiili icraatlarında büyük etki ve katkısı olan Arsal, İsmail Gaspralı için “manevi babam” diyerek bahsetmiş ve çıkardığı “tercüman”

gazetesinde de Türkçü mahreçli yazılar yayınlamıştır. Fikri temelleri ve eserleri ışığında Sadri Maksudi Asral; milliyetçiliği biyolojik-sosyal menşeli organik ve ilim ile gelişmesi gereken bir kavram olarak ele alan ve Türk Birliğinin bu pergelde bir terakki ile ittihadı varacağını vurgulayan bir nazariyatçı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milli edebiyatın öncüsü, öyküleriyle Türk Ülküsünü nakış nakış işleyen Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp'in fikri ve lisani tavrını örnek ve temel almıştır. Dicle Gazetesinde 1911 tarihli “Yeni Lisan” başlıklı yazısında gençlere seslendiği şu sözlerinin ardından Ziya Gökalp'in manzumesine yer vererek de bunu ilan etmiştir:

Siz Turan'ın vârisleri yükselmez, onlar gibi olmazsanız mahv-ü perişan olacaksınız. Ne atalarımızın size yadigâr bıraktığı bu vatan, ne tarih, evet ne de On Temmuz'un hatırası kalacak... Ey Anadolu gençleri! Elinizi kalbinizin üzerine koyarak biraz maziyi, Oğuz'u, Cengiz'i düşününüz... Vatan ne Türkiye'dir Türkler'e ne Türkistan / Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan! 17 Ağustos 1911/Ömer Seyfettin (Mert, 2009, s. 66).

1.3.2.2.1. Milli Refleksin Cedidcilik Üzerinden Fikri Olgunluğu

Cedidcilik, 19. yüz yılda Rus emperyalizminin baskısı ile Türkistan coğrafyasında, İslami ve ilmi olarak sınırlandırılmış olan eğitim koşulları ile sadece okuma-yazma eğitimi ve İslami öğretiler içinden de kısıtlı öğrenimi koşullayan “Usul-ü Kadim” adı altındaki politikaya karşı duran ve “Usul-ü Cedit” adı ile sınırsız bir ilim öğrenimi atağı başlatan Türkistan Türkleri'nin aydınlanma hareketi olarak tanımlanmaktadır.

Türkistan'da Rus emperyalizmine karşı gösterilen milli mücadelenin fikri zeminini oluşturan cedidcilik, Türkçülük hareketlerine kapı aralayan bir aydınlanma hareketi olmuştur. Türk Milleti'nin Türkistan'da başlattığı fikri gelişim serüveni cedidcilik akımı olarak adlandırılarak, Türkçülüğün nihayetinde Turancılığın fikri havzası olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3.2.2.1.1. Türkçülüğün Siyasi Tasavvuru: Üç Tarzı Siyaset

Türkçülüğün siyasi izdüşümü olan Üç Tarzı Siyaset; Türkistan'lı Yusuf Akçura'nın İslamcılık-Osmanlıcılık-Türkçülük olarak ele aldığı siyasi bir öneridir. Akçura üç tarzı siyasette, Osmanlı Hanedanlığının siyasi tavrı üzerine izleyeceği siyasi yönün içtimai mezhebini belirtmiştir.

Akçura, cedidcilik havzasında geliştirdiği fikirlerle Türkçülük nihayetinde Turancılığın öncüleri arasında yer almış tır. Türkçülüğü siyasi mecrada bir proje olarak ilk aksaden kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Akçura Osmanlı'ya refah sağlayacak siyasi yolu bulmaya çalışmış ve siyasi projesinde Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük tek tek tahlil ederek Türkçülüğün olması gerektiğini, diğer iki seçeneğin olumsuzluklarıyla izah etmiştir.

Üç Tarzı Siyaset'in üç tazını tanımlar ise Osmanlıcılık, bir çatı kavram olarak Osmanlı kimliği oluşturmayı amaçlar; İslamcılık, İslam temelli bir ortaklık tasviri ile üretilen siyaseti kast etmektedir; Türkçülük, soya dayalı kimlik-kültür-dil birliği üzerinden milli bir siyaset tasavvurudur. Akçura'ya göre bir Türk Devleti olan Osmanlı'yı soy ve din ayırımına girmeden Osmanlıcı bir siyasetle sarmak, bütünlüğü sağlayamamanın yanı sıra devletin hudutlarını da yönetememeyi beraberinde getirecek Amerika modelinde sağlıklı bir politikadır(Akçura, 1976, s. 19). Bir milliyeti olmayan ve yapay bir kapsayıcı model oluşturan Amerika için tek çıkış yolu bu olabilir ama Osmanlı her ne kadar geniş bir alana ve farklılıklara hakimiyet kurmuş olsa da, Bir Türk Devleti olarak mazisi derin, kültürü zengin ve varlığı yoğun, milliyeti yüksek bir millettir. Osmanlıcılık üzerine Köprülüzade Mehmet Fuat da şöyle bir yorum getirmiştir:

“Osmanlı, Türklüğün, Araplığın, Rumluğun, Ermeniliğin heyet-i mecmuası demektir; onlardan ayrı ve müstakil bir Osmanlı mefhumu anlaşılmaya” (Tuncer, 1990. s. 24).

Bu bağlamda Köprülüzade'nin de vurguladığı üzere Osmanlıcılık kapsayan ancak bütünleştirmeyecek olan bir siyaset şekli olarak ekarte olmaktadır. Nitekim

mecliste dahi ortak noktada buluşamayan toplulukların ortak merkezde bütünselleştirilmesi beyhude bir çaba olarak görülmektedir(Akçura, 1976, s. 31).

İslamcılık üzerinden ilerlediğimizde Osmanlı bünyesinde bulunan bir çok farklı din mensubu üzerinden bir İslamcılık yürütmek bütünlüğü kapsamayan, ayrılıklar ve isyanlar çıkartabilecek tehlikeli bir yaklaşımdır. Akçura'nın İslamcılık anlayışı Tüm cihandaki Müslümanların bir araya gelişi, birlik sağlayışı şeklinde geniş bir tezahürdür (Akçura, 1976, s. 21).

Akçura'nın fikri tahlil ardından “cevabımız” şeklinde ele aldığı eserde nihai karar sağladığı Türkçülüğün ifadesini ele aldığımızda ise de oluşturan kimlik olan Türk Milletinin merkeze alındığı bir milli siyaset organik ve bütünlüğü olacaktır. Türkçülüğü organik bir siyasi tavır olarak ileri süren Akçura beraberinde Türk Birliği siyasetini yani Turancılığı sunmuştur. Milli bir siyaset ile ülke için idame ettirip Türk Dünyası ile buluşturacak bir siyaset ile de Turancılığı önermektedir(Akçura 1976, s. 33-24).

Tarihsel tezahürde Türk Devleti'nin çeşitli hanedanlıklarına kuşbaşı ve Osmanlı'ya yakın bir perspektifle baktığımızda, Milli bir tavrın siyaseti şekillendirdiğini zaten görebilmekteyiz. Bu bağlamda Osmanlı'da öne sürülen İslamcılık ve Osmanlıcılık'ın, hakimiyetin genişlemesiyle yan planda uygulanan bir hoşgörü politikası olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3.2.2.1.2. Türk Birliğinin İlk Fikri Tezahürü: “Dilde-Fikirde-İşte Birlik” Mottosu

Kırım Türklerinin milli kurtuluş mücadelesinin ve Cedidcilik akımının öncü isimlerinden olan İsmail Gaspralı, Jön Türklerin de etkisi ile Kırım'da Osmanlı merkezli bir dil birliği üzerine çalışmalar yapmaya başlamıştır. Rus emperyalizminin yasaklamalarına maruz kalmayacak şekilde zeki bir üslupla eserlerini kaleme alan Gaspralı Bey, çıkardığı gazete yayınları ile “Usul-ü Cedit” in ana hatlarını

oluştururken aynı zamanda Türk Milleti'nin ayrıştırılması hususunda yazılar kaleme alarak, Türk Birliği arzusunun ilk fikri çerçevesini çizmiştir.

Hakan Kırımlı'nın ifadesiyle Gaspralı Müslümanları, milli kaynaklı ortak bir dil ekseninde birleştirerek gelişen dünyada top yekün birliktelik sağlayıp bir millet olarak ilerlemeyi amaçlamaktadır (Dönmez, 2014, s. 8).

Türk Milletinin, kırgız-kazak-özbek-azeri-başkurt.. gibi kavramlarla ayrıştırılmaya çalışması çalışmasını, gelecek tezahüründe Türk milletinin yok ediliş arzusu olarak yorumlayan Gaspralı, bu kaygı üzerine ömrünü adayacağı “Dilde, Fikirde, işte Birlik” parolası ile şekillendirdiği Türk Birliği ideali üzerine çalışmalar yürütmüştür. Tarihsel hafıza ile kaynak alınan ve tekrarlanması ideali etrafında çalışmalar yapılan Türk Birliğinin, fikri mecradaki çerçevesini oluşturan “Dilde Fikirde İşte Birlik” mottosu; ilk olarak Gaspralı tarafından çıkarılan Tonguç Gazetesinde ifade bulmuş ardından Tercüman Gazetesi'nde ise ustaca bir üslupla ilan edilmiştir.

Osmanlı'yı merkeze koyan bir birlik tezahürü sunan Gaspralı, Türkçe'nin en sade halini öne sürerek birliğin dil bazında buluşup, işbirliğiyle yürütülmesini ifade etmektedir. Dünya düzleminin gelecek dizaynını öngören Gaspralı, bloklaşan ve iş birliktelikleri ile uluslararası sistemin yeni halini oluşturan yeni dünya düzenini, öncesinde tasarlayarak bir Türk atağı ile küresel aktör olmanın parolasını oluşturmuştur.

1.3.2.3. Türkçülüğün Siyasi Hamlesi: İttihat ve Terakki

Türk İnkılabının birinci safhası olan, aynı zamanda Türk milliyetçiliğini fikri mecrada bir mücadele hamlesi olarak, kendi karakter ve kültür kaideleri çerçevesinde ele alan, İttihat ve Terakki Cemiyeti; Osmanlının son döneminde ötelenen milliyet vurgusu ile Türk Milletinin çağın gerisinde kaldığı iddialarını hazmedemeyen bir tavırla “*birlik olup geliştirme*” fikri etrafında toplanan, Türkçü ve Milli Birlik-Gelişim taraftarı gençler tarafından kurulmuş bir teşkilatlanmadır.

Osmanlı Hanedanlığında 19. yüzyılda Tanzimat Fermanıyla başlayan reform süreci içinde öncelikli sorunlarından birisi de geleneksel ‘millet sisteminin’ çözülmeye başlamasıyla birlikte ortaya çıkan toplumsal eşitliğin sağlanması problemi olmuştur (Semiz, 2014, s. 219). Kurulmaya çalışılan üst kimlik ve bu kimlik ile vatandaşlık kazanımı sistemi, ardından 1872 yılında Mithat Paşa tarafından önerilen Almanya örneği ve federal bir yapı tezi, Türkçü gençliği bir ittihat üzerine yoğunlaştırmıştır. Bu İttihat Hareketleri, batıdaki modernleşmeyi, kendi kültür kaidelerimiz penceresinden izleyip, uygulama arzusuna bürünen teşkilatlanma sinsilesinin, İttihat ve Terakki Cemiyetine varışı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlıyı bir çatıda tutma gayesi üzerine geliştirilen politikalar, teker teker çürürken, II. Abdülhamit’in Meşrutiyeti sonlandırması, milli şuuru yükseltmiş ve 1889’da Mektebi Tıbbiye-i Şahane öğrencileri gizli bir teşkilatlanma ile İttihat-i Osmaniye bir fikir kuruluşu olarak faaliyete geçirmiştir. Türk tarihine fikri bir hamle yapacak olan İttihat ve Terakki Cemiyeti, İttihat-i Osmani ile padişah tarafından kaldırılan meşrutiyeti yeniden ilan etmek üzere tarih sahnesinde perde arkasından rolünü üstlenmiştir. Vatanseverlik ve milliyetçilik vurgusu yapan, bu konu üzerine yazılar yayınlayan İttihat-i Osmani’ye kısa sürede ilgi artmıştır. Özellikle vatanperverliği ile dikkat çeken Namık Kemal, Mehmet Emin, Şinasi ve Ziya Paşa gibi yazarların yazıları elden ele yayılmış, milliyetçi tavır Osmanlıda yükselmeye başlamıştır. Üye sayısının artması ile İttihat-ı Osmani yurt içi ve yurt dışında şubeler açarak, yayılmaya başlamıştır. Önceleri Gizli teşkilatlanma ve toplantılarla var olan İttihat-ı Osmani, 1895 tarihi itibarı ile İttihat (Birlik) ve Terakki (Aydınlanma; çağdaş uygarlığın eğitim ve teknik araçları ile donanarak ilerlemek) İttihat ve Terakki Cemiyeti adını almıştır.

Enver Paşa cemiyetin meşrutiyeti ve terakkiyi amaç edinen herkese açık olduğunu vurgularken, cemiyetin kurucularından olan Ali Rıza Bey cemiyeti “*halis bir Türk ve Müslüman Cemiyeti*” olarak tanımlamıştır. Cemiyetin önemli isimlerinden Fethi Okyar ise cemiyetin ideolojisi ile ilgili bilgi verirken şu ifadeleri kullanmıştır:

“İttihat ve Terakki’de milli olan ve olmayan unsurlar elbette vardı. O şartlar içinde fikriyatçıları ve müesseseleri olmayan ve gizli çalışan bir cemiyetin başka kaynaklardan ilham alması çok tabii idi. Hatta zaruri idi. Fakat muhakkak olan şuydu. İttihat ve Terakki, o günün şartları içinde açıkça ifade edilmesi imkânsız ve hatta başındakilerin de felsefe ve fikir yapısı olarak ifade edemeyecekleri kadar şekilde Türk milliyetçisiydi.” Fethi Okyar(Okyar, 1980, s. 23).

Cemiyet Türk Milliyetçiliğini, birliği ve gelişimi esas alan sürekli olarak “vatan, Türklük, hürriyet, anayasa, devletin birlik ve bütünlüğü” vurgulayan bir Türk-Müslüman cemiyeti olarak öne çıkmıştır, gayrimüslimlerin cemiyete katılımı cemiyet kurucularınca, vatanperver olmasına ve Türk Milliyetçiliğine düşman olmama şartına bağlanmıştır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti için öncelikli amaç, merkezi otoriteyi güçlü tutarak milliyetçi ve meşrutiyetçi fikirlere hayat hakkı tanımayan II. Abdülhamit’e karşı yeniden Meşrutiyet’in ve anayasal düzenin geri getirilmesini sağlamak olmuştur(Rauf, 1991, s. 10). İttihatçıların Kuruluş aşamasındaki arzusu; Türklük bilincinin uyandırılması gerektiği aşılacak ve meşrutiyetin yeniden ilan edilerek kaldırılan Kanun-ı Esasi’nin tekrar yürürlüğe konulmasını sağlamaktır. Cemiyet Kurucuları öncelikli olarak kendi kültür yapısının korunmasını esas alarak; Osmanlı’nın elinde olan topraklarının iyi bir yönetim ile birlik ve bütünlüğünün sağlanmasını, egemen güç olan Türklerin kuvvetlendirilmesini ve bu çerçevede meşrutiyetin sağlanarak, Türk Milletinin çağın geride kalmasını önlemeyi şiar edinmiştir.

Tarihin ışığında ve kuruluş söylemleri üzerine, bu bilgiler tezahür edilirse; İttihat ve Terakki Cemiyeti Türk milli şuurunun uyandırdığı fikir mücadelesinin teşkilatlanmış hali olarak tanımlanabilmektedir. Türklüğü ön planda

tutan ve Türkçülük vurgusu ile faaliyetlerini idame eden cemiyet Türk Birliğini bir Kızılelma edinerek, Türkçülük Turancılık hareketlerinin fikri mecradan fiili mecraya geçişinde bir mefkure hamlesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3.3. Fiili Perspektifte TURAN

Türk Milleti'nin habitusu¹² olarak refleksif bir hamle ile kavramsallaşan Türkçülük geniş perspektifte Turancılık; Türkistan coğrafyasında Türk Aydınlanma hareketlerini temel alan bir mefkure hamlesi olarak doğmuş ve bu fikri atağın fiili mecrada kendini gösterdiği olaylar sinsilesiyle harekete geçmiştir.

1.3.3.1. Türkistan'a Çizilen Güzergah: Sarıkamış Harekatı

“Türk Birliği fikrini harekete geçirmeyi isteyen ilk örnek şahsiyet Enver Paşa idi.”

Başbuğ Alparslan Türkeş (Türkeş, 2017, s.57).

Birinci Dünya Savaşı Sırasında, Rus'ların Kafkasya tarafında güçlendiğini fark eden Enver Paşa; Kafkasya'nın Türkistan'a açılan kapı olması hasebiyle ve Rus'ların Kafkasya üzerinden sıcak denizlere inme arzusunu gerçekleştirmesini engellemek için bir plan tasarlamıştır. Plan'a göre öncelikle Enver Paşa Rus İşgali altında olan bölgeye isyan çıkarmak üzere aşanlar göndermiştir. Planın saha kısmı ise Birinci Dünya Savaşına donanmamızın Rus kıyılarını vurması üzerine Ruslarla Kafkasya cephesinde karşı karşıya gelerek girmemiz şeklinde tasarlanmış ve uygulanmıştır. Böylelikle bir taarruz ile Ruslar Kafkasya'dan gönderilecek Türkistan'a açılan kapı da korunmuş olacaktır.

Enver Paşa'nın tasarladığı Sarıkamış İhata Harekatı, Hafız Hakkı Paşa ve beraberindeki bölüğün taarruz planına aksi yönlü yol alması üzerine tasarlananın aksi bir sonuç doğurmuştur. Enver Paşa başta olmak üzere diğer paşalar bölükleri ile

---

¹² Habitus: Toplumsal, bireysel yahut yapısal içselleştirmelerin ürünü; bir dönüşüm dialektiği.

harekat planına uygun şekilde zorlu hava şartlarında Allah-u Ekber dağlarını aşarak Rusların karşısına çıkmış ve Rusları Psikolojik bir bozguna uğratmıştır. Harekat sırasında Ruslarında Türklerin de kayıpları olmuş, Hafız Hakkı Paşa'nın hatası ile donan askerlerimiz olmuştur. Harekat sonrası Osmanlı'nın 75 bin kişi olarak katıldığı Üçüncü Ordu ile kaybının donanlarla birlikte 17 bin ölü ve 8 bin esir; Rusların kaybının ise 30 bin ölü 9 bininin donarak olduğu Rus ve Osmanlı kayıtlarınca teyit edilmiştir.

Enver Paşa Türkçü Turancı fikriyatı ile ön plana çıkan bir sima olarak bu kısa vadede Türk Askerinin iradesini Rusların zihninde oluşturarak psikolojik bir zafer kazandıran; uzun vadede zafer ve azadlık getiren taarruzu Turan coğrafyasın bağımsızlık mücadelesine Anadolu'dan yapılan taarruz ile destek olmak üzere yapılmış ve Rus genel Kurmay Başkanı Maslofski tarafından "Enver Paşa'nın tasarladığı dahiyane bir plan" olarak anılmıştır. Turancılığın cephede fiiliyata kavuşması olan Sarıkamış Taarruzu, uzun vadede gönderilen ajanların isyan çıkarması sonucu Rusya'nın Kafkasya cephesinden geri çekilmesi şeklinde zafer kazandırmıştır. Turancı fikriyatın ana yurtları üzerine tezahürü şeklinde, Anadolu'dan Kafkasya'ya açılan kapı üzerinden Türkistan'a çizilen güzergahının mücadelesi olarak tarihe geçmiştir.

1.3.3.1.1. Türkiye'den Türkistan'a Şehadetle Kurulan Köprü

Anadolu'da yanan milli mücadele ateşini Türkistan'da tutuşturarak İstiklal ateşini yakmak üzere 1921'in güz ayında Türkistan'a çizdiği güzergah üzerinde yola çıkan Enver Paşa; Kafkasya'da alkışlarla karşılanarak Türkistan'a varmıştır. Cihan harbinde esir kalan Türk ellerine kurtarıcı olmak duası ile Türkistan'daki Türkleri atağa geçirip Türkistan'daki Türk Bağımsızlık Hareketi olan Basmacılar'a komutanlık eden Enver Paşa, Kızıl 4 Ağustos 1922, sabah vakti Çeğen Tepesinde TURAN şehidi olmuştur. Turancı arzuları mihvende tasavvur ettiği, Anadolu'dan Türkistan'a kurulacak köprünün Tüm Türklüğü birleştireceği inancı ile Anadolu'dan istiklal meşalesi olarak Türkistan'a koşmuştur ve arzuladığı gibi şehadetiyle Anadolu'dan Türkistan'a köprü olmuştur.

1.3.3.2. Milli Refleksin Mücadeleden Cumhuriyete Tezahürü

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş amacındaki ve işleyiş esaslarındaki fikri mertebelere etki eden ve büyük bir türkçü olan Maksudi, *"Bugünkü Türkiye'nin istinat ettiği büyük esas ise, Türklük mefkûresidir, milliyetçiliktir. Devletin dayandığı esas unsur da büyük bir çoğunluğu teşkil eden Türk milletidir."* cümleleriyle Türk Milliyetçiliği mefkuresinin devletin dayanağı olduğunu belirtmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk Onuncu Yıl Nutkunda, Türk milletinin milli irade ile taktire şayan bir kurtuluş mücadelesi gerçekleştirdiğini ve bu mücadelenin tezahür edilen Türkiye Cumhuriyeti ile nihayete kavuştuğunu, şu cümle ile ifade etmiştir:

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir... Bugün, aynı inanç ve kesinlikle söylüyorum ki, millî ideale, tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu bütün uygar dünya, az zamanda bir kere daha tanıyacaktır. Mustafa Kemal Atatürk (Onuncu Yıl Söylevi, 2019).

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün, söylevinde vurguladığı milli ideal büyük Türk Ülküsü olan Türk Birliği, TURAN tezahürüdür. Bu bağlamda Atatürk, milli mücadeleden Cumhuriyete varan serüvenin ufuk çizgisini TURAN olarak çizmiştir ve büyük Türk ideali olarak da vurgulamıştır.

Türk Milliyetçiliğinin fikir ekollerinden olan ve Atatürk'ün milliyetçilik anlayışının kaynakçası sayılan Ziya Gökalp, Türkçülüğün esaslarında yine Türkiye Cumhuriyetinin temellerinin Türk Milliyetçiliğine dayandırılmasını vurgulayarak, Türkiye Cumhuriyetini kuran milli ruh, kuruluş ve işleyiş temeline Türkçülüğü-Türk Milliyetçiliğini oturtmuştur. Atatürk Türk Milliyetçiliğini ifade şeklinde, Türkçülüğün Türkçe sedası hususunun altını şu cümlelerle çizerek ilan etmektedir:

Milliyetin çok bariz vasıflarından biri dildir. Türk milletindenim diyen insan, her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültürüne, topluluğuna bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz. Mustafa Kemal Atatürk (Toros, 1981, s. 39).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ilkesi olan Türk Milliyetçiliği, milli mücadeleyi milli devlete vardırıarak zafer mührünü cihana vurmıştır. Çağın getirdiği

modernite, Payidar olan Türk Devletinde, Türk Milletinin habitusu olan Türk Milliyetçiliği ile organize edilmiştir.

Türk Milleti de, kodlarında taşıdığı bu aidiyeti ideolojikleştirerek; yıkılma aşamasında olan bir imparatorluğu yükselen milliyetçilikle ulus-devlet olarak yeniden diriltmiştir(Kantar, 2019, s. 2146). Atatürk Türk Devletinin hanedanlık sürecinin son durağı olan Osmanlı Cumhuriyeti'ni modern zamanlara taşıyan gücün içimizden doğan Türk Milliyetçiliği olduğunu vurgulamış, Türk Milliyetçiliği harekete geçişini Türkiye Cumhuriyetiyle perçinlemiş, Türk Milliyetçiliği'ni milli geçmişe dayalı ve milli bir çerçeve ile yönetilen Türkiye Cumhuriyetinde ilkeselleştirmiştir. Atatürk şu sözleri ile mücadele ateşinin siyasi alana yansımış ışığı olan milliyetçiliğin, Anadolu topraklarında sınırlı kalmayan, Türk Coğrafyasının ortak hissi olarak, mücadele-siyaset-fikir yolculuğunda bu milletin Kızılma'sı olduğunu tarihe not düşmüştür;

Ben her şeyden önce bir Türk milliyetçisiyim. Böyle doğdum. Böyle öleceğim. Türk birliğinin, bir gün hakikat olacağına inancım vardır. Ben görmesem bile, gözlerimi dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. Türk birliğine inanıyorum, onu görüyorum. Yarının tarihi, yeni fasıllarını Türk birliğiyle açacaktır. Dünya sükununu bu fasıllar içinde bulacaktır. Türk'ün varlığı bu köhne aleme yeni ufuklar açacak, güneş ne demek, ufuk ne demek, o zaman görülecek. Mustafa Kemal Atatürk (Bozdağ, 1975, s. 138).

Bu sözler, Türk Milliyetçiliğinin nihai durağının Türkiye Cumhuriyeti olmadığını, Türk Milliyetçiliğinin cihanı saran bir gerçeklik olduğunu ve aşılın hedeflerin bir duayı beslediğini, o duanın mutlak TURAN olduğunu vurgulayan mirastır. Türk Milliyetçiliğinin serüveni milli devlet zemininde bu inanç etrafında oluşumunu gerçekleştirmektedir.

1.3.3.3. Hatay Meselesi

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından huzurunu imzalanan Mondros Mütarekesi ile bir geri çekilme gerçekleştirilmiş ancak sonrasında İtilaf Devletleri tarafından Antakya'yı işgal etmiştir(1918). Osmanlı Döneminin huzur kentlerinden

biri olan Antakya, savaşta bir cephe açmamış ve savaş görmemiş bir Türk ili olarak dönem itibari ile huzurunu kaybetmiş ve bir savunmaya geçmiştir. İşgal edilen Antakya “İskenderun Sancağı” adı verilerek Fransızlara teslim edilmiş bu süreçte Türkler teşkilatlanarak amansız bir mücadeleye girişmiştir. Atatürk de içeride mücadele eden Türklerin yanında çetin bir çaba göstermiş ancak imzalanılan Ankara Anlaşması ile Antakya sınırlarımız dışında kalmış ve Suriye sınırı içerisinde Antakya almıştır ancak Özerk Bir Bölge halini almıştır. Türk ili olan Antakya’dan vaz geçmeyen Türkiye, bölgedeki Türkler ile iletişimini yüksek tutmuş ve içeride sürdürülen mücadeleyi destekleyerek vazgeçmediğini belirtmiştir.

Ziya Gökalp ve Sadri Maksudi’nin Türkçü mihvellerinde fikri temellerini atan Atatürk, Türk illerini bir araya getirme ideali peşine düşmeyi arzularken bir Türk ilini kaybetmiş olmayı hazmedememiş ve vazgeçmemiştir. 1923’de Adana’da yaptığı bir konuşmasında vazgeçmediğini vurgulayarak kurduğu şu cümle ile umut vaat etmiş ve mücadeleye davet etmiştir:

“Kırk asırlık Türk Yurdu düşman elinde esir kalmaz!” Adana / 15 Mart 1923 / Mustafa Kemal Atatürk (Tekin, 2011, s. 85)

Bu sözleriyle Antakya’yı sahiplenen Atatürk “*Şahsi Meselemdir.*” diyerek vazgeçmeyişi perçinlemiş ve gece gündüz mesai harcamıştır. Atatürk, Antakya’daki Türkler ile özellikle eğitim alanında yakından ilgilenerik sosyolojik olarak kaybetmemeye çalışırken aynı anda mücadeleye de devam etmiştir. Mücadele ile süren süreç ardından 1936’da Fransa’nın Suriye’den Çekildiğini ve İskenderun Sancağının Suriye’ye bağlanması gerektiğini duyuran Fransa’ya karşı Atatürk, “*bana tekrar çizmelerimi giydirtmesinler*” resti ile karşılık vermiş ve meseleyi Milletler Cemiyeti’ne taşıyarak bağımsızlık arzusunu bildirmiştir. Ardından mecliste Antakya üzerine verdiği ehemmiyet ve mesaiyi vurgulayarak vazgeçmeyeceğini ilan etmiş ve İskenderun Sancağı olarak işgalci bir adın dayatıldığı Antakya’ya “*Hatay*” adını vermiştir. 1937’de Milletler Cemiyeti’nin Hatay’a bağımsızlık verilmesini onaylaması ile Hatay’da bir seçim gerçekleştirilecek olması ile hasta yatağından kalkıp bölgeye giden Atatürk resmi bir geçit ile şartlarında ısrarcı olmuş ve bölgeden ayrılmamıştır. Anlaşmanın sağlanamaması ile Türk alayı ve Fransız alayının Hatay seçimlerinde bulunarak

birlikte güvenlik kurmuştur. 2 Eylül 1938'de yapılan bu seçim ile bir Türk Devleti olarak Hatay Devleti ilan edilmiştir(Tekin, 1999, s. 147) .

Hatay'ın devlet oluşu ardından sürdürülen on aylık hummalı bir çalışma; sınırların Suriye'ye kapatılması, gümrüğün karakollarla güvenlilikleştirilmesi gibi ardından 1939'da resepsyon usulüne göre Hatay Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını kabul etmiştir. Bu süreçte Fransa'nın mandacılıktan gelen haklarının devri de sağlanmıştır. 23 Haziran 1939'da da Hatay Devleti meclisinin kendini ilhak ederek Türkiye'ye katılması gerçekleşmiştir. Atatürk'ün Türk Milleti'ne son armağanı ve emaneti olan Hatay, 63. İl olarak coşku ile yeniden ait olduğu varlığın bir bütünü haline gelmiştir.

Hatay hususunda yürütülen bu mücadele Türkçülük nihayetinde Turancılık fikriyatının fiiliyata bir mücadele şekli ile varışının örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk yurtlarının bütünlüğü ve Türk yurtlarının azatlığı esası ile bağımsızlık şartına dayandırdığımız Turancılık, kaybedilmiş toprakların kazanılması ve tüm Türklerin kendi illerinde bağımsızlığını kazanarak bütünlüğün bir parçası olmasıdır. Bu bağlamda Hatay meselesi, milli bir mücadele ile temellenen Türkiye Cumhuriyeti'nin fikri temellerini, misyon ve vizyonunu Türkçülük nihayetinde Türkçülük nihayetinde Turancılık olarak dünyaya ilan olmuştur.

1.3.3.4. Turancılığın Masumiyet İlanı: Kıbrıs Barış Harekatı

Tarih süresince bir çok milletin hedefinde olan Kıbrıs Akdeniz'in jeopolitik perspektiften en önemli adasıdır. Tarihsel serüveni emperyalist güçlerin pençesinde geçen Kıbrıs için Türk Yönetimi üç asırlık bir huzur sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı ardından Akdeniz'de yayılmacı siyaset güden İngiltere, Osmanlı'nın son dönemlerini fırsat bilerek Osmanlı egemenliğindeki Kıbrıs'ta 1878'de kiracı olmuştur (Savrun, 2018, 258). Daha sonrasında Birinci Dünya Savaşı üzerinden yürütülen bahanelerle İngiltere Kıbrıs'ı ilhak etmiştir.

Türk yönetimi ile uzun yıllar huzuru yakalayan ada halkı, İngiliz himayesinde fırsat bulan Yunanistan'ın Büyük Yunanistan kurma arzusu olan

ENOSİS¹³ ile adadaki Rumlarla bir olarak Türklere yönelik ekarte etme faaliyetleri ile huzur şiddetli bir şekilde bozulmuştur. ENOSİS arzusunun fiiliyattaki hali terör örgütü olarak cürmetmiş ve EOKA¹⁴ Kıbrıs'ta yüzlerce Türkü katletmiştir. Türkler milli bir tavır ile savunma gereği ile Anadolu destekli Türk Mukavemet teşkilatını kurmuş ve 1960'lar boyunca çatışmalar sürmüştür. Resmi bir hamle için bekleyen Türkiye, gayri resmi destek ile var olmuş ancak tezahür eden baskıcı ve kanlı olaylar, EOKA işbirliğiyle Yunan Albaylar'ın Cunta yaparak (1974) Kıbrıs'ta "Kıbrıs Elen Cumhuriyeti" adı altında Yunanistan'ın ENOSİS arzusunun fiiliyata geçirmesine kadar varmıştır (Yılmaz, 2017, s. 92). Bu durum karşısında Türkiye Türk Yurdu için milli bir refleksle harekete geçmiştir. Turancı bir mihvelde harekete geçen Türkiye Cumhuriyeti "Ayşe tatile çıksın." Parolası ile ansızın, Kıbrıs Barış Harekatı adını verdikleri, barış vaat eden bir taarruz(1974) gerçekleştirerek adadaki Türkleri bir taksim ile ayırıp huzur ve güvenliklerini temin etmiştir.

Yavru vatan olarak ithaf edilen Kıbrıs Türk Cumhuriyetine karşı Yunanistan'ın fiiliyatta terörizm ile can bulan ENOSİS ideali karşısında, Türk Milleti bir Barış Harekatı İthafıyla Türkçü-Turancı tavrın fiiliyattaki huzur temelini de ifade etmiştir. Kıbrıs meselesi; Yunanistan'ın büyük Yunanistan hayali ile kanlı bir yol izleyerek kanlı bir ideoloji taşıması karşısında barlıkla yaftalanan Türk Milletinin, Milli ülküsü olan Türk Birliğini refah sağlayan yollarda aradığı gerçeğine dünyanın seyrettiği bir örnek teşkil etmiştir. Bu bağlamda Turancılığın fiiliyattaki tavrı ile gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekatı aynı zamanda da Turancı fikriyatın organik ve huzur vaat eden bir ülkü olduğunu kanıtlayan önemli bir olay olarak zuhur etmiştir.

1.3.3.5. Turancılığın Eylemselleşmesi: Irkçılık-Turancılık Davaları

3 Mayıs 1944 Irkçılık-Turancılık davalarının tahlili; Türk milletinin tipolojik zemininden refleksif bir ivme kazanarak fikriyatta kavramsallaşan ve fiiliyatta mücadeleleşen Türkçülüğün, dava edilişten dava edinilişe geçişindeki

---

¹³ ENOSİS: Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması arzusu olarak kullanılmış, kavram itibari ile bir ülkeye bağlanma, sınırlarına dahil olma anlamı taşımakta, Yunanistan'ın "Büyük Yunanistan" arzusunun ifade etmektedir.

¹⁴ EOKA : Yunanistan'ın ENOSİS arzusuna ulaşması dürtüsü ile yükselen, Kıbrıs'taki Rumların kurduğu ve Türklere yönelik saldırılarla faaliyet gösteren, silahlı terör örgütüdür.

kırılma noktasıdır. Türkçülüğün ideolojik boyuta eriştiği bu tarih, Türk Milliyetçiliği mihvelinde yükselen Türkiye Cumhuriyeti'nin o dönem hükümetinde seyredilen zafiyetler üzerine, milli refleksin ekoller lisanında koyduğu sert eleştirilerin halk tabanında eylemsel yankısı ve bu bağlamda seyreden haksız hukuki süreçlerin tarihidir. Milliyetçi yörüngesinden kayma eğiliminde bulunan yönetim kadrosuna karşı, milli şuurun irade sahiplerinin rest çekerek gösterdiği tepki, aynı yönetim tarafından vatan hainliği ile yaftalanarak Türk tarihine damga vuran Türkçülük-Turancılık davalarını cereyan ettirmiştir. Bu sancılı süreç, milliyetçiliğin devlet felsefesini aşarak genç kitle ile sokaklara taşınmasını ve tavandan tabana yayılarak eylemselleşmesini olgunlaştıran bir kırılma noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Devleti besleyerek, devletin felsefi-sosyal reçetelerini hazırlamakla yükümlü kılınan Milliyetçilik, 1944 olayları ile Anadolu insanının insiyatifine taşınmış ve Türk siyasetinin köklü geleneklerinden birinin gelişimine beşiklik etmiştir (Dural, 2011, s. 31).

İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalmaya çalışan Türkiye, uluslararası arenada yalnızlığa itilmiş; Almanya'ya karşı galibiyet alarak savaşın seyrini değiştiren Sovyet Rusya, Türkiye sınırlarında tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk'ün devlet işleriyle sağlık sorunları sebebiyle ilgilenememesi, Türkiye Cumhuriyeti'ni bir yol ayrımına sokmuştur. Dönemin uluslararası şartları bir yandan devletçilik ilkesini dayatırken, diğer yandan Sovyetlerden esen ideolojik rüzgar Anadolu coğrafyasına kadar uzanmıştır. Atatürk ile birlikte Cumhuriyetin kurucuları arasında bulunan İsmet İnönü lider vasfını üstlenmiş, devletçi politikayı işletmekle birlikte Sovyetlerden esen rüzgarlara karşı da kapıları tamamıyla kapatmamıştır. Sosyalizm, gün geçtikçe Anadolu'yu gençlik üzerinden sararken öte yandan devletçil anlayış için de bir tehdit algısı oluşturmuştur. Bu ahval milli şef İsmet İnönü'yü, Türk Milliyetçiliğini tek çıkar yol bilen ve bu ilke ile hareket eden çizgisinden uzaklaştırarak; devletin bir nebze sola kayması ve sosyalist bir toplum olmanın önünün tamamıyla tıkanmaması tavrına yaklaştırmıştır. İnönü, kurtuluş için bulduğu bu tavizsel tavrıyla sosyalist blokla bozulan ilişkilerini düzeltme eğilimine girerek, üniversitelerde esen sol rüzgarına karşı durmayarak ılımlı bir tavır sergilemeyi seçmiştir Nitekim İnönü'nün bu tavrı,

Milliyetçi elitlerin tepkisini çekmiş, Irkçılık-Turancılık davasına varacak eylemlerin fitilini ateşlemiştir.

Sosyalizmin, milli devlet kaidelerini yıkacağı, toplumun kültür öğelerini zedeleyeceği kaygısı ile tepki gösteren milliyetçiler; üniversitelerde ve çeşitli yayın organlarında bildiri ve gazeteler çıkartarak tepkilerini aleni bir şekilde ortaya koymuş, Türk Milletinin kurucu ilkesini zedeleyen yönetime rest çekmiştir. Bu rest milliyetçiliğin yine bir tehlike anında ortaya koyduğu refleksinin, bu sefer eylemselleşerek zuhur etmesidir. Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile milliyetçi elitler, kurulan milli devletin sosyolojik ve felsefi dayanaklarını sağlamlaştırarak, milliyetçiliğin toplumsal entropiye¹⁵ uğramasına set çekerken, yönetimin verdiği zaaf milliyetçileri siyasette karşı tepkisel bir tavır almaya, siyasi iktidar mücadelesi vermeye ve devletten bağımsız bir milliyetçilik anlayışı oluşturmaya yöneltmiştir. Dönemde Cumhuriyet Halk Partisinin milliyetçiliğinin sönük kalması, Ziya Gökalp'in kültürel Milliyetçilik tezini tarihin tozlu sayfaları arasından yeniden sunmuş, önde gelen Türkçü ekol Hüseyin Nihal Atsız ve Türkçülüğü ülküleştiren son Başbuğ Alparslan Türkeş bu tarihlerin yükselen sesi olarak kendini göstermiştir.

Yönetimin sola kayan tutumu ve İkinci Dünya Savaşı'nın verdiği güvensizlik, sadece milliyetçi kesimi huzursuz etmemiş, askeri kademelerde de ordunun ihmal edildiği, modern teçhizatla donatılmadığını ortaya koyulmuştur. Tüm bunların yanında ülke ekonomisinin bozulduğu Alparslan Türkeş'in yaptığı değerlendirmelerde de işlenmiş, ülkede bolluk yaşayan tek kesimin İsmet İnönü ve taraftarları olduğu vurgulanmıştır. Karşılaşılan bu durum, doğal reaksiyon ile milliyetçi kesimin ağır tepkilerine yol açmış, bu tepki eylemselleşerek yayılmış ve yayın organlarında açıkça vurgulanmıştır. Türkçü elitlerin sert eleştirileri, hükümeti kaydıkları yörüngeye geri itmemiş aksine, ters bir hamle ile yönetimin yetkilerini haksızlık usulünce kullanmasını doğurmuştur.

Hükümetin, zayıflayan milliyetçi tavrı ile küresel rüzgarlar karşısında savrulması ve beraberinde Türkiye'yi de savurma arzusuna rest çekenlerin başında

---

¹⁵ Entropi: Düzenin düzensizliğe evrilmesi, var olanın parçalanması, yok oluş.

Toplumsal Entropi: Toplumun düzenleri yıkıp düzensizliğe kayması, toplumun anarşiye yaklaşması, toplumsal parçalanma, değersel/nizamsal yok oluş.

gelen Atsız, yoğun ve sert eleştirileri ile dikkat çekmiştir. Atsız'ın sahibi olduğu Orhun Dergisi'nde kaleme aldığı yazılar dönemin sola evrilen kadrolarına tepki yağdırırken, başbakan Şükrü Saraçoğlu'na ağır eleştiri içeren iki yazısı sebebiyle Boğaziçi Lisesindeki öğretmenlik hayatına, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından son verilmiştir. Atsız, Irkçılık-Turancılık Davaları'nı başlatan, 1 Mart 1944 günü kaleme aldığı yazısında dikkat çeken şu ifadeleri kullanmıştır:

Solculuk gördüğü müsamaha ve kayıtsızlıktan faydalanarak sinsisi ilerliyor. Liselerde bu fikirlere saplanmış hastalıklar görülüyor. Yüksek öğretimde bu hastalık daha çok artıyor. Arasına gayrimemnunları, gayri-Türkleri de alarak büyüyor. Yalnız mahrem ve samimi düşünce halinde kalmayarak hareket haline geçiyor. Boy boy dergileri çıkıyor. Bu dergilerde aynı teranelerle ahlaka, vatan ve şeref duygusuna, millet hakikatına saldırılıyor. Tassupla mücadele edilmiş gibi gösterilerek mukaddesatla eğleniliyor. Hüseyin Nihal Atsız (Darendelioğlu, 1977, s. 108)

Nihal Atsız, kaleme aldığı yazılarında, kötüye giden bu duruma karşı başbakanı uyararak, “*niçin sessiz kalıyorsunuz?*” sorusunu süreklilikle yöneltmiştir. Bu sürerlilik sağlayan ve gittikçe haklı gerekçelerle, aymazlığa karşı yöneltilen cümleler milliyetçilerle devlet arasına “güven bunalımı”nın doğmasına sebebiyet vermiştir. Bu güvensizlik milliyetçilerin, milliyetçiliğini her şeyden azat edilmiş eylemlere dönüşen bir tavırla ülküleştirecek, hükümetin işkencelerle yönettiği dava süreci, daha sonra “uğruna çile çekilen dava” kutsallığını kazanacaktır.

Devam eden süreç içerisinde, Atsız'ın açık mektupları, Türkçü kesimi hedefleştirmiş, bu durum yayın organlarının kapatılmasına yani Türkçü tarafın susturulmaya çalışılmasına kadar varmıştır. Süregelen yayınlar yükselen bir tepkiyi desteklerken, Atsız'ın hükümet erkanını eleştiren mektupları arasında, Bakan Hasan Ali Yücel'i milli davaya ihanet ettiği savıyla suçlaması ise Anadolu'yu karıştıran etkili bir söylem olarak döneme damgasını vurmuştur. Atsız açık mektubunda; Hasan Ali Yücel'in komünistleri övdüğü ve desteklediğini ifade etmiş, aralarında Sabahattin Ali ve Ahmet Cevat'ın da bulunduğu birkaç kişiyi de komünist olduklarını ve taltif edildiklerini vurgulamıştır. Dönemin sert ve basın özgürlüğüne sınır çizen anlayışıyla, 23 Mart 1944'te hükümet tarafından, Atsız ve Türkeş ile

birlikte aralarında Atsız'ın kardeşi olan Nejdet Sançar ve Başkurt Bağımsızlık Hareketi'nin Lideri Zeki Velidi Togan'ın da bulunduğu 23 Türkçü ekole dava açılmıştır. Irkçılık-Turancılık adı ile tarihe damga vuracak işkencelerle yürütülen ve eylemlerle karşı çıkılan dava süreci de bu şekilde başlamıştır.

İlerleyen süreçte Atsız'ın eleştirilerinde adı geçen Sabahattin Ali'de bir hakaret olduğu gerekçesi ile Atsız'a dava açmış ve 26 Nisan 1944'de hakaret davasının ilk duruşması görülmüştür. Duruşma Türkçü gençlerin tepkisine neden olmuş, öncesi ve esnasında komünizm karşısında, Atsız'ın yanında eylemler tertip edilmiş bu sebeple duruşma sonucu da 9 Mayıs 1944 tarihine ertelenmiştir (Bölükbaşı, 2019, s. 21).¹⁶ Hükümetin açtığı soruşturmaların yanında Sabahattin Ali'nin de bir dava açması, gençliği şiddetlendirmiş ve eleştirilen, karşı durulan komünizmin karşı bir atak yapması olarak değerlendirilerek eylemselleşmeye ivme kazandırmıştır.

Türkçü ekollere karşı açılan bu soruşturmalar ve dava sürecinde cereyan eden olaylar, Türk milliyetçiliğinin aksiyoner çizgiye erişerek siyasal tavra dönüşmesinde bir kırılma noktası olmuş ve Türkçülük bu dava sürecinde dava edinilmiştir. Türkçülüğün eylemselleşerek ideolojik bir formata büründüğü bu dönem; henüz genç bir teğmen olan Alparslan Türkeş'in milliyetçiliği Türk Dünyası perspektifinde bir ülkü tanımıyla boyutlandırıp doktrinlerle ideolojik çerçevesini çizdiği ve siyasi mecraya adım attığı dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Açılan soruşturmaların görüldüğü 3 Mayıs 1944'de duruşma sonrası millet tarafından sevgi seli ile karşılanan Atsız ve arkadaşları Milli Şef ve taraftarlarının, soğuk düş etkisiyle karşılaşmalarını sağlamıştır. Bu durum karşısında hükümet alarm vererek ve Nihal Atsızla birlikte gençleri tutuklamış daha sonra ard arda verilen kararlarla Alparslan Türkeş'in içlerinde bulunduğu, Atsız dostlarını da tutuklamıştır.

Milli Şef ve hükümetinin, Atsız, Türkeş ve arkadaşlarını vatan hainliği ile suçladığı ve hükümeti yıkmak istediklerini öne sürdüğü mahkeme savunmalarında, Atsız'ın dikkat çeken tepkisi Hatay üzerinden bir ters psikoloji yaparak olmuştur. Atsız, Turancılığın bir hainlik olmadığını aksine Hatay meselesinde de devletin

---

¹⁶ Sabahattin Ali'nin açtığı dava sonucunda Atsız, dört ay hapis ve para cezasına çarptırılmış, hapis cezası ertelenmiştir (Darendelioğlu, 1976'dan aktaran Bölükbaşı, 2019, s. 21).

Atatürk yönetiminde, Turancı bir tavır ile hareket edilerek Hatay'ı kurtardığını ifade etmiştir. Eleştirilerini yineleyerek Türk Devlet çizgisinden çıkılmakta olduğunu belirten Atsız, Turancılığın bir suç olmadığını ve bu yargılamaların hukuka dayandırılmayacağını vurgulamıştır.

Süregelen davalar sinsilesinde, Alparslan Türkeş'in de savunmadaki şu sözleri dikkat çekmektedir:

Türk Birliği ülküsü, yeryüzündeki bütün Türklerin bir millet ve devlet halinde, bir bayrak altında toplanması ülküsüdür. Bunun tahakkuku, bazı kimselere ilk bakışta imkânsız gibi görünebilir. Birçok kimseler bunu zararlı bir hayal (ütöpa) olarak da vasıflandırabilir. Fakat unutmamak lazımdır ki, her hakikat önce hayal ile başlar. Yine hatırlamak gerekir ki 1919 yılında hür ve müstakil bir Türkiye kurmak için Anadolu'da dünyanın galiplerine karşı savaşa girişmek de çılgınlık ve hayal diye vasıflandırılmıştı. Fakat inanmış ve kendilerini bir ülkeye vermiş olanlar, yurdu kurtarmaya ve müstakil bir Türkiye meydana getirmeye muvaffak oldular. Türk Birliği de sistemli çalışmak, fırsat kollamak ve her şeyden önce Türkiye'yi korumak ve yükseltmeğe çalışmak suretiyle bir gün elbet hakikat olacaktır Alparslan Türkeş (Türkeş, 1978, s. 156).

Tabutluklarda, türlü işkencelerin yapıldığı ve hükümetin de tarafından yapılan işkenceleri, Türkçü ekollere ithaf ettiği "vatan haini" iftirası ile haklılık iddiasında kabul ettiği dönem başlamış; ancak bu çile, dava sürecinden davalışan bir irade ile bayram olarak ilan edilecek günlere varmıştır. 29 oturum süren dava nihayet 31 Mart 1947'de beraatlerle sonuçlanmıştır.

Dava sürecinde işkencelerle muhatap olan Atsız ve Alparslan Türkeş, bu çile ile olgunlaşan fikriyatlarında, Türk Milliyetçiliğinden bir ülkü doğurmuştur. 1944 olaylarında Milliyetçilik tabutluklarda yükselerek meydanlara inmiş ve ihtilal dönemine uzanan bir eylem öznesi haline gelmiştir. Eylemselleşen milliyetçilik, beraatlerle yurdun dört bir tarafında daha gür seslerin çıkmasına zemin hazırlamış, tehlike arz eden sosyalizm\komünizme ve bu tehlikeye ılımlı taraf alan hükümete karşı milliyetçi safın güçlenmesiyle sonuçlanmıştır. Süreç sinsilesinde milliyetçilik; tipolojik refleksten Türkçü fikriyata ve fiili izdüşüme varmış, Irkçılık-Turancılık

davalarıyla da fiiliyattaki aksiyoner tavrını güçlendirmiştir. Türkçülük nihayetinde Turancılık, eylemselleşerek içtimai alanın tüm organlarında karakteristik tavırdan ideolojiye varış yakalamıştır.

Bu bağlamda Irkçılık-Turancılık Davaları milliyetçiliği; meydana, kitlelere ve en önemlisi de siyasete yönlendiren bir dönüm noktası olarak cumhuriyet tarihine kazanmıştır.

1.3.3.6. Türkçülüğün Kurumsallaşması

Türk Dünyası olarak yer küreyi küresel bir nüfus ile kaplayan Türk Milletinin, milli şuur jeopolitiği ülküleşerek cihanı saran kurumsallaşma nihayetine varmıştır. Milliyetçi-Ülkücü Hareketin küresel bir yayılım pergelinde kurumsal varlık göstermesi, coğrafi varlığın jeopolitik bir şuurla desteklenmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Türk milletinin habitusu olan Türkçü refleksi; tarihsel serüveninde refleksif bir milli mücadele ile kavramsallaşarak olgunlaşmış beraberinde fikri mecrada şekillenmiş ve fiiliyatta refleksif/bilinçli tezahür etmiştir. Karakteristik varlığının şuur süzgecinden geçerek bilinçsel tavır ve seçim haline erişen Türkçülük nihayetinde Turancılık doktrinler çerçevede ülküleşerek ideolojik bir perspektif kazanmıştır.

1.3.3.6.1. Türkçülüğün Dokuz Doktrin’le İdeolojisi: Ülkücülük

“Milli Türk ideolojisi ve milli Türk doktrini

Dokuz Işık’tadır.”

Başbuğ Alparslan Türkeş

(Türkeş, 2017, s. 10).

Alparslan Türkeş, Milli şuurun Fikri iz düşümüne doktrinlerle ideolojik bir ivme kazandırmış ve yeni bir formatla Ülkücülük olarak tanımlamıştır. Türkçülüğü Türk Ülküsü perspektifinde genişleterek milli şuur mahrecinde geliştirdiği dokuz ana

esas çerçevesinde yeniden bir tanımlamayla Ülkücülük olarak ideolojik arenada organik bir üçüncü yol olarak önermiştir.

Ülkücülüğün ideolojik camiadaki manifestosu; Türk milli şuurunda, Türk kültürü zemininden yükselirken Türk Devlet Felsefesini dinleyen ve Türk uygarlığının mitlerini yansıtarak şekillenen, sınırlandırılan ve adlandırılan Dokuz Işık Doktrini'dir.

Türkeş Dokuz Işık Doktrinini şöyle ifade edip çerçevelemektedir;

Milli görüşümüzün adı “Dokuz Işık Doktrini”dir. Bu görüş dokuz ana ilkeye dayanmaktadır. Bu ilkeler sırasıyla(Türkeş, 2017, s. 16-18):

Milliyetçilik: Her şey Türk Milleti için, Türk Milleti ile beraber ve Türk Milletine göre sözleriyle özetlenebilecek, Türk Milletine bağlılık sevgi ve devlete sadakat hizmetidir.

Ülkücülük: Türk milletini en ileri, en uygar, en kuvvetli bir varlık haline getirmek ülküsüdür.

Ahlakçılık: Türk Milletinin ruhuna örf ve adetlerine uygun yüksek varlığını korumayı ve geliştirmeyi ön gören esaslara dayanır.

İlimcilik: Olayları ve varlığı ön yargılardan ve art düşüncelerden sıyrarak ilim mantalitesi ile incelemek ve girişilecek her çeşit faaliyette ilmi önder yapmak prensibidir

Toplumculuk: Her çeşit faaliyetin toplumun yararına olacak şekilde yürütülmesi görüşüdür. İçtimai ve iktisadi olmak üzere iki ayrı bölümü kapsamaktadır. İktisadi görüş olarak mülkiyeti esas kabul eden fakat mülkiyetin millet zararına kötüye kullanılmasına karşı olan bir görüşü belirtir. Karma ekonomiyi ve ana stratejik iktisadi faaliyetlerin devlet kontrolünde bulunmasını öngörür. Sosyal görüş olarak sosyal adalet düzeni, fırsat eşitliği sosyal güvenlik ve sosyal yardımlaşma teşkilatı kurulmasını kabul eder.

Köycülük: Köyleri tarım kentleri halinde birleştirecek kalkınmayı öngörür. Köylünün tefecilerin elinden kurtarılması ve ihtiyacı olan kredi ve diğer yardımların sağlanması için kooperatifleşmeyi hedef alır. Bilhassa orman bölgesinde yaşayan köylüleri öncelikle ve hızla refaha kavuşturma amacını güder.

Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik: Birleşmiş Milletler Anayasasında yazılı bütün hürriyetlerin sağlanmasını gaye edinmiştir. İnsanların şahsiyet olarak geliştirilmesini toplum kalkınması için yararlı bir yol olarak kabul eder.

Gelişmecilik ve Halkçılık: İnsanlar ve medeniyetler daima iyiyi, daha güzeli daha mükemmeli istemek ve aramakla gelişir. Elde edinilenme yetinmemek ve daima daha ilerisini istemek ve bunu elde etmek için gayret göstermek şuurdur. Ancak bu gayret ve çabalarda Türk Milletinin tarihinden, milli benliğinden ve kökünden kopmadan yükselmek ve ilerlemek gayedir. Yapılacak her işte halka doğru, halkla beraber olmayı ilerlemenini yükselmenin vazgeçilmez bir prensibi olarak kabul ederiz.

Endüstricilik ve Teknikçilik: Türk Milletinin kalkınması için acele sanayileşmesi lazımdır.

Dokuz Işık görüşümüzün esaslar gayet özel olarak bunlardır (Türkeş, 2017, s. 18).

“Türk Milletini bölmek isteyen her türlü yabancı ideoloji zehirlerinin panzehiri Türk Milliyetçiliği ideolojisidir.” Diyen Başbuğ Alparslan Türkeş; Türk Milliyetçiliği ideolojisini, Ülkücülük olarak Dokuz Doktrinle ifade ederek Türk Milletine maziden atıyı, Anadolu’dan Türk Dünyası’nı aydınlatacak Dokuz ışık yakmıştır. Türkeş’in fikri tasavvurunda tezahür eden Dokuz Doktrin, bireyin topluma erişirken yüklendiği misyon ve vizyonun, bireysel alandan toplumsal alana yükselmesi ve ittihat-terakki düsturunda ilerlemesinin doktrinleşmiş ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bireyin milli şuur ekseninde, ahlak çerçevesinde şahsiyet bürünmesi, ilim zemininden yükselerek toplumsal aidiyetinin farkındalığıyla toplum içerisinde gelişim gerekliliklerini yerine getirmesi ve bunu ülkü edinmesi Dokuz Işıklı idealin çerçevesini oluşturmaktadır.

1.3.3.6.2. Meclisteki Milli Hareket: Turancılık

“Milliyetçi Hareket Partisi Milli Devlet ülküsü içinde bütün vatandaşlarımızı kaynaştırıp Türklük ülküsü ile yoğuracaktır.”

Başbuğ Alparslan Türkeş (Bahar, 2015, s. 238).

Türk Milliyetçiliğini ülküleştiren Alparslan Türkeş, Türk Kültürünün önemli simgelerinden olan dokuz sayısına dokuz doktrin yükleyerek Ülkücü Camiaya Türk Dünyasını aydınlatacak Dokuz Işık tutmuş ve kurumsallaşmanın fermanını vermiştir.

Partimiz akli kendine rehber yapan yüzde yüz yerli yüzde yüz milli bir doktrinle Türk milletinin hizmetine talim olmaktadır. Temel felsefemiz olan millet hakimiyetinin gerçekleşebilmesi milleti meydana getiren fertlerin sosyal dilimlerin bütünleşmesiyle ve kendilerini ilgilendiren kararlara katılmalarına bağlıdır. Ülkümüz milli bütünleşme ülküsüdür. Başbuğ Alparslan Türkeş (Bahar, 2015, s. 259).

27 Mayıs 1960 darbesinde Albay rütbesi ile yer alan Türkeş, darbenin önde gelen isimlerinden olarak başbakanlık müsteşarlığı vazifesini almıştır. Milliyetçiliği ile bilinen Türkeş, darbe dönemi etkinliğini arttırmış ve kendi ekibi ile teşkilatlanarak “Türkiye Ülkü ve Kültür Birliği” adında Türkçü-Turancı temelden inşa edilen bir plan yapmış ancak tasnif edilmesi hasebiyle uygulamaya geçirememiştir ancak bu ekip ile devam etmiştir. Türk Ocaklarında seminer ve programlarla Türkçü nihayetinde Turancı fikriyatın ideolojik temellerini atmıştır.

Türkeş, 1965’de Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’ne genel başkan seçilerek askeri nizam ile siyasal hayatta yerini almıştır. Milliyetçi muhafazakar olan CKMP, Türkeş’in genel başkanlığında, siyasal hayatta ideolojik bir boyutla giren Türkçü-Turancı fikriyatın siyasi fiiliyat yeri olmuştur. Küresel yayılım gösteren sosyalist- komünist ideolojilere karşı milli bir cephe oluşturan Alparslan Türkeş, Anadolu’dan Kafkasya’yı aşarak Türkistan’a varan bir milli ideoloji ile faaliyetler sergilemiş Türk Dünyası’nı saran bir ideoloji meydana getirmiştir. Milli ideolojinin mimarı Alparslan Türkeş, 1967’de yapılan kongrede Türk Milletinde Türk Hakanlarına verilen unvan olan “Başbuğ” ünvanını almıştır. Teşkilatçılığına ivme

kazandıran Başbuğ Türkeş, 8-9 Şubat 1969'da Adana Kongresinde partinin adını Milliyetçi Hareket Partisi amblemini de Türk'ün kutlu renklerinden olan al rengi üzerine Türk sembolü olan üç hilal şeklinde değiştirmiştir. Türkçü Turancı fikriyatın fiiliyatta ideolojiye dönüşmesi ve milli bir hareketle tezahür etmesini ifade eden parti adı ile birlikte parti bayrağı da Türk Uygarlığının ay ve güneşi timsalen kullandığı bir tutulma şekli olan hilal ile de Anadolu'dan Türk Dünyası'nı saracak bir ideolojiyi ifade etmiştir. Siyasi mecradaki bu Milliyetçi Hareket Anadolu'da Türk Dünyasının mücadelesi olmuş ve Başbuğ Türkeş de Türk Dünyasının Başbuğ'u ithafını almıştır.

1991'de Sovyetlerin yıkılması ile Azerbaycan cephesinin milli mücadele lideri olan Ebulfez Elçibey'in düzenlediği mitinge Milli Hareketin simgesi olarak katılan Başbuğ Alparslan Türkeş, milyonlar tarafından Türkün selam figürü olan Bozkurt işareti ile karşılanmıştır ve bu vesile ile Bozkurt işareti Milliyetçi-Ülkücü Hareket'in milli şuur ve aidiyet ile kullandığı simgesi haline gelmiştir. Turancı fikriyat Milliyetçi-Ülkücü Hareketin Bozkurt figürü ile simgeselleşmiştir.

1.3.3.6.3. Ülkü Ocakları

“Rehber Kuran Hedef Turan”

Milli Mücadele ile harekete geçen, Türkçülük-Turancılık davaları ile eylemselleşen milli şuur ve aidiyet; nihai durağı olan kurumsal kabul edilirlğe Ülkücülük formatında varmış ve doktriner çizgide gençlik teşkilatlanmalarıyla Ülkü Ocakları'nda kurumsallaşmıştır.

Kampüslerde teşkilatlanan, pano yapıp bildiri dağıtan Ülkücü gençlik Başbuğ Alparslan Türkeş'in talimatı ile 18 Mart 1966'da Ülkü Ocakları'nı resmen kurmuştur. Milli Mücadelede refleksif bir tepki ile harekete geçen milli şuurun, fikri gelişim merkezi olarak kurulan Ülkü Ocakları'nın kuruluş ilan tarihi, bu milli eksende milli mücadelenin ruhunun diri tutulacağına teminatı şeklinde karşılanmaktadır.

1944 Türkçülük-Turancılık davalarında eylemselleşen Milli şuur; kavramsallaşmasının nihayeti olan ideolojik tanımlamayı Ülkücülük ifadesiyle yapmış, Türk Milletinin karakter kodlarından fikriyatına ve ardından fiiliyatına varan serüveninde Ülkü Ocakları çatısı altında kurumsallaşmıştır.

Kurumsallaşmayı doktriner çerçeve ile oluşturan Başbuğ Alparslan Türkeş'in Milliyetçi-Ülkücü Hareketi aydınlatan Dokuz Işık Doktrini'nin tasvirini, Ülkücü Hareket'in Başbuğu Alparslan TÜRKES Yeni Ufuklara Doğru kitabında şu şekilde yapmıştır:

Türk Milleti, kendi millî tarihini, örf, âdet ve anelerini kendi millî hasletlerini dikkate alan, modern ilmi ve tekniği önder alan yüzde yüz yerli ve millî bir idare sistemi kurmalıdır. Çünkü her milletin idare sistemi kendi şartlarına, tercihine ve millî özelliklerine göredir. Herhangi bir milletin sistemini olduğu gibi almak gerçeklere uymaz. ... Aydınlar, kapitalist ve komünist sistemleri aynen tatbika çalışıyorlar. Bunların hepsi taklitçiliktir. Her milletin durumunun başka olduğunu nazarı dikkate alarak, biz diyoruz ki, yeni millî bir doktrin, bir sistem lâzım. Bu doktrin Dokuz Işık'tır. Alparslan Türkeş (Türkeş, 2013, s. 27).

Türk Gençliğini milli şuur ekseninden aksiyoner bir ivme ile Ülkü Ocakları çatısında birleştiren Türkeş, Türk Milletinin destansı varlığını bu çatı altında kimikleştirerek, değerler mihvelinden yükselen bir Türk Gençliği hayal etmiştir. Mazinin şanını geleceğe bu günkü ülküsü üzerinden aktararak Türk Dünyası'nın küresel varlığını temsil edecek Türk Gençlerinin ülkücü çizgide Türk Milletinin geleceğini oluşturmasını arzulamıştır. Bu bağlamda Ülkü Ocakları ile Dünyanın en büyük gençlik hareketini oluşturmuş, Türk jeopolitiğini fikri boyutta küresel bir yayılımla güçlendirmiştir. Bugün Dünyanın her köşesinde bulunan Ülkücü Teşkilatlanmalar, Türkün ideolojik jeopolitiğini oluşturmaktadır. Türk Milletinin coğrafi varlığı ve ideolojik yayılımı küresel bir yayılım kabiliyeti ile bir küresel düzlemin henüz varlık itibariyle dahi etkin bir aktörü konumundadır. Bu varlığın bir çatı devlet altında birlik ilamı ise küresel bir aktör olarak Türk Milletini uluslararası sistemin süper gücü konumuna yükseltecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GEÇMİŞTEN BU GÜNE TÜRK DÜNYASI

2.1. Türk Uygarlığı

2.1.1. Aryan Teorisi ve Türk Tarih Tezi

Aryan Teorisi, Batı merkezli tarih anlayışının romantik temellerini atmak üzere ortaya atılan, Avrupa kökenlerini yüceltmeyi hedefleyen bir tarih yazıcılığıdır. Bu teoriye göre uygarlık, Avrasya'nın merkezi konumunda olarak işaretlenen Orta Asya bölgesinden arı bir ırk tarafınca yayılmıştır. Bu teoriye göre uygarlığın başat rolü olan aryan ırk Avrupa topluluklarının atasını oluşturmaktadır.

Bu tez karşılığında Türkçülüğü fikri zeminine yerleştiren ve Turancı bir çerçeve oluşturan Atatürk, Aryan Teorisine karşılık Türk Tarih şuurunu zemininde bir Türk Tarih Tezi oluşturmuştur. Bu tez ile Orta Asya olarak işaretlenen Türkistan bölgesinin Türklerin ana yurtlarından olduğu ve bir uygarlık yayılımının Türkler tarafından gerçekleştirildiği üzerine bir tarih yazıcılığı gerçekleştirilmiştir. Bilinen tarihe göre Türkistan Bölgesinin Türk Yurdu olduğu gerçeği, Türk Tarih tezinin temelini oluşturmuştur.

2.1.2. Batı Merkezli Tarih İnşasına Karşı: Urmi Teorisi

Batı uygarlık dayatmasında, karşı medeniyeti ekarte etme ifadesi olarak, batı menşeli bir tarih yazımı ile basite indirgenen Türk Uygarlığının, kendi tarihine sahip çıkma ve kendi tarihinin gerçeklerini üretme gayreti ile ortaya çıkmıştır. Fikir ekolü Firudin Ağasioğlu olan bu teorinin ana hatları, Ağasioğlu tarafından şöyle ifade edilmektedir:

Burada ortaya konulan maksat, Azerbaycan ve Türkiye tarihçilerinin şimdiye kadar gittikleri yolun yanlış olduğu ile ilgili son yıllarda yapılan basit ve anlamsız polemiklerin sür-dürülmesi değildir. Maksat; Türk etnosunun Ön Asya'da ortaya çıktığını, prototürk dilinin yalnız burada konuşulduğunu, Türk

dilini, kültürünü buradan doğuya doğru göçüren Türk boylarının zaman zaman Anadolu ve Azerbaycan'a geri döndüğünü, buralardaki devletlerin kurulmasında Türk boylarının rolünü, Azer ve Anadolu Türk halkının kültürel değerlerini ve etnogenezini açığa çıkaran İslam'a kadarki kaynak ve tarihi belgeleri ortaya çıkarmak ve gündeme getirmektir. Bu yönde yapılan araştırmada yalnız tarih bilimini değil, tarihi coğrafya, etnoloji, mitoloji, folklor ve dilcilik biliminin verdiği bilgilere dayanan kompleks (toplu) bir metottan istifade edilmiştir(Ağasioğlu, 2013, s.27-28).

Urmî teorisi bu bağlamda Türk Uygarlığının göz ardı edilmesi ve Türk tarihinin basite indirgenmesi üzere yazılmış, karşı atak ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk tarih yazımı esasını ele alan teori, Batı menşeli Türk tarih bozgununa karşı bilinçli Türk tarihçileri tarafından, gerçek tarihe ulaşım önerilmekte ve esas alınmaktadır.

Emperyalist niyetlerle uygulanan bu tavrın; Türk Uygarlığını yok sayarak arzuladığı hakimiyet ve Türk Uygarlığının geniş coğrafyada geniş bir varlıkla bir küresel aktör olma iddiasını baştan çürütmek olan arzusa, umrî teorisi ile Türk şuuruna tabi tarih yazımı ile ket vurulmak amaçlanmıştır.

2.1.3. Uygarlıkların Difüzyonu Tezi

Bu tez; tüm uygarlıkların tek merkezden çıktığı anlayışını, batı merkezci emperyal yorumculuktan arındırarak objektif bir literatürde kavramlaştıran bu tez, Nuh Tufanı sonrası yeniden oluşan dünyanın, Nuh'ın gemisinin durak noktası olan Kafkaslar'dan yayıldığını öne sürmektedir. Bu kapsamda, Nuh Tufanı ardından uygarlıklar Ham, Sam ve Yafes 'den türemiştir anlayışı hakimdir. Bu anlayışı Türk Tarih şuru ile harmanladığımızda, Türk adının Yafes'in oğullarından birini adı olduğu üzerine öne sürülen çalışma ve iddiaların, Yafesi'in Türk Irkını temsil ettiğine varan açıklamalarını, Kafkaslar'ın Türklerin ana yurdu olduğu gerçeğiyle karşılaştırdığımızda, uygarlığın Türk Milleti üzerinden difüzyonundan bahsetmek mümkün olacaktır. Bu doğrultuda Türk Uygarlığını basite indirgeyen emperyalist stratejilere karşı, sunulan gerçek uygarlık tezahürü, Türk Birliğinin küresel bir aktör olma yolundaki inandırıcılığını destekleyecektir.

2.2. Bir Sosyal Refah Sağlayıcısı Olarak Türk Yönetim Sistemi

Türklerde diğer doğu ülkelerinde olduğu gibi sarayda zevk ve sefa içinde eğlenen bir hükümdar yoktu. Yalnızca asker ve sürülerin başında, tabiat şartları ile mücadele eden, halkın acı ve tatlı günlerini paylaşan bir hakan vardı (Bahaeddin, 1992, s. 169).

Türk töresi yöneticilerini (hakan, hükümdar), milletini koruyan kollayan, doyuran, giydiren her türlü sosyal ihtiyacını devlet eliyle karşılayan bir sistem kurmakla yükümlü tutmaktadır. Milletini koruyamayan, doyuramayan, ihtiyaçlarını karşılayamayan ve milleti için hizmette kusur işleyen yönetici töreyi terk etmiş sayılır ve yargılanır. Bu devlet töresinin, modernize olmuş günümüzde iz düşümü Sosyal Devlet modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern çağların yönetim sistemi şeklinde üretilen ve Batı merkezli uygarlık dayatmasında, batı uygarlığının icadıymışçasına, bir yüksek uygarlık alameti olarak sunulan sosyal devlet modeli, Türk Uygarlığında batı toplumlarındaki gibi sonradan ve suni değil organik milli bir yönetim felsefesi olarak varlıkla cereyan etmiştir.

Çağın gelişmişlik göstergesi olan kadın figürüne yönelik hak geri alım ve ya kaybediş hususunda; Türk milli kültüründe ve Türk devlet yönetiminde kadının yeri bu gün için uygarlık zirvesi sayılan bir konumdur. İslamiyet öncesi Türk yönetimlerinde hatun hakan ile birlikte katılım sağlar . Bir savaş halinde orduya katılır, hakanın yokluğunda yönetimi idame ettirir ve kurultaylarda han (hakan) ve hatun birlikte yer alır, fikir izah eder(Işık, 2014, s. 44).

“*Kadın Politikaları*” üzerinden Türk Uygarlığını tanımlamaya çalıştığımızda; Türk Tarihinin kadın ve erkek ayrımına düşmeyen bir eş güdümlü sistem üzerine kurulduğu, Türk Tarihinde devlet yönetimi ve yaşam bölüşümü hususunda eşitliğin esas olduğunu ve hatta Türk Tarihinde Tarih sahnesine damga vuran kadın hükümdarların varlığından bahsederek günün uygarlık göstergesi haline gelen kadına yönelik eşitlik politikalarının, Türk Milletinin organik uygulayışı olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda uygarlık kavramını tarih şuuru ve günün

tatbiki bazında tekrar tanımladığımızda; Bu gün uygarlık ve modernizm göstergesi olarak sunulan ve uygarlığın, tek elde olduğu iddiasına temel olan kadına yönelik eşitlikçi tavrın, Türk uygarlığının asırlar öncesinden sağladığı, bir yönetim ve yaşam biçimi olarak uygulanması hasebiyle, uygarlığın asırlar öncesinden mucidi olarak Türkler işaret edilmektedir.

2.2.1. Kitabelerde Sosyal-Devlet Vurgusu

Türk adının, Türk milletinin isminin geçtiği ilk Türkçe metin. İlk Türk tarihi. Taşlar üzerine yazılmış tarih. Türk devlet adamlarının millete hesap vermesi, milletle hesaplaşması. Devlet ve milletin karşılıklı vazifeleri. Türk nizamının, Türk töresinin, Türk medeniyetinin, yüksek Türk kültürünün büyük vesikası. Türk askeri dehasının, Türk askerlik san'atının esasları. Türk gururun ilâhi yüksekliği. Türk feragat ve faziletinin büyük örneği. Türk içtimai hayatının ulvi tablosu. Türk edebiyatının ilk şaheseri. Türk hitabet sanatının erişilmez şaheseri. Hükümdarâne eda ve ihtişamlı hitap tarzı. Yalın ve keskin üslûbun şaşırtıcı numunesi. Türk milliyetçiliğinin temel kitabı. Bir kavmi bir millet yapabilecek eser. Asırlar içinden millî istikameti aydınlatan ışık. Türk dilinin mübarek kaynağı. Türk yazı dilinin ilk, fakat harikulade işlek örneği. Türk yazı dilinin başlangıcını milâdın ilk asırlarına çıkartan delil. Türk ordusunun kuruluşunu en az 1250 sene öteye götüren vesika. Türklüğün en büyük iftihar vesilesi olan eserdir (Ergin, 2007, s. XIV).

Medeniyet tasavvurunun henüz yüklenmediği çağlar olan ve ilkel zamanlar sayılan çağlarda taşa yazılmış Türk tarihi; Türk Uygarlığını, Türk ferasetini, Türk Töresini, Türk devlet sistemini ve Türk varlığını tarih sahnesini açarak ilan eden rüştür. Tarihin aydınlanmış en uç noktasından, taşlar üzerine kazındığı Türk adı ile seslenerek çağı yakalayan ve cihan tarihine yüksek uygarlığının ilanı ile ışık tutan Kitabeler, Orhun (Göktürk) Abideleri yahut yazıtlar, hakimiyet teorilerini cezbederek kalpgah olan cihan odağına yerleştirilmiştir.

Bilinen tarihin başlamasıyla cihana örnek bir uygarlığın reçetesi ve Türk milletine de öğüt olan Kitabelerde Türk Uygarlığının ifadesi; Türk Milleti'nin Devlet sistemi belirtilmekte ve tecrübelerin neşredilişiyle Türk Milletine seslenilerek öğütler

verilmektedir. Günün çağdaş yönetim esası olan devlet yönetim sistemindeki sosyal rolün, asırlar evvelinden Kitabelerle ifade edildiği görülmektedir. Devlet felsefesi, kurulan sistem ve nizamı ile çağdaş zamanlara timsal olan bir yönetim modeli Kitabelerde olayların aksi ve çıkarılan dersin öğüdü şeklinde nesiller için nakşedilmiştir. Kitabeler ışığında Türk Devlet Sistemi incelendiğinde, bir sosyal devlet modelinin, millet merkezli yönetimin, milliyetçi felsefelerle temellendirilmiş olduğu ve Türk devlet tasavvurunun organik bir yansıma ile çağdaş uygarlık alametlerini tezahür ettiği görülmektedir.

Yukarıda mavi gök aşağıda yağız yer yaratıldığında; ikisinin arasında insanoğlu yaratılmış. İnsanoğulları üzerine ecdadım Bumin hakan, İstemi Hakan tahta oturmuş; Türk Milletinin ülkesini , türesini idare edivermiş, tanzim edivermiş. Dört taraf hep düşman imiş. Asker sevk edip dört taraftaki kavmi hep itaat altına almış, hep muti kılmış. Başlılara baş eğdirmiş, dizlilere diz çöktürmüş. Orhun Abideleri / Kültigin Yazıtı (Ergin, 2013, s. 29).

Kültigin Yazıtı doğu yüzünde yazılan bu yazı, Türk varlığını, Türk devlet idaresini ve hakimiyetini ifade etmektedir.

Sözümü tamamıyla işit. Bilhassa küçük kardeş yeğenim, oğlum bütün soyum , milletim güneydeki şadpıt beyleri, kuzeydeki tarkat buyruk beyleri Oğuz Tatar... Dokuz Oğuz beyleri, milleti! Bu sözümü iyice işit, adama akıllı dinle: Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına Kuzeyde gece ortasına kadar, onun içindeki millet hep bana tabidir. Bunca milleti hep düzene soktum. Orhun Abideleri / Kültigin Kitabeleri (Ergin, 2013, s. 3).

Kağan oturup aç fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Yoksa bu sözümde yalan var mı? Türk beyleri, milleti, bun işitin! Türk milletini toplayıp il tutacağını burada vurdum. Yanılıp öleceğini yine burada vurdum. Her ne sözüm varsa ebedi taş vurdum. Ona bakarak bilin Şimdiki Türk Milleti beyleri, bu zamanda itaat eden beyler olarak mı yanılacaksınız? Ben ebedi taş yontturdum . Çin kağanından resimci getirdim, resmettim. Benim sözümü kırmadı. Çin kağanını maiyetindeki resimciyi gönderdi. Ona bambaşka bir türbe yaptırıldı. İçine dışına bambaşka

resim vurdurdum. Taş yontturdum. Gönüldeki sözümü vurdurdum ... On Ok oğluna yabancına kadar görüp bilin. Ebedi taş yontturdum ... İl ise, şöyle daha erişilir yerde ise, işte öyle erişilir yerde ebedi taş yontturdum, yazdırdım. Onu görüp öyle bilin. Şu taş ... Bu yazıyı yazan Yollug Tigin. Orhun Abideleri / Kültigin Yazıtları (Ergin, 2013, s. 7).

Kültigin Yazıtındaki bu ifadeler bir sesleniş ile tecrübe aktarımı ve öğüt şeklinde yazıtın mahiyetinin bilinciyle işlenmiştir. Ebedi Taş vurgusu bu yazıtın alelade değil milli bir şuurla yazıldığını ve seslenişteki “neslim” vurgusu milli şuurun en belirgin tavrı olan idame ettirme, aktarma, nesillerle yaşatma arzusunu ifade etmekte bu bağlamda yüksek milli şuur içermektedir.

Öyle kazanılmış, düzene sokulmuş bir ilimiz, töremiz vardı. Türk, Oğuz beyleri, milleti, işitin: Üstte gök basmasa, altta yer delinmese, Türk Milleti ilini töreni kim bozabilecekti? Türk milleti vaz geç. Pişman ol! Disipsizliğinden dolayı, beslemiş olan bilgili kağanımla, hür ve müstakil iyi iline karşı... Orhun Abideleri / Kültigin Yazıtı (Ergin, 2013, s. 7).

Bu ifade nizamın Türk devletinde var olduğu, yer gök çökmedikçe, Türk Milleti istemedikçe ili ve töresi bozulmaz; disiplinsizlik nizamı bozar, töreden uzaklaştırır ve ili kaybettirir, vurgusu ile milli şuur telkin ederek bir Türk Milletine bir uyarı mahiyeti taşımaktadır. Çağlar evvelinden, tecrübeleri öngörülerle harmanlayıp öğüt olarak Türk Milletine miras bırakan ataların; milli şuur eksenli yönetim felsefesini ve icra edişini tecrübe kazanıp öngörü edinerek sunma kabiliyeti Türk Milleti için yazılanların dışında üslupla verilen bir öğüt olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Türk Milleti için gece uyumadım, gündüz oturmadım. Küçük kardeşim Kül Tigin ile iki şad işe öle yite kazandım. Ben kendim kağan oturduğumda, her yere gitmiş olan millet öle yite, yaya olarak çıplak olarak dönüp geldi. Milleti besleyelim diye, kuzeyde oğuz kavmine doğru, doğuda Kıtay, Tatabi kavmine doğru, güneyde Çin'e doğru on iki defa büyük ordu sevk ettim ... savaştım. Ondan sonra, Tanrı bağışlasın, devletim var olduğu için, kismetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli, fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Dört taraftaki

milleti hep tabi kıldım. Dört taraftaki milleti hep tabi kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti. Orhun Abideleri / Kültigin Yazıtları (Ergin, 2013, s. 19).

Tarih yazıcılığının en şahane ve ilk temsili olan Orhun Abideleri'nde bu yazıt, ilahi tefekkür imgeleri ile, millete ve devlete duyulan milliyetçi bağlılığı, yöneticiliğin sorumluluklarını ve Türk Devletinin millet merkezli faydacı politikalar ekseninde kurduğu devlet töresini ilan etmektedir.

Ve yine Kitabelerden Bilge Kagan Yazıtı'nda sosyal devlet modelini işaret ederek demiştir ki;

Tam on dokuz yıl şadlık, on dokuz yılda kağanlık yapan Bilge Kagan Türk halkını doyurmak ve refaha kavuşturmak için kuzeyde Oğuzlara, doğuda Kıtay ve Tatabılara, güneyde Çinlilere tam on iki sefer düzenlemiş, ölecek milleti diriltip beslemiş, çıplak milleti giydirmiş, yoksul milleti zenginleştirmiş, az milleti çoğaltmıştır. Dört bucaktaki milletleri kendine bağlayarak ülkesini çok güçlü bir devlet ve kaganlık haline getirmiştir(Adıgüzel, 2016, s.121).

Burada ifade edilen, bir sosyal devlet anlayışının icra edilmiş halidir. Refah toplumu için, himayesinde olanların kalkınmasını gözetilen bir yönetim profili tasvir edilmektedir. Sosyal refah kelimesi ile uyguladığı baskıcı yönetim karşısında gördüğü kaos nihayetinde tanışan batı, bu gün sosyal refah uygarlığı olarak kendini ilan ederken devlet karakteri olarak bir refah saylayıcılığını felsefe edinen Türk Uygarlığını geri plana iterek, Türk Dünyası'nı refah seviyesinin altına itmeye çalışmaktadır. Ancak yüzyıllar öncesinden Türk tarihine ışık tutan Kitabelerde açık Kaganlar, Sosyal Devlet anlayışlarından ve devlet politikalarından bahsetmişlerdir, refahı nasıl sağladıklarını anlatıp öğüt etmişlerdir. Geçmişten geleceğe bir medeniyet örneğinde bulunmuşlardır.

Tarihin ilkel çağlarından günümüze aktarılan, gerçekler uygarlık seviyemizi ve küresel bir aktör olabilme kabiliyetimizin yüksekliğini işaret etmektedir.

1.2.1.Bahtiyar Devlet Olma Bilgisi: Kutadgu Bilig

11. yüzyılda Yusuf Has Hacıp, tarafından neşredilen Kutadgu Bilig, bahtiyar bir devlet yönetimini öğütleyen, siyasetnamedir. “Kut” kelimesinin ifade ettiği “bahtiyarlık” anlam itibari ile saadet, mutluluğun dışında bir doygunluk ifadesi olarak eserin içeriği itibariyle de kavramsal boyutunu ilan etmektedir(Atsız, 2003, s. 123). Eser o dönemin Türk Hükümdarının yönetim adaletini tasvir eden ve dönemin Doğu Karahanlı Hükümdarı Tobgaç Uluğ Buğra Kara Han’a ithafen ve hitaben yazılmıştır. Eser sempolikleştirme sanatı ile, ulaşılması istenen bilgiyi sunmaktadır. Bu sembolik tanım; dört ana sembolik kişilik üzerine kurgulanarak kişilerin ilişki ve dialogları etrafından öğüt vermek amaçlanmıştır. Eserde devlete atfedilen “kut” sözcüğü çoğunlukla yer alarak vurgu yapmaktadır. Güçlü bir siyasal içeriğe sahip olan kut kelimesi ile sembolleşen anlatının öğütlediği; devlet yönetiminde, adalet temelli bir hukuk olduğudur. Çağlar öncesinden Türklüğe öğütlenen bu temel, bu gün çoğu devletin yapay olarak yönetiminde inşa etmeye çalıştığı yahut söylemde vurgulayıp uygulamada kullanmadığı bir sistemdir.

Türk’ün bahtiyarlık veren devlet felsefesini adalet temelli tanımlayan Yusuf Has Hacıp, batının kendinde inşa ederek sahiplendiği kavramın mucidiymişçesine uygarlığını överek Türk Uygarlığını basitleştirmektedir. Ancak tarih ve eserlerde Türk Milletinin Devlet Felsefesinin dayandığı adalet temeli vurgulanmakta, çağlar öncesinde, günümüzü aydınlatan teorilerle eş seviyede, yüksek bir uygarlık ifade etmektedir.

Halk tok olmalı, memur ve işçilere aç mısın, tok musun, diye sorulmalı... Elini açık tut...bir hükümdar, kuldan fakir adını kaldırmazsa nasıl hükümdar olur? ... Ey hükümdar, sen önce yerine getir, sonra kendi hakkını isteyebilirsin. Bey iyi kanun yap... Kanuna kendin riayet et ki halk da sana riayet etsin. Bey, kudretli ol halkını kudretli kız, bunun için onun karnını doyurmak lazımdır. Yusuf Has Hacıp / Kutadgu Bilig (Kafesoğlu, 1997, s. 232).

Türk Uygarlığında kutluluk itaf edilen devlet, milletin temsili uygarlığın sözcüsü olarak ifade edilmektedir. Bu karakteristik özellikle, devlet üzerinden şekillenen yapımız üzerine, adaletin timsali bir yönetim öğütlenmiştir. Yusuf Has Hacıp bu satırlarla Türk hükümdarlarının mesuliyetlerini belirterek asayişin, kalkınmanın, adaletli bir sistemin milletin refahının gerekliliklerinin hükümdarın sorumluluk bilincine bağlı olduğunu vurgulamıştır ve milli şuuru işaret etmiştir.

2.3. TÜRK DÜNYASI

2.3.1. Cihanı Yedi Koldan Saran Türk Varlığı

Dünya üzerinde tarihsel bütünlük olarak derin bir maziye sahip varlıksal bütünlük olarak yedi kıtada varlık gösteren Türkler, ulaşılmış sayı itibari ile 300 milyon civarındadır. Varlıkları sayılmayan ve baskı ile yok sayılan Türklerin de varlık itibari ile yüksek bir yoğunluk gösterdiğini vurguladığımızda, bu sayı emperyal amaçların kiskacına takılan Türklerin varlığının hesaba katılmadığı bir rakam olarak dünya Türklüğünün çok daha yüksek bir sayı ile var olduğunu düşündürmektedir.

Yedi kıtada varlık gösteren Türk Milleti, yer küredeki küresel bu varlık hakimiyeti ile cihanı yedi koldan saran “*Türk Dünyası*” olarak adlandırılmaktadır.

2.3.1.1. Türk Devletleri

2.3.1.1.1. Türkiye Cumhuriyeti

Türklerin ana yurtlarından olduğu bilinen uygarlıklar beşiği Anadolu Coğrafyasında yer alan Türkiye, yaklaşık 82 nüfus ile tarihsel perspektifte, küresel hakimiyeti sağlamış bir aktör olan Osmanlı Hanedanlığının mirasçısı olarak günümüzde de Türk Dünya’sının başat rolünü üstlenen bir devlet misyonu ile karşımıza çıkmaktadır. Türkiye siyasi ve sosyal olarak Türk Dünyası için önem arz etmekle beraber hem küresel hem bölgesel bağlamda, Jeopolitik olarak da stratejik önem arz eden bir coğrafyada yer almaktadır. Asya ve Avrupa’yı birbirine bağlayan boğazlara sahip olan Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili olması ile kara ve deniz güzergahı bağlamında küresel bir kapsama alanına sahiptir.

Demokratik bir yönetim sistemi ile sosyal devlet olma modelini üstlenen Türkiye’nin siyasi tabanı, milli ve manevi değerler kabulüne göre şekillenmektedir. Küresel sistemin güç dengelerince dizaynında güç kazanım dinamiği olarak etkin bir bölge konumunda olan Türkiye, emperyalist güçlerin ilgi odağı olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Bu bağlamda ülkede, dış menşeli iç huzura kast eden ve bölücü bir amaç güden terör, azalan bir ivme ile aktif durumdadır.

2.3.1.1.2. Azerbaycan Türk Cumhuriyeti

Azerbaycan, işgal-inşa geçmişini coğrafyasındaki izler ile ifade eden, coğrafi konum itibari ile Güney Kafkasya'ya indirgenerek Hazar Denizi'nin batı kıyısında yer alan Avrupa ve Asya arasında kalmış yaklaşık 3 milyon nüfusa sahip bir Türk Devletidir. Ülke üniter yapı ile cumhur başkanlığı sistemi tarafından yönetilmektedir.

Azerbaycan Türk Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti ile sınır komşusu olması ve mazi bağlamında daha yakın ilişkilere fırsat bulabilmesi hasebi ile diğer Türk Dünyası Devletlerine nazaran daha aktif bir misyon ile Türk Dünyası ülkeleri arasında yerini almaktadır.

2.3.1.1.3. Kazakistan Türk Cumhuriyeti

Türkistan'ın merkezinde konumlandırılmış olan Kazakistan, yüz ölçümü itibari ile dünyanın dokuzuncu ülkesi olarak yaklaşık 16 milyon nüfusla karşımıza çıkmaktadır. İşgal-inşa süreci ardından sosyal, siyasi ve ekonomik bağlamda en hızlı düzelme yaşayan ülke olan Kazakistan Türk Cumhuriyeti, Türk Milleti'nin tarihe yön vermiş önemli hanlıklarına ev sahipliği yapmış merkez bir coğrafya üzerinde yer almaktadır.

Kazakistan Türk Cumhuriyeti, üniter bir yapıda cumhuriyet ile yönetilmektedir. Ülke başkenti Nur Sultan 1999 yılında UNESCO tarafından barış şehri seçilerek, "Barış Şehirleri" ödülüne layık görülmüştür. Kazakistan Türk Cumhuriyeti, sosyal alandaki refah seviyesinin yüksekliğinin temelinde zengin enerji kaynaklarını ve ekonomiyi barındırmaktadır. Türkistan'ın sosyal-ekonomik-askeri-siyasal anlamda en gelişmiş ülkesi konumunda olan Kazakistan, hakimiyet teorilerinin merkezi konumunda olan ve Orta Asya olarak işaretlenen Türkistan Bölgesinin jeopolitik açıdan en zengin ülkesi olmaktadır. Türkistan coğrafyasının milli yönü en yüksek olan ülkesi olan Kazakistan, Türkiye ve Türk Dünyası ilişkilerinde de aktif bir rol üstlenmektedir.

2.3.1.1.4. Kırgızistan Türk Cumhuriyeti

Milliyetçi söylemlerin tarihsel hafızasına havza olan ülke, Tanrı Dağları eteklerinde Issık Göl kıyısında yer alan Türkistan coğrafyasında yaklaşık 6 milyon nüfusa sahip demokratik bir ülkedir. Manas Destanı ile Türk tarihinde etkin rol oynayan ülke işgal-inşa serüvenine maruz kalan Türkistan ülkelerindedir. Bişkek'in başkent olduğu ülke Türkistan coğrafyasında eğitim alanında ivme kazanan bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.

Coğrafi yapı itibari ile dağlık olan Kazakistan Türk Cumhuriyeti, turizm açısından önemli bir yer arz etmektedir. Ülke Türk kültürünün geliştirilmesi ve yayılması bağlamında etkin bir rol üstlenmektedir.

2.3.1.1.5. Özbekistan Türk Cumhuriyeti

Sovyet Dönemi ardından sosyal ve siyasi yapısında işgal-inşa sürecinin sendromunu en belirgin gösteren Özbekistan Türk Cumhuriyeti, yaklaşık 20 milyon nüfusa sahip demokratik bir Türkistan ülkesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülke Türk Kültürünü yapılarıyla ifade eden bir Türk Cumhuriyetidir ve başkenti Taşkent'tir. Sovyet baskısı ardından oluşan güvenlik kaygısı ülkede iç ve dış politikalarda kendini göstermektedir. Bu bağlamda Özbekistan Türk Cumhuriyeti Türk Dünyası adımlarında çekingen adımlarla yola çıkmış ama 2019 itibari ile Türk Keneşi'ne üyeliğini aslileştirerek geçmiş psikolojisini aşmaya başlamıştır.

2.3.1.1.6. Türkmenistan Türk Cumhuriyeti

Türkmenistan Türk Cumhuriyeti, Türk Devletleri arasında cumhuriyet rejimine tabi olmasına nazaran daha baskın bir devlet rolüyle, tekelinde tuttuğu sıkı yönetim politikaları üzerine dikkat çeken bir ülkedir. Ülke politikası ile sosyal alanda kontrol ve sınırlama hakimdir, iç ve dış ilişkiler kapalı konum ile sürdürülmektedir. Yaklaşık 5 milyon nüfusa sahip ülke Hazar Denizi ile kıyıya sahip, turizm alanından zengin, şehircilik bakımından baskın politikaların üretimi olarak yüksek düzene sahip bir ülkedir. İşgal-inşa döneminin psikolojik etkisini üzerinde barındıran ülkelerin bir diğeri olan Türkmenistan, Türk Dünyası hususunda politikalarındaki despotluğu yansıtmakta ancak küresel bağlamda sergilediği tarafsızlığı aşarak Türk Dünyasına taraf bir siyaset izlemektedir.

2.3.1.1.7. Macaristan

“Biz de Atilla'nun torunlarıyız”

Sloganıyla Türk Devletleri arasında yerini alan Macaristan, Türk Devletleri arasında Avrupa Birliği üyesi olan tek devlet olarak karşımıza çıkmaktadır. Macaristan Avrupa'da yer alan yaklaşık 10 milyon nüfuslu, tarihi hissettiren dokusu ile turizm açısından gelişmiş bir ülkedir.

Macaristan Türklük vurgusunu iç ve dış politikada yansıtarak tarih boyunca Türkiye ile yakın ilişkiler kurmuştur. Siyasi bağlamda TURAN Jobbik Partisi çatısında Türkçülük-Turancılık politikası yürüten ülke, Türk Keneşi'nde de varlık göstererek Turani bir devlet olduğunu ispatlamıştır.

2.3.1.1.8. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Osmanlı Dönemi'nde korsan istilasından kurtarılarak Türkleştirilen, Akdeniz'in en büyük adası Kıbrıs; Yunanistan'ın ENOSİS ideolojisi ile EOKA terör örgütünü kurarak bir çok katliam gerçekleştirmesi sonucu bölge sıkıntılı süreçlere sahne olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti yönetiminin 1974'de gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekatı ile adaya yaptığı çıkartma nihayetinde ada, Rum ve Türk bölgesi olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Kesimi ile bir Türk Cumhuriyeti'ni oluşturan ülke, Türkiye tarafından tanınmış bir Türk yarım adası olmakla beraber, Türkiye mahreçli bir sosyal-ekonomik-siyasi yapıya sahiptir.

Akdeniz'de önemli bir konum ve enerji kaynakları ile emperyalist güçlerin dikkatini çeken Kıbrıs, tarih boyunca İngiliz ve Amerikan rekabetine sahne olurken EOKA terör örgütüne verilen destekle Türk Devleti çizgisinden çıkarılmaya çalışılmış, modern emperyalizm stratejileri ile son yüzyılda Türk kimliğini ekarte eden bir “Kıbrıslılık”¹⁷ kimliği inşası ile muhatap olmaktadır.

---

¹⁷ Kıbrıslılık: Akdeniz'in en kıymetli adası olan Kıbrıs Adasında, Türk kimliğinin geri plana itilmesi ve bir üst kimlik oluşturularak, aidiyetlerin kopartılarak Kıbrıs'ı bir üst kimlikte toplama, kimlik inşası.

2.3.1.2.Özerk Türk Cumhuriyetleri

2.3.1.2.1. Türk Kapısı: Nahçıvan Özerk Türk Cumhuriyeti

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün “ *Türk Kapısı*” olarak gördüğü, Kazım Karabekir Paşa'nın da “ *Şark Kapısı*” adını ithaf ettiği Nahçıvan, Özerk Türk Cumhuriyetleri içinde Türkiye ile tek kapısı olan Türk ilidir.

Anadolu'daki milli mücadele döneminde, Anadolu'dan Kafkasya ve ardından Türkistan'a açılan kapısı olan Nahçıvan hususunda, bölgenin Sovyet egemenliğine veya Gürcistan'a kalmaması ihtimaline karşın Türkiye yüksek çaba sergilemiş hatta Atatürk bölgeyi korumak üzere Türk heyetleri göndermiştir. 1920'de yapılan Gümrü anlaşması ile sınırları belirlenmiş, daha sonra önce Türkiye'nin sonra Azerbaycan'ın idaresine teslim edilmiştir(Uçar, 2009, s.135).

2.3.1.2.2. Doğu Türkistan

Türk Uygarlığına yurt olan Türkistan'ın doğu kesimini oluşturan Doğu Türkistan bu gün Çin tarafından işgal altında olan bir Türk ilidir. Türk Milleti tarafından maruz kaldığı tarihsel hezimetleri ile bir güvensizlik travması yaşayan Çin; sınırında bulunan Doğu Türkistan'ı tehdit olarak algılayarak hakimiyeti altında tutmak ve hazımsızlığını bastırmak için tarihsel süreçte bir çok kez işgale kalkışmıştır. Bu işgallerde iki kez geri püskürterek Doğu Türkistan olarak bağımsızlığını ilan etmiş ancak 1949 da Çin, Stalin'in de desteğini alması ile günümüze kadar olan resmi işgal sürecine maruz kalmıştır. Çin işgal ile bölgeye “yeni toprak” anlamına gelen Sincan adını vererek Sincan Uygur Özerk Bölgesi olarak isimlendirmiştir bu bağlamda bu kullanım yıkıcı bir işgal adlandırılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu işgalin yıkıcı yanı milliyete ve maneviyata yöneltilen zoraki tutumun sosyal bir soykırım ile birlikte şiddet ve cinayetlere de başvurmasıdır. Çin'in abluka altına alarak sürdürdüğü bu insanlık dışı müdahale; Urumçi'de “eğitim kampı” adı altında eğitim ve gelişim amaçlanarak uygulandığı iddia edilen ama aslında şiddet, sosyal soykırım ve katliam yapılan toplama kamplarında gerçekleştirilmektedir. Çin tarafından Özellikle Doğu Türkistan'daki Uygur Türkü aydınları hedef alınmakta, kimlik-kültür-din nirengisinde şiddetli bir soykırım uygulanmaktadır. 1 milyon Türk'ü toplama kampında olan Doğu Türkistan,

Çin'in karakteristik güvenlik önlemi olan betonarme binaları çevresine örmesi ile bir sınıra mahkum bırakılmış ve dışarı ile bağlantısı kontrollü bir şekilde azamileştirilmiştir.

2.3.1.2.3. Gagauz Özerk Cumhuriyeti

Moldova'da Ukrayna ve Prut Irmağı arasında yer alan Gagauz Özerk Türk Cumhuriyeti bir süre Osmanlı egemenliğinde iken daha sonra SSCB'nin boyunduruğu altına girmiş, Moldova'nın bağımsızlık kazanması ardından bağımsızlık girişimleri tanınmasa da Türkiye ile sosyal-siyasi ilişkileriyle referandumlar düzenlemiş ve en son 1995 referandumu ile Özerkliğini ilan etmiştir. Gagauzya'da, Anadolu Türkçesine çok yakın bir Gagavuz Türkçesi konuşulmaktadır ve başkenti Komrattır. Sovyet döneminde dil bazında zarar gören Gagauz Türkleri için Türkiye Gagauzya'da ve Türkiye'de dil kursları ve eğitim birimleri açmıştır. Özellikle eğitim alanına önem veren ve destek olan Türkiye, başketteki üniversite için öğretim elemanı sağlarken, Bursa ile Gagauzya'daki Çadır-Lunga'da ortaokullar arasında da kardeş okul projesi başlatmıştır. Türkiye ve Gagauz Özerk Türk Cumhuriyeti arasında sosyal-ekonomik-siyasi alanda da işbirlikleri mevcuttur.

2.3.1.2.4. Başkurdistan Özerk Cumhuriyeti

Rus emperyalizminin yıkıcı etkisi ile soy birliği olan ve Kazan Hanlığında yaşayan Tatar ve Başkurt Türkleri "böl-parçala-yönet" stratejisine maruz kalarak ayrı ayrı özerklik kazanmıştır. Rus boyunduruğu altında birlikte bağımsızlık mücadelesi veren Tatar ve Başkurtlar, mücadele sürecinde ayrılığa düşmüştür. 1917 İhtilalinde Zeki Velidi Togan liderliğindeki Başkurtlar, bağımsız bir Türk yeri olarak küçük Başkurdistan hayali ile Kazak Türklerinin milli mücadele hareketi olan Alaş Orda'ya katılmışlardır. Rus emperyalizmi bir olan Türkistan'ı ayrılıklara düşürmekte mahir olsa da Türk Milli aidiyeti ve refleksi ile bağımsızlık mücadelelerinde refleksif olarak muhakkak buluşulmuştur. Zeki Velidi Togan'ın Stalin ve Lenin ile yapmış olduğu anlaşma ile Stalin Tatar- Başkurt Sovyet Cumhuriyetini ilan etti ancak daha sonra güçlü girişimler, Türk Milli Mücadelesinin Türk Dünyasındaki yankısı

beraberinde etkisi ve Bolşeviklerin ihtilal başarısı ile 1919'da Başkurdistan Özerk Türk Cumhuriyeti ilan edilmiştir.

Başkurtlar her ne kadar Türk Milli kültürünü yaşatmak ve korumak için teşkilatlanmalarda bulunsalar ve kongrelerle güçlü bir sesleniş yapmış olsalar da yönetim Rusya psikolojisinden ve etkisinden tam olarak kurtulamamıştır. 1992'de de çeşitli etki ve koşulların dayatılması ile Moskova'ya bağlılığı yeni bir federasyon anlaşması sonucu ilan edilmiş özerk bir Türk Bölgesi olarak Türk Dünyasında yerini almıştır.

Başkurdistan'da Türkistan'ın kaynak zenginliğinin yoğunlaştığı bölgeler arasında yerini almaktadır. Zengin petrol ve gaz yatakları mevcut olmakla Sibiryaya ile arasında petrol ve gaz hatları bulunmaktadır. Ekonomisinin yüksek bir ölçeği enerji kaynakları üzerinden karşılanan Başkurdistan'da petro-kimya fabrikaları ve rafineriler bulunmaktadır.

2.3.1.2.5. Tataristan Özerk Cumhuriyeti

Sovyet işgalinde olan Türkistan'ın birlikte verdiği mücadele sonucu parçalanarak aldığı bağımsızlıklardan biri de Bolşevik ihtilali ile 1920'de bağımsızlığını Tatar Özerk Türk Cumhuriyeti olarak kazanmış ve Türkistan'ın küçük parçalara ayrılması tezinin bir parçası halini almıştır.

Tatar-Başkurt Liderlerinden Mirsait Sultangali bu parçalanmalar ardından Türkistan'daki Türkleri bir araya getirme çalışmalarına kaybedilmiş-alınmış hakları geri kazanma faaliyetlerine girişmişti, 1923'den sonra Türkistan'ı ve bütün Türkleri içine alan bir Turan Sosyalist Cumhuriyeti'ni kurma atağına geçmesi sonucu Stalin tarafından ortadan kaldırılmıştır.

1992'de milli meclisi kurarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Rusya Federasyonu ile yaptığı anlaşmada kendi sınırları içinde net bağımsızlığını kazanan Tataristan'ın, Vladimir Putin döneminde, Putin'in Özerk Cumhuriyetler üzerinde sergilediği merkezîyetçiliği arttırma politikası ile hakları kısıtlanmıştır. Tataristan Özerk Türk Cumhuriyeti'nin başkenti Kazan'dır.

Tataristan'ın ekonomisi de petrol yatakları ve endüstri üzerine kurulmuştur. "Dostluk Petrol Hattı" üzerinden çıkarılan petrolün ihracatını gerçekleştirmektedir.

Petrol ve gaz rezervleri, kimya enstitüsü ile zengin bir bölge olan Tataristan'ın zenginliği emperyalist varlık olan merkez tarafından kullanılmaktadır.

2.3.1.2.6. Çuvaşistan Özerk Bölgesi

Rus işgali ardından Türkistan'ın parçalanmış bölgelerinden olarak 1920'de bağımsızlığını özerk bir yönetim birimi olmuş Sovyetlerin dağılması ardından 1991'de de Özerk bir Türk Cumhuriyeti halini almıştır. Orta Volga bölgesinde bulunan Çuvaşistan'ın başkenti Şupaşkar'dır.

2.3.1.2.7. Tuva Özerk Bölgesi

Baykal Gölü'nün kuzey kıyısında olan bölge, zengin kaynakları ve toprak elverişliliği ile göz dolduran ancak yerleşik insanı az olan bir Türk yeridir. 18. Yüz yılda Çin tarafından işgale uğramış ancak halkı azlığına rağmen Çin'deki ihtilali de fırsat bilerek 1911'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Ardından Rus emperyalizminin pençesine takılan bölge Bolşevik ihtilali ile 1991'de tekrar bağımsızlık kazanmış, 1991'de Rusya Federasyonuna bağlı bir Türk Cumhuriyeti olarak özerk bölge halini almıştır. Başkenti Kızıl'dır, öncü şehirleri de Turan ve Ersin olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.1.2.8. Altay Özerk Cumhuriyeti

Tuva, Çin, Moğolistan ve Kazakistan ile çevrelenen bölgede yer alan Altay Özerk Cumhuriyeti de, Türkistan'ın işgal ve parçalanarak bağımsızlaştırılması ardından Sovyetlerin yıkımı ile bağımsızlığını Rusya Federasyonuna bağlı Özerk bir Cumhuriyet olarak kazanmıştır. Başkenti Gorno-Altaysk'dir.

2.3.1.2.9. Yakutistan (Saha) Özerk Cumhuriyeti

Büyük bir yüz ölçümü Kuzey Kutbunda bulunan ülke, dağlarla sınırlandırılmıştır, iklim şartlarının sertliğine rağmen Türkistan'ın coğrafi zenginliğini yansıtan, kaynaklar bakımından zengin bir bölgedir. Rus emperyalizmine madur kalan ve Türkistan topraklarında yüz ölçümü itibari ile geniş bir bölge kapsayan ülke 1950'de milli bir yükselişle Yakut Saha Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Devlet Egemenlik Deklarasyonu ilan etmiş, ardından yapılan seçim ile

Yakut(Saha) Cumhuriyeti adını almış özerk bir cumhuriyettir ve başkenti Yakutsk'dur.

2.3.1.2.10. Karaçay Özerk Bölgesi

Kafkasya'nın kuzeydoğusunda bulunan bölgede bulunan Karaçay Türkleri Rus işgali ile sürgünlere uğramış, tarihsel serüven nihayetinde 1957'de haklarını geri alarak ve topraklarına kavuşarak özerk bir cumhuriyet halini almıştır. Başkenti Çerkessk'tir.

2.3.1.2.11. Hakasya Özerk Bölgesi

Sibirya'nın güneydoğu bölgesinde yer alan Hakas Türkleri, Rus Federasyonuna bağlı özerkliğini 1930'da kazanmış, tarihsel serüveni yine Rus emperyalizmi ile işgal-inşa-parçalama süreçleri üzerine geçmiş bir bölgedir. Başkenti Abakan'dır.

2.3.1.2.12. Dağıstan Özerk Türk Cumhuriyeti

Coğrafi oluşum itibari ile Dağıstan adını alan bölge Kafkasya'da yer alan Rusya Federasyonu'na bağlı özerk bir Türk cumhuriyetidir. 1921'de Sovyet-Sosyalist Cumhuriyet olarak kurulmuş Sovyetlerin dağılması ile Dağıstan Cumhuriyeti halini almıştır. Kafkasya'nın kuzeyinde bulunan Dağıstan'ın başkenti Mahaçka'dır.

2.3.1.2.13. Balkarya Özerk Türk Cumhuriyeti

Kafkasya'nın kuzey ve iç kısmında bulunan Balkarya, Rus Federasyonu'na bağlı özerk Türk Cumhuriyetlerindedir. Rus işgali ardından Sovyetlerin dağılması ile Rus Federasyonu'nda Özerklik alan Balkarya'nın başkenti Nalçik'tir.

2.3.1.2.14. Taymir Özerk Türk Cumhuriyeti

Asya'nın en kuzeyinde yer alan bölge Rusya federasyonuna bağlı Türklerin yer aldığı bir Özerk bölgedir ve başkenti Dudinka'dır.

2.3.1.2.15. Kırım Özerk Türk Cumhuriyeti

1783'te Rus işgaline uğrayan ve Rusların yoğun baskı zulümlerine maruz kalan Kırım, Kırım yarımadasında yer almaktadır. Bölgedeki Türkler yoğun baskıya ve sürgünlere maruz kalmıştır. Kırım Türkleri insanlık dışı muamele ile sürgün edilip Rusya Federasyonunda dahi kısıtlı haklara sahip olmuş, bu sebeple tarihleri bağımsızlık mücadeleleri ile sürmüştür. Bu mücadeleler sonucunda Kırım Türklerinin haksız sürgünü üzerine bir ferman yayınlandı ve bu ferman sayesinde yurtlarına dönen Kırım Türkleri, "Kırım Türkleri Milli Hareketi Teşkilatı" ile çeşitli toplantı ve kongreler düzenlediler. Düzenlemiş oldukları İkinci Kırım Milli Kurultayı'nda "Milletlerarası İsmail Gaspralı" konulu konferansa birçok yerden katılım sağlayan Kırım Türkü ile ortak bir milli meclis kurulmuş ve Kırım Türkleri kaybettiği hakların bir çoğunu geri kazanım yaşamıştır. Hali hazırda Rusya ve Ukrayna arasında kriz noktası olarak paylaşılamayan bir Türk bölgesidir.

2.3.1.3. Azınlık Türkler

Tarihsel varlık itibari ile Türk Uygarlığı, yedi kıtaya yayılmıştır. Anayurt olan Anadolu, Kafkasya ve Türkistan bölgesi dışında tarihte Türk İmparatorluğunun himayesinde bulunmuş bir çok bölgeye, imar politikaları ile Türkler yerleştirilmiş ve o bölgelerde yaşamayı sürdürmeye devam etmişlerdir. Birçok azınlık Türk, sürgün ve insanlık dışı müdahalelere maruz kalarak yurtlarından edilmiş yahut yurtlarında baskıya maruz kalmıştır. Aynı zamanda tercih olarak yurt dışına yerleşen ve yurt dışı Türkler de yoğunluk göstermekte, bu bağlamda küresel olarak Türklük yer küreyi sararak tarihsel boyutta derin nüfus boyutunda ise yoğun ve geniş bir varlık göstermektedir.

2.3.1.3.1. Ahıska Türkleri

Rusya'nın, Türkiye ile birleşebilme ihtimali üzerine kaygı duyarak türlü bahanelerle yaptığı sürgünlere mazur kalan Ahıska Türkleri, aidiyeti olan Türklüğünü adında barındırarak milli yönünün ağırlığını vurgulamaktadır. Bir Osmanlı toprağı olan Gürcistan'ın sınırlarında yaşayan Ahıska Türkleri, Gürcistan'ın kaybı ve Rus İşgaliyle insanlık dışı muameleye seyirci olmuştur. 1944 yılında bir gecede vagonlara zorla yerleştirilmiş ve sürüldükleri yere varana dek indirilmemişlerdir. Türkistan'ın çeşitli bölgelerinde, Kafkasya , Azerbaycan ve Türkiye'de Ahıska Türkleri bulunmaktadır.

2.3.1.3.2. Trakya Türkleri

Osmanlı'nın imar politikası ile Trakya'ya yerleştirilen Trakya Türkleri, Osmanlı'nın bölgeyi kaybetmesi ile orada hayatını idame ettirmeye devam etmiş ve Yunan Hakimiyetinde bir yönetime maruz kalmıştıtlar.

2.3.1.3.3. Kosova Türkleri

Osmanlı hakimiyetinde bulunan bölgeye imar politikası ile yerleşmesi sonucu hayatlarını orada idame azınlık Türklerdir.

2.3.1.3.4. Karadağ Türkleri

Osmanlı hakimiyeti ile bölgeye yerleştirilen daha sonra orada kalan Türk topluluğudur.

2.3.1.3.5. Romanya Türkleri

Romanya'nın Osmanlı hakimiyetine girmesi ile bölgeye yerleştirilen Türkler, Osmanlı'nın o toprakları kaybetmesinin ardından da orada kalmıştır. Yoğunluklu olarak Dobruca Bölgesinde yer alan Türklerin nüfusu 55 bin civarındadır.

2.3.1.3.6. Makedonya Türkleri

Osmanlı döneminde ana toprak sayılan Selanik'in bulunduğu Makedonya, Türk tarihinde Hun'lara varan dönem itibari ile Makedonya ile tanışmıştır. Osmanlı'nın Baklanlar'daki kaybı ile bölgede hayatlarını idame ettirmeye devam

eden Türkler, yoğunluklu olarak Üsküp ve Selanik ile çevrelerinde bulunmakta ve nüfusları 200 bin civarında olmaktadır.

2.3.1.3.7. Bosna-Herkes Türkleri

Osmanlı'nın fethi ile hakimiyet altına giren Bosna Krallığına imar politikası ile yerleştirilen Türklerin çoğu, Osmanlı'nın Bosna-Hersek'i kaybetmesiyle dönmüştür. Günümüz itibari ile bölgede 50 bin civarı Türk olduğu bilinmektedir.

2.3.1.3.8. Suriye Türkleri

Osmanlı Hakimiyeti ile bölgeye yerleştirilen Anadolu Türkleri halen bölgede yaşamını idame ettirmektedir. Suriye yönetimi tarafından yozlaştırılmaya çalışılan ve yok sayılan Suriye Türkleri, yaklaşık 4 milyon civarındadır.

2.3.1.3.9. Irak Türkleri

Irak'ın Türkler tarafından hakimiyeti Selçuklular'a kadar dayanmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nın sonucunda kaybedilen topraklar ardından imzalanan Mondros Mütarekesi ile İngiliz işgaline uğrayarak kaybedilen Musul ve Kerkük, Misak-ı Milli sınırlarında olan ve Türklerin yoğunlukla var olduğu iki Türk Şehridir.

2.3.1.3.10. Afganistan Türkleri

Afganistan'da Türk varlığı M.Ö. 50'ye kadar dayanmaktadır. Türklerin en eski yerleşim yerlerinden olan Afganistan Türk Coğrafyası olan Türkistan2da yer alması sebebiyle Türk yoğunluğuna ev sahipliği yapmaktadır.

2.3.1.3.11. Yurt dışında yaşayan Türkler

Yaklaşık 10 milyon civarı Türk nüfusu, yurt dışında yerleşim sağlamış ve hayatını idame ettirmektedir. Yoğunluklu olarak Batı Avrupa'da bulunan yurt dışı Türkler, küresel bir yayılım ile her ülkede varlık göstermektedir.

2.3.2. Devletler Bazında Küresel Türk Varlığının Sosyal-Ekonomik-Siyasal Tezahürü

Türkistan coğrafyası, enerji kaynakları bakımından zengin bir alt yapıya sahiptir. Doğalgaz ve petrol, kömür, demir, kurşun gibi kıymetli maden yatakları Türkistan coğrafyasında yer almaktadır. Bu zengin madenlere sahip stratejik önem taşıyan topraklarda varlık sürdüren Türk Devletlerinin, emperyalist hedefler kısılcasında Türk Dünyasından uzaklaştırılarak imkan sahibi coğrafyanın imkansız kabul edilen ülkeleri olmasını engellemek, Türk Birliğine dayanan bir küresel ağırlıkla sosyal tabanın milli birlikle desteklendiği siyasi bir ortak tavırla, ekonomik iş birliklerini kurmakla mümkündür. Bu bağlamda Türk Dünyası ülkeler bazında imkanlar gözetilerek incelendiğinde:

Türkiye: Kömür, bakır, çinko, demir, krom ve magnezyum yatakları bağlamında zenginlik içermektedir. Tekstil ve hazır giyimde imkan sahibi olan Türkiye bu bağlamda olanaklar bütünü sunmaktadır.

Azerbaycan: Çağın en büyük ihtiyacı olan petrol ve doğalgaz, kaynakları açısından zengin bir konumda olup Türkiye ile SOKAR boru hattı ile ithalat gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda demir cevheri bakımından da zengin kaynaklara sahiptir.

Kırgızistan: Altın yatakları ile zengin bir kaynak sahiyeti olan Türk Ülkesi, hidroelektrik, kömür ve çağın en büyük ihtiyacı olan doğalgaz bakımından da zengin bir coğrafyadır.

Kazakistan: Küresel güç ediminin hakimiyet arzusunda baş rol oynayan petrol yatakları, Türkistan'ın merkezinde yer alan Kazakistan'da zengin olarak bulunmaktadır. Aynı zamanda Türk Ülkesi, çağın en çok arzu duyulan kaynağı doğal gaz bakımından da zengindir. Ülkede, kömür, demir cevheri, altın , bakır, kobalt, nikel ve uranyum yatakları da bulunmaktadır.

Özbekistan: Türk Cumhuriyeti petrol, kömür, doğal gaz, altın, gümüş ve uranyum bakımından zengin kaynaklara sahiptir. Pamuk üretiminde de yetkin

konumda olan ülke bu bağlamda işbirlikleri için imkan sahibi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkmenistan: Petrol ve doğalgaz yatakları bakımından zengin olan coğrafya aynı zamanda ülke içerisinde bulunan tuz gölü sayesinde de sülfür ve tuz bakımından da zengindir.

Ülkeler arasında Türk Keneşi zirvelerinde temeli atılan Bakü – Tiflis – Ceyhan Petrol Boru hattı ile kurulan işbirliğinde, Türkiye üzerinden gerçekleştirilen bir güzergah ile sağlanan işbirliği bölgede sürdürülebilir bir kalkınma modelini oluşturacaktır.

2.4. Emperyalizmin Pençesine Takılan “Ortalık” Asya: Türkistan

2.4.1. Türkistan’da Coğrafya Yönetim Sanatı İcrası

Coğrafi anlama ve yorumlama kabiliyetini politikada kullanma ve stratejiye uyarlama sanatı olan jeopolitik, coğrafyadan faydalanma verilerinin üretildiği bir bilim dalıdır. Yayılımacı zihniyetin devlet ideolojisi olarak benimsediği bu sanat, klasik bağlamda “böl-parçala-yönet” ilkesi çerçevesinde, teorik ve ülkesel ideolojiler bağlamında ise yukarıda bahsettiğimiz hakimiyet teorileri temeli ile icra edilmektedir.

Türk Milletinin Ata Toprakları olan Kadim Türkistan Bölgesi de bu sanat icrasında merkezi bir yer almaktadır. Bölge hakimiyet ideolojilerine fikri ev sahipliği ile müsait olan bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. “*Petrol paradır, para ise güç.*” Diyen Rakıfellar’ın kast ettiği güç edinme dinamiği olan enerji kaynaklarının, bölgede bulunması etmeni de bölgenin önemini hakimiyet teorilerinden ziyade zenginleştiren bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Hazar Havzası olarak işaretlenen bölge, tarih boyunca büyük güçlerin emperyalist hedefler üzerine kurulan politikalarının merkezinde yer almıştır. Türkistan üzerine Orta Asya işaretlemesinin temelinde yatan ve bölgede bulunan enerji rezervleri miktar olarak bakıldığında

önemli bir yere sahip olmaktadır. Dolayısıyla bölge güç oyunları pergeline çekilmeye müsait bir coğrafyayı oluşturmaktadır.

2.4.1.1.Orta Asya İşaretleme: “Ortalık” Asya

Orta Asya kavramı uluslararası güç ilişkileri açısından jeostratejik ve jeopolitik bir öneme sahip olan Avrasya’da; Türkistan Bölgesine yapılmış bir işaretlemedir.

Türklerin yurdu anlamına gelen Türkistan kelimesi, bu gün Orta Asya (Ortalık Asya) olarak ifade edilen coğrafyayı tanımlamaktadır. Bölge kültürel, tarihi miras sahipleri dolayısıyla Türkistan olarak bilinmektedir ancak bölgenin güvenlik politikalarını önemli ölçüde etkileyen coğrafi konumu ve stratejik önemi üzerine, bölge tanımlamalarında Orta Doğu kavramının kullanılış amacıyla aynı doğrultuda, Orta Asya kavramı üretilmiş, dolayısıyla bir işaretleme yapılmıştır. Bu işaretleme güvenlik algısını yıkan ve tekrar oluşturan bir etki mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge teklikten çokluğa ayrılarak, kontrol altında tutulmuştur, dolayısıyla güvenlik politikaları da dolaylı veya doğrudan yönetilmektedir.

Bölge işaretleme, bir güvenlik kıskacının evvelinde hakimiyet stratejilerinin tezahürüne maruz kalmışlığı ifade etmektedir. “Orta” ifadesi bölgeyi kısıpaca alan rekabet nirengisinin ilanı olan bir tabir olarak karşımıza çıkmaktadır. Kime göre “orta”, sorusu ile bölgeyi kısıpaca alan güçleri bulmak kaçınılmaz olmakla beraber, bölge üzerine amaçlanan stratejileri de bu işaretleme üzerinden tahlil etmek mümkündür.

Orta Asya diye işaretlelenmiş bölge yani diyar-ı Türk, Büyük Hun İmparatorluğu ile tarihin uzandığı ilk veriler ışığında; uluslararası sistemin önemli ve belirleyici aktörü olma gücünü Türkler ile almıştır. Sırasıyla Türk Hanedanlıklarına ev sahipliği eden Orta Asya Hun’lar ardından Göktürk Hanedanlığına, sonrasında tarihin şahit olduğu en büyük imparator sayılan Cengiz Han ile, yine tarihe damga vurmuş bir imparator olan Timur ile küresel siyasete yön veren ve belirleyen bir güç merkezi olmuştur. Bu bağlamda cezbediciliği ile Orta Asya olarak adlandırılan

Türkistan'ın en eski sakinleri Türklerin olmasıyla beraber, bölgeye sınır komşusu olan Çin'de bölgede tarihi hafızası ve sınırları sebebiyle, önemli bir etken aktör olarak bölgeye hakimiyet arzuları ile bölgede etkili olmuştur. Ardından takip eden tarihsel süreçte Timur Altınordu'yu yenmesinin ardından sahnede kendine yer bulan Ruslar zamanla Çin'in yanında ikinci bir etkin güç olarak varlık göstermiştir. Söylenilmektedir ki, Orta Asya denilince akla Çin ve Rusya gelmektedir. Bu coğrafya üzerindeki iki gücün yanı sıra, sahne arkasından müdahil olan ABD de, stratejik politikaları için ehemmiyet taşıyan Orta Asya üzerinde, gözden çıkarılmayacak bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4.1.2.Hâkimiyet Teorilerinin Odak Merkezi: Türkistan

Türkistan Coğrafyasını, bölge olarak ele aldığımızda; bu gün Orta Asya olarak adlandırılması ve bölünmüş halde karşımıza çıkması, tamamıyla güvenlik boyutundaki iniş çıkışlarla açıklanabilen ve sonuçlanabilen, tarihsel bir süreç karşımıza çıkmaktadır. Bölgenin tarihine yöneldiğimizde, Türkistan'dan Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerinin oluşumuna kadar bir işgal-inşa süreci ile karşılaşmaktayız. Bölge odak noktası olması, işgal öncesi, işgal sırası ve işgal sonrası tavrılarıyla etki ve tepki mekanizmasının sonuçlarındaki nedenleri bize açıklamaktadır.

Türkistan coğrafyasının büyük güçlerin odak noktası olması hasebiyle, işgal tarihine maruz kalması, bölgenin güvenlik algısını erozyona uğratmışçasına değiştirmiştir. Bölgenin güvenlik tavrını tepkisel ve hassas boyuta ulaştıran dönemi ele alır isek; Türkistan Sovyet Rusya egemenliği süresince dünyanın en dinamik bölgelerinden biri olarak yıkıcı bir süreç geçirmiştir. Bu negatif izler bırakan dinamizm Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Türkistan'ın Orta Asya kavramına taşınarak ülkelere parçalanmasını sağlamıştır ve elbette ki bölgenin jeopolitiğini yöneterek kültürel ve ekonomik özelliklerini derinden tahrip etmiştir. Bölgenin bu travması, küresel ölçekte stratejilerini bölge üzerine geliştirme kapasitesine sahip büyük güçlerin, bölgeyi kısaca alarak bölgeyi bir Ortalık Asya konumuna itmesini

kolaylaştırmıştır. Bölgede bu yayılmacı tahribat ardından oluşan güvenlik açıkları, bölgeyi stratejilere zemin hazırlanmış bir açık hedef haline getirmiştir.

Jeostratejik konumu ve enerji kaynaklarının zenginliği bölge üzerinde tarih boyunca bir tezahür oluşturmuştur. Bzeinski'nin Büyük Satranç Tahtası yorumlamasında, hakimiyet arzulanan bölge içerisinde yer alan Türkistan bir işaretleme adlandırmasına maruz kalmış, Orta Asya olarak adlandırılan bu bölge işgal-inşa süreçlerinden geçerek bölünmüş ve yabancılaşmış, tarihsel serüveninde; dil-soy-kültür birliğine sahip olduğu Türklük ve Türkiye'den uzaklaştırılmaya çalışılmıştır.

2.4.2. Türkistan'dan Türki Cumhuriyetlere Varan İşgal - İnşa Serüveni

2.4.2.1. İşgal Öncesi Dönem

Türkistan coğrafyası Türk Hanlıklarının hakim olduğu ve yaşadığı, aralarında Müslüman kesimlerin de bulunduğu bir bölge olarak 16.yy'da karşımıza çıkmaktadır. O dönemde bölge yönetimi yani Türk Hanlıkları, Müslüman halkı da gözetmek ve bir tutmak açısından, ılımlı bir politika izlemiştir. Bu da göstermektedir ki işgal önceki dönemde Türkistan coğrafyası her ne kadar siyasi güç olarak yetersiz olsa da, birlik içinde bir bütün olarak yaşam idame etmiştir.

Altınordu Hanlığı zamanında oldukça güçlü olan ve Rusları sadece savunma yapan bir hanlıkların birbirine rekabetinin de artan bir ivme izlemesi sonucu, Türkistan'da siyasi ve güvenlik açıkları oluşmuştur. Sınır müdafaasında zayıflayan bölge Rusya'nın savunmadan saldırıya geçmesine zemin oluşturmuştur. Cazibe bölgesi haline gelmekte olan Türkistan'daki Türk Hanlıklarının 9. Yüzyıldaki siyasi durumları, bölge üzerine yayılmacı hedefler güden güçlerin bölgeye sızmasına sebep olmuş ve bölge bu güçlerin rekabetine sahne olmaya başlamıştır. Bölgedeki Rus-İngiliz çekişmesi, bölgenin jeopolitiğinin ve Türk Dünyası ilişkilerinin yıkıcı bir yapılanma sürecine girmesine sebep olmuştur.

2.4.2.1.1. Rusların Bölgedeki Rolü ve Stratejisi

Ruslar 16. yüzyılın ortalarında, yayılmacı hedefleri doğrultusunda yönlerini Türkistan bölgesine doğru çevirmişlerdir. İdil-Ural bölgesine hakim olan Rusya'nın Güney sınırlarını güvence altına alma kaygısı, küresel rekabet arenasında kendini kanıtlama ve bölgedeki diğer güçleri engelleyerek ticarî yolları tekelinde bulundurma arzusu, bölgeye yönelişinin ve yayılmacı siyasetinin ana hatlarını oluşturmuştur.

Türkistan bölgesi, üç asırlık bir dönemde Altın Orda adı altında Türk- İslam hakimiyetinde kalan Ruslar için tarihi hafıza travmasında, siyasi, ekonomik özellikle de askeri açıdan büyük önem arz etmiştir. Bu tarihi hafızanın ve küresel bağlamda önem arz eden jeopolitiğin bağlamında Ruslar yayılmacı arzularını, bölgesel bir güç olma rekabetinde gösterge vererek kurgulamıştır. Ruslar tarihi hafızasında yer eden travmanın etkisi ile yayılmacı stratejilerini coğrafi ve ekonomik sınırların dışında kültürel bir yıkıcılıkla kimlik inşası politikalarıyla uygulamıştır.

2.4.2.1.2. Türk Coğrafyasının Güvenlik Önlemi: Don – Volga

Kanalı Projesi

Türkistan'ın zayıflaması ile fırsat elde eden Rusya, savaşların ağırlığı ile azalan hazinelerini işgal ile doldurmak, toprak genişletmek ve kaynaklara yönelmek arzusu ile Türkistan'a yavaş yavaş yönelmiştir. Rusya'nın Türkistan ve Kafkasya üzerinde ilerleyişini fark eden Osmanlı Hanedanlığı, bu ilerleyişe dur demek, Rusya'nın Türk ve Müslüman coğrafyasında hakimiyetine engel olmak üzere bir güvenlik planı yapmak istemiştir. Osmanlı Don ve Volga nehrini bir kanal ile birleştirerek, bölge hakimiyetini perçinleyecek ve bölgeyi kısıpaca alacaktır. Bunun yanında ipek ve baharat yollarını de güvende tutacak, aynı zamanda Rusya'nın güç kazanmasına mani olarak, güç mücadelesinde de bir adım atacaktır. Bunun için gerekli hazırlıkları yapmak üzere Osmanlı Kırım hanına ferman göndermiştir. Bu olaylar sırasında Avusturya cephesinde meydana gelen gelişmeler üzerine, batıya odaklanan ve sefere çıkan Kanuni Sultan Süleyman, seferde hayatını kaybedince proje duraksamıştır. Kanuni'nin yerine geçen oğlu II. Selim, olayı takip yetkisi olan

devrin muktedir vezir-i azamı Sokullu Mehmet Paşa vasıtası ile konu hakkında bilgilendirilmiş ve proje için çalışmalar yeniden başlatılmıştır. Başa geçen genç padişahın etrafında yer almak isteyen tarafların iç karışıklıklara sebep vermesi üzerine Sokullu Mehmet Paşa İstanbul'da olayları çözmek üzere kalırken, bu mühim projeyi çözmek üzere Kefe Valisi Kasım Paşa görevlendirildi.

Osmanlı'nın projesini öğrenen Rus tarafı, Kırım'ın yarı bağımsız bir durumdayken Osmanlı'nın müdahalesiyle Osmanlıya tam bağlı hale gelme kaygısını kullanarak, Kırım'ın Osmanlı'nın bu projesine karşı çıkmasını destekleyen bir dost haline bürünmüştür. Bu sırada hazırlıklarını tamamlayan Kasım Paşa kanalı açmak üzere bir heyetle harekete geçmiştir fakat tahmin edilenden daha güç bir arazi ile karşılaşmıştır. Osmanlı'nın gayretini göremeyip, Rusların etkisine bürünen Kırım'ın da isteksiz davranması ve hiçbir şekilde yardım etmemesi üzerine zorluk yaşayan Kasım Paşa, İstanbul'a durum bildirisi yapması üzerine, Osmanlıdan çalışmanın iyi bir hazırlıkla desteklenerek gelecek baharda yapılması üzerine bir emir gelmiştir. Osmanlı'nın gerekli ehemmiyeti gösterememesinin altında yatan içsel sorunlarla birlikte proje hayata geçirilememiş ve coğrafya Rusların aradığı fırsatı sunmuştur.

2.4.2.2. İşgal ve Sovyet Dönemi

Ruslar tarihi akıllarının da verdiği kuvvet ile Altın Orda'nın mirasçılarını ele geçirerek yayılcı siyasetine, küresel aktörlerin pay beklediği Türkistan Coğrafyası üzerinden başlamış ve Kafkasya'ya kadar rüzgarlarını estirmiştir (Kamalov, 2011).

Ruslar Komünist Partinin etki alanını, Türkistan coğrafyasına doğru genişleterek, iktidar rolünü üstlenmişlerdir. Bu iktidar, sadece bir yönetim şeklinden ziyade kontrol mekanizması rolünü de üstlenmiş, kontrol ve izlenim yaparak, bölge üzerinde hakimiyet sağlamıştır. Bölgede temel kökleri hedef alarak; dil, din, kimlik ve kültür etmenlerinde bir taraftan sert bir taraftan gizli bir politika izleyerek, bölgeye siyasi ve psikolojik olarak hakim olmuştur. Bu politika sert boyutunda, zorlama, ceza, işkence gibi tarih kitaplarını dolduran ve Rusya'nın karakter tipini kodlayan bir tavır olurken; gizli kalan stratejik hamleler ise, bölgede öncü olan

aktörleri ele geçirerek, olası isyanları kontrol altına almak şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Giriş kısmında belirttiğimiz gibi güvenlik unsuru uygulanmış politikaların somut çıkarım ve uygulamalarından ziyade, psikolojik, stratejik ve jeolojik unsurların etki alanında ortaya çıkan sonuç olarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla coğrafya için bir güvenlik yorumlaması yaptığımızda, bu etmenler önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Rusya'nın bölgeye yönelişi, bölgenin iç ve dış savunma refleksi, sonuç olarak işgal ve işgal süresince uygulanan politikalar tamamıyla bu saydığımız aktörler, üzerine gelişen sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya bölgede karakter tipinin kodları üzerine yönelerek, bölge halkı üzerinde psikolojik bir algı da oluşturmuş, bölge halkının güven refleksinin eksenini kaydırmıştır. Bu da işgal öncesi durumun değiştiği bir işgal dönemini doğurmuştur.

Rusya'nın bölgedeki konumunun bir savunma halinden, saldırı haline dönüşmesi; Türkistan coğrafyası ile ters orantılı olarak seyir izlemektedir. Dolayısıyla bölge güvenlik bağlamında savunma konumuna geçmiştir. Bu savunma iktidar şiddeti ile direniş, kabulleniş ve katılım ayrımları nirengisinde dönüşüm sancıları olarak yansımaktadır.

Sovyet-Rus iktidarı, diğer sömürge ülkelerinden farklı ve belki de ustaca bir şekilde normalleştirici teknikler kullanmıştır.(FOUCAULT, 1992) “Sovyetler, Bolşevik rejimini Rusya İmparatorluğu’na hâkim kıldıktan sonra, Rus olmayan milletlere devamlı olarak şu düşünceleri telkine çalışmışlardır. Rus olmayan milletlerin Rusya’ya veya Sovyetler Birliği’ne girişleri, tarihi bir zaruretti, müsbet bir işti, bu milletler için hayırlı ve faydalı olmuştur. Bu meyanda Sovyet propagandasının bütün vasıtaları, Türk halklarına, Türk ülkelerinin Rusya’ya ilhaklarının, işgal ve emperyalistçe harbler neticesinde değil, gönüllü bir şekilde vuku bulunduğunu ispata gayret etmişlerdir.”(KARA, 2006, s. 32) Nitekim bunu özellikle 1950’lerden sonra yetişen yeni nesillere gönüllü olarak da kabul ettirebilmişlerdir(Çalışkan, 2012, s. 45)

İktidar olma mücadelesinin, iktidarı asimile yöntemiyle sağlamlaştırması, Sovyetlerin izlediği küresel çerçevede özgü bir karakter biçimidir. Nitekim bu rol

Rusya'nın küresel arenada güç kazanmasını sağlamış, Sovyetlerin Orta Asya üzerine hakimiyeti ise bölge üzerine tezahürü olan diğer güçlerin izlediği politikalara yön vermiştir.

2.4.2.3. Milli Çözümleme

Coğrafya yapı itibari ile bağımsızlık mücadelesi üzerine bir tavra sahip kimlik taşıyanlara ev sahipliği yaptığı için, bölge tam teslimiyete şahit olmamış direnişler devam etmiştir.

Rusların Basmacı İsyani olarak adlandırdığı ve basitleştirdiği direniş, Türkistan için "*Milli Kıyam*" olarak adlandırılmış ve bağımsızlığa varacak kapılar ard arda, bu mücadelelerle açılmıştır. Osmanlı'nın da yakinen takip ettiği mücadelelere, Osmanlı Rütbelilerinden olan İsmail Enver Paşa'nın da, katılımı mutlak bir tavır olarak izlenmiştir. Bu coğrafyanın kimlik itibari ile ata toprağı sayılması ve yaşayanlara karşı bir bağ duyulması, doğrudan Osmanlıyı ilgilendirmesinin en net açıklamasıdır. Bu bağlamda İsmail Enver Paşa'nın kendi değimi ile ata topraklarında kalan Türklerle zayıflamış olan bağlar üzerine köprü inşaa etmek ve Türk Bağımsızlık mücadelesinde coğrafya ayırt etmeden, vatan bilerek mücadeleye katılmanın ehemmiyetini vurgulamak için, bağımsızlık hareketine katılmış hatta bu harekette öncü ilan edilmiştir. Rus tarafının da diplomatik açıdan münasebette olmaya çalışması fakat söylenen ve vaad edenlerin uygulanmaması ile kızışan mücadelede, İsmail Enver Paşa'nın şهادeti, dilediği gibi bir köprü kurmuş ve bağımsızlığın fitilini ateşlemiştir, sonrasında süre gelen olaylar Türkistan coğrafyasını; zayıf, bölünme ve ayrılmış bozuk bir psikolojiyle bağımsızlığa kavuşturmuştur.

Türkistan diye anılan bölge: Kırgızistan, Özbekistan, Kazakistan, Tacikistan, Türkmenistan olarak devletlere bölünmüştür. Rus rüzgarları esen Kafkasya bölgesinde ise özellikle Azerbaycan tarafında, komünist rejim etkileri yüz çekmiştir.

2.4.2.3.1. SSCB'nin Dağılması Ardından Rusya Tahlili

Bölünerek ayrılan Türkistan, sadece siyasi bir bölünme yaşamamış, öz ve psikolojik tavır itibari ile de ayrıştırılmıştır. Bunun en büyük örneği olarak Özbekistan'ın bağımsızlık sonrası aldığı tavır gösterilebilir; aşırı güvenlik önlemi ve sıkı yönetimi ile bağımsızlığa merhaba diyen Özbekistan, sınırlarını mayınlarla donatmakla birlikte, bir kaderi, kimliği ve tarihi paylaştığı coğrafyada sert ve düşmanca bir politika da izlemiştir. Bunun temel nedenine indiğimizde Rusya'nın iktidar mücadelesinin, Özbekistan yönetimindeki komünist parti müdahalesiyle karşılaşabilmekteyiz.

Bölge üzerinde hakimiyet kuramı olan ABD'nin izlediği yumuşak güç politikasının ve desteğinin, bölgeyi Rus güdümünden çıkarıp bağımsızlık yoluna sokan bir şekil alması, bağımsızlık sonrası ABD'nin arzularını gerçekleştirmek için farklı bir tavır alacağını işaretini vermiştir. Nitekim Çin'in sınırlarında güvenlik bahanesi ile İpek ve Baharat yollarına hakim olma arzusu ile bölge üzerine aldığı tavır da, bağımsızlığa kavuşan bölge daha büyük bir çıkmaz içinde, mücadeleye başlamıştır. Üzerinden Sovyet baskısı kalkan Türki Cumhuriyetler, aynı zamanda başka güdümlere girme tehlikesiyle yüzleşmişlerdir.

Sovyetlerin dağılması ile uluslar arası arenada güç unsurlarının hakimiyet mücadelelerinde varlıklarını korumak için mücadele veren Türkistan, bölünmüş hali ile Türki Cumhuriyetler; bir dizi sorunla karşı karşıya kalmıştır ve bunlardan en temeli ise güvenlidir. Zayıf güvenliğin sebebiyet verdiği durum, tepkisel bir güvenlik anlayışını doğurmuştur.

Bölge dışı unsurların baskısından kurtulmak ve hakimiyetlerini önleyerek gerçek bir egemenlik sahibi olmak, Rusya'nın ağırlığından kurtulmak ve kendi dinamikleri ile küresel camiada yer etmek arzusunda olan Türki Cumhuriyetler, maalesef ki kapasite yetersizliği engeliyle yüz yüze kalmıştır. Rus egemenliğinden kurtulmak amacıyla atıldıkları uluslar arası arena da, yetersiz güçleri ve asimetrik politikaları Türki Cumhuriyetleri daha da zayıf kılmıştır. Bu da tekrar bir yönetim güdümü ile karşı karşıya bırakmıştır, ama bu sefer uluslar arası ilişkiler bağlamında devletler arası bir ilişki biçiminde gerçekleşmiştir.

2.4.2.3.1.1. Boris YELTSİN Dönemi: Rusya'nın Bölgedeki Varlığı ve Politikası

Sovyetlerin dağılımı ile sıkıntılı bir sürece giren Rusya; “*Alabileceğiniz kadar özgürlük havası alın*” sözünün izlenen ve izlenecek politikanın temelini oluşturduğu bir dönem olan Boris YELTSİN , dönemi Sovyetlerin dağılım sürecince Batı ile işbirliği ve Rusya Federasyonundaki cumhuriyetlerin varlığı konusunda, farklı bir politika izleyerek Rusya'ya bu ikisinin zarar verdiğini öne sürmüştür. Reform ve etkileşimlere karşı olan BORİS, ülke içine ve yakın çevreye yönelen bir politika izlemiştir. Bu dönemde henüz bağımsızlık kazanmış Türki Cumhuriyetler ile ilişkiler değişmiştir (Kamalov D.İ., 2011).

2.4.2.3.1.2. Vladimir PUTİN Dönemi: Rusya'nın Bölgedeki Varlığı ve Politikası

Boris YELTSİN ‘in izlediği politikaların aksine, batı ile işbirliği ve uluslar arası konjonktürde kendi dinamik ve gücü doğrultusunda yeniden var olmayı amaçlayan Vladimir Putin, bu bağlamda uygulama konusunda arada kalmıştır. Küresel anlamda güvenlik ve istikrarın sağlanması yönünde tavır alan Putin, uygulama konusunda Moskova'nın korkularına yenilmiş ve NATO'yu tehdit olarak algılayarak, kararsız bir tutum sergilemiştir.

Rusya'nın önceliklerini Boris'den devraldığı fikri miras ile çevresi olarak tanımlayan Putin, Kafkaslar ve Türkistan yani adlandırılmış hali ile Orta Asya bölgesini ilişkiler bazında ayrıcalıklı tutmuştur.

2.4.2.4. Bağımlı – Bağımsızlık

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası bölgedeki tanım ve tavırların değişmesi ile Türkistan, Orta Asya Bölgesine dönüşürken ortaya çıkan Türki Cumhuriyetler de bölünmenin ürünü olarak uluslararası arenada, yerini birçok etmene rağmen almıştır. Sovyetler Birliği'nin parçalanması ardından günümüze

varan süreç içerisinde, gerek işgal öncesi ve işgal dönemi oluşan bölgesel travmalar gerekse bağımsızlık ardından içine düşülen küresel ortamda, küresel güçlerin hedefi olmaları sebebiyle Orta Asya olarak adlandırılan Türkistan'ın bölündüğü Türk Cumhuriyetleri'nin ulusal ve bölgesel sorunlarını çözebilme iradeleri ve kapasiteleri, zaten yeni bir oluşum içindeyken zaman içinde de bu aktörlerin etkisi ile yeteri kadar gelişmemiştir. Dolayısıyla bu oluşturulmuş ülkeler, işgal döneminin aksine rıza ile Rusya kısılcığında kalmaya devam etmiştir.

KAZAKİSTAN: Rusya ile arasında uzun bir sınır olan Kazakistan, Bağımsızlık ardından Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev politikalarıyla, çok yönlü ve tarafsız bir dış politika belirlemiştir. Ükelere “*ayrıcalık*” tanımayarak eşit bir mesafede durmuştur. Boris Döneminde Rusyanın bozuk ekonomisi ve uzay üssünün kirasını ödeyememesinin ateşlediği ilişkiler bozuk seyir ederken, Putin öncelik tanıdığı bölge devletlerinden olan Kazakistan'la ilişkileri düzeltme tavrını izlemiştir.

KIRGIZİSTAN: Kaynak bakımından diğer bölge devletlerine göre zayıf olan ve dışa yönelim sağlasa da başarılı olamayan Kırgızistan, düz ilerleyen bir seyirde, Rusya'ya yakınlık izlemektedir. Putin döneminde bölgeye verilen önemin, yumuşak güç bağlamında artması ile ilişkinin seyri değişmiş, Kırgızistan ışığı parlamakta olan bir devlet haline gelmiştir.

TACİKİSTAN: Bölgede güvenlik bağlamında en büyük açık Tacikistan tarafından verilmektedir. Yaşanan iç savaş Rusya açısından büyük sorun teşkil etmiştir. Tacikistan sınışının korunamamasının Moskova için tehlike arz etmesi, bölgede askeri üssü kuvvetlendirmeye gidilmesine sebebiyet vermiştir.

Bölgedeki güvenlik açığına rağmen, Boris döneminde, diğer devletler saf dışı bırakılmak istenirken, Tacikistan'a destek olunduğu görülmektedir. Bu da güvenlik açığı ve tehlike arz edilen bir durum olması ile doğrudan ilişkilidir. Boris döneminde yapılan askeri iş birliği Putin döneminde her alanda yapılarak genişletilmiştir.

TÜRKMENİSTAN: Tarafsız bir seyir izleyişine rağmen, Rusya konusunda samimi bir tavır takındığı görülmektedir. Bu ilişki bölgenin kaynak ve uluslar arası

arenada kabulü üzerine Rusya'nın elde tutma stratejisi ile doğrudan alakalıdır. Rusya kendine sahip gördüğü Türkmenistan'ı transit yollar ile kendine bağlamayı başarmıştır.

ÖZBEKİSTAN: Bağımsızlık sonrası travmatik bir politika izleyen Özbekistan, Rusya ile en uzak ülke konumunda kalmıştır. Rusya'nın askeri üs açmasına izin vermemiş buna nazaran ABD'nin askeri üst kurmasına izin vermiştir. ABD'nin Orta Asya'daki bağlantı noktası konumunu alan Özbekistan, diğer Türki Cumhuriyetlerle de ilişkilerde uzak kalmıştır. Putin döneminde genel bağlamda izlenen ılımlı politikalar Özbekistan'ı da etkilemiş, ilişkiler bu dönemde değişen seyir izlemiştir.

2.4.2.5. İşgal Zayıtı: Güvensizlik Sendromu

Uluslararası arenada güvenlik sorun ve çözüm politikalarının öneminin artması, karmaşık bir boyuta vararak devletlerin iç dinamiklerini belirleyici bir role bürünmesi, uluslararası ilişkiler bazında bu güvenlik stratejilerinin aktör belirleyici konuma gelmesi ve küresel varlık-aktivite tavrını yönlendirmesi sonucunda güvenlikle ilgili çalışmalar hız kazanmış ve bu da bölgesel yaklaşımı ortaya çıkartmıştır.

Siyaset Biliminde jeopolitik, jeokültürel ve jeoekonomik nirengide kurulan dengeler ve iç stratejik bütünlüğe sahip alanlar havza olarak tanımlanmaktadır. Güvenlik bağlamında bu tanımın karşılığını "bölge" ifadesi olmaktadır. Türkistan'ın Ortalık Asya olma serüveninde, güvenlik açığı ardından yaşadığı Sovyet travması ve güçlerin hedef merkezi olması sebebiyle coğrafya bölge olarak ele alınmaktadır.

Kimlik, kültür maneviyat ve ortak geçmiş bir coğrafyanın jeopolitik iç bütünlüğünü oluştururken bu iç bütünlüğün etki ve etkenlerle tahribat sonucu değiştirilmesi de dengeyi yıkarak bölgeyi kararsız bir tavra sokar ve bu da güvenlik tavrını doğrudan etkileyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kararsızlaşan bölge güvenlik açığı verir ve aynı zamanda egemenliğini kaybetme korkusu bölgenin iç ve dış stratejilerini yöneten bir tehdit mekanizması halini alır. Kararlılığı bozulmuş bir bölgenin, çatışma ve gerilimlere ev sahipliği yapması olağan bir durum

olmaktadır. Aynı şekilde sınır gerilimleri ve uluslar arası ilişkilerde travmatik akıllarının yönlendirmesi de olağan bir sonuç olarak gerçekleşmektedir.

Bu açıdan bakıldığında Türkistan Coğrafyasını, bölge olarak ele aldığımızda; bu gün Orta Asya olarak adlandırılması ve bölünmüş halde karşımıza çıkması, tamamıyla güvenlik boyutundaki iniş çıkışlarla açıklanabilen ve sonuçlanabilen, tarihsel bir süreç karşımıza çıkmaktadır. Bölgenin tarihine yöneldiğimizde, Türkistan'dan Orta Asya'daki Türki Cumhuriyetler oluşumuna kadar bir inşa süreci ile karşılaşmaktayız. Bölge odak noktası olması, işgal öncesi, işgal sırası ve işgal sonrası tavırlarıyla etki ve tepki mekanizmasının sonuçlarındaki nedenleri bize açıklamaktadır.

Türkistan bölgesini bu bağlamda güvenlik tavrı bakımından yorumlandığında; Rus yayılcılığının 1800'lü yıllardan sonra bölgede aktif olmaya başlamasıyla dengeler bozulmuş ve bölge halkı mağduriyetlerle birlikte güç kaybederek yozlaştırılmıştır. Kaynak bakımından dikkat çeken bölgenin jeopolitik öneminin güvenlik açığını uyandıran varlığı, Küresel bağlamda bölgesel işaretlemelere sebep olmuşsa da en büyük tahribat bu işaretleme üzerinden sahipleniş sağlayan ve uluslararası arenada güç kazanma gayesini bölge üzerinden gerçekleştiren Rusya vermiştir. Rusya ortak değerleri hedef alan bir yayılcılıkla yıkıcı ve bölücü bir rol bürünmüştür. Bu sebeple Türkistan incelemelerinde Rusya penceresi, ideal bir açıklayıcı olarak kendini göstermektedir.

2.4.2.5.1. Bölgedeki Güvenlik Açığı

Sovyet öncesi işgali kolay kılan hanedan çatışmalarının yerini Sovyet dönemi uygulanmış işgalci ve öze yönelik politikalar sonucu oluşturulmuş, bölgesel dengesizlikler almıştır. Bağımsızlık kazanımı üzerinde bu travmayı taşıyan ve parçalanmış coğrafyayı, yalnızlaştırmıştır. Bölge birbirine yabancılaşmış ve işbirliğini güçleştiren bir tavra bürünmüştür. Hem uluslararası mecra hem iç işlerindeki sorunlar bölgeyi güvenlik bağlamında zayıf konumda seyir ettirmiştir. İşbirliğini güçleştiren güvenlik sorunlarını ele alır isek:

- Bölgenin işgal öncesi öz tavrına işgal sonrasında yöneltilen yıkıcı politikaların kalıcı etkileri
- Güvenlik bağlamında hassas bir tavra bürünen bölgede oluşan travmalar
- Bir bütün olan bölgenin bölünmesi ile yaşanan sınır sorunları
- Bölgenin işgal süresince uzun vadeli stratejilerle çatışma zemine uygun hale getirilmesi ve gerçekleşen bölge içi çatışmalar
- Devletin dış etkenlerce ekarte edilmesi çabası sonucu zayıflaması ile, radikalizmin baş göstermesinin orantılı oluşu.

Bu sorunlar birbiriyle ve tarihle ilintili olarak sebep-sonuç açısından tamamlayıcı bir ilişkiye sahiptir.

Bu sorunların yanında Türkistan'ın parçalanması ile oluşturulmuş Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin sınır uçları uyarılmıştır. Bölge ülkeleri birbirleriyle temel güvenlik sorunları olan, uyuşturucu, radikalizm ve kaçakçılık bağlamında sınır anlaşmazlıkları yaşamaktadır. Büyük bir tehlike anında bir kültür de kolayca birleşebilen bu bölge, olağan tavrı itibari ile ayrı ayrı birer karaktere kavuşturulmuştur.

Türkistan'ın Orta Asya bölgesel kompleksi penceresi haline gelişinde güvenlik kaygısı temelli bu uyuşmazlıkların, tarihsel iz düşümü Sovyetler Birliği döneminde uygulanan politikalara dayanmaktadır.

2.4.2.5.2. Bölgedeki Güvenlik İşbirlikleri

2.4.2.5.2.1. Bölgedeki Askeri Üsler

Putin, Bölgeyi öncelikli belirlemesi sebebiyle geliştirdiği politika ve ilişkilerinde, güvenliği esas almıştır.

2003 yılının sonbaharında Kırgızistan'da Rus Kant askerî üssü açılmıştır. Daha 1941 yılında Kant'ta bir askerî hava alanı açılmış ve zamanla burada askerî birlik kurularak hava okulu da açılmıştır. ABD'nin

Kırgızistan'da Manas askerî üssünü açmasından sonra (2002) Moskova da Kant'taki havaalanının Rus üssüne çevrilmesi konusunda Kırgız yetkilileriyle anlaşmaya varmış ve böylece 1991'den sonra Rusya ilk yurtdışı askerî üssünü açmıştır. Bu üssün resmî amacı, bölgede hava sahasını kontrol altında tutmak ve gerektiğinde terör grupları ile mücadele etmektir. 2006 yılında Kant askerî üssü gerek askerî teknoloji, gerek asker sayısı bakımından 2.5 kat genişletilmiştir. Kant üssünde SU-25 adlı beş adet hücum uçağı, dört adet L-29 adlı eğitim uçağı, iki adet Mİ-8 helikopteri bulunmaktadır. 1954'te kurulan Issık Göl'deki Askerî Deniz Filosu da hâlen Rus mülkiyetinde sayılmaktadır (1993'ten beri). Kırgızistan'da Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı'na bağlı sismik ve radyosismik laboratuvarlar da mevcuttur. Ekim 2004 yılında Tacikistan'daki Rus avcı taburuna da askerî üs statüsü verilmiştir. Bu tabur (201.) aslında daha 1945 yılında oluşturulmuş, 1980-1989 yılları arasında Afganistan'da savaşmıştır. Bu üssün içerisinde üç avcı alayı (Duşanbe, Kulyab ve Kurgan-Tübe), 670. Hava Birliği (Aynı askerî havaalanı), 303. Helikopter Filosu ve istihbarat birlikleri yer almaktadır. Toplam 7000 kişinin görev yaptığı bu üstte çok sayıda füze, 100 tank, 300 zırhlı araç bulunmaktadır. Buradaki askerî üssün görevi, Tacikistan ile Afganistan sınırının korunması, terör ve uyuşturucu trafiğı ile mücadele ve genel olarak bölgede güvenliğin sağlanmasıdır. (Kamalov D.İ., 2011)

Bu şekilde Rusya 21. yy. 'dan itibaren bölgede hakimiyetini sağlamlaştırmıştır, bunun yanında bölgedeki Amerikan üssü de ekonomik açıdan rekabet gücü olması sebebiyle, bölgeden kaldırılacağı gündeme getirilse de kaldırılmamıştır. Böylece Türkmenistan hariç Rusya bölgedeki devletlerde askeri güç bulundurmaktadır ve bu güçler çok yetkin bir savaş bekleme tavrından ziyade, varlık simgeleyici olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAZAKİSTAN: Boris sonrası dönemde Putin'in öncelik tanıyan politikası ile Kazakistan ve Rusya ilişkileri gelişmiştir. Uzay üssü Baykonur 50 yıllığına Kazakistan'dan kiralanmıştır(KAMALOV, 2004:s.156). Bu iki ülke arasındaki ilişkiyi perçinleyen üssün yanında Kazakistan coğrafyasında Rusya Savunma Bakanlığı'na ait askeri mahiyette önemli birimler bulunmaktadır. Baykonur Uluslar arası arenada çok büyük bir önem arz etmektedir. Rusya'nın askeri güç camiasında yerini kuvvetlendiren bu üs, çok büyük bir önem arz etmekle beraber, ekonomik

açından da yüksek oranda kalkınma gücü sağlamaktadır. Bu üs yalnızca Rusya için değil Kazakistan için de önemli bir itibar sağlamakta, Rusya'nın Kazakistan ilişkisindeki denge rolünü üstlenmekle birlikte, Kazakistan'ın Uluslar arası arenada yüksek itibar görmesini de peşi sıra getirmektedir.

ÖZBEKİSTAN: Özbekistan ABD üssüne izin verip Rus ilişkilerine sınır çekmiş bir ülke olarak, ilerleyen süreçte de Rusya'nın askeri üssü bölgede bulunmamıştır. Amerika ile bozulan ilişkiler ardından boşaltılan Amerikan üssü üzerine Rusya üs kurmamış ama iki devlet arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma şartlarıncı iki ülke askeri üstlerini birlikte kullanabilmektedir.

2.4.2.5.2.2. ŞANGAY İş Birliği

Bölgesel güvenliği sağlamak ve Abd'nin etkisini asgari düzeye indirmek amacıyla, Türkistan devletlerinin yanı sıra Çin'i de katarak bir bölgesel güvenlik örgütü olarak Şangay kurulmuştur. Örgütte; Çin, Rusya, Tacikistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan asli üyelikle, Moğolistan, Pakistan, Hindistan ve İran'ın gözlemci olarak yer almaktadır. Nato gibi bir askeri birlik olmayan bu örgüt, çok amaçlı bir güvenlik çemberi olarak nitelendirilebilmektedir. ABD'yi bölgeden uzaklaştırmak, bölgede istikrarı yakalamak güvenliği sağlamak, uyuşturucu trafiğine engel olmak yanında ekonomik bir çerçevede çizmektedir.

2.4.2.5.2.3. Kolektif Güvenlik Anlaşması

15 Mayıs 1992 tarihinde Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan, Taşkent'te Kolektif Güvenlik Anlaşması imzalamışlardır. 1993 yılında bu anlaşmaya Azerbaycan, Gürcistan ve Beyaz Rusya da katılmıştır. Beş yıllığına imzalanan bu anlaşmanın 1999 yılında süresi sona erince Azerbaycan, Gürcistan ve Özbekistan anlaşmanın süresini uzatmaya yanaşmamışlardır. 14 Mayıs 2002 tarihinde ise anlaşmanın süresinin uzatılmasını öngören yeni bir anlaşmaya imza atan ülkeler,

faaliyetlerini bir örgüt çerçevesinde yürütme kararı almış ve KGAÖ'nün kurulduğunu ilan etmişlerdir. KGAÖ, hükümetler arası askeri bir örgüt olarak kurulmuştur. Anlaşma uyarınca üye ülkeler güvenliklerini kolektif bir şekilde sağlamaktadır. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nde (NATO – North Atlantic Treaty Organisation) de olduğu gibi, üye ülkelerden biri ya da birkaçının güvenlik, toprak bütünlüğü ve egemenliği bağlamında tehdit altında kalması durumunda örgüt üyesi ülkeler bu tehditleri yok etmek için önlem alabilecektir(Kolektif Güvelik Anlaşması, 14/10/2019).

Bu anlaşmanın gözlemcileri Sırbistan ve Afganistan'dır. Örgüt barışı amaçlamakta ve bölgesel güvenliği sağlamanın yanında güçlendirmeyi hedef almaktadır. Bu örgüt Sovyetler birliğinin dağılımı ardından Rusya'nın bölgesel olarak etkin bir güç olduğunu ispatlayan bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır.

2009 yılında örgüte bağlı bir askeri birlik oluşturulmuştur: “Kolektif Operatif Harekat Birliği” Birlik 4bin asker kapasitelidir ve Kırgızistan'daki Rus Üssünü kullanmaktadır.

Örgüt daha sonra gerek Kırgızistan-Özbekistan arası krizde, gerek Kırgızistan'ın iç sıkıntılarında etkisiz olması sebebiyle sorgulansa da, bölge siyasetindeki yeri önemini korumuştur.

2.4.2.5.3. Bölgenin Güvenlik Dinamikleri

Orta Asya bölgesinin göze çarpan iki güçlü yapısı Kazakistan ve Özbekistan olarak karşımıza çıkmaktadır. Biri bağımsızlık sonrası izlediği ılımlı politika ile yıldızını parlatırken, diğeri bağımsızlık sonrası takındığı sert tavrı ve Rusya'ya ambargo koyan aynı zamanda Amerika'ya yaklaşan bir politika seyrederken odak noktası haline gelmiş ve oluşturulmuş çatışma ortamına uygun tavrı sergilemişlerdir. Bölgenin güvenlik dinamiğini yoğunlukla Kazakistan ve Özbekistan oluşturmaktadır. Bu rekabet ve aynı zamanda güvenlik kaygısı ile tekrar bir vesayet altına girme kaygısı yani egemenlik kaygısı ve uluslar arası arenada var olma gayesi ise bölgedeki yıkılmış bütünlüğü tekrar sağlama hususunda çekinceler oluşturmaktadır. Çünkü

bölge üzerine Rusya tarafınca oluşturulmuş algı “birbirine küs bana bağlı” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu ülkeler arası çatışmalar, destekleyen faktörlerin de ortadan kaldırılamamasıyla beraber, bölgesel birliğe engel olmakta, tarihsel geçmişe geri dönüş fikrini hezeyana uğratan bir iz ile bizi karşı karşıya bırakmaktadır. Ayrıca ABD, Çin ve Rusya arasında süren rekabet de bölge üzerinde olumsuz bir algı oluşturarak, bölgenin kararsızlığını artırmakta, bölgede güven artışını ulusal egemenlik tehdidi algısı ile tetikleyerek, durağan seviyeye indirgemektedir.

1980’lerden itibaren dünya ekonomisini dönüştürmeye başlayan küreselleşme olgusunun dayattığı yeni gerçekler karşısında, zorlu bir dönüşüme itilmiş ve egemenliğini mücadele ile kazanmış Türkistan, Orta Asya oluşu ile önemli ölçüde savunmasız kalmıştır. Ekonomik problemleri, ülkelerde gücün el değiştirmesi uğruna iç karışıkların ortaya çıkması sorunu izlemiştir. İç siyasal mücadelelerin en çarpıcı örneğini 1990’lardan itibaren Tacikistan ve son 5-6 yıl içerisinde de Kırgızistan oluşturmaktadır.

Tüm bunların yanında bölgede tehlike çanları çalan gücün tehlike olarak algılandığı, köksel bir durum olarak karşımıza etnaside çıkmaktadır. Bölgedeki kimlik, kültür, tarih ve maneviyat birliği yüksek bir tehdit algısında ortaya birlik yaratarak çıkacak bir, tabii güvenlik tavrı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gerek hakimiyet teorilerinin temelinde olan bir coğrafya üzerine konumlanması gerek enerji bağlamında kaynaklara sahip olması sebebiyle bölge, rekabet savaşlarına seyirci olmakta, işgal-inşa uygulamasına maruz kalmakta ve de hedef tahtası üzerinde yerini almaktadır. Bu durum bölge ile olan olağan iletişimimizin rekabet nirengisi kısılcacında zarar görmesi sonucunu oluşturmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TURAN

3.1. REKABET KISKACINDA TÜRKİYE – TÜRKİSTAN İLİŞKİLERİ

“Türkiye, Türk Cumhuriyetleri’ne yol gösteren bir sabah yıldızıdır.”

Kırgızistan Devlet Başkanı, Askar Akayev

“Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak. Dil bir köprüdür... İnanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür... Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimiz içinde bütünleşmeliyiz. Onların bize yaklaşmasını beklememeliyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekir.” Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK, 29 Ekim 1933, Çankaya Köşkü (Sarı, 2017, s. 57).

Milli bir çözümleme ile dağılan SSCB, Soğuk Savaş dönemini bitiren çift kutuplu sistemi çok kutuplu yapısına kavuşturan bir hadise olarak cereyan etmiştir. Küresel düzlemde yeni bir dönem açan bu durum, sistem bazında oluşan dönüşüm yanında stratejik dönüşümlere de müsait hale gelmiştir. Sovyet Rusya’nın yayıldığı bölgenin cihan tezahüründe tarihsel, coğrafi ve kaynaklı olarak önem arz ediyor olması, bağımsızlıklar ardından dikkatleri bölgeye çevirmiştir. Bu dönüşüm sürecinin yeni söylemi olarak ilan edilen “Yeni Dünya Düzeni” kavramı da, hakimiyet arzuları

üzerinden yeniden müsait bir zemin için şekillenecek stratejileri vurgulayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Rus emperyalizminin yıkıcı işgal inşa sürecini atlatan Türkistan, bir rekabet kısılacına alınmıştır. Rus işgalinde direk bir ket vurulan Türkiye ilişkilerine; rekabet kısılacında stratejik bir tavırla dolaylı yoldan bir ket vurulmaya çalışılmaktadır.

Türkistan, tarihsel olarak uygarlıkların çıkış yeri tezi olan Aryan tezinin üretildiği bölge olması itibari ile coğrafi açıdan ipek-baharat yoluna ev sahipliği yapan önemli bir konumda olması itibari ile ham madde ve kaynaklar açısından zengin olması itibari ile güçlü bir jeopolitiğe sahip olmakla beraber hakimiyet teorilerini de süsleyerek güçler kısılacının rekabet hamlelerine sahne olan bir bölge konumundadır. Türk Dünyasının birliğini tehdit algılayan uluslararası sistemde, Türk birliği için oluşturulan imkansız hayal algısı çıkarılara ters düşmesi sebebiyle geliştirilen emperyalist bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaradılış itibari ile zaten organik bir birlik fonksiyonları ile bağlı olan Türk Dünyasını; ayrılık öneren tezlerle parçalamayı arzulayanlara karşı bir siyasi-ekonomik birliktelikten öte milliyet birliği ile bağlı ve tarihsel-varlıksal pergelde yüksek bir uygarlık sahibi olan Türk Milletinin, organik gerçekliği üzerinden bir anti tez ile Türk Dünyasının mutlak birlikteliği kendini ilan etmektedir.

3.1.1. Rus Emperyalizminden Güçler Kısılacına

Tarihsel kaynaklar ışığında, Türklerin yaşadığı yer olarak bilindiği için Türkistan olarak adlandırılan bölge, İslami kaynaklarda da Mâverâünnehir olarak geçen coğrafyayı kapsamaktadır. Dünya’da kaynaklar bakımından ikinci büyük zenginliğe sahip olduğunu bildiğimiz bu bölge, Orta Asya adı ile anılarak işaretlenmiştir. Bu işaretleme küresel aktörlerin bölge üzerine geliştirmiş olduğu, uyguladığı ve öngördüğü politikaların işaretidir, aynı zamanda bölge politikalarını etkileyen ve oluşturan bir hakimiyet stratejisidir. Bölge “Orta Asya” işaretlemesi ile bölgeyi kapsayan hakimiyet teorileri üzerinden, üç büyük gücün rekabet nirengisinde

geliştirilen stratejilere maruz kalmış ve Türkiye ile olan soy-dil-kültür bağı ve ilişkileri bu rekabet kıskacına takılmıştır.

SSCB'nin yıkılmasıyla, yayılcı Rus varlığının Türkistan'a çöken ağırlığı kalkmış ancak gölgesi bölgenin üzerinde kalmıştır. Rusya; Sovyet Döneminde yürüttüğü ekonomik ve siyasal stratejilerin yanında, değerler üzerinden de yapmış olduğu propagandanın uzun vadeli kazanımı olarak bağımlı bir bağımsızlık modeliyle; böldüğü Türkistan topraklarında, adeta bir Stockholm sendromu psikolojisi oluşturmuştur. Türkistan'daki Türk Cumhuriyetleri işgalci, baskıcı ve inşacı Rus Emperyalizminin ekonomik etkisinden kurtulamamış, güvenlik olarak kaygı stratejilerine girişmiş ve bu durumu başlarda iç ve dış siyasette sergilemiştir.

Avrasya bölgesinin coğrafi ve stratejik olarak merkezinde yer alan Türkistan coğrafyası, SSCB 'nin dağılımıyla içinde bulunduğu psikolojinin yanı sıra kendini, pençesinden kurtulmaya çalıştığı emperyalizmin içinde bulmuştur. Emperyalist güdümlü hakimiyet teorilerini, devlet stratejileri haline getiren ve dünya sistemini bir rekabet düzlemi olarak gören büyük güçler, tezahür ettikleri stratejik hedeflerin, merkezinde yer alan Türkistan'ın Rus güdümünden kurtulmasını fırsat bilmiştir. Zaten geri planda sürdürdükleri emperyalist stratejileri gün yüzüne çıkararak, Ortaya Asya işaretlemesiyle Türkistan coğrafyasını rekabet platosu haline getirmişlerdir. Yüz ölçümü ve kaynakları bakımından dünyanın önemli yerlerinden olan Avrasya, Avrasyacılık teorileriyle rekabet güçlerinin düşlerini süslemektedir. Birinci bölümde bahsettiğimiz; “yeni dünya düzeni” söyleminin stratejik eksenini oluşturan Hakimiyet Teorileri, bölge üzerinde odaklanmıştır. Dünya hakimiyetinin Avrasya'dan, Avrasya'ya hakim olma koşulunun ise Türkistan hakimiyetinden geçtiği inancı ile bölgeyi bir Kalpgah olarak adlandırmışlardır. Her şeyden evvel bölgesel hakimiyet arzusu, bölge üzerinde bir rekabet arzı oluşturmuştur. Bu rekabet arzı; günümüz lisanınca, yumuşak güç formatında gerçekleşen, temelinde bağımlılık ve teslimiyeti arzulayan bir icra ediş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu perspektifte Türkistan bölünerek arındığı işgalden, psikolojik bir işgal çemberine alınmış, Ortaya Asya olarak uluslararası sistemin güç dengelerince kurulmaya çalışılan Yeni Dünya Düzeni söylemleri anarşisinde yerini almıştır.

3.1.2. Rekabet Kıskaçındaki İlişkiler: Türk Dünyası

Türk Dünyası yani Diyar-ı Türkistan bölgesini kapsayan bölge üzerine kurulan ideolojiler ve güç savaşları, rekabet hamleleri, bölge üzerinde derin bir etki oluşturmuş ve oluşturmaktadır. Dolayısıyla bir Türk İdeolojisi olan Turancılık yani Türk Birliği de bu rekabet, güç ve ideoloji çekişmesinin kıskaçına takılmıştır.

Türkistan tarihsel serüveninde; Rus emperyalizmiyle dil-soy-kültür birliğine sahip olduğu Türkiye'den ve özünden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır.

SSCB'nin dağılımıyla emperyalizm pençesinden rekabet kıskaçına takılan Türkistan coğrafyasının ayrılmış Türk Cumhuriyetleri, dünya sistemine Türkiye üzerinden entegre olmuştur. Türkiye, nihayet bağımsızlığını geri alan soydaşları için uluslararası sistemde senkronize olma aşamasında büyük bir vazife üstlenmiştir. Türk Cumhuriyetleri'nin NATO ve BM gibi bölgesel ve uluslararası iş birliklerine katılması hususunda referans olmuş ve dünya düzleminde bir uygarlığın mensubu oluşun ilanını yapmıştır.

Bağımsızlık ardından daha da kuvvetlenen Türkiye-Türkistan ilişkilerinde, Türkiye'nin Rusya karşıtı Türkistan politikaları ABD tarafından desteklenirken, Türkiye'nin menfi politikalarına karşı ABD destek vermemektedir hatta tepkisel politikalar yürütmektedir. Bu bağlamda bağımsızlık serüvenini anacağımız üzere; Türkistan Coğrafyasının SSCB işgali sırasında, yumuşak güç politikası izleyen ABD yayılmacı hedeflerini bağımsızlığı destekleyerek gizleyen bir strateji izlemiştir. Bağımsızlık ardından da hedef sahasında rakiplerine karşı olan bir hareketi desteklerken, kendi alanına iştigal edecek bir tavra karşı durmaktadır.

Turancılık fikrini büyük bir tehdit olarak gören rekabet nirengisinin güç aktörleri, Türkiye'nin olası bir Türk Birliği gerçekleştirmesine karşın sosyolojik, psikolojik ve stratejik hamleler gerçekleştirmiştir. Bu hamleler Türk Devletlerinin işbirliği modelinin uzak ve faydasız bir ideoloji olduğu şeklinde psikolojik, kimlik-

kültür inşası şeklinde sosyolojik ve yaptırım şeklinde de stratejik olarak tarihsel süreç içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Enerji ihtiyacının büyük bir bölümünü ithal eden Türkiye'nin Türkistan coğrafyası ile faydasız manevi bir hayal birlikteliği güttüğü iddiasının altında yatan sebep aslında; bu birlikteliğin manevi bağın yanında maddi bir kazanım olacağı gerçeğini de barındırmaktadır. Dolayısıyla bölge üzerine yüksek yatırım gösteren aktörlerin, Türkiye'yi geri plana itmesi; olası bir birlikteliğin, milli kaynak kullanımı ve dışa bağımlılık azaltılmış ile eş olması hasebiyle aynı zamanda olası bir birlikteliğin hakimiyet teorileri perspektifinde tarihin de tekerrür ederek Türk Devleti gücünü doğurması tehdidini algılamaları ile doğru orantılı bir tepki olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bir tabi bağ ile bağlı olan Türk Cumhuriyetleri, Büyük Satranç Tahtası'nın, rekabet aktörlerinin arzu ettiği gibi piyonu olmamaktadır aksine Türkiye ekonomik bağlamda yetkin sayılmasa da stratejik bağlamda etkin bir varlıkla sahada yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye ve Türkistan ilişkileri gecikmelere maruz kalsa da yok oluşlara müsaade bırakmamıştır. Bunu günün Türk Keneşi ilamı ile görebilmekteyiz.

Türkiye ve Türkistan arasındaki köprü cihanı kaplayan Türk Dünyası'nın birlik rüşdüdür. Tek bir Türk Milleti olarak tek bir Türk Devleti çatısı altında asırları aşan bir varlığın cihanı yedi koldan sarışı, bir ayrılık ifadesi olarak sunulsa da, soy ve kültür birliği tabi ve yadsınamayacak bir birlikteliktir. Bu birlikteliğin siyasi uygulanışı elbette ki Kızılelma olarak atfedilen TURAN 'dır. Türk Birliği tabi yollarla daim, siyasi pergelde ise revize edilmiş bir TURAN modeli ile gerçekleşecektir. Bu modelin günümüz tezahürü; gelişimlerle sömürgeciliğini dönüştüren ve emperyalizmin platosu haline gelen dünya düzleminde, belli bir düzen koyucunun değil güçlerin restleşmelerle dengeleyerek koyduğu düzende, realizmin tabiri ile anarşik sistemde maddesel hazların çöküşü karşısında sağlam kalan kültür ve değerler bütünüünün işbirliğiyle olacaktır.

Bu gün emperyalist pençe darbesi ardından rekabet kısılcasına takılan Türkistan bölgesi ile Türkiye ilişkileri, sosyal bağlamda daha da artarak ekonomik olarak şekillenmektedir. Türkiye uyguladığı politikalarla bölge ülkelerinin , sosyal , siyasal ve ekonomik yapısını göz önünde bulundurarak ataklar yapmakta, ülkelerde

Pazar ekonomisinin gelişmesi üzerine çalışmalar yürütmektedir. Politikaları Türkistan coğrafyasındaki ülkeler bağlamında yeniden düzenlemektedir.

Örneğin Ekonomik İşbirliği Örgütü(ECO)'nun Türkistan ülkelerini kapsayacak şekilde genişletilmesi talebini vermiştir. Aynı zamanda Türkiye Türkistan coğrafyası ile işbirliği esas çerçevesinde Karadeniz Ekonomik İşbirliği'ni oluşturmaya çalışmaktadır.

Günümüzde Türkiye'nin öncülüğünü ettiği ilişkiler, başta kültürel ve eğitim kapsamı yürütülmektedir. Bu bağlamda iki öncü teşkilat ilişkileri kuvvetlendirme hususunda gayret göstermektedir:

3.1.2.1. Türk İş Birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA)

SSCB'nin yıkılması ile birlikte ata topraklarımızla ve soydaşlarımızla bağlantıyı kurumsallaştırmak ve Sovyet etkisi ardından destek ve yardımlaşma sağlamak amacıyla kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir kurumudur.

3.1.2.2. Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY)

TÜRKSÖY Türk Dünyasının kültür nişanesidir. Kuruluş ve amaç itibari ile:

Türk dünyası'nın UNESCO'su olan TÜRKSÖY, 1993 yılında, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanları tarafından imzalanan anlaşmayla kurulmuştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu'na bağlı Tataristan, Başkurdistan, Altay, Saha, Tıva, Hakas Cumhuriyeti ve Moldova'ya bağlı Gagavuz Yeri TÜRKSÖY'a gözlemci üye olarak katılmışlardır. TÜRKSÖY; kurulduğu günden buyana Türk halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak için çalışmaktadır.

TÜRKSOY'un çalışmaları, kuruluşundan bu yana üye ülke devlet başkanlarının himayelerinde yürütülmüş ve takdirlerini kazanmıştır(TÜRKSOY, Erişim: 26.10.2019).

3.1.2.3.Hoca Ahmet Yesevi Türk – Kazak Üniversitesi

Hoca Ahmet Yesevi'nin milli ve manevi varlığı perçinleyen öğütleriyle, ilim ile hemhal olan bir Türk gençliği üretmek, Türk Dünyası'nın gelecek tezahürünü ilim ile yapmak üzere kurulmuş, Türk Birliği'nin mihenk taşını oluşturacak bir üniversitedir. Türkistan'da gelecek nesilleri, özün kudreti ile yetiştiren bir eğitim merkezi, cihanı yedi koldan saran Türk varlığını aynı yüksek şuurda birleştirecektir. Özellikle Emperyalizmin kimlik ve şuur inşasına maruz kalmış topraklarda kurulan bu üniversite, Türkiye Türkistan ilişkilerinin tek gelecek tezahürünü ilan ederken aynı zamanda yıkılmaya çalışılan kültür ve kimliğin tedavisini de amaçlamaktadır. Bu bağlamda taabi anlamda bir olan Türk Dünyası'nın siyasi birlik rüştü olan Türkiye Türkistan ilişkilerinde bu üniversite önemli bir yer taşımaktadır.

Resmi kurum açıklamasında şu beyanı ile misyon ve vizyonunu açıklamaktadır:

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Türkiye ve Kazakistan Cumhuriyetlerinin uluslararası, özerk statüye sahip, ortak devlet üniversitesidir.

Üniversitenin temelleri, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan NAZARBAYEV'in 6 Haziran 1991 tarihli kararıyla, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından kısa bir süre önce Türkistan Devlet Üniversitesi olarak atılmış ve üniversitenin temel görevi, "Orta Asya'nın tarihî ilim ve kültür merkezi olan Türkistan şehrini kalkındırmak" olarak belirlenmiştir(Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi: 27.10.2019).

3.2. TÜRİK TEŞKİLATLANMASININ STRATEJİK ÇATISI: TÜRİK KENEŞİ

Bir milletin varlık rüştü olan dili; bir tarihi, bir kùltürü, bir uygarlığı ifade eder, dünü bu günde yaŐatıp yarına taŐır. Türk Milleti, cihanı kapsayan tarih şahadetindeki varlığını, ayrılıkları buluŐturan bir Türkçe ile ilan etmektedir. Türk Dünyasının ses bayrağı Türkçe'dir. İsmail Gaspralı'nın TURAN'ın temellerini atan fikri mottosunda da evvela dil Şuuru üzerine kurulmaktadır. Bir dil bir düşünmeyi, bir düşünmek ise iş birliğini getirir, bu birlik ise muhakkak ki teklikten kudretlidir. Bu Şuur üzerine atılan her adım, hülya olarak atfedilen ve imkansız olarak aksedilen TURAN'ı ufukta tüm mutlaklığıyla yaklaŐtırmaktadır.

Çin-Rusya-ABD rekabeti nirengisinde, hakimiyet teorilerinin odak noktası olan ve işgal-inşa süreçleri geçirerek, bağımlı bağımsız olarak ortaya çıkan ve beş Türk Cumhuriyeti'ne bölünen bölgenin, Türkiye ile rekabet kıskacına takılan ilişkileri; 2009 yılında kurulan Türk Keneşi ile Büyük Satranç Tahtası üzerinde etkin bir hamle olmuştur. Türk Dili Konuşan Ülkeler İŞbirliği Konseyi(Türk Konseyi/Türk Keneşi) olarak adlandırılan birlik; İsmail Gaspralı'nın "Dilde, Fikirde, İŞte Birlik" mottosunun günümüz yansıması ile Türk Dünya'sının hürriyetine atılmış emperyalizm pençesini Türkçe çözererek, hem fikir olup işbirliği ile hareket etmeyi amaç edinmektedir.

Küresel sistemde milli Şuurla Türkçe bir adım atmak üzere, Türk Dünyası'nı ortak noktada birleŐtirip bir fikirde buluşturacak bu adımı kurucu ülkeler olarak Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan atmıştır. Emperyalizme karşı atılan bu adım, kapsamlı bir işbirliğini öngören, uluslararası aktif bir teşkilat olarak kurulmuştur. Bu teşkilat, Türk Dünyası arasında olan anlaşma ve teşkilatlanmaların çatı rolünü üstlenen bir teşkilat olmasıyla birlikte kapsayan bir rol ile Türk teŐkilatlanmalarının nizam mihverini oluşturmaktadır.

Bu birliğin organik bir aidiyet mihverini ekseninde, içgüdüsel teşkilatlanarak olması gerekmektedir; emperyalizmin pençesine takılıp sosyal-siyasal-ekonomik-psikolojik olarak bir parçalanma sürecinden geçen ve de bağımlı bir bağımsızlık

kazanarak travmatik bir dönem atlattmakta olan Türkistan Bölgesi'nin bu hassasiyetleri doğrultusunda çekimserliğine mazur kalmıştır. İlk başta Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan öncülüğünde kurulmuş daha sonrasında Özbekistan ve Türkmenistan'ın yakınlaşması sağlanmıştır. Macaristan ise Atilla'nın torunları olarak her daim, soy birliğinin milli şuuru taraftarı adımları ile küresel sistemin dikkat çeken ülkelerinden olmakla beraber Türk Keneşi'nin de gözlemcisi olmaktadır.

Bu gün Türk Keneşi çatı görevini üstlendiği teşkilatlanmalarla, daha derin bir teşkilatlanmayı sağlamış ve bir çok bağlantılı kuruluşa sahip olmuştur. Geleceği geçmişten yakalamayı hedefleyen adımlarla stratejik hedeflerle bir çok alanda bir fikir oluşturmayı amaçlayan ve bu bağlamda bir yol belirleyen Türk Keneşi'nin, en çarpıcı adımı üniversiteler konusunda olmaktadır. Birliktelik ve geleceğin ancak şuurla korunabileceği algısına hakim olarak, şüphesiz ki var olan milli alt yapıyı korumak ve yükseltmek, inşa sürecine tabi olan milli alt yapıyı da onarmak niyetiyle, önceliklerini üniversitelere vererek geçmişten uzanan bir el ile geleceği yakalamak istemektedirler. Bu da günü kurtarmak üzere değil, geleceği yakalamak üzere bir tahakuza geçildiğinin ilanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk Keneşi'nin kurulan son zirvesinde, Türk Keneşi yahut Türk Konseyi yerine Türk Devleti adının kullanılmasının söz konusu olması, tek bir millet oluşun tarih perspektifinde ele alındığında tek bir devlet de olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkararak Türk Dünyasına kendi itibarını kazandırılmıştır. Muhakkak ki Türk Keneşi, Türk Dünyası'nı Türkçe teşkilatlandırarak hem fikir olup TURAN'da buluşturacaktır.

3.2.1. Türk Keneşi'nin Oluşum Serüveni:

İkinci Dünya Savaşı ardından dizayn olan dünya düzleminde bloklaşan iki kutuplu uluslararası sistemin, rekabet çatışmasında oluşan Soğuk Savaş dönemi; Türk Dünyası'nın ilişkilerini engellemiştir. Sovyet işgali altında bulunan Türkistan ve Kafkasya'da iç ve dış iletişim baskı ve inşa politikalarıyla kesilmeye çalışılmıştır. Milli çözümleme döneminde, SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Türk

Dünyası yeniden şekillenmiştir. Kafkaslarda ve Türkistan'da biri beşe bölen bir bağımsızlık iadesi ile, beş Türk dili konuşan ülke iradesine kavuşmuştur.

3.2.1.1. Ankara Anlaşması

Uluslararası düzeyde yeni bir dönemin başladığı 1990'lar, bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan'la birlikte Türkiye için de önemli bir dönem olmaktadır. Bağımsızlığı bir müjde olarak karşılayan Türkiye, ata topraklarının ve soydaşlarının küresel arenada varlık ilamında başat rol üstlenmiştir, bu bağlamda TİKA önemli bir kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem uluslararası sistemde bir yer edinme hem ilişkileri yeniden güçlendirme çabasına giren Türk Dünyasında; bağımsızlığına kavuşan bu Türk Devletleri, yeniden ulus-devlet nizamını kurarken aynı zamanda birbirleriyle olan baltalanmış ilişkilerini iyileştirmeye ve yeniden kavuşmaya yönelik adımlar atmışlardır. Bu adımlardan ilki 1992'de Dil Birliği üzerinden atılarak "Türkçe Konuşan Devletler ve Devlet Başkanları Zirvesi" olarak Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın döneminde Türkiye'nin ev sahipliğinde başkent Ankara'da, başta bu girişimin öncülüğünü bölüşen Azerbaycan Devlet Başkanı Ebulfez Elçibey, Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, Özbekistan Devlet Başkanı İslam Kerimov, Kırgızistan Devlet Başkanı Askar Akayev ve Türkmenistan Devlet Başkanı Saparmurat Niyazov'un katılımıyla gerçekleştirilmiştir (Erol ve Çelik, 2017, s. 20). Türk Devletleri arasında imzalanan Ankara Bildirisi'nde ülkelerin, tek millet olma vurgusu ve dil birliğine atıfla küresel işbirliğinin de bir ağızdan sağlanması şartı etrafında maddeler oluşturulmuştur. Bu bildiriye göre, ülkeler arası gümrük şartları yeniden konuşulmuş, kişilerin mal ve hizmet serbest dolaşımını kolaylaştıran serbest ticaret düzeninin oluşturulması, demiryolu, havayolu ve karayolu ağı ile telekomünikasyon hizmetlerinin geliştirilmesi, bir ortak yatırım oluşturulması ve ortak bir kalkınma bankasının kurulması çerçevesinde kararlar alınmıştır. Türkistan coğrafyasında bulunan doğal kaynaklarının Türkiye vasıtasıyla

Avrupa'ya sevkiyatı ve küresel ekonomik koşullara, rekabete entegre olabilmek için koordine halinde hareket ve işbirliği kabiliyetinin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çerçevede ilk zirve serbest dolaşım, ortak bir banka ve Türkiye üzerinden sevkiyat maddelerini ilkesellemiş kararlar olarak kamuoyuna sunmuştur.

3.2.1.2.İstanbul Bildirisi

Türk Keneşi'nin çerçevesini oluşturan İstanbul Bildirisi, 1994'de İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bu zirve Türk Keneşinin Türkçeye ve Türk Kültürüne yönelik onarım, gelişim ve tanımları kapsayarak bu bağlamda yapılmış çalışmaların takdirle desteğini üstlenmiştir. Bu bağlamda eğitimin vurgulandığı zirve hedeflerini, geçmişi geleceğe yozlaşmamış bir gelişimle aktarmayı öngören istişareler ve üniversiteler arası Türk Dünyası öğrenciliği değişimi hususunda etkin kararlar ile perçinlemiştir. Uluslararası hukuka ve Birleşmiş Milletlerin ana hattına centilmenlikle aykırı bir tutuma müsaade etmeyen amaçlar etrafında belirlenen ilkeler, ana hattı ile Türk milli kültürünün gelişimi ve yayılımı, Türk tarihinin öğrenilmesi, ulus içi koşulların geliştirilmesi uluslararası arenada bir birlik sergilenmesi şeklinde tanımlanmıştır.

3.2.1.3.Nahçıvan anlaşması

İstanbul Bildirisi ile çerçevesi çizilen Türk Keneşi Nahçıvan Anlaşması ile keskinleştirilmiştir. 2-3 Ekim 2009'da Azerbaycan'ın ev sahipliğinde ev sahipliğinde Nahçıvan'da yapılmış olan zirve Türk cumhuriyetlerinin bütünleşmesi açısından dönüm noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Kurulmasına dair kapsamlı bir şekilde imzalanan Nahçıvan Anlaşması; 17 Kasım 2010 tarihinde yürürlüğe girerek üye ülkelerin arasındaki soy birliğine dayanan, ortak dil, ortak tarih, ortak kültür ve kimliğin sağladığı, özel

dayanışmanın temelinde bir işbirliği oluşturmayı hedeflemiştir. Nahcivan Anlaşması ile Türk Keneşi (Türk Konseyi)'nin, küresel bir istikrar sağlaması amaçlanarak kapsamlı olarak tasarlanmış işbirliğinin derinleştirilmiştir. Ayrıca Nahcivan Anlaşması'nın önsözü Birleşmiş Milletler ilkelerine bağlılığı teyit ederek Türk Keneşinin küresel rolünü tanımlamaktadır.

Nahcivan Anlaşması ilkeleri ile, bölge ve dünya barışının esas alınması, ortak güvenlik politikaları geliştirilmesi, dış politikada ortak bir üslup kullanımı, uluslararası mücadele gerektiren alanlarda sağduyulu ve ortak hareket edilmesi, yaşam koşullarının iyileştirilmesi kapsamında sosyal-ekonomik-siyasi ortak atakların yapılması ve ekonomik büyümenin ortak politikalarla desteklenmesi, kültürel birliğin korunması ve geliştirilmesi, Türk Milletinin tarihi ve kültürünün öğrenilmesi ve tanıtılması konusunda etkileşimin arttırılması, bilim ve teknolojide gelişimin sağlanması ve son olarak hukukun ulus içi paylaşımı ve uluslararası alanda esas alınması gibi evrensel kabullerle soy birliğinin getirdiği avantajlar mahrecinde bir çerçeve çizilmiştir.

3.2.2. Kurumsal Yapı

Türk Keneşi (Türk Konseyi/ Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi)'nin üç merkez konumu bulunmaktadır. Bu üç merkez sırasıyla Türkiye'de İstanbul, Azerbaycan'da Bakü, Kazakistan'da Nur Sultan'dır. Bu üç şehrin temsil ettiği üç ana yapı ise; İstanbul-Genel Sekreterlik, Bakü- Parlamenter Asamblesi, Nur Sultan- Türk Akademisi olarak belirlenmiştir.

Türk Keneşi'nin kurumsal organları; Devlet Başkanları Keneşi, Dışişleri Bakanları Keneşi, her ülkeden kültürel yapının temsili olarak belirlenen akıllardan oluşan Aksakallılar Keneşi, Kıdemli Memurlar Komitesi ve merkezi İstanbul olarak belirlenen Sekreteryadan oluşmaktadır. Devlet Başkanları Keneşi Türk Keneşi'nin ana işleyiş organını oluşturmakta ve dönem başkanlığı kuralı ile nizam verilmektedir. Dönem başkanlığı üye ülkelerin alfabetik sırayla dönemsel olarak hiyerarşik bir sıralamaya gidilmeksizin, eş paylaşım ile belirlenmektedir.

Türk Keneşi'nin stratejik bir çatı rolünü üstlendiği mekanizmaları da; Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA), Türk Akademisi, Türk İş Konseyi ve Türk Dünyası Ortak Odalar ve Borsalar Birliği gibi kuruluşlar bütünüdür.

3.2.3. Zirveler

Türkistan'da Sovyet sonrası iade alınan bağımsızlık ardından 1992 yılında ilk adımı atılan Türk Keneşi Sekreteryası'nın kuruluşundan 2010 yılına kadar 10 Zirve toplantısı gerçekleştirilmiştir. 2011 yılı itibarıyla ise Türk Keneşi, sağlam temeller üzerinde ülkeler bazında kurumsal yetkinliğini yükselterek Türk Keneşi (Türk İşbirliği Konseyi)'nin Devlet Başkanları Zirvesi gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 2011 sonrası her zirve ile küresel bir atak gerçekleştiren Türk Keneşi 7 zirveyi sırasıyla; 2011'de Kazakistan, 2012'de Kırgızistan, 2013'de Azerbaycan, 2014'de Türkiye, 2015'de Kazakistan, 2018'de Kırgızistan, 15 Ekim 2019'da da son zirvesini uluslararası konjonktürde Türk Birliği'nin rüştünü tekrarlarcasına bir atakla Azerbaycan'da gerçekleştirmiştir.

3.2.3.1. 1992 Zirvesi

Türk Keneşi, ilk zirve sayılan 1992 Zirvesi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ev sahipliğinde, sekreteryayı oluşturan Türk Cumhuriyetleri tarafından gerçekleştirilerek Ankara Anlaşması ile mühürlenmiştir.

3.2.3.2. 1994 Zirvesi

İstanbul'da gerçekleştirilen zirvede, Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan'ın buluşması ile Türk Keneşi'nin çerçevesini oluşturan İstanbul Bildirisi imzalanmıştır.

3.2.3.3.1995 Zirvesi: Bişkek Bildirisi

Kırgızistan'ın ev sahipliğinde gerçekleştirilen 1995 Zirvesi Bişkek'te, Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın katılımlarıyla gerçekleştirilmiş ve Bişkek Bildirisi'nin imzalanması ile sonuçlandırılmıştır.

3.2.3.4.1996 Zirvesi: Taşkent Bildirisi

İslam Karimov'un devlet başkanı olduğu Özbekistan'da gerçekleştirilen 1996 Zirvesi Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan ve Türkmenistan tarafından Taşkent Bildirisinin imzalanması ile Türk Keneşi Sekreteryası tesisi, kurumsallaşması ve tüzüğünün hazırlanması kararlaştırılmıştır.

3.2.3.5. 1998 Zirvesi: Astana Bildirisi

Kazakistan Astana'da gerçekleştirilen 1998 Zirvesi, Türkmenistan'ın meclis başkanı konumunda katılımı ile Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan'ın katılımlarıyla toplanmış, zirvede Astana Bildirisi imzalanmış ve Türk Keneşi Sekreteryası tüzüğü onaylanmıştır. Sekreteryaya denetimi, üye ülkelerin dış işleri bakanlığına görev olarak atfedilmiştir.

3.2.3.6. 2000 Zirvesi: Bakü Bildirisi

Azerbaycan Bakü'de gerçekleştirilen 2000 zirvesi, Türkiye, Kırgızistan ve Kazakistan'ın devlet başkanları; Özbekistan ve Türkmenistan'ın da meclis başkanları ile katılımı sonucu toplanmış ve Bakü Bildirisi imzalanmıştır. Bu zirve ile Türk Keneşi'nin daimi sekreteryasının tesisinin Türkiye'de olması kararlaştırılmıştır.

Bu zirvede, Türk Keneşi ile sağlanan işbirliğini geliştirmeye yönelik yeni bir ivme kazandırmayı amaçlarla güncelleştiren Türk Cumhuriyetleri; Bakü – Tiflis – Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı ile Türkiye üzerinden, Türkmenistan – Azerbaycan – Türkiye – Avrupa Hazar güzergahlı doğal gaz boru hattı için alt yapı, bölgesel ilişki ve işbirliklerinin geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

3.2.3.7. 2001 Zirvesi

Türkiye İstanbul'da gerçekleştirilen 2001 zirvesi, Azerbaycan, Kırgızistan ve Kazakistan devlet başkanları, Özbekistan meclis başkanı ve bir önceki zirveye artı olarak Türkiye'nin daveti ile Türkmenistan'ın da devlet başkanı ile katılımı sonucu toplanmıştır. İstanbul'da gerçekleştirilmesi hasebi ile alınan kararlar ve istişareler İstanbul Bildirisi'nin imzalanması ile kayda geçirilmiştir.

2001 Zirvesi, Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in önerileri üzerine Aksakallılar Keneşi (Konseyi) ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi'ni kurmayı gündeme almıştır. 2001 Zirvesi İpek yolunu canlandırma girişimlerine zemin olacak istişarelerin ön plana çıkması ile gerçekleştirilmiştir.

3.2.3.8. 2006 Zirvesi: Antalya Bildirisi

Beş küsur yıllık bir aranın ardından Türkiye'nin öncülüğü ile Antalya'da gerçekleştirilen 2006 Zirvesi, Azerbaycan, Kırgızistan ve Kazakistan'ın devlet başkanları ile Türkmenistan'ın Ankara Büyükelçisi temsili ile toplanmıştır. Bu zirveye Özbekistan katılım göstermemiştir. Zirve sonucunda teşkilatlanmaya ivme kazandırılmasının altı çizilerek Antalya Bildirisi imzalanmıştır.

3.2.3.9. 2008 Zirvesi: Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenterler Asamblesi (TÜRKPA)

İstanbul'da gerçekleştirilen zirvede 2001 Zirvesinde önerisi sunulan Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenterler Asamblesi (TÜRKPA) İstanbul Anlaşması ile kurulmuştur. Türk Cumhuriyetleri'nin parlamenter işbirliğini sağlamak ve geliştirmek amacıyla kurulan bu kuruluşun merkezi Bakü olarak kararlaştırılmıştır.

3.2.3.10. 2009 Zirvesi: Nahcivan Anlaşması

Azerbaycan Nahcivan'da gerçekleştirilen zirve, Türkiye, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkmenistan'ın devlet başkanları düzeyinde katılımı ile toplanmıştır. Zirveye Özbekistan katılım sağlamamıştır. 2009 Zirvesi'nde, İstanbul Bildirisi ile çerçeve hedeflerin belirlendiği Türk Keneşi'nin keskinleşen yapı ilan olarak Nahcivan Anlaşması imzalanmıştır.

1.2.3.11. 2010 Zirvesi: Kurumsallaşma

Türkiye İstanbul'da gerçekleştirilen zirve, Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkmenistan'ın devlet başkanı düzeyinde katılması ile toplanmıştır. 2010 Zirvesine Özbekistan katılım sağlamamıştır. Bu zirve ile Aksakallılar Keneşi

kurulması onaylanmış ve beraberinde kurumsal yapı organlar düzeyinde oluşturulmuştur.

2010 Zirvesi İstanbul'da yerleşik bir sekreteryaya nizamı ile devlet başkanları zirvesi konumuna bir geçiş yaşayarak bundan sonraki zirveleri Türk Keneşi Zirvesi adı ile belirtmeye başlamıştır.

1.2.3.12. 2011 Zirvesi: Türk Keneşi 1. Zirvesi

20-21 Ekim 2011'de Kazakistan Almatı'da gerçekleştirilen ve Türk Keneşi'nin kurumsallaşmış çatısında gerçekleştirilen ilk zirve olarak tarihe geçen bu zirve Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan ve Kırgızistan'ın katılımları ile toplanmıştır. "Ekonomik İş Birliği" konu başlığında bir araya gelen ülkeler Almatı Zirvesinde, belli bir konu başlığı altında ilk defa toplanarak kurumsallaşmanın ivmesini yükseltmiştir.

1.2.3.13. Türk Keneşi 2. Zirvesi: Eğitim, Bilim ve Kültürel İşbirliği

23 Ağustos 2012'de Kırgızistan Bişkek'de gerçekleştirilen zirve Azerbaycan, Türkiye ve Kazakistan'ın katılımları ile "Eğitim, Bilim ve Kültürel İşbirliği" konusu üzerine toplanmış ve Bişkek Deklerasyonu'nun imzalanması ile sonuçlandırılmıştır.

2012 Zirvesi Türk Keneşi'nin bayrağının kararlaştırıldığı zirve olması dolayısıyla önemli bir yer arz etmektedir. Dört ülkeyi vurgulayan ve Türk Milletine ait semboller içeren Türk Keneşi Bayrağı; Kazakistan Bayrağından rengini, Kırgızistan Bayrağından güneş sembolünü, Türkiye'den hilal'i ve Azerbaycan'dan ise sekiz köşeli yıldız sembolünü alarak oluşturulmuştur.

2012 Zirvesinde üye ülkelerin eğitim bakanları tarafından Türk Akademisi ve Türk Kültür Miras Vakfı Kurulması kararlaştırıldı. Bir anlaşma ile konuya ilişkin kararlar ve amaçlar bütünü oluşturulurken 2010 yılında Kazakistan'da kurulmuş olan Türk Akademisi'nin Astana merkezli çalışmalarını yürütmesine ve Türk Kültür ve Miras Vakfı'nın Bakü'de kurulması kararlaştırıldı.

1.2.3.14. Türk Keneşi 3. Zirvesi: Ulaştırma Alanında İşbirliği

Azerbaycan Gebele’de 15-16 Ağustos 2013 tarihlerinde gerçekleştirilen zirve, Ulaştırma Alanında İşbirliği konusu başlığında toplanmıştır. Zirve’de Türkiye Türk Dünya’sının işgal altında olmasının kabul edilemeyeceğini ve Azerbaycan Karabağ için gereken adımların ivedilikle ve barışçıl yollarla hızlandırılması hususunu, Petrol Boru Hattı güzergahı hususunu, İpek Yolu’nu canlandırma ataklarının önemi hususunu ve bu bağlamda konular üzerine eğilerek Türk Milleti’ni bir kılan değerlerin korunması ve geliştirilmesinin geleceğe yönelik tezahürleri güçlendirmedeki öneminin altını çizmiş ve bu konuda irade yeterliliğini vurgulayarak Türk Keneşi’nin küresel bir aktör olması yolunda bir söylem öncülüğü yapmıştır.

1.2.3.15. Türk Keneşi 4. Zirvesi: Turizm İşbirliği

Türkiye Bodrum’da 5 Haziran 2014’de gerçekleştirilen zirve, Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkmenistan’ın katılımlarıyla Turizm Temasını konu olarak toplanmıştır. Bu zirve ile kararlaştırılan Turizm İşbirliği üzerine üye ülkeler arasında toplantılar gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılar nihayetinde Nisan 2019’da üye ülkelerin Turizm Bakanları İstanbul’da buluşarak “Turizm Ortak İşbirliği Protokolü”nü gündem edinmişlerdir.

Bu zirve ile gündemde olan Türk Üniversiteler Birliği, Erzurum Atatürk Üniversitesi’nin dönem başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda geçmiş geleceğe köklerden gövdeyi besleyen bir milliyetle düğümleyen eğitim anlayışının havzası için temel atılmıştır.

1.2.3.15.1. Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği 1. Genel Kurulu:

Orhun Süreci

Bozdum Bildirisi ile onaylanan Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği 1. Genel Kurulu, 16-17 Ekim 2014 tarihinde Erzurum Atatürk Üniversitesi’nde gerçekleştirilerek, Türk eğitim atağının ilk adımı Erzurum’dan atılmıştır. Kafkasya ve Türkistan’ın emperyalizmle mücadelesine ortak olmuş bir tarihe sahip Erzurum’un milli hassasiyetleri göz önünde bulundurulduğunda, atılan eğitim

adımının başlangıç noktası olarak derin bir anlama sahip olması da stratejik olarak önem arz etmektedir.

Kurulda Türk Akademisi ile koordinasyon halinde, akademi, öğrenci ve akademik personel perspektifinde ortak hareketliliği hedefleyen “Orhun Süreci” projesi sunulmuş ve gerçekleştirilebilmesi için gerekli imkan istişarelerinde bulunulmuştur. Bu kurul ile Öğrenci Keneşi oluşturulmuş ve işbirliğinin akademik alanda geliştirilmesi için gerekli adımlar atılmıştır.

1.2.3.16. Türk Keneşi 5. Zirvesi: Medya ve Enformasyon

Kazakistan Astana’da 11 Eylül 2015 tarihinde gerçekleştirilen zirve, ortak enformasyon alanı hususunda işbirliği konusunu ana tema olarak ele almıştır. Türk cumhuriyetlerinin küreselleşme çağında aidiyetlerini koruması ve geliştirmesi hususunda iş birliği ile çalışmalar yapması ve ortak bir bakış açısı üzerinden medyanın kullanılması üzerine istişarelerde bulunulmuştur. Uluslararası Türk Haber Televizyonu Kanalı ilan edilmiş ve bilgilendirme yapılmıştır.

1.2.3.16.1. Türk Keneşi Üniversiteler Birliği 2. Genel Kurulu

11 Nisan 2016’da Erzurum’da toplanan kurul, Orhun Süreci’ni uzmanlar düzeyinde istişarelerde bulunmuştur. Türk Keneşi 6. Zirvesini ana temasını oluşturan “Gençlik ve Spor” konusunun zemini kurulun fikri muhakemeleri ile atılmıştır.

1.2.3.17. Türk Keneşi 6. Zirvesi: Gençlik İşbirliği ve Spor

1-3 Eylül 2018’de Kırgızistan Çolpan Ata şehrinde toplanılan zirve, Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan’ın kurucu, Özbekistan’ın “onur konuğu” ve Macaristan’ın “gözlemci ülke” konumunda katılması sonucu gerçekleştirilmiştir. Macaristan’ın katılımlarıyla Türk Dünyası’na çatı olma vazifesine talip olan Türk Keneşi küresel bir yükseliş yakalamıştır.

1.2.3.18. Türk Keneşi 7. Zirvesi: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Desteklenmesi

15 Ekim 2019’da Azerbaycan Bakü’de düzenlenen zirve Kazakistan, Türkiye, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Macaristan’ın katılımlarıyla

“Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Desteklenmesi” konusu ile gerçekleştirilmiştir. Zirveye üye konu itibari ile devletlerin Ticaret ve Sanayi Odalarının başkanları da katılım göstermiştir. Bu zirve itibari ile Sovyet işgalinin psikolojik etkisini üzerinde ağır bir şekilde bulunduran ve çekimserliğini koruyan Özbekistan’da Türk Keneşi’ne üye olmuştur. Bununla beraber Türk Dünyası Emperyalizmin pençesine takılan birliğini onarım aşamasında büyük bir aşama kaydetmiştir.

Türk Keneşi’nin 7. Zirvesinde, Türkiye’nin gerçekleştirdiği Barış Harekatı Operasyonu desteklenmiş ve güvenlik bağlamında birliktelik ilanı yapılmıştır. Bu Türkçe tavır ile küresel arenada varlık tazeleyen Türk Dünyası, “Türk Devleti” kavramını gündeme alarak TURAN’a atıfta bulunmuştur.

1.3. KÜRESEL BİR AKTÖR: TURAN

1.3.1. Anarşik Sistemin Emperyalist Tezine Anti-Tez

Türkiye'nin kurtuluş planı maddi ve manevi gücü hesap edilerek kendi gerçekleri dikkate alınarak çizilmelidir. Nereden alınırsa alınsın başka memleketlerden model siparişini milletimiz için uygun ve isabetli bulmamaktayız. Unutulmamalıdır ki her millet kendi kendini inşa eder. Bu gün çağları aşma zaruretinde olan Türk Milleti bu güç ve imkana sahip bulunmaktadır. Bu konuda asla şüphemiz yoktur. Türk Milleti imkansızlıklardan değil, daha çok var olan güç ve imkanlarını kullanmamanın ıstırabını çekmektedir Başbuğ Alparslan Türkeş (Bahar, 2015, s. 189).

Küresel düzlemin uluslar üstü bir devlete sahip olmaması dolayısıyla anarşik yapısı emperyalist niyetli tezlerle uluslararası sistemi “mazur bırakanla maruz kalan” arasında kurduğu denge üzerinden idame ettirmektedir. Maruz kalan, maruz bırakanın dayatmasını kabul ederek güç kazanımlarının basamağı olmaktadır. Çıkarlara ters düşen adalet kavramına olan ihtiyacı ekarte eden ve emperyalist stratejilere yönelten sistem; güçler pergeline şekil alan bir dizaynır dayatması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dayatmaya karşı milli bir duruş sergilemek sistemin maruz bıraktığı yabancı bir role değil, kendi rolüne bürünme hürriyetini kazandıracaktır. Bu bağlamda organik olgunluğa sahip bir millet olarak gerek coğrafi gerek nüfus yoğunluğu gerekse ideolojik jeopolitiğiyle küresel kapsamda derin ve geniş bir varlığa sahip olan Türk Milletinin; Türk Devlet Felsefesi temeliyle sosyal-ekonomik-siyasi nirengide evvela içtimai bir ivme kazanarak küresel varlık teşkil eden Türk Dünyası'na çatı olacak bir Türk Devleti kurmak ortam ve şartlar itibari ile müsait bir durumdur. Tarihin ve coğrafyanın şahit olduğu bu şartlar, Türk Coğrafyasında hakimiyet tasavvur eden anarşik sistemin denge mekanizmaları tarafından aksi yöne evrilerek, imkansızlık algısı ile

dayatılmaktadır. Türk Birliğinin jeopolitik stratejilere tehdit algısı oluşturması, imkanlar havzasında bir imkansızlığın dayatılmasını beraberinde getirerek iç ve dış algıda TURAN'ı bir hayal olarak ifade eden tezler üretmektedir. Bu tezlere karşı Türkçe bir bakış; Türk Milletinin birlik tasavvuruna elverişli havzasının sunduğu imkanları görerek emperyalist mihvilde çıkarlar doğrultusunda yönlendirmek üzere dayatılan tezi gerçekliklerle çürütecektir.

Uluslararası sistemin itildiği Yeni Dünya Anarşisinde Türk Tarafına dayatılan tezi reddeden üretilen anti tez; iç politikada milli bir atakla içtimai hürriyete kavuşarak kültürel ortaklığın zemininde yükselen ortak dil ile ortak fikirlerde buluşulan ve işbirliklerine varan süreçle açıklanmaktadır.

1.3.2. Revize Edilmiş Dilde-Fikirde-İşte Birlik Mottosu

Türk Milletinin habitusu olan milliyetçilik refleksi, milli bir kaygı anında tezahür etmektedir. Savaş yıllarında tezahür eden milliyetçilik yükselişi de, var olanın tehlike anında yükselişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dönemin yükselen Türkçülük sedasında, karşımıza çıkan İsmail Gaspralının “Dilde, fikirde işte birlik” mottosu; Türk Uygarlığının geniş bir coğrafyada temsili olan Türk Milleti'nin; ortak tarih ve kültür paydasındaki şuur ekseninde, yükselen fikrinin, aynı dilde aynı iş üzerinde icrası olarak ifade edilmektedir. Kırım'ın yaralı ruhundan doğarak, sosyal tahlil ile öze dönüp öz yeniden yükselişin arzusu olan “Dilde Fikirde İşte Birlik” mottosu, revize edilerek yeni dünya dizaynının aktörü olabilecek mahiyettedir.

Anarşik sistem çözümlerimiz ardından, dayatılan batı kültürünün karşısında yükselecek Türk Uygarlığı'nın emperyalist emellerce kaybettiği itibarı ve birlikteliğinin, yeni dünya dizaynında milli bir yükselişle güç dengesinde yerini alması, Gaspralı'nın dünden bu güne seslenişine verilen karşılık olacaktır.

Gelişen dünyada geleceği öngören ekollerin tarihten öğütlediği mottolar, gelişim perspektifinden şekillendirilerek günün mottosu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda “Dilde, Fikirde, İşte Birlik” mottosu, sosyal düzen parametrelerinin hizasında; Siyasal-sosyal-ekonomik nirengiden şekillenerek çağın koşullarına uygun bir işbirliğini karşılamaktadır.

Tarihsel sürecin son kesimindeki gelişmeleri ele aldığımızda; Türk Coğrafyasının hakimiyet teorilerine plato haline getirilmesi ve asıl sahiplerinin sahne dışına itilmesi, ardından milli bir çözümleme ile dönüşen sistemin Türk Dünyasında yakınlaşan adımlara şahit olması, ülkü edinilen TURAN modelinin bir Türk İş Birliği olarak doğuşuna umut vermektedir.

Türk Keneşi'nin bir dil birliği olarak Türk Dünyasını merkez kuvvetine çekmesi, ardından bir işbirliği modeline evrilmesi, klasik bir soy anlaşmasından ziyade küresel bir aktör iddiasıyla gelecek tezahür eden bir birlikteliği temsil etmektedir. Türk Dünyasının ortak eğitim atakları, Kurulan Türkistan'da kurulan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, fikri işbirliğinin uygulama alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu gelişmeler ışığında kültürel birliktelik, dil birliği konseyleri ve fikir birliği alanlarının nihai durağı iş birliği olarak öngörülmektedir.

1.3.3. Mutlak TURAN için Anadolu'dan Türk Dünyası'nı Aydınlatacak Doktrin: DOKUZ IŞIK

“Türk milleti cihanşümul bir hayatı kıtalar üzerinde cihan devletleri kurarak yüzyıllar boyu sürdürülmüştür. ...Buluşma yerimiz ne doğudur, ne batıdır, ne kuzeydir, ne güneydir. Buluşma yerimiz Büyük Türkiye'dir. Buluşma noktamız Türk'ün kafası, Türk'ün kalbi, Türk'ün imanı, Türk'ün cevheriaslisidir. Bu yer ve noktada milletçe asgari müştereklerde değil, azami müştereklerde birleşeceğiz ve mutlaka birleşeceğiz. Çünkü bu buluşma yeri ve noktasının genel karakteri budur..” Alparslan TÜRKES(Bahar, 2015, s. 193).

Türk Milletinin habitusu olan Türk Milliyetçiliğini ülküleştiren milli şuura, fikri ve fiili mecrada ideolojik bir ivme kazandıran Alparslan Türkeş; Türk'ün yeri ve göğü Dokuz kat olarak tasvir etmesine ve uygarlığına Dokuz Tuğ'u timsal kılmasına ithafen Dokuz Doktrin ile cihan deryasında Türk Milletine bir pusula çizmiş Kızılelma yolunda bir rota tayin etmiştir. Türkeş Dokuz Doktrin ile Türk Uygarlığının yönetim felsefesi olan refah arzını, çağın gereklilikleri ve gelecek

tezahürü ile harmanlayarak sosyal-siyasal-ekonomik nirengide milli menşei bir kalkınmayı formülize etmiştir.

Birinci Dünya savaşı ardından iki kutuplu bir denge alan uluslararası sistemde, iki kurup arasında esen Soğuk Savaş rüzgarları küresel bir dizayna savururken Alparslan Türkeş, bu çift kutuplu ideolojiye teslimiyeti reddeden üçüncü bir yol işaret etmiştir. Bu üçüncü yol Türk Milletine, kapitalizm ve Marksizmin sömürüsüne karşı yerli ve milli mahreçli ideolojiyle ittihat ve terakki vadeden, sosyal adalet ve refah sağlayıcı rolünü anımsatan bir öneridir. Türk Milletine, Türk Milletinin yönünü gösteren ve bu yolda Başbuğluk lafı ile Türk tarihine iz bırakan Türkeş bireyden topluma formülize ettiği Dokuz Doktrinin mihrabını “Her şey Türk Milleti için Türk’e göre, Türk’e doğru ve Türk tarafından” ilkesi üzerinden tasvir etmiştir (Türkeş, 1975, s. 37-38).

Türkeş bloklaştırılan uluslararası sistemde, bu küresel dizaynı hürriyete kast etmekle itham ederek Türk Milletini, doğu-batı, güney-kuzey bloklarında değil büyük Türkiye’de buluşmaya davet etmiştir. Batı veya doğu menşei yabancı politikaları, Türk Milletine uyarlamaya çalışmanın bir intihar olacağını vurgulayarak öze dönüşün reçetesini yazmıştır. Bu reçeteyi 14 sayfa halinde 1964’te ilk kez yayınlamış ve ardından 1967’de Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’ne tekraren Genel Başkan olarak seçilmesi ile Dokuz Işık Doktrinini milli bir doktrin olarak ilan etmiştir. Böylece Türk Milletinin siyasi ve içtimai mezhebi olan Türk Milliyetçiliği, karakter kodlarından türeyerek kavramsal serüvenini Türk siyasi hayatındaki yerini alarak nihayetlendirmiştir.

Türkeş’in çizdiği rotada, ne kapitalizme ne komünizme ne de liberalizme ve bunların özdeşleştirilmesine yer vermemiş, Nazizm ve faşizm yabancı ve vahşi düşünce sistemlerini de bunlar kadar tehlikeli sayarak bunların Türkiye için felaket getireceğini vurgulamış ve maneviyatın çerçevesinde milli bir sistemi işaret etmiştir (Türkeş, 1975, s.45). Batı uygarlığı dayatmasıyla sürdürülen batılılaşma faaliyetleri ve o dönemde Avrupa Ekonomik Topluluğu olan günümüz adıyla Avrupa Birliği’ne girme teşebbüslerine karşı Türkeş, Türk Milleti’nin özünü muhafaza eden ve özden yükselerek Türk Dünyası çatısı altında birliği sağlayacak bir güzergah çizmiştir.

Bu ifadeyi Alparslan Türkeş'in kendi izahı ile sunar isek:

Bağımsız son Türk Devletini koruyabilmek için, milli bir görüş etrafında birleşmek zorundayız. Bu görüş Dokuz Işıklı görüştür. Dokuz Işıklık, Türk milletine tarih ve kültürüne dayanan, ona inanan bir doktrindir: Bunun nasyonal sosyalizm ile hiçbir ilgisi yoktur. Türkiyemizin hızla kalkındırılması, çağlar üzerinden sıçrayarak Türk milletinin atom ve uzay çağına sokulması ile mümkündür. Bu da her şeyden önce dünya çapında çok üstün kaliteli ilim adanılan ve yüksek teknisyenler kadrosu meydana getirmeye bağlı bulun-maktadır. Bizim inancımıza göre, yabancı memleketlerin şartları altında meydana getirilmiş bulunan yabancı doktrinler ve yönetim sistemleri taklit edilerek Türkiye'nin kalkındırılması sağlanamaz. Ne kapitalizm ve liberalizm, ne de komünizm, Türkiye için yararlı olamaz. Türkiye'yi kalkındırarak sistem ve görüş ancak Türk milletinin özelliklerine uygun, Müslüman Türk milleti realitesini göz önünde bulunduran ve modern ilim ve tekniği yol gösterici kabul eden milli bir görüş olmalıdır. Bunun kısaca formülü Türk emek potansiyelinin, milli üretim faktörlerine rasyonel bir şekilde bağlanması, devletin vatandaşlara üretim yollarını açarak bütün tedbirleri alması ve kolaylıkları temin etmesi ve milli gelirin artmasında kendisine düşen esas rolü oynamasıdır(Türkeş, 2017, s.16).

Bu bağlamda Türkeş, “*Milliyetçilik, Ülkücülük, Ahlakçılık, İlimcilik Toplumculuk, Köycülük, Hürriyet ve Şahsiyetçilik, Gelişmecilik ve Halkçılık, Endüstricilik ve Teknikçilik*” olmak üzere 9 parola ile müreffeh medeniyetler seviyesine Türk mahreçli dokuz ışık yakmaktadır. Bu 9 Doktrin, sırası ile milletin en küçük yapı taşı olan bireyin şahsiyetçi yaklaşımlar bütünü sergilemesinden devletin şahsiyetçi politikalar bütününe erişmesini ön gören 9 kalkınma atağı, sosyal refah sağlayıcı 9 ana hatı oluşturmaktadır. Bireyin şahsiyetini, aidiyet sorumluluğunu ve bu sorumluluk merkezinde yaşam standardını açıklayan 9 ışık, bireysel ülkelerin birleşimi sonucu devletin ülkü ile ideal formatı yakalamasını ve dolayısıyla milli birlik içerisinde bir huzurun sağlanmasını ön görmektedir. Bu bağlamda Türk Dünyası'nın birlik ülküsünde, Uygarlıkların merkezi kabul edilen Kafkasya, Anadolu ve Türkistan nirengisinde gerçekleştirilecek bir adım küresel bir

etki alanına sağıp olacaktır. Bu adımıñ 9 ışıkçı sistem uygulaması ile Anadolu'yu refah seviyesine geçirmekle başlayacak ve Türk Dünyasını saracak bir refah sistemini sağlayacaktır.

Turan hülyasının, Dilde Fikirde İşte Birlik mottosu üzerinden çağa revize edilmiş, realist yaklaşımlarla hayata dökülmesi ve Türk Devleti olarak küresel sistemin bir aktörü formatında TURAN modeli olarak yer alması, Türkiye'nin iç politikasında yakalayacağı milli ivmeler ile olacaktır. İç politikada sağlanması arzulanan bu milli atağın gerçekleşmesi de ancak Anadolu'da baş gösteren emperyalizmin oluşturduğu kültürel erozyonlara karşı milliyetçi bir tavrın sergilenmesi ile mümkündür. Türk Devletlerinin TÜRKSOY ile ortak amaç edindiği kültür koruma gayreti, Türk Devletlerinin iç politikalarında da aynı kararlılığı sergilemesi ile sağlam bir zemine kavuşacaktır. Modernizmin etkisine Türk Dünyası içerisinde en çok kapılan ve Türk Dünyası'nın coğrafi ve siyasi açıdan öncü rolünü üstlenen Türkiyedir, bu bağlamda Türkiye'de gerçekleştirilecek Türk atağı, küresel bir ses getirme kabiliyetine sahiptir. Türkiye Cumhuriyetini yükselterek, Türk Dünyasına kurulacak köprünün sağlam olmasını ve Türkiye merkezli bir aydınlanma ile Türk Birliği modellemesini dolaylı olarak yapmaktadır.

1.3.4. Milli Entegrasyon: İctimai Alandan Siyasal Tasarrufa ve Ekonomik Tezahüre Varış

1.3.1.1. İctimai Alanda Milli Reform

TURAN'ın mutlak zemini için öncelikle, içtimai alanda milli reformlar ile organik birlikteliği, ortak ülküde şekillendirecek içe dönük bir hamle gerekmektedir. Var oluş ayırımında birliktelik gösteren soy aidiyeti, tarihsel süreçte uğradığı erozyon ile coğrafi-sosyal-siyasal ayrılıklara itilmiş ve içtimai alanda milli tahribasyon yaşamıştır. Bu milli tahrip, sosyolojik pergelde kökçü bir yaklaşımla oluşturulan reçete ile giderilebilecek, değerler bazında bir atakla sağlanacaktır. Dolayısıyla içtimai alanda kökten gelen yeniliklerle gövde organik yapısına kavuşarak milli şuur ekseninde birlikteliği iç güdüsel bir arzu ile sağlayacaktır.

Küreselleşmenin, uluslararası sistemdeki kültür zenginliğini, popüler kültürle yozlaştırarak tek ve süreli haz bazında kültürel aktivitelere çevirmesi ile milletleri bir ve güçlü kılan kültürel ortaklıklar geri plana itilmiştir. Bu bağlamda milletler anarşik sistem içinde aidiyetsizleştirilerek içtimai bir zayıflatma ile savunma açısından da zayıflatılmıştır. Birliği parçalayarak tek ve küresel bir aidiyet ile emperyalizmin yayılmasına rahat olanak sağlayacak bir dünyayı arzulayan sistem dizaynırları, sosyal erozyonlarla milli tahribatlar oluşturmaktadır.

Küreselleşen dünyanın sosyal tahribatı, milli reformlar ve kökten yükselen politikalarla tedavi edilerek dalların sağlam bir gövdede buluşmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda Türk Dünyası'ndaki organik birlikteliğin, siyasal bir bütünlüğe erdirilerek bir çatı devlet ile TURAN'da buluşturulması, sosyal alanda milli bir ivme ile sağlanacaktır.

İctimai alanda köksel bir bağlılık, emperyalist menşeilili erozyonların tahribatına set çekerek algı operasyonlarıyla yönetilemeyen hür bir iradeye işaret etmektedir. Dolayısıyla ayrılıkçı tezlerin algı ağına takılmayan bir Türk Dünyası için, Türk Milletinin yer küredeki küresel varlığına top yekün bir milli reform ile format

atılması gerekmektedir. Türk milletinin formatı; aidiyetinin perçinlenerek kültürel dinamizmin yakalanması ve tarihsel hafızanın tazelenmesi ile mümkündür.

Bu çıkarımlar ışığında değerler kazanımı için yapılacak ilk hamle medya eliyle olmalıdır. Çağın iletişim ve hızlı erişim aracı olan medya, algı operasyonlarının dolayısıyla emperyalizmin de, en etkin aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan medyanın doğru kullanımı ile milli şuuru aktif tutacak ve sosyal tahribatı tedavi edecek yayın akışları programlanarak ortak bir algı oluşturulabilecektir. Türk Dünyası üzerinde Türk Birliği ve TURAN gibi organik tasavvurların, siyasi-yasak formatına sokularak geri plana atılmasına karşı *“medyanın millileştirilmesi”* ve yayın organlarında Türk Dünyasının, Türk Birliğinin, Turan ülküsünün organik bir tavır olarak dile getirilmesi, üstü örtülen milli iç güdüyü hürriyete kavuşturacaktır.

Geleceğin kazanımı için geleceğin sahibi olan çocuklar üzerinden bir milli reçete sunularak başlanılırsa; batı hayal gücü ile oluşturulmuş hikaye ve çizgi filmlerin yerine Türk Mitolojisi, destanları, hikayeleri ve kahramanları ile oluşturulmuş çizgi filmler, hikayeler, boyama kitapları ve bu bağlamda aktiviteler koyulduğunda milli bir hayal gücü kazanımı sağlanarak gerçeğin temelleri milli hayaller üzerinden atılmış olacaktır. Bu şekilde Türk Milletinin çocukları, Türkçe düşünmeyi, Türkçe konuşmayı ve Türkçe yaşamayı zihnin temellerini atan hayal gücü üzerinden kazanacaktır. Çocukların yabancı menşeli masallarla, kendi kökünden yükselmeyen dallardan yeşertilmeye çalışılması, suni bir gelişim olarak karşımıza çıkmakta buna nazaran kendi kültür değerlerimizi kazandıran ve öğütlerle besleyen başta Dede Korkut ve destanlarımızın çocuk gelişiminde temel alınması, geleceğe milli şuuru yüksek gençler kazandıracaktır. Türk Dünyası bazında yapılacak içtimai reformun ilk aşaması, temelden bir ivme kazanarak geleceğe bir sıçrayış sağlamak için *“çocukların yetiştirilmesinde değerler eğitimi”* ile gerçekleştirilmelidir. Çocukların zihin temelleri milli değerler üzerine kurulduğunda ve hayal güçleri milli mitler ile şekillendiğinde, gelecekte milli bir ivme kazanmak kaçınılmaz olacaktır.

İkinci bir adım olarak eğitim gelmektedir. Türk Dünyası için paralel olarak tasarlanmış Milli Bir Eğitim formülü ile fikriyatın milli temelleri atılacak zihin

kısıtlandığı topraklar üzerinden değil, olması gerektiği gibi Türk Dünyası'nın var olduğu geniş coğrafya üzerinden fikri olgunluğuna erişecektir. Bu açıdan en temel eğitim olan okuma-yazma öğreniminde, verilen okuma fişlerinin Türk Dünyası, Türk Tarihi ve aidiyet temelleri üzerinden oluşturulan örneklemelerle verilmesi, milli varlığın farkındalığını aşılama için önemli bir adım olacaktır. Bilim-sanat etkinliklerinin, projelerin ve yarışmaların Türk Dünyası bazında düzenlenmesi; coğrafi vatan algısında sınırları Türk Dünyası bazında çizerek birliktelik algısını kuvvetlendirecektir. Bu doğrultuda okul sınav ve seçimlerinin ortak organize edilmesi ve “*eğitim serbestiyeti*” nin sağlanması; bu bağlamda Türk Dünyası için yabancı öğrenci kontenjanlarının değil yerli öğrenci kontenjanlarının olması, yabancı ithafı ile ayrılıkçı bir algıya itmek yerine aidiyet mihvvelinde birleştiren bir unsur olarak karşımıza çıkacaktır.

“*Medyanın millileştirilmesi*”, “*değerler eğitimi*” ve “*eğitim serbestiyeti*”nin beraberinde kültürel bir ivme kazanılması, Türk Milletinin kültürünün yaşatılması ve öğrenilmesi hususunda; Türk Dünyası olarak ortak şölen, kurultay ve kültür tanıtım programlarının dönemsel olarak Türk Dünyası ülkeleri arasında ev sahipliğini devrederek gerçekleştirilmesi hem Türk Kültürünün küresel tanıtımı hem de Türk Dünyası ülkeleri olarak ortak programlar ile teşkilatlanmayı sağlayacak faydalı bir proje olacaktır.

1.3.1.2. Siyasal Alanda Milli Reform

Türk Devlet Felsefesi zemininde, Kitabelerde vasiyet edilen Türk devlet yapısı ve yönetim sistemini esas alarak çağın gereksinimleri bazında bir “*Türk Tipi Yönetim Sistemi*” oluşturulmalıdır. Bu sistem sayesinde, Türk Dünyası ülkeleri arasında paralel bir yönetim şekli ile sosyal politikalar üretilerek ortak bir sosyal refah ortamı sağlanacaktır. Bu idari ortaklık ile Türk Siyasi Birliği kurularak, içtimai alanda kazanılan içe dönük sıçramanın siyasi alandaki izdüşümünü oluşturacaktır. Bu bağlamda ülke meclislerinden seçilen heyetler ile ortak bir meclis oluşturulması, karar alıcı bir organ olarak “*Türk Dünyası Meclisi*” nin oluşturulması siyasi

birlikteliği kuvvetlendirerek Türk Dünyasını ortak bir yönetime tabi tutacaktır. Meclis karar ve yetkileri kapsamında, Türk Dünyasında; ortak eğitim politikaları, sağlık politikaları, çevre politikaları, turizm politikaları, gençlik ve spor politikaları, ekonomik yönetim, Dünyadaki Azınlık Türklerin hak ve savunmalarının kontrolü, Türk Dünyası ortak kurum ve kuruluşlarının koordinasyonu, jeopolitik stratejilerin oluşturulması, küresel siyasetin ortak bir irade ile sağlanması ve dünyada Türk diasporasının yönetimi gibi teşkilatlanmalar yer alarak küresel düzlemde ortak bir irade temsili olacaktır. Türk Dünyası ülkelerindeki siyasal teşkilatlanmaların, diğer ülke meclislerinde de varlık gösterebilmesi ve *“Parti Bazında Ülkeler Arası Teşkilatlanma”* nın sağlanması da siyasi birlikteliği perçinleyecektir.

1.3.1.3. Ekonomik Alanda Milli Reform

Ekonomik alanda milli reform, ülkelerin iç ekonomisine milli kalkınma ile bir ivme kazandırılması ve ardından ekonomik entegrasyon sağlanmalıdır. Ekonomik entegrasyonun ilk aşaması olarak milli kalkınmanın Türk Dünyası bazına genişletilmesi, milli üretim hususunda imkanların ortak mecrada sağlanması, ülkeler bazındaki milli kalkınmanın Türk Dünyası boyutuna eriştirilerek Türk Coğrafyasında bir milli kalkınma atağının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ekonomik entegrasyonun ikinci aşamasında ise “ortak pazar” kurulumu ve *“sermayenin serbestiyeti”* sağlanmalı üçüncü aşamada ise *“Türk Gençlerinin İstihdamı”* hususunda Türk Dünyası coğrafyasında, istihdam alanları ve imkanlar geliştirilerek bu sayede uzun vadeli işbirliklerinin temeli atılacaktır.

Emperyalizmin kalpgah ithafı ile hakimiyet teorilerinin merkezine konumlandığı, Türkistan coğrafyasının enerji kaynakları kullanımında, aktarım ve milli kullanım- milli kalkınma projeleri hayata geçirilmeli bu bağlamda, imkanlar coğrafyasında organik birlikteliğin sağladığı doğal kazanımlar ile ekonomik sıçrayışlar gerçekleştirilmelidir.

SONUÇ

Uluslararası sistemin, anarşik sistem oluşu itibari ile yapılan kinayeli Yeni Dünya Düzeni söylemi, Dünya siyasetinde hakim olan emperyalist arzusunun meşrulaştırılması şeklinde ifade edilebilir. Bu zeminde, dayatılan rolden çıkıp milli şura geri dönerek değerler ekseninde bir politika izlemek daha faydacı bir adım olacaktır.

Varlık sahasında tek millet ve tek devlet olarak yer alan Türk Uygarlığı, değişen hanedanlıkları ile devamlılığı sağlamıştır, günümüzde bakıldığında tek bir Türk Devleti tanımı altında Dünya Türklüğünün coğrafi yaygınlığı yatmaktadır. Dünya'yı yedi koldan saran Türk varlığının sahip olduğu coğrafyalar itibari ile imkan sahibi olması ancak imkanların emperyal stratejiler pençesinde imkansız bir siluet çizmesi sonucunda Türk Birliği kurulması hayal görülen aslında organik bir gerçek olan mutlak iş birlikteliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu birlikteliğin fikri alt yapısı incelendiğinde, Türk varlığıyla eş zamanda doğan bir karakter kodunun, dönemsel gelişmeler ekseninde algıladığı tehditler sonucu refleks olarak fikri mecradan fiili atağa geçişi ve kavramsallaşması, aidiyet duygusunun doğal güdüsü olan birliktelik arzusunu da Turancılık olarak ifade etmiştir.

Küresel düzlemde etki ve tepki faktörleri ile doğan milliyetçilik kavramı, Türk Milleti için organik bir dönüşüm katalizörü görevi üstlenmektedir ve milliyetçiliği Türkçülük mihvelinde ele almaktadır. Tarihsel perspektifte yükselen Türkçülük sedasının bölgesel değişimler ardından birliktelik arzusu ile sergilediği hareketler bütünü de Turancılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Dünyası için fikri mecrada öncü isimlerden olan Kaşgarlı Mahmut, Ahmet Vefik Paşa ve İsmail Gaspralı dil temelli bir atak ile Türk Dünyası'nın gönderine Türkçeyi bir sancak olarak çekerek Turancılık hareketlerinin ilamını yapmıştır ve zeminini oluşturmuştur. Dilde İşte Fikirde Birlik mottosu ile Rus Emperyalizmine karşı itinalı bir üslupla Turancılık

propagandası yapan Gaspralı, TURAN'ın temelini atarak bu gün kurulan Türk Dil Konuşan Ülkeler Konseyinin yani Türk Keneşi'nin harcını karmıştır. Bir dil'den bir fikre ve iş birliğine varan serüvende Türk Keneşi küresel düzlemde Türk Dünyası teşkilatlanmalarına şemsiye rolü üstlenmektedir. Bu teşkilatlanmanın kültür öğrenimi ve öğretimi üzerine duyulan hassasiyet merkezinde eğitim politikalarıyla geliştirilmesi, gelecek için uzun vadeli Turancı planları içerdiğinin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

TÜRK KENEŞİ'nin 2019 Zirvesinde önerilen "Türk Devleti" çatısı, adlandırması da malum olanın ilanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan Türk Dünyasının buluşacağı çatı, doğal yönden soy birliğinin devlet çatısıdır, bu çatının ancak bir işbirliği modeli ile desteklenirse, hakimiyet teorilerinin merkezi olan Türkistan asıl sahiplerinin kalkınmasını güçlendirir, aksi taktirde emperyalizm bizim olanı sahiplenmek için dünyayı anarşi jargonuyla dizayn ederken bize kabullenilmiş bir durum, inşa edilmiş bir tavır düşecektir.

Ziya Gökalp'in düşlediği, Nihal Atsız'ın çerçevelediği, Ömer Seyfettin'in hikayeleriyle kültür ve kimlik tazelemesi ile yeşeren, Halide Edip Adivar'ın kelimelerinden umut doğuran ve Başbuğ Alparslan Türkeş'in Milliyetçi Hareketleri ile eylemselleşerek harekete geçen Turancılık, Küresel düzlemin Yeni Dünya Düzeni kavramında, evrensel dayatmalara karşı bir Türk Atağı ile harekete geçmiş durumdadır. Bu hareketin Türk Coğrafyasında duyurulması ve kavranması bağlamında yapılacak basın ve yayın ortaklığı önem arz etmektedir. Yapılan eğitim iş birliktelikleri ile evvela Türkçe üzerine geliştirmeler ve kültür zenginliğinin sağlanması, fikri tabanı milliyet mihvelinde güçlendirerek geleceği organik bir kazanım olan birlikteliğin gücü ile inşa eden politikalar üretilecektir.

Uygarlık alametlerini tarihinde barındıran Türk Milleti, Kafkaslarda doğup uygarlık difüzyonunun ana mahrecini oluşturarak ana vatanı olan Türkistan ve Anadolu'da asıl yerleşimini sağlamıştır. Bu perspektifte tarihin dayatmasız gerçekleri ile Türk Milletinin yedi kıtada gösterdiği varlığı; Kafkasya, Türkistan ve Anadolu nirengisinden yapılacak bir Türk atağı ile

birleştirmek önem arz etmektedir. Bu noktada ana vatan olan Anadolu'nun bu ataktaki öncülüğü esas alınmaktadır. Kafkaslardan Anadolu ve Türkistan'a yayılan Türk Uygarlığının TURAN mutlaklığında doğuşu muhakkak yine doğduğu coğrafya üzerinden gerçekleşecektir.

Türkiye'nin bu bağlamdaki önemi, Türk Dünyası'nın merkezi hareket gücü olması hasebiyle çok önemli bir yer tutmaktadır. Bir olan tarihimizin ayrılıklar yaşamış serüveninin ardından Türkiye ve Türkistan arasındaki Enver Paşanın şehadeti nişanesinde kurulan köprünün sağlamlaştırılması, Türk Dünyası açısından bir güven profilidir. Bu profil güçlü bir varlıkla söz sahibi olarak Dünya Türklüğünün iyileşmesi yönünde fayda verecek hem de Yeni Dünya Düzeninin kinayeli tavrına karşı kurulan Büyük Satranç Tahtasında şah olacak bir Türk Uygarlığı hamlesi olacaktır.

Dokuz Işıkla aydınlanan anti tezin mutlak TURAN'I tasavvurdan tezahüre vardırarak ilk aktifiyeti, zihin zemininde bir milli şuur açılımı ile sağlanacaktır. Türk Milletinin ayrılığında huzur yakalayan ve bu mihvelde bir algı ile Türk Coğrafyasını zehirleyenlere karşı milli şuur; yabancı dayatması zehirlerin panzehrini üretecek mutlak bir gard olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, C. (1991). *Soğuk Savaş: Süper Güçlerin Hakimiyet Kavgası*. Ankara : Ötüken Neşriyat.
- Acar, H. (tarih yok). *Milliyetçi Türkiye & Ülkücü Hareketin Dünü, Bugünü ve Geleceği*. Nobel Yayınları.
- Adıgüzel, H. (2016). *Kim Bu Türkler*. İstanbul: Bilgeoğuz.
- Adivar, H. E. (2017). *Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ağasıoğlu, F. (2013). *Doqquz Bitik*. Bakü.
- Akçura, Y. (1976). *Üç Tarzı Siyaset*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Akgül, F. (2009). *Rusya ve Türkiye’de Avrasyacılık* . İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Alakel, M. (tarih yok). İlk Dönem Cumhuriyet Türkiye’si Ulus İnşası Sürecinde Milliyetçilik ve Sivil-Etnik İkilemine Dair Teorik Tartışmalar. *Gazi Akademik Bakış*.
- Alptekin, Ü. (2018). “Bir Kuşak Bir Yol” Girişimi ve Çin’in Orta Asya Politikası. *Bilge Strateji* , 17-38.
- Arai, M. (2003). *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*. İletişim Yayınları.
- Aras, T. R. (2003). *Atatürk’ün Dış Politikası*. İstanbul: Kaynak Yayınevi.
- ARI, T. (2002). *Uluslararası İlişkiler Teorileri- Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*. . Bursa: MKM Yayıncılık.
- Arı, T. (2004). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- ARIK, R. O. (1974). *Milliyetçilik*. İstanbul,.
- Arlı, A. (2015). DİSİPLİNLERİN KAVŞAĞINDA ‘TÜRK MODERNLEŞMESİ’Nİ SORUNSALLAŞTIRMAK: NORMATİVİTE VE SOSYAL BİLİM. *Sosyoloji Konferansları*, 221-255.
- ARMAOĞLU, F. (2010). *20. Yüzyılın Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

- Armaoğlu, F. (2012). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Arsal, S. M. (1979). *Milliyetçilik Duygusunun Sosyolojik Esasları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ARSAL, S. M. (2015). *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*. Ötüken Neşriyat.
- Atsız, H. N. (2003). *Türk Ülküsü*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- ATSIZ, H. N. (2015). *TÜRK ÜLKÜSÜ*. ÖTÜKEN NEŞRİYAT.
- ATSIZ, H. N. (tarih yok). *Makaleler/1-4*. İrfan Yayınevi 2017.
- Aydın, S. (1993). *Modernleşme ve Milliyetçilik*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Aydın, S. (1995, Mart- Nisan). Türk Kavramının Sınırları. *Birikim*, s. 71-72.
- Ayışığı, M. (2012). *Belgelerin Işığında Milli Mücadele Tarihimiz*. Sentez Yayınları.
- Bahar, İ. (tarih yok). *Dava-Alparslan Türkesi*. Kamer Yayınları.
- BAKANLIĞI, T. D. (tarih yok). *KIBRIS MESELESİNİN TARİHÇESİ, BM MÜZAKERELERİNİN BAŞLANGICI*.
- BALCI, R. (2006). *TARİHİN SARIKAMIŞ DURUŞMASI*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Balcı, Z. (2018). *Çin'in Yeni "İpek Yolu" Projesi*. İNSAMER.
- Bardakçı, M. (2018). *Yıkılış ve Kurtuluş*. İş Bankası Yayınları.
- Bayram, C. (2016). *Türk Milliyetçiliği - Tarihi Seyri, Yeni Hedefleri*. Ötüken Neşriyat.
- BELEN, F. (1966). *BİRİNCİ CİHAN HARBİNDE TÜRK HARBİ*. Ankara: Genel Kurmay Basımevi.
- Belli, A. S. (2015). Milliyetçilik ve Sosyal-Psikolojik Zemini. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 203-222.
- BERKOK, İ. (1958). *TARİHTE KAFKASYA*. İstanbul : İstanbul Matbası.
- BİRDİŞLİ, F. (2017). Orta Asya Bölgesel Güvenlik Kompleksi Bağlamında Kırgızistan - Özbekistan İhlafı. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 123-143.
- Bozdağ, İ. (1975). *Atatürk'ün Yer Sofrası*. Ankara: Kervan Yayınları.

- BOZTEMUR, R. (2006). Tarihsel Açıdan Millet ve Milliyetçilik: Ulus-Devletin Kapitalist Üretim Tarzıyla Birlikte Gelişimi. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*.
- Brzezinski, Z. (1997). *Büyük Satranç Tahtası*. (Y. Türedi, Çev.) İnkılap Kitabevi.
- Cebesoy, A. F. (2017). *Milli Mücadele Hatıraları*. İstanbul: Temel Yayınları.
- Chatterjee, P. (1996). *Milliyetçi Düşünce ve Sömürge Dünyası*. İletişim Yayınları.
- ÇAĞLAR, T. (2017). TOPLUMSAL İNŞACI ULUSLARARASI İLİŞKİLER YAKLAŞIMINA GÖRE 1998 2011 ARASI VE 2011 SONRASI TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*.
- Çalık, M. (2008). *Millî Kimlik, Milliyet, Milliyetçilik*. Cedit Yayınları.
- Çalık, T. (2016). 21. Yüzyıla Girerken Milliyetçilik Üzerine Bir Değerlendirme. *Devlet*.
- ÇALIŞKAN, P. D. (2012). 20. Asırda Asya'da Din Politikaları: Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği Hâkimiyetinde Belirleyenler ve Belirlenenler. D. S. KAFKASYALI içinde, *BÖLGESEL ve KÜRESEL POLİTİKALARDA ORTA ASYA* (s. 62). ANKARA- TÜRKİSTAN: SNF Tasarım Baskı Yayınları.
- ÇEÇEN, A. (tarih yok). Siyasal Rejimlerin Sosyal Yapıları.
- ÇELEN, M. K. (2014). *Modern Türk Düşüncesinde Milliyetçilik*. Bilge Oğuz Yayınevi.
- Çiller, Y. (2015). Modern Milliyetçilik Kuramları Açısından 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu Fikir Akımları. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 45-65.
- ÇİMEN, A. (2011). *Tarihi Değiştiren Günler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çolak, Ç. (tarih yok). Türk Siyasal Hayatında Türkçülük Fikrinin Gelişmesine Yol Açan Etkenler. *Turan-Sam/ Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 64-71.
- ÇULCU, M. (2005). *SARIKAMIŞ/Kaymakam Şerif Beyin Anıları*. İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Deliorman, A. (2011). Türkün Büyük Ülküsü: Türkçülük. *Türk Yurdu Dergisi*, 149-163.

- DİKKAYA, D. D. (2012). Sovyet Sonrası Dönemde Orta Asya'nın Sorunları ve Uluslararası Ekonomik Sisteme Entegrasyonu. D. S. KAFKASYALI içinde, *Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya* (s. 447). ANKARA-TÜRKİSTAN: SFN Tasarım Baskı Yayınları.
- Dönmez, S. (2014). Gaspralı'nın Dilde Fikirde İşte Birlik İdeali. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri*, 60-75.
- Dugin, A. (2018). *Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım*. (V. İmanov, Çev.) Küre Yayınları.
- Dural, B. (2011). *Pratikten Teoriye Milliyetçi Hareket*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Dural, B. (2018). *Batıda Ve Türkiyede Kuramsal Milliyetçilik*. Bilge Kültür Sanat.
- ELBİR, H. Ç. (2017). Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün Yeni Genel Sekreteri ve Rusya'nın Ermenistan Üzerindeki Etkisi. *Avrasya İnceleme Merkezi*.
- Ercilesun, A. B. (1992). *"İsmail Gaspralı'nın Fikirleri" Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*. Ankara : Akçağ Yayınları.
- Erdoğan, M. (1999). Milliyetçilik İdeolojisine Dair. *Liberal Düşünce Dergisi*(15), 90.
- Ergin, M. (1989). *Orhun Abiddeleri*. İstanbul: Boğaziçi .
- Ersal, S. M. (tarih yok). *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*. Ötüken Yayınevi.
- FOUCAULT, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*. (M. A. KILÇBAY, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Fukuyama, F. (2016). *Tarihin Sonu ve Son İnsan*. (Z. Dicleli, Çev.) İstanbul: Semavi Yayınları.
- Gellner, E. (2016). *Milliyetçiliğe Bakmak*. İletişim Yayınları.
- Gökalp, Z. (2013). *Kültür ve Medeniyet*. Konya : Gençlik Kitabevi Yayınları.
- GÖKALP, Z. (2013). *Kültür ve Medeniyet, Türkleşmek i İslamlaşmak , Muasırlaşmak*. Gençlik Kitabevi Yayınları.

- GÖKALP, Z. (2017). *Türkçülüğün Esasları* . Bilge Oğuz Yayınevi.
- GÖKALP, Z. (tarih yok). *Türk Uygarlığı Tarihi*. İnkılap Kitabevi.
- Gökdemir, A. (1990). *Türk Kimliği*. Ankara: Ecdad.
- Gözen, R. (2018). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- GÜLYÜZ, Y. (tarih yok). *ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİNDE SOSYAL İNŞACILIK*.
- Gündüz, T. (2017). *Büyük Olayların Kısa Tarihi*. Yeditepe Yayınevi.
- GÜNGÖR, E. (2013). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. Ötüken Neşriyat.
- Gürel, N. R. (2015, Ocak). Türkçe = Zeka. *Türk Yurdu Dergisi*, 32-33.
- HACİP, Y. H. (2016). *KUTADGU BİLİĞ*. (A. ÇAKAN, Çev.) istanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hatem ETE, H. T. (2014). *Ülkücülükten Tepkisel Milliyetçiliğe: MHP'nin İdeolojisi ve Seçmen Eğilimleri*. seta yayınları.
- HEYWOOD, A. (2013). *Küresel Siyaset*. ANKARA: Adres Yayınları.
- Huntington, S. (1993). Medeniyetler Çatışması mı? (M. Çalık, Dü.) *Türkiye Günlüğü*(23).
- İnan, A. A. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*. Türk Tarih Kurumu.
- İnan, K. (2012). Radikal ama temkinli bir yenilikçi: Ali Suavi'nin dil üzerine görüşleri. *Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 23-49.
- İşcan, İ. H. (2004). Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları. *Uluslararası İlişkiler*, 1(2), 47-79.
- Işık, M. (2014). *Türklerin Kültür Kökeni*. İstanbul: Yediveren Yayınları.
- İzberk, M. (2008). *Kim Türk Türkçe Ne*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1985). *Türk-İslam Sentezi*. İstanbul: Aydınlar Ocağı.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul : Ötüken Neşriyat.

- KAMALOV, D. İ. (2011). *Türk Cumhuriyetlerinin Bağımsızlıklarının 2. yılında Rusya'nın Orta Asya Politikaları*. Ankara: SNF Tasarım Baskı Yayınları.
- KAMALOV, İ. (2002). Altın Orda Devleti'nin Adı Üzerine. *Türk Dünyası Araştırmaları - S: 141*, s. 115-121.
- KAMALOV, İ. (2004). *Putin'in Rusya'sı: KGB'den Devlet Başkanlığına Vladimir Putin*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- KARA, A. (2006). *Kazakistan'ın Yeniden Doğuşu: 1986 Aralık Olayları*. İstanbul: Ufukötesi Yayınları.
- Karabacak, A. (2011). *Üç Hilalin Hikayesi*. Bilge Oğuz Yayınları.
- Karabekir, K. (2000). *İttihat ve Terakki Cemiyeti*. İstanbul: Emre Yayınları.
- KARAKOÇ, J. (2013). Konstrüktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler . *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 131-160.
- KELEŞYILMAZ, V. (2000). KAFKAS HAREKATININ PERDE ARKASI. *Atatürk Araştırmaları Dergisi*, 367-393.
- Kerestecioğlu, İ. (tarih yok). Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli Uyandıran Prens'ten Frankeştayn Canavarına". *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasi İdeolojiler* , 307-350.
- KESER, D. U. (2006). *Kıbrıs'ta Yer Altı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kırimer, C. S. (1996). *Gaspıralı İsmail Bey*. İstanbul: Avrasya Vakfı Yayınları.
- Kocatürk, U. (1984). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Koç, Y. (2011, Ocak). Sadri Maksudi Arsal. *Türk Yurdu Dergisi*, 121-125.
- KÖSEOĞLU, N. (1996). Türk Kimliği ve Türk Dünyası. *Ötüken Neşriyat*.
- Köseoğlu, N. (2000). *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*. Ötüken Yayınları.
- Köseoğlu, N. (2009). *Türk Milliyetçiliği İdeolojisinin Doğuşu ve Özellikleri*. İletişim Yayınları.

- Kuran, E. (1991, Aralık). Türk Milliyetçiliğinin Gelişmesi ve Yusuf Akçura. *Türk Kültürü*(344), 726-730.
- Kurt, S. (2019). Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 425-466.
- Macit, N. (2011). *Türk milliyetçiliği: Kültürel akıl içtihat ve siyaset*. Berikan Yayınları.
- MACİT, N. (2013). Türk Milliyetçiliği yada Kültürel Akım. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi*, Makale No:3.
- Mahmud, K. (1939). *Divân-ü Lûgâtit-Türk*.
- Michael, R. (2009). *Çağdaş Devlet Sistemleri*. Ankara: Adres Yayınları.
- NAKİP, P. D. (2012). Güçlü Bir Köprü Olarak Tarih. *Bölgesel ve Küresel POLİTİKALARDA ORTA ASYA* (s. 5). ANKARA-TÜRKİSTAN: Ahmet YESEVİ Üniversitesi.
- Okan, B. K. (2013). MODERNİZM SONRASI ALTERNATİFLERİNDEN: FEMİNİST SÖYLEM VE BATILI SANATÇILAR. *Dergi Park*, 172-186.
- Öğün, S. S. (2000). *Mukayeseli Sosyal Teori Bağlamında Milliyetçilik*. Alfa Yayınları.
- ÖZKIRIMLI, U. (2008). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış, Doğu Batı*.
- ÖZTÜRK, E. Ç. (2014). Kimlik, Dış Politika ve Uzlaşma: İnşacı Kuram Çerçevesinde Ulusal Kimlikler ve İkili İlişkiler Üzerine Bir Değerlendirme. *YENİ TÜRKİYE*.
- Öztürk, O. M. (2007). *Amerika Çökerken Yeni Kutuplaşma*. Ankara: Fark Yayınları.
- Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine1. *Liberal Düşünce Dergisi*, 121-141.
- Rauf, L. M. (1991). *İttihat ve Terakki Ne İdi*. İstanbul: Arba Yayınları.
- REUS-SMIT. (2014). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. İstanbul: İstanbul Küre Yayınları.

- SABİS, A. İ. (1992). *BİRİNCİ DÜNYA HARBİ*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- Sakallı, B. (2005). *Milli Mücadelenin Sosyal Tarihi*. İz Yayıncılık.
- Sancar, N. (2018). *1944 Irkçılık Turancılık Davası*. Bozkurt Yayınları.
- Sander, O. (1966). çç'de Büyük Proleter Kültürel İhtilal. *AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi*.
- Sander, O. (2014). *Siyasi Tarih: 1918-1994*. Ankara: İmge Kitabevi.
- SARAY, M. (2015, MAYIS 19). Rusya'nın Türkistan'da Yayılması. <https://www.altayli.net/rusyanin-turkistanda-yayilmasi.html>.
- Savrun, E. (2018). Kıbrıs'ta Yunan Cunta Darbesine Karşı Türk Barış Harekâtının Belgelerle Kısa Tarihi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 258 - 273.
- SCHWAB, K. (2017). *Dördüncü Sanayi Devrimi*. (Z. DİCLELİ, Çev.) İSTANBUL: Optimist Yayın Dağıtım.
- Semiz, Y. (2014). İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Türkçülük Politikası. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(35), 217-243.
- Serbest, B. (2017). Tarihsel Süreçte Rus Avrasyacılığı:Klasik Avrasyacılıktan Neo-Avrasyacılığa. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 285-306.
- Smith, A. D. (2002). *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*. Everest Yayınları .
- Şimşek, O. (2008). Türkiye'de Batı'daki Medeniyet Kavramlarına Zihniyet-Özgün Sosyal Bilim-İktisat Etkileşimi Bağlamında Yaklaşım. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi* , 115-139.
- Taneri, A. (1993). *Türk Kavramının Gelişmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Tekin, M. (1999). *Hatay Tarihi*. Ankara: Babil.
- Tekin, T. (2014). *Orhon Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Togan, Z. V. (1981). *Bugünkü Türkili (Türkistan) ve Yakın Tarihi*,. İstanbul.
- Toros, T. (1981). *Atatürk'ün Adana Seyahatleri* . Adana: Çukurova Gazeteciler Cemiyeti.

- Tuğcuğil, A. (1980). *Türk Milliyetçiliğinin Fikir Sistemi*. Töre-Devlet Yayınevi.
- Turan, E. (2011). Milliyetçilik Teorisinin Gelişimi ve Türk Milliyetçiliği. *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 136-147.
- Turan, O. (2003). *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Türk, H. B. (2011). Türkiye’de Ulus-Devlet Formasyonunun Ortaya Çıkış Sürecini Habitus Kavramı Üzerinden Okuması. *Bilig Dergisi*, 201-225.
- Türkeş, A. (1975). *Temel Görüşler*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Türkeş, A. (1978). *Dokuz Işık Doktrini*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Türkeş, A. (2013). *Yeni Ufuklara Doğru*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Türkeş, A. (2017). *DOKUZ IŞIK*. İstanbul: Hamle Yayınları.
- Uzun, T. (2000). Osmanlı Devletinde Milliyetçilik Hareketleri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*(4), 257-275.
- Yesevi, Ç. G. (2012). Türk Milliyetçiliğinin Evrimi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 75.
- Yesevi, Ç. G. (2018). *Türk Milliyetçiliği - Doğuşu, Yükselişi ve Siyasal Yansımaları*. Kripto Basım Yayım .
- Yetim, F. (2008). II. Meşrutiyet Döneminde Türkçülüğe Geçişte Kapsayıcı ıFormül: “Millet-i Hâkime” Düşüncesi ve Etkileri . *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 71-84.
- Yılmaz, H. (2017). Kıbrıs Barış Harekatı ve Sonuçları. *İnönü Üniversitesi Dergisi*, 87-98.
- Yılmaz, R. (2013, 6 11). Türk Avrasyası ve Avrasyacılığı Üzerine. *TASAM*.
- Zenkovsky, S. (2000). *Rusya’da Türkçülük ve İslâm*. (A. N. Ongun, Çev.) Ankara: Günce Yayıncılık.

İNTERNET KAYNAKLARI

Türk Keneşi, “Türk Konseyi Hakkında”,

<https://www.turkkon.org/tr/turk-konseyi-hakkinda>, (27.12.2019).

Türk Keneşi, “Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği 2. Genel Kurulu Atatürk

Üniversitesi evsahipliğinde 11 Nisan 2016 tarihinde Erzurum`da

başladı.”, <https://www.turkkon.org/tr/haberler/turk-kenesi-turk-universiteler-birligi-2-genel-kurulu-ataturk-universitesi-evsahipliginde-11-nisan-2016-tarihinde-erzurumda-basladi>

[828](https://www.turkkon.org/tr/haberler/turk-kenesi-turk-universiteler-birligi-2-genel-kurulu-ataturk-universitesi-evsahipliginde-11-nisan-2016-tarihinde-erzurumda-basladi),(25.12.2019).

Gündüz, Y. Emre, “25 Yıllık Tecrübenin Ardından Türk Keneşi Bünyesindeki

Ülkelerde Ortak Etkinlikler Ve İşbirlikleri”, Kırgızistan-Türkiye Manas

Üniversitesi Yayınları,

<http://orasam.manas.edu.kg/books/25%20Yil%20.%20Matbaa%20icin.pdf>

,(25.12.2019).

Türk Keneşi, “Türk Konseyi 7. Zirvesi Bakü'de düzenlendi”,

<https://www.turkkon.org/tr/haberler/turk-konseyi-7-zirvesi-bakude-duzenlendi> [1907](https://www.turkkon.org/tr/haberler/turk-konseyi-7-zirvesi-bakude-duzenlendi),(25.12.1019).

Mert, Osman, “Türk Konseyi (Keneşi) Türk Üniversiteler Birliği Ve

Türk Üniversiteler Birliği I. Genel Kurulu” , Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Dergisi,

http://www.turkiyatjournal.com/Makaleler/2103858154_14-

[%20Osman%20MERT%20TAMAM.pdf](http://www.turkiyatjournal.com/Makaleler/2103858154_14-%20Osman%20MERT%20TAMAM.pdf),(25.12.2019).

Türk Dili ve Edebiyatı, “Divanü Lugati't-Türk Özellikleri”,

<https://www.turkedebiyati.org/Divanu-Lugatit-Turk-ve-Ozellikleri.html>
,(19.08.2019).

Cedidcilik (XIX. Yüzyılın Sonuna Doğru Rusya Müslümanları Arasında Eğitim Ve Kültür Alanındaki Yenileşme Hareketleri) ,

<https://kafkassam.com/cedidcilik-xix-yuzyilin-sonuna-dogru-rusya-muslumanlari-arasinda-egitim-ve-kultur-alanindaki-yenilesme-hareketleri.html> ,(14.09.2019).

Türkçe Bilgi, “Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi”,

https://www.turkcebilgi.com/t%C3%BCrk_dili_konu%C5%9Fan_%C3%BClkeler_parlamenter_asamblesi_ ,(23.12.2019).

Sivrioğlu, U. Töre, “Aryan Teorisi Ve Türk Tarih Tezi”, Akademik Tarih ve

Düşünce Dergisi, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/285780>
,(09.03.2019).

Veliyev, Dünyamalı, “Küreselleşme Sürecinde Türk Dünyası”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi ,

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/117980> , (14.08.2019).

Özcan, Ömer, “Türk Yurdu’nda Turancılık ve Türk Dünyası” , Türk Yurdu,

<https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1376> ,(27.09.2019).

Doğan, Nejat, “Kutadgu Bilig’de Din ve Devlet İlişkisi:

İki Dünyada da Mutlu Olmak”, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/577403> ,(02.09.2019).

Açık, Tuncay, “Kutadgu Bilig’de Devlet Yönetimi”,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181152> ,(02.09.2019).

Yokuş, Erhan, ““Türk Dünyası Birliği” Algısı” ,
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/405405> ,(02.01.2020).

Akçura, Yusuf, “Üç Tarz-ı Siyaset”,
https://books.google.com.tr/books?id=46G9CwAAQBAJ&pg=PT41&lp_g=PT41&dq=tevhid+i+etrak&source=bl&ots=NvkV29n0Xd&sig=ACfU3U2ankMyTAUAHZ7noaigsN1pVjuKvA&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwiu0tXIuafnAhXGxIsKHSCeAugQ6AEwA3oECAkQAQ#v=onepage&q=tevhid%20i%20etrak&f=false ,(19.08.2019).